hümeyra - lütfü gültekin - frank zappa

ROLL

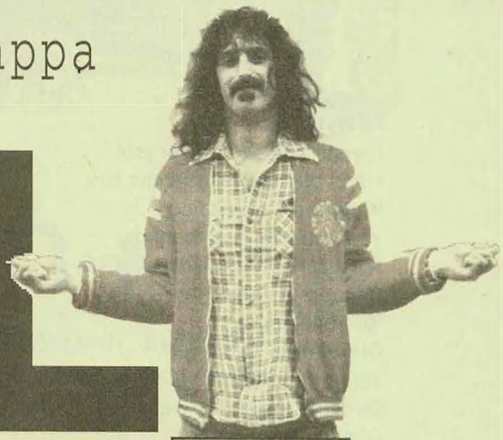

200 000 TL kdv dahil

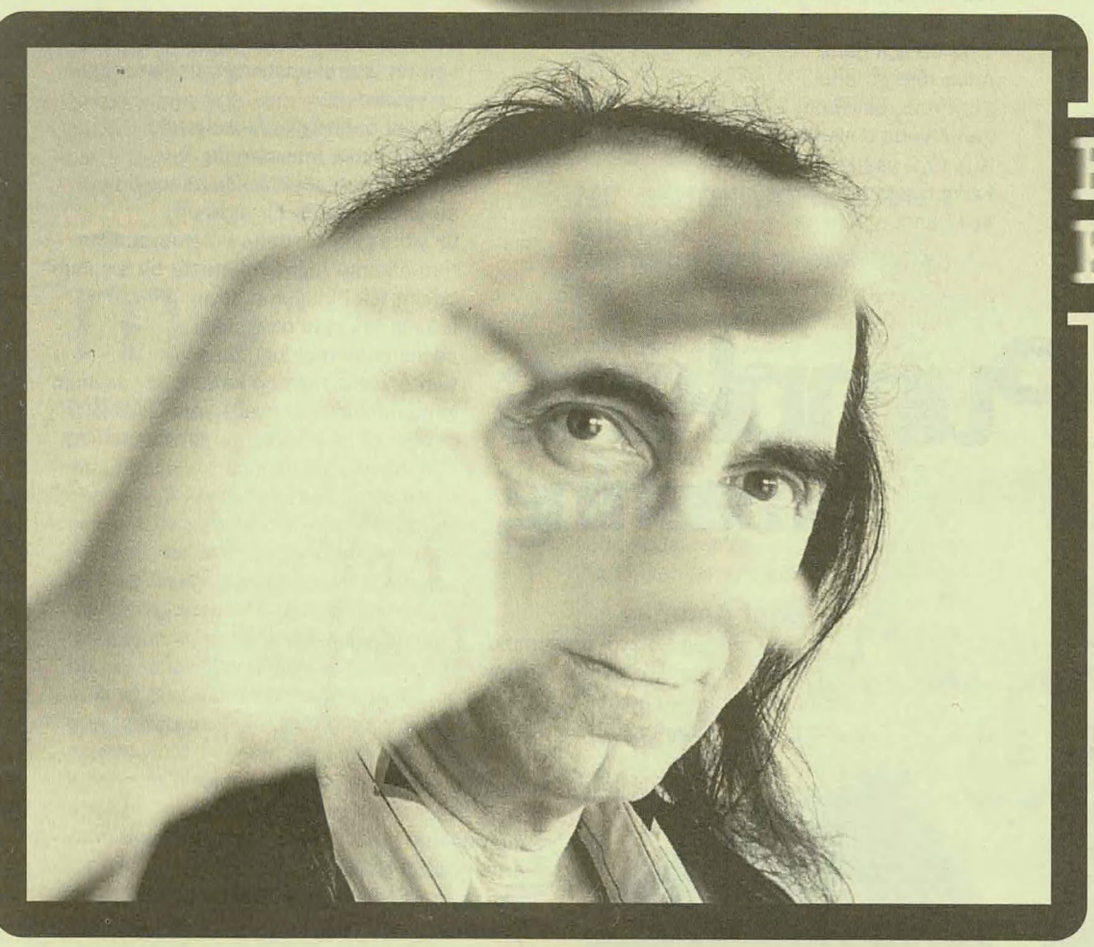

Erkin Koray

depeche mode

sayı 8 haziran '97

billy bragg + supergrass

Mayonez

Lanetli olmayı aptallar ister
Harbi olansa umursamaz bile
Kederlerini tık cebine
Yarın haziran, kaç benimle
Acımızı hafifletsek de
Canımız yanacak yine
Kim bilebilir ki
Gizlerimizin gittiği yeri
Tüm sevdiklerime yüreğimi gönderirim
Bu denli sıkıldınsa yaşamdan
Düş kur durmadan
Sessiz ve zararsız bilirler beni, gülerim
Can pazarında bıçak sırtında günlerim
Düşe kalka yapacağım
Bir gün her şeyi anlayacağım
Anam ağlar yitirdiğim yıllara
Zamanın peşinde gözlerim takılır yollara
Sustur beni, kov laneti üzerimizden
Bizi akıldan, bizi ellerimizden
Bizi duygulardan ve mevsimlerden
Yoksun bırakan laneti
Bir gün her şeyi anlayacağım
Kelimeler karşı çıksa da planlarıma
Bir gün her şeyi anlayacağım
Yeterince aptal, yeterince harbi
Yeterince yaşlıyım
Yaşını, başını almış
Böyle duygulara kapılmışım
Artık söz vermeden, hüzünlenmeden
Ve sürüklenmeden yaşayacağım
Duyuyor musunuz
Yalnızca kendim olacağım
Bir gün her şeyi anlayacağım

Meleklere Rock

Sıyır, kurtul bağlarından
Ve bırak kendini
Neye inandığın hiç farketmez
Harbi kal
Ve bırak aptal yerine koysunlar
Onlar bilir kim doğru, kim cesur
Kuş tüyü yastığı kim arar ki
Karnım tok, sırtım pek olsun yeter
Birleşin ey gönüllü serseriler
Safları sıklaştırın kavgamız başlamadan
Aman sakının takma kanatlı meleklerden
Gizli korkularımızı farketmelerinden
Kuş tüyü yastığı kim arar ki
Karnım tok, sırtım pek olsun yeter
Yardımım dokunmaz sana
Yine de açıl bana
Anlat tüm gizlerini
Biliyorum, biliyorum
Zamanında dinlemeliydim sözlerini
Kuş tüyü yastığı kim arar ki
Karnım tok, sırtım pek olsun yeter
Açıl bana, açıl bana

Türkçesi: Katıkol Melih

Pumpkins Smashing

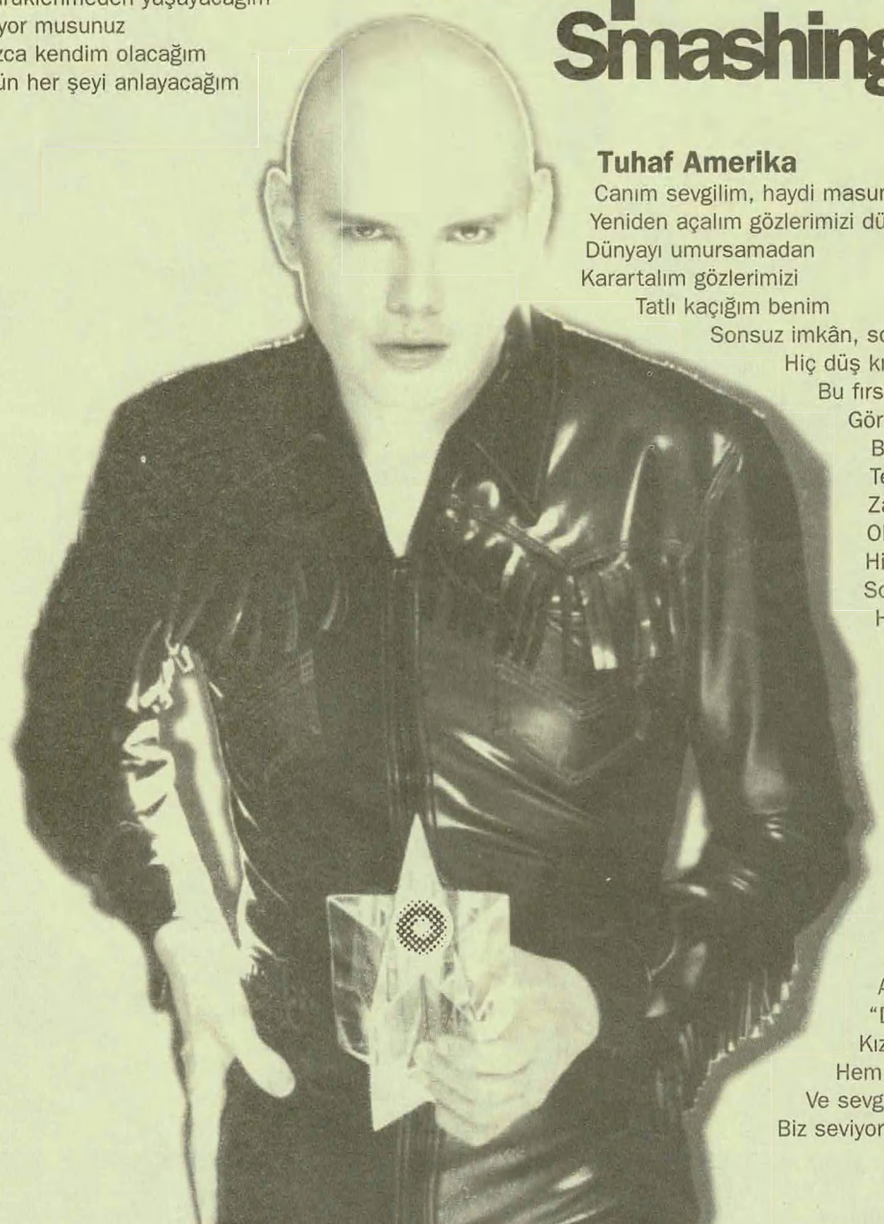

Tuhaf Amerika

Canım sevgilim, haydi masummuşuz gibi yapalım
Yeniden açalım gözlerimizi dünyaya
Dünyayı umursamadan
Kararталım gözlerimizi
Tatlı kaçığım benim
Sonsuz imkân, sonsuz zaman varmış gibi
Hiç düş kırıklığı yaşamamış gibi
Bu fırsatın değerini bil
Gör artık gözardı ettiklerini
Böyle şeyler düşünüyorum
Tek başıma ve mutsuzken
Zaten hiç sevmedim kendimi ben
Olur da tökezlersek
Hiç takma kafana
Sonsuz imkân, sonsuz zaman varmış gibi
Hiç düş kırıklığı yaşamamış gibi
Rüyamda bir bütündük
Bileklerinden bitişik
Siyam ikizleriydik
O zaman anladım terkedildiğimizi
Cennetten kovulduğumuzu
Ve inanamadım bunu normal karşılayanlara
Kelimeler kifayetsiz hislerime
Hem kim duyar ki onları
Hastalığıma yoruyorum
Beynimi kemiren bu kurdu
Yoksunluk hastalığıma
Kızın asiliği bozmaz babasını
Ama der ki kızın anası
"Daha ne kadar kandıracak kendini?"
Kız ise atmayı bekler başından
Hem anasını hem babasını
Ve sevgilim kesti bağlarını temelden
Biz seviyoruz Amerika'yı yürekten

Kelebek kanatlı kurşun

Alem göt olmuş lağıma düşmüş
vampir gibi
Bilinmez güçler hazırken
ateşe atmaya seni
Acılarımın karşılığında tek aldığım
bir piyona yakışır aldatılmış arzularım
tüm öfkemle inansam da
bir gün çıkıp sesimi yükselteceğime
şu anda kafeste bir sıçanım
ve yitirdiğimi bir daha bulamayacağım
tüm öfkeme rağmen halen kafeste
bir sıçanım
çırılçıplağım şimdi bir hayvandan
farksızım
son kez olsun beni insan sayar mısın
sen ne istersen iste ben değişeceğim
ne yapardın
kendini benim gibi hissedersen
tüm öfkemle inansam da
bir gün çıkıp sesimi yükselteceğime
şu anda kafeste bir sıçanım
ve yitirdiğimi bir daha bulamayacağım
tüm öfkeme rağmen kafeste bir sıçanım
benim tek olduğumu söyle
İsa'nın tek oğul olduğunu
seçilenin ben olduğumu söyle
tüm öfkeme rağmen kafeste bir sıçanım
kendimi kurtaramayacağıma
ısrarla inanırım

Roll over

Sebastian Tıktıkıtıktık çıktıkıçıktık

Tık.
Tık.
Tık tık.
Tıktıkıtık, tıktıkıtık
Bık
tık.
Artık.
Bık
tık.
Yaşadık
mı, öldük
mü, anlayama
dık.
Dıkdıkıdıkdık.
Dıkgıdıdıkdık
Gıtgıdıgıtgıt
Dakgıdıgıdak
Vak vak vak
Fak fak fak
Vakdıfak, fakdıvak
Fakgıdıvakvak
Rak, rak, rak,
Roll around dı klak
Nerde trak, orda bırak
Rak, rak, rak,
Kase kase rak
Rak rakkase rak
Soğan
Sarımsak
Otur da kalk
Cigaranı yak
Keyfine bak.
Bak Bak. Bah
Sebastian'a bah.
Chuck Berry çak
Rakkase rak
Roll over Bach
Bah, bah, bah.
Tık, tık, tık.
Tıkır tıkır tık tık
Fıkır fıkır fık fık
Mustafa Mıstık
Üç mum yaktık
Seyrine daldık.
Dıkdıkdık
Dıkgıdıdıkdık
Kık'kırıkıkkık
Zıt'tırızıttık
Tık'kırıtıktık
Tıkır tıkır tık tık.
Lıkır lıkır lık lık
Şıkır şıkır şık şık
Şıkgıdışıkşık
Gıdıgıdıgık
Gıkgıdıgık
Cık cık cık
Çık çık çık
Çık'kıcıçıkçık, çık'kıcıçıkçık
çıkırçıkırçıkçık
Çık
tık.
Tık, tık, tık.
Tıktık.
Tık.

4 Ajans

6 50, 60, 70, 80, 90, 200

8 Erkin Koray
9 Jeff Buckley
10 İstanbul Caz Festivali
11 Abone
12 İngiltere seçimleri

14 Billy Bragg

16 Supergrass

18 Lütfü Gültekin

20 Iggy Pop

24 Depeche Mode

26 Anti-rock

30 No wave

32 Frank Zappa

36 İlk albümler

38 Leonard Cohen

40 Hümeyra

43 Fela Kuti
44 Basquiat
45 Robert Wilson

47 Çizgi roman
48 Roll Gayd

50 Albümler

56 Liste
57 Erkin Koray (devam)

62 Ansiklopedi

ROLL

Abdurrahim Soğan, Atilla Aydoğdu, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Eda Kaman, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hüseyin B. Alptekin, İlker Aksoy, Kağan Güner, Kerem Demir, Levent Elpen, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Nejla, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Oya, Özgür Uçkan, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk

Baskı: Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi 64/3 Taksim İstanbul **Tel** 212 245 29 13 **Yıl** 2, **SAYI** 8 - HAZİRAN '97

İmtiyaz Hakkı: Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazıişleri Müdürü:** E. Derya Bengi

AJANS

Gün doğmuyor

8 Haziran, Pirinç ekme zamanı

Sokak pilavcılarının pilavları neden bu kadar güzel ve neden ayranları bu kadar kötü?

İnsanın Sılası - ELIAS CANETTI
(İyi şeyler yayıncılık)

Başarı, insanlığın fare zehiridir; bundan kurtulabilenler çok azdır.
ELIAS CANETTI

TEST "İstiklâl" sözcüğünün zıt anlamlısı aşağıdakilerden hangisidir?
a) Hürriyet b) Suçluluk c) Kimsesizlik d) Tutsaklık

Sertab'ın yeni şarkısını Alanis Morrisette'e benzetmeyen var mı?

Tarantino, Erkin'in müziğini duysa hemen filminde kullanmak isterdi

Burroughs rolünü buldu!

U2, Pop Mart turnesi sırasında bir yandan da klip çekiyor. Geçenlerde Kansas City'de "Pop" albümünün üçüncü klibini, "The Last Night On Earth"ü çektiklerinde ortalık birbirine girdi. Otoyollar kapatıldı, U2 hayranları ikonlarını görebilmek için birbirlerini yedi. Klibe uygun görülen başrol oyuncusu, siyah takım elbisesi, fötr şapkası ve fütürist güneş gözlükleri içindeki William Burroughs'dan başkası değildi. William Burroughs klipte, tüm medeniyeti alt üst eden karanlık bir gücü oynuyor. Kuşkusuz hakkıyla kalkıyordur rolünün altından. Ölü bir şehrin içinden, 84 yaşın verdiği ağırlık ve kararlılık içinde bir süpermarket arabasını şehir dışına doğru itiyormuş. Başka kentlere doğru... Kendisini daha şimdiden önümüzdeki yılın Oscar adayları arasında ilan ediyoruz.

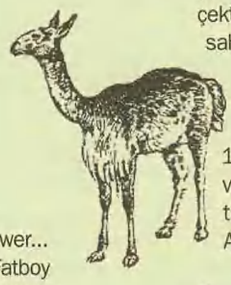

Rap'çi **Dr Dre**, **David Bowie**'nin "Fame" adındaki eski bir şarkısını cover'layınca herkesten önce Bowie'nin dikkatini çekti. Bowie, Dr Dre'ye bu yaz Phoenix festivalinde birlikte sahneye çıkmalarını önerdi.

Milos Forman, "Larry Flint" filminin başarısının ardından yine bir Amerikan hikayesine göz dikti. Bu sefer de 1984'de 35 yaşında ölen oyuncu **Andy Kaufman**'ın hayat ve ölüm hikayesini beyazperdeye taşıyacak. Hatırlanacaktır, REM'in "Man In The Moon" isimli o şahane şarkısı da Andy Kaufman için yazılmıştı.

Tricky'den ocak ayı civarında bir albüm bekleniyor. Ayrıca Tricky, Luc Besson'un Cannes'da pek beğenilmeyen son filmi "Beşinci Element"te rol aldı... "Siyahi şarkıcı", yaz aylarını Lollapalooza turnesi sebebiyle Amerika'da geçirecek.

Paul Heaton'ın (Beautiful South) eski grubu Housemartins'in basçısı **Norman Cook**'un elinde tuttuğu önemli bir rekor var: Cook, şimdiye dek tam yedi ayrı isimle İngiltere listelerine girmeyi başardı. Bunlar bazen grup, bazen de tek kişilik projeler. Mesela, Pizzaman, Mighty Kat, Beats International ya da Freakpower... Norman Cook, şimdi de Fatboy Slim ismiyle yeni kayıtlar yapıyor.

Fransız grup **Kat Onoma** yakında Paris konserleri kayıtlarından derlenmiş bir live albüm yayınlayacak.

Oasis'in "D'you Know What I Mean" ismindeki yeni single'ı temmuzda yayınlanacak. Yeni albüm de ufukta gözüküyor: Ancak yaz sonu filan. Bu arada Oasis 18 Temmuz'da San Francisco'da U2'yla beraber bir konser verecek.

Beach Boys'un Carl Wilson'ı akciğer kanseri. Doktorlar şimdilik iyimser.

Galler ülkesinden Ray Bevan isimli bir papaz kendi şehrinde **Marilyn Manson**'a karşı bir kampanya başlattı. Bilindiği gibi Marilyn Manson, satanist lirikler yazan, insan kemiği emen ve hayranlarının üstüne kusmaktan hazzeden bir Amerikan vakası. İşin enteresan yanı, söz konusu papaz, punk grubu 60ft Dolls'un davulcusu Carl Bevan'ın babası.

Quentin Tarantino'nun yeni filmi "Jackie Brown"ın kadrosunda **Sylvester Stallone**'nin de adı geçiyor. Film, Elmore Le-

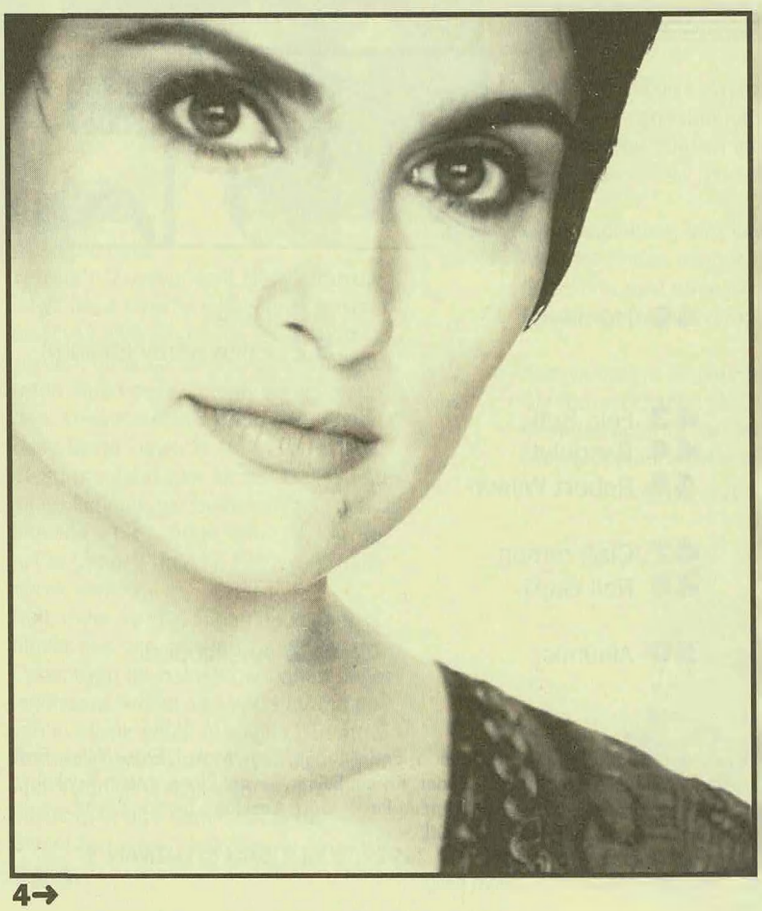

ŞÜKRİYE TUTKUN

"Yanık Ömer"

Şükriye Tutkun'un ilk albümü "Sevin Gayrı" geçtiğimiz ay yayınlandı. Aslında Tutkun'un sanatla ilgisi çok eskilere tiyatro, seslendirme, kaligrafi yaptığı yıllara dayanıyor. Gözünü epey yukarılara dikmiş, gelecek projelerine hazırlanırken görüştük Tutkun'la...

Halk müziğiyle epey satış yapan bağlamasız, ama bol gitar, piyano ve kemanlı birçok albüm yayınlandı son yıllarda. Siz albümünüzü nerede konumlandırıyorsunuz?

Albümü yaparken kafamda şöyle olur ya da böyle olur diye bir şey yoktu. Kafama ne eserse öyle oldu. Ama türkücüler gibi istemiyordum, arkada bağlama takımıyla. O zaman her zaman yapılandan hiçbir farkı olmayacaktı. Ya da tam tersine, Yıldız İbrahimova'nınki gibi de olsun istemedim. Bu sefer de kırsal kesimdeki insana seslenemeyecektim. İki taraf da uçtu benim için. Türkü söylemek çok zor bu yüzden. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, nasıl çalmak gerektiğinden çok, söyleyişe kafa patlattım ben.

Albümünüzde "Dersim Dört Dağ İçinde", "Gesi Bağları" gibi çok fazla bilinen epey türkü var. Türkü seçimini nasıl yaptınız?

Halk müziği denilen deryaya daldım öncelikle. Seçim yaparken çok zorlandım. Bilinen türkülerin bulunmasının tek nedeni insanların onları çok sevmesiydi. Ayrıca albümde "Ey Güzel Kırım", "Arda Boyları" gibi pek bi-

4→

Kayak kayan adamlar, dağlara birden damlar, kayakçının elinden karlı dağlar kan ağlar. Arka arkaya yağan sulu kar bütün karayı alt üst etti. Karda kararan kara kartallar otluklara konarlar. Ak kartallar da en az onlar kadar mahirler.

10 Haziran, Ülker doğumu fırtınası

Dünyada, ellerinde hiçbir iktidar bulunmayan bazı insanlar var olduğu sürece, umudumu bütünüyle yitirmem. ELIAS CANETTI

Muazzez Ersoy'un "Aşkın Kanunu" klibi Fransız "yeni gerçekçi" sinemasından izler taşıyormuş. Fransız yeni dalgasını, İtalyan gerçekçilerini biliyorduk da Fransız yeni gerçekçilerini yeni öğrendik.

onard'ın bir romanından yola çıkılarak çevrilecek.

Temmuzda İstanbul'da izleyeceğimiz **Massive Attack**, yeni albümünde Radiohead'le işbirliği yapmayı düşünüyor.

"Seks tabancası" **John Lydon**, yeni solo albümü "Psycho's Path"de Chemical Brothers, Leftfield, Moby gibilerinden feyz ve yardım alıyor. Lydon, "Public Image Limited zamanlarında bırakırdım at koşsun, ama bu albüm daha ziyade zar zor dizginlenen bir ata benzeyecek" demiş.

Garbage'ın yeni albümünün kayıtları sürüyor ama henüz albümü sürükleyecek lokomotif bir parça üretebilmiş değiller. Soranlara "15 tane B yüzü hazırlardık ama daha bir tane A yüzü şarkısı yok" diyorlar.

Bob Dylan korkuttu. Mayısın son günlerinde akciğerlerinde bir iltihap tespit edilince hastanelik oldu ama, bir haftada taburcu kağıdı imzalandı. Hastane çıkışı, "İyileştiğime memnunum, bir an apar topar Elvis'i görmeye gittiğimi sanmıştım" diye demeç veren Dylan'ın yeni albümü temmuz sonuna yetiştirilmeye çalışıyor. Albümde Dylan, "country'nin resmi mucidi" Jimmy Rodgers'a selam sarkıtacak. Ayrıca Bono, Van Morrison, Willie Nelson, Steve Earle ve ölümünden birkaç gün önce yaptığı kayıtlarıyla Jerry Garcia albümün konukları arasında.

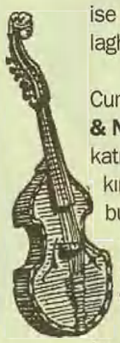

The Apartments, yeni bir albümle geri dönüyor. Everything But The Girl'den Ben Watt, grubu yardımlarını esirgemiyor.

7 ve 8 Haziran'da New York'ta dev bir konser var. Tibet'e Yardım amacıyla toplanan kadro çok kalabalık: Beastie Boys, Patti Smith, Radiohead, Foo Fighters, Michael Stipe, Björk, Pavement, Sonic Youth... Ayrıca akustik performanslarıyla Porno For Pyros, John Spencer, De La Soul, A Tribe Called Quest, Taj Mahal ve galiba U2...

Portishead, ikinci albümünü sonunda tamamladı. Yaz sonuna kadar yayınlanmadan bir köşede bekleyecek olan albümden, haziranda bir single çıkması ihtimali var.

İsveçli **Cardigans** elemanları, hayranı oldukları Ozzy Osbourne'le Los Angeles'daki son konserlerinden sonra epey ahbablık ettiler.

Onca yıl aradan sonra **Echo & The Bunnyman**'in iki yeni albümü birden piyasaya çıkacak. Bir tanesi, cidden yeni olanı "Evergreen" temmuzda, "best of" niteliğinde olan "Ballyhoo" ise haziran sonlarında yayınlanıyor. İlk single'a Liam Gallagher da sesini ödünç verecek.

Cumhuriyet gazetesinde okuduk ki **Dylan**, **Crosby Stills & Nash**, **Sting** ve **Eagles**, yalnızca bazı özel davetlilerin katıldığı şirket gecelerinde çıkıp şarkı söylemekte bir sakınca görmüyorlarmış. İlk ikisinden, hele ki Dylan'dan bunu hiç beklemezdik (Dylan'ın fiyatı 300 bin dolarmış)... Sonradan öğrendik ki **Ramones** bile Los Angeles'daki bir bilgisayar kongresinde özel bir konser vermiş.

İskoçyalı grup **Teenage Funclub**, kısmetse haziran ayında idolleri Roger McGuinn'le (Byrds) birlikte bir konser verecek. Grubun yeni albümü "Songs For Northern Britain" temmuz sonunda çıkıyor.

"Smoke" ve "Blue In The Face"in başarısından sonra Amerikalı romancı **Paul Auster** yeni bir film projesine daha girişti. "Lulu On The Bridge" ismindeki filmin yazarı ve yönetmeni Paul Auster. Teknik ekip değişmeyecek, başrollerde -yine- Harvey Keitel'in yanısıra Juliette Binoche yer alacak.

Talihsiz "Rolling Stone" **Brian Jones**'un hayatı ve ölümü filme çekiliyor. Brian Jones rolünde Brad Pitt oynayacak. Filmin müziklerini Mansun'ın veya Manic Street Preachers'ın yapması bekleniyor. Tabii ki söz konusu müzikler Rolling Stones cover'ları olacak.

Can şarkılarının remikslerinden oluşan bir albüm yayınlandı: "Sacrilege". İştirakçiler: Sonic Youth, Brian Eno, Carl Craig, The Orb, U.N.K.L.E, A Guy Called Gerald, François Kevorkian, Pete Shelley...

linmeyen parçalar var.

Bir de, Sadettin Kaynak ve Mesut Cemil Bey'in şarkıları girmiş albüme...

Çocukluktan beri Sadettin Kaynak'ın "Yanık Ömer"ini söylerdim. Arkadaşlarla toplanınca bana hep onu söyletirlerdi. Herkesin bir imajı var ya, benimki de "Yanık Ömer" olmuştu. Mesut Cemil Bey'inkinde ise eğitimimi göstermek istedim. Türkü formundan çok uzak bir şarkıdır o. Biraz da gelecekte yapacaklarım için yol gösterici.

Ne eğitimi almıştınız?

Parasız yatılı okurken şarkıcı taklitleri yapıyordum. İstiklal Marşı'nı soprano gibi söylemeye çalışıyordum. İdealim hep tiyatrocu olmaktı. Bir sene iktisat okudum. Ama iktisattan önce her şeyi okudum. Halk oyunlarıyla, halk müziğiyle, tiyatroyla ilgilendim. Sonra konservatuar tiyatro bölümü sınavlarına girdim. Sesimin güzel olduğunu söylediler, şan bölümüne girersem hem opera hem de tiyatro ile ilgilenebilecektim. Ben de şan bölümünün sınavlarına girdim ve kazandım. Ama çeşitli nedenlerle okuyamadım.

Türk halk müziği söylemeye nasıl başladınız?

Grup Yorum, Grup Merhaba gibi grupların ilk çıktığı yıllarda bizim de Bengi Türkü diye bir grubumuz vardı. Onlarla yaklaşık üç-dört yıl beraber söyledik. Grubun kurucularından Tayfun Sever beni türkü söylemeye itti. O dönemde halk müziğine merak saldım. Sonra İTÜ Halk Müziği Devlet Konservatuarı'nın sınavlarına girdim, kazandım. Bir yıl okudum ve baktım ki bir şey öğrenemiyorum orada, bari gideyim Batı müziğini öğreneyim dedim. Bu kez Mimar Sinan üniversitesinin şan bölümüne girdim. Ama parasızlıktan okuyamadım ve çalışmaya başladım. İki yıl çalıştım. Bu sırada TRT İstanbul Radyosu gençlik korosuna gittim. Ondan sonra Opera gençlik korosu açtı, bir süre ona gittim. Mimar Sinan'da okuduğum sırada da Sen Antuan Kilisesi'nin korosuna gittim.

Bir tarafta türküler, öbür tarafta opera... Bu kafanızda bir çelişki yaratmıyor muydu?

Yaratmıyordu, çünkü türkü söyleyeceksem de, eğitimli bir sese ihtiyacım olacaktı. Zaten operada söylemek istemiyordum. Aryaları söylerken, türkü söylerken olduğu gibi duygulanamıyordum. Amerikalı bir şan hocam vardı. O bana arya öğretirken ben de ona türkü öğretiyordum. Yurtdışında verdiği konserlerde repertuvarına türküler koymuştu zaten.

Tiyatroculuğunuza devam ettiniz mi?

Mimar Sinan'da okurken tiyatroculuk yapamıyordum, çünkü okurken para kazanmak zorundaydım. Tiyatroculuk yapamıyordum ama Plastip Şov'da Tansu Çiller'i seslendiriyordum. Çizgi film seslendiriyordum. Ayrıca Deli dergisinde kaligraflık ve reklam cıngıllarında şarkıcılık yapıyordum. Çocuk yuvalarında müzik öğretmenliği de yaptım ayrıca.

Albüm yapmaya nasıl karar verdiniz?

Uzun süre barlarda pop müzik söyledim ve büyük firmalardan hep pop müzik albümü teklifi aldım. Barlarda taklit filan da yapıyordum. "Seni Ajda taklidi olarak çıkaralım" dediler. Ben istemedim. Firmalara Batı sound'lu halk müziği teklif ettim ama kabul etmediler. Tam bu sırada Sezen Aksu'nun "Işık Doğudan Yükselir"i yayınlandı. Sonunda EMI'ı ikna ettim. Sonra Ferhat Livaneli'yi aradım ve böyle bir albümü onunla yapmak istediğimi söyledim. O da kabul edince bu albüm ortaya çıktı.

Şimdi neler yapmak istiyorsunuz?

Sözsüz vokale dayalı bir şeyler yapmak istiyorum. Çığlıklar, ağıtlarla filan. Perdesiz gitarla kayıtlar yaptık. Çok güzel şeyler ortaya çıktı. Amacım yurt dışında türküleri sevdirmek. Dünyada Allah'ın Pakistanlısı Nusrat Fateh dinleniyor da, neden Şükriye Tutkun, Neşet Ertaş dinlenmesin? Niye bu kadar alçakgönüllüyüz? Bir de Internet'ten Peter Gabriel'a benim sayfama bakması için mesaj yollayacağız...

5→

50 60 70 80 90 200

Rolling Stone

İngiltere'nin son zamanlardaki kült yazarı Nick Hornby, "Yüksek Sadakat" adlı romanında bir takıntısını dışavuruyor. Her konuda, her alanda "en iyi 5"leri seçmek gibi bir takıntı bu... Mesela, "en iyi beş kör müzisyen", "A yüzü en iyi 5 plak", "yapmak istediğim en iyi 5 iş", liste daha da uzatılabilir: "İçinde Caroline ismi geçen en iyi 5 şarkı", "George ismindeki yazarlar tarafından yazılan en iyi 5 kitap", "Joe Meek şarkılarının en iyi 5 yorumu" falan filan... İlk albümler sayfamızda okuyacağınız İsveçli şarkıcı Jay-Jay Johanson'un da benzer bir "Top 5" takıntısı var. O haftanın 5 şarkısını, en sevdiği 5 rengi, 5 şehri defterlerine not ediyor. Liste yapmak "sıkıntıya karşı büyük bir silah"mış Johanson'a göre... Yavuz Baydar da bir yıl önce Milliyet'teki bir yazısında "Listeleri seviyorum, yormuyorlar çünkü" diyordu ve "herkes tarifini başkalarını yormadan yapsın diye" listeler yapmayı öneriyordu: "Etiketleri yanlış yapıştırılmış eski 45'likler listesi... Takma isimle albüm yayınlayan 'artizlerin' listesi. Ya da Hissiyatımıza Hiçbir Şekilde Hitap Etmeyen Beş Albüm listesi gibi. Uydurun ve eğlenin. Müzik seviyorsanız, en azından aklınızın bir köşesinde türlü durumlara göre hazır listeleriniz olsun..." Geçen ay Amerikan Rolling Stone dergisi de gelmiş geçmiş en iyi rock plakları listesi yayınladı. Tasnif, onyıllara göre yapılmış ve 200 albüm kendi içinde "birinci, ikinci, üçüncü" diye karşılaştırmalar yapılmadan sıralanmış. Plağın ait olduğu yıldan ziyade, grubun (ya da "ses"in) ait olduğu yıl esas alınmış. Mesela 73 tarihli "The Dark Side Of The Moon" 60'lara, 91 tarihli "Achtung Baby" 80'lere yazılmış... Her halukarda eğlenceli bir liste. İsterseniz siz de kendi "Top 200"ünüzü hazırlayın ama önce aşağıdaki listeye bir göz atın: Sizde kaç tanesi var?

50's

Chuck Berry The Great Twenty-eight
Ruth Brown Rockin' in Rhythm: The Best of Ruth Brown
Johnny Cash The Sun Years
Ray Charles The Birth of Soul
Ray Charles Modern Sounds in Country & Western Music
Bo Diddley Bo Diddley / Go Bo Diddley
Fats Domino The Blue Heaven - The Best of Fats Domino
The Everly Brothers Cadence Classics (Their 20 Greatest Hits)
Buddy Holly 20 Golden Greats
Jerry Lee Lewis The Jerry Lee Lewis Anthology: All Killer No Filler!
Little Richard The Georgia Peach
Roy Orbison For The Lonely: A Roy Orbison Anthology, 1956-1964
Carl Perkins Original Sun Greatest Hits
Elvis Presley The Complete Sun Sessions
Elvis Presley Elvis' Golden Records
Elvis Presley The Memphis Record
Joe Turner Big Bad and Blue
Atlantic R&B 1947-1974
Doo Wop Uptempo The Best of Doo Wop Uptempo
The Sun Records Collection

60's

The Animals The Best of The Animals
The Band The Band
The Beach Boys Endless Summer
The Beach Boys Pet Sounds
The Beatles The Beatles / 1962-1966
The Beatles Rubber Soul
The Beatles Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band
The Beatles The Beatles (The White Album)
The Beatles Abbey Road
James Brown Star Time
Buffalo Springfield Buffalo Springfield Again
The Byrds The Byrds' Greatest Hits
Captain Beefheart and His Magic Band Trout Mask Replica
Sam Cooke The Man and His Music
Cream Wheels of Fire
Creedence Clearwater Revival Willy and the Poor Boys
Crosby Stills Nash & Young Déjà Vu
The Doors The Doors
Bob Dylan Bringing It All Back Home
Bob Dylan Highway 61 Revisited
Bob Dylan Blonde on Blonde
Bob Dylan The Basement Tapes
Bob Dylan Blood on the Tracks
The Flying Burrito Brothers The Gilded Palace of Sin
Aretha Franklin I Never Loved a Man the Way I Love You
Aretha Franklin Lady Soul
The Grateful Dead Live Dead
The Grateful Dead Workingman's Dead
The Jimi Hendrix Experience Are You Experienced? (British Version)
The Jimi Hendrix Experience Axis: Bold as Love
The Jimi Hendrix Experience Electric Ladyland
Jefferson Airplane Surrealistic Pillow
The Kinks The Kinks Greatest Hits!
The Kinks Something Else
John Mayall Bluesbreakers - John Mayall with Eric Clapton
Joni Mitchell Blue
Pink Floyd The Piper at the Gates of Dawn
Pink Floyd Dark Side of the Moon
Otis Redding Otis! The Definitive Otis Redding
Smokey Robinson and The Miracles Anthology
The Rolling Stones Big Hits (High Tide and Green Grass)
The Rolling Stones Beggar's Banquet
The Rolling Stones Let It Bleed
The Rolling Stones Sticky Fingers
The Rolling Stones Exile on Main Street
The Rolling Stones Some Girls

Simon and Garfunkel Greatest Hits
Phil Spector Back to Mono (1958-1969)
Dusty Springfield Dusty in Memphis
Diana Ross and The Supremes Anthology
The Velvet Underground The Velvet Underground and Nico
The Velvet Underground Loaded
The Who Meaty Beaty Big and Bouncy
The Who Tommy
The Who Who's Next
Jackie Wilson Mr. Excitement!
The Yardbirds Greatest Hits, Vol. I (1964-1966)
Frank Zappa and The Mothers of Invention Freak Out!
The Best of the Girl Groups, Vols. I and II
Hitsville USA: The Motown Singles Collection, 1959-1971
Nuggets: Original Artyfacts from the First Psychedelic Era, 1965-1968

70's

AC/DC Highway to Hell
Aerosmith Rocks
The Allman Brothers Band At Fillmore East
Big Star Radio City
Black Sabbath Paranoid
Blondie Parallel Lines
David Bowie Hunky Dory
David Bowie Low
Jackson Browne Late for the Sky
Chic Risqué
The Clash The Clash
The Clash London Calling
Elvis Costello My Aim Is True
Derek and The Dominos Layla and Other Assorted Love Songs
The Eagles Hotel California
Brian Eno Another Green World
Fleetwood Mac Rumours
Marvin Gaye What's Going On
Marvin Gaye Anthology
Al Green Greatest Hits
Billy Joel Greatest Hits: Vol. I and Vol. II
Elton John Honky Château
Elton John Greatest Hits
Carole King Tapestry
Kraftwerk Trans-Europe Express
Led Zeppelin Led Zeppelin II
Led Zeppelin Led Zeppelin IV
John Lennon Plastic Ono Band
John Lennon Imagine
Bob Marley and The Wailers Burnin'
Bob Marley and The Wailers Live!
Curtis Mayfield and The Impressions The Anthology 1966-1977
Van Morrison Astral Weeks
Van Morrison Moondance
Van Morrison The Best of Van Morrison
Willie Nelson Red Headed Stranger
Randy Newman 12 Songs
The New York Dolls New York Dolls
The O'Jays Back Stabbers
Parliament / Funkadelic Mothership Connection
Parliament / Funkadelic One Nation Under a Groove
Pere Ubu The Modern Dance
The Pretenders Pretenders
Ramones Ramones
Roxy Music Sirens
The Sex Pistols Never Mind the Bollocks Here's The Sex Pistols
Sly and The Family Stone Greatest Hits
Sly and The Family Stone There's a Riot Going On
Patti Smith Horses
Bruce Springsteen Born to Run
Bruce Springsteen Born in the USA
Steely Dan Pretzel Logic
Rod Stewart Every Picture Tells a Story
The Stooges Funhouse
James Taylor Sweet Baby James
Stevie Wonder Talking Book
Stevie Wonder Innervisions
X Los Angeles

Neil Young After the Gold Rush
Neil Young Tonight's the Night
Neil Young Rust Never Sleeps
The Harder They Come
Saturday Night Fever

80's

Laurie Anderson Big Science
Afrika Bambaataa and Soulsonic Force Planet Rock - The Album
Beastie Boys Paul's Boutique
Black Flag Damaged
The Cure Staring at the Sea: The Singles
De La Soul Three Feet High and Rising
Eurythmics Touch
Gang of Four Entertainment!
Grandmaster Flash and The Furious Five Greatest Message's
Guns'n'Roses Appetite for Destruction
Don Henley The End of the Innocence
Hüsker Dü Zen Arcade
Michael Jackson Off The Wall
Michael Jackson Thriller
Jane's Addiction Nothing's Shocking
The Jesus and Mary Chain Psychocandy
Joan Jett and The Blackhearts I Love Rock&Roll
Joy Division Closer
LL Cool J Radio
Madonna Like a Prayer
Metallica Kill 'Em All
Ministry The Land of Rape and Honey
Minutemen Double Nickels on the Dime
N.W.A Straight Outta Compton
Sinéad O'Connor I Do Not Want What I Haven't Got
Pixies Surfer Rosa
Prince Dirty Mind
Prince Purple Rain
Prince Sign 'o' the Times
Public Enemy It Takes a Nation of Millions to Hold Us Back
Bonnie Raitt Nick of Time
R.E.M. Murmur
R.E.M. Document
The Replacements Let It Be
Run-DMC Raising Hell
The Smiths The Smiths
Sonic Youth Daydream Nation
Talking Heads Remain in Light
U2 The Joshua Tree
U2 Achtung Baby

90's

Beck Odelay
Dr. Dre The Chronic
PJ Harvey Dry
Hole Live Through This
Massive Attack Blue Lines
Moby "Go"
My Bloody Valentine Loveless
Nine Inch Nails Pretty Hate Machine
Nirvana Nevermind
Nirvana Unplugged in New York
The Orb The Orb's Adventures Beyond the Ultraworld
Pavement Slanted and Enchanted
Pearl Jam Ten
Liz Phair Exile in Guyville
The Smashing Pumpkins Siamese Dream
The Stone Roses The Stone Roses

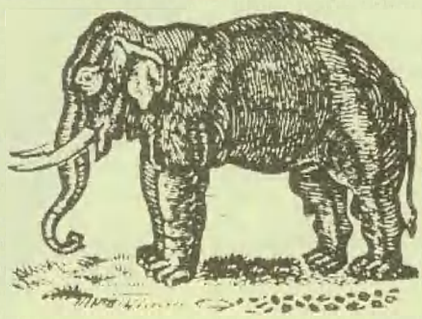

Erkin Koray

Uzayda bir elektrik hasıl oldu

Erkin Koray'ın kaç zamandır peşindeydik. Roll öncesinden, Express zamanlarından beri... Olmamıştı, beceremeyiştik, başlamıştık, bitirememiştik. Bir yerlerden kulağımıza geldi, "Tekrar grup kuruyormuş, Nihat Örerel Yeni Zelanda'dan dönüyormuş" diye duyduk. Yine işe giriştik. Epey bir telefonlaşmadan sonra gece 11'de, Yeşilyurt Polat Renaissance Hotel'de, lobide buluştuk... Kızı Damla, arkadaşları Emel, yani toplam beş kişi otel içinde muhabbete elverişli tenha bir yer aramaya koyulduk... Açık havaya çıktık, denize bakan tarafta, yüzme havuzunun bir boy uzağındaki kameriyeye yerleştik. Yukarıda ay mehtabı, yan tarafta deniz feneri, kısacası "durumlara uygun" bir mekan. Erkin Baba'yı konuşturmak "zor" iş, ama burada konuşmayacak da nerde konuşacak! Korkunuzu yenip teybimizin kayıt tuşuna bastık. Tam o anda, lodostan mıdır, yoksa buraların her zamanki hali mi bilmiyoruz, kanalizasyonla karışık felaket bir koku yayılmaya başladı denizden. "İmkanı yok" dedi Erkin Koray, "hemen terkedelim burayı". Arabaya doluştuk, başka bir yer aramaya başladık. Florya-Menekşe sahil yolundaki bir açık çay bahçesinde de aynı şey geldi başımıza. Tam teybe yelteniyorduk, koku başlıyordu. Şarkıdaki gibi, "haber vermeden, gürültü etmeden, öcü gibi, umacı gibi, acımadan, yüreği sızlamadan" geliyordu "melun" koku. Oradan da kalktık. Sinirler gergin, gece yarısını biraz geçe Florya'daki Nasyonal kafeye attık kapağı. Hiç değilse denizden hafif beride, ağaçlık bir mekan... Konuya nasıl gireriz, nerden başlarız diye etrafı süzerken kafedeki radyodan Teoman'ın "Ne Ekmek ne de Su" şarkısı başladı, "bu çocuğa dikkat ettiniz mi" dedi Erkin Baba, "ne kadar güzel bir tınısı var, ne kadar yumuşak gitarlar..." Yanımızda getirdiğimiz Roll'lardan Teoman söyleşisini bulduk, Erkin Koray hakkındaki bölümü okumaya başladık. Burda kokudan eser yoktu, çaylar gelmişti, muhabbet yavaş yavaş şekilleniyordu. Teoman sayfasının yan tarafındaki Ayna resmini görünce "Ceylan" konusunda da yorumunu yaptı: "Valla bravo. Çocuklar oturuyor, şarkı kendi kendine yürüyor. İşte Allah babanın bir kompozisyonu bu..." Artık teybi açmaya sıra gelmişti:

Geçen gün bir gazetede okuduk, en sevdikleri şarkı sizin "Allahaşkına" şarkınızmış...

Kimin? Ayna'nın mı?.. Haa, çocuklar boş değil, belli... *(gülüyor)*

Bugünlerde neler yapıyorsunuz?

Şu grubu bir yapalım da bir şeyler çıkacak. Eski kasetlerin içinde gözden kaçmış güzellerim var benim. Ya bir numaralı şarkının altında biraz ezilmiş ya da o zamanlar zamanı gelmemiş şarkılarım var. 25 sene önceki kayıtlar ne kadar güzel olursa olsun, yine de aradan o kadar zaman geçmiş. İnsaf! Tek kanal kayıtlar hepsi de. Güzel olabilir, hatta o devire göre süper ama fazla iddia etmek de saçma. Ben bile kendi kendime "ulan nasıl yapmışız böyle şeyler" diyorum. Fakat 1997 yılında stüdyodan çıkan bir eserle bunları yanyana koymak da uygun değil. Böyle üç kasetlik bir repertuar çıktı. Bunları tek kasete indirererek 10-12 tanesini seçeceğiz...

Orhan Gencebay, "Çok kanallı kayıt çıkınca işin ruhu öldü" diyordu, "eskiden ne güzel hep beraber doluşuyorduk stüdyoya, giriyorduk şarkılara..."

Kesinlikle öyle ama, devrin teknolojik şartlarından da istifade etmek lazım. Tek tek kayıt çok kolay. Tek bir hatalı "cırt" sesi oldu diye yeniden hep beraber çalmak ne kadar zordu. Sadece kayıt aşamasında değildi o ruh, o heyecan. O devirlerin bir elektriği vardı. O devirlerde herhalde uzayda bir elektrik hasıl oldu, bütün dünyayı kapladı, biz de büyük bir şans eseri o elektriğe denk geldik. Şimdi gitti o elektrik...

Nasıl bir şeydi bu?

Elektrik işte. Manyetik bir alan. Hangi yıldızların bir araya gelmesinden oluştu bilmiyorum. Ama o manyetik alan gitti. Bizim üzerimizden bile gitti.

Öyle mi? Yoksa o elektrikten nasibini alanlar hâlâ devam ediyor mu?

Valla, doğru dürüst bir şey çıkmadığına göre, bizden de gitti diyorum. Ben şahsen o ruhumun öldüğünü sanmıyorum da. Ama neticede hangi sebeple olursa olsun bir araya gelemiyorsak, bir şeyler gitti demektir. Yapamıyoruz artık o günlerde yaptıklarımızı. Şimdi belki bir ışık göründü gene.

Asım Ekren, "Hâlâ Kalamış sahil sineması ruhunu koruyor" diyor sizin için...

Benim devreler arasında en dirisi benim herhalde. Bu konuda hâlâ çarpışan, "haydi" diyen yine de benim. Bıkkınlık mı doyum mu bilemiyorum. Hiçbirinde bendeki azmi göremiyorum. Elimden geldiği kadar insanları harekete de geçirmek isteyen biriyim. Müzikçi olsun olmasın, diğer arkadaşlarımı o ruhu kaybetmiş olarak görüyorum. Ben iyiyim.

Size hayret ediyorlar mı?

Evet, ediyorlar. Evet. Evet.

Ne diyorlar mesela? Artık bırak bu işleri diyenler de var mı aralarında?

Var, var. Hatta benim bu koşturmamla alay eden de var. "Sen n'apıyorsun allahaşkına" diyen de var. Ben iyiyim, bu tavrımdan da memnunum. Doluyum.

Herhalde ilk başladığınız zamandan beridir "bırak bu işleri" diyenler oluyordu size.

Evet, hep öyleleri oldu. Ama bırakmadım. Ben yaptığımın doğru ve güzel olduğuna inanıyordum. Herkesin babası gibi benim babam da normal bir baba olduğu için, ilk aldırmış olduğum gitarı kırmıştır tabii ki. Fıkralarda olduğu gibi. Her ne kadar kafamda kırılmış olmasa dahi, o gitarın kırılmışlığı var. Öyle bir espriden geliyorum. Ben gitara başladığım zaman, etrafta örnek alınacak gitarcı yoktu. Benim gitar çalışım, müzik yapışım, buluşlara, yaratışlara filan kaldı. Bir gitar nasıl çalınır, bu-

devamı 57'de

Yaptıklarımın, şimdiki yapılan anlamda arabeskten farklı olduğunu iddia ediyorum. 25 yıl evvel, böyle de bir şey olmalı diyerek yapmıştım. Benim müdahalem bu kadar. Ama isabetliydi.

Fotoğraf: Serkan Seymen

Jeff Buckley 1966-1997

Cef

Mayısın son günlerinde çok büyük bir şarkıcıyı kaybettik. Jeff feci bir şekilde ölüme gitti. Mississippi nehrinin sularında boğuldu...

Jeff Buckley, Beck ve Ben Harper, 90'lı yıllarda en çok bel bağladığımız adamlardı. Son zamanlarda ortaya çıkan bir sürü iyi müzisyen ve grup arasında, nedense sezgilerimiz bu üçüne öncelik tanıyordu. Tarzları birbirinden farklıydı, böylesi de daha iyiydi, tercih beyanında bulunmak gerektiğinde ya da kendi kendimize sorduğumuzda zihnimiz otomatikman bu üçünün ismini ardarda sıralıyordu. Bir şeyler dinlemek istediğimizde elimiz onların kasetlerine gidiyordu. Evet, taraf tutuyorduk, ama doğru tarafı tutuyorduk. Kişisel seçimin, "zevk meselesi"nin, hayranlığın ötesinde de bir anlamı var mıydı bunun?.. Olması şart değildi ama galiba vardı. Üçü de kıyılardan uzağa, açıklara dümen kırıyordu. Üçü de imkansızlığını bile bile, kişilik hakkı talep ediyordu. Onları arkalarından iten büyük şarkı geleneğini, folk'u, blues'u ya da ismi her neyse onu inkar etmeden, –yine de, her şeye rağmen– köksüzlük deneyleri yapıyorlardı. Yakalarından tutup bırakmayan sınıflamaları, tasnifleri takmıyorlardı. Herkesin kendini bilinçli ya da bilinçsiz bir akıma, bir gruba, bir ekole sokuşturduğu bir dünyada yalnızları oynuyorlardı. "Kuşağının sözcüsü" rolü Beck'e birkaç numara küçük geliyordu. Ben Harper "gecikmiş bir blues efsanesi" olmayı reddediyordu. Jeff Buckley "Tim Buckley'in oğlu"nu değil, kendini arıyordu.

Üçtüler, iki kaldılar.

Jeff Buckley öldü. Nehirde boğuldu.

Gelen haberlere göre şubattan beridir Memphis'teydi Jeff Buckley. Koca Tom Verlaine'in prodüktörlüğünde ikinci albümünü kaydediyordu. Birlikte iki seneden beridir bu albüme kafa patlatıyorlardı. Neredeyse bitmek üzereydi...

Gazeteler yazıyor: Jeff Buckley ve arkadaşı Keith Foti, 30 Mayıs perşembe akşamı restoranda yemek yediler, sonra Mississippi nehrinin kıyısından, marinadan yürüye yürüye kayıt stüdyosunun yolunu tuttular. Jeff yüzeceğim diye tutturdu, üzerindeki elbiselerle nehire atladı. 10-15 dakika öylece konuştular, güldüler, şarkı bile söylediler. Arkadaşı, elindeki teybe su sıçramasın diye bir an kıyıdan uzaklaştı, tekrar arkasını döndüğünde bir daha Jeff'i göremedi. Birkaç dakika suda gözleriyle arandı, seslendi, bağırdı. Sonunda panik içinde karakola koştu... Bilinenler bundan ibaret. İşin içinde bir uyuşturucu tribinin olmadığı söyleniyor. İntiharla filan da alakası yok. Cesedi neredeyse bir hafta sonra, çarşamba günü bulunabildi. Ani bir dip akıntısına ya da gemilerin yarattığı dalgalara kapılıp boğulduğu sanılıyor Jeff'in. Tıpkı babasının ölümü gibi, "elim bir kaza sonucu..."

Tim Buckley, eroini bıraktığı bir sırada, 1975'in haziran ayında kokain-eroin karışımını kokain zannederek almış ve aşırı dozdan ölmüştü. Büyük bir folk şarkıcısıydı. 1966'da –Jeff'e hamileyken– karısını terketmiş, başka bir hayat seçmişti. O yıl ilk plağını çıkardı. Öldüğü yıla kadar dokuz tane albüm yayınladı, caza yakın kimi denemeler yaptı, hiçbir zaman star olmadı ama "şarkı yazarlığı" denen "iş" onun ellerinde büyük mesafe aldı. Jeff ve Tim birbirlerini ancak bir kere görebildiler. Jeff sekiz yaşındayken, Tim'in ölümünden bir yıl kadar önce... Jeff, yıllar sonra "ne ölümüne davetliydim, ne de cenazesine" diyecekti babası için...

Jeff Buckley, bir piyanist ve çellist olan annesi Mary Guilbert'in yanında büyüdü.

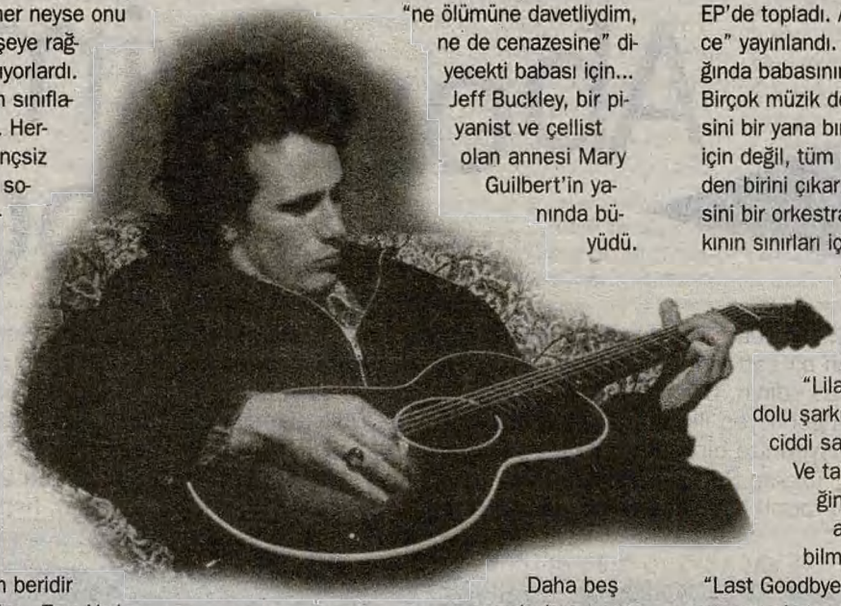

Daha beş yaşındayken anneannesinin gitarını tımbırdatmaya başladı. Üveybabasının plakları sayesinde rock'la, Jimi Hendrix'lerle, Who'larla, Pink Floyd'larla tanıştı. California'da, Orange County'de doğmuştu ama yıllarca annesiyle birlikte Amerika'yı katetti, bütün çocukuluğu, gençliği ordan oraya taşınarak geçti. 17 yaşındayken ana evinden ayrıldı, cebine lise diplomasını koyup beş parasız Los Angeles'a gitti. Benzincide çalıştı, striptiz kulüplerinde çığırtkanlık, lokantalarda komilik yaptı. Bir süre müzik akademisine devam etti. 24 yaşında, 1990 yılında New York macerasına başladı. Barlarda, kafelerde hard-rock ve reggae gruplarında gitar çaldı. Captain Beefheart'ın gitaristi Gary Lucas'la tanıştı, Gods & Monsters isimli bir gruba katıldı.

Kaderi 1991 yılında döndü. Tim Buckley'in anısına düzenlenen bir tribute konsere Jeff'i de çağırdılar. Afişlerde adının yer almaması, katılacağının duyurulmaması kaydıyla zar zor kabul etti teklifi. O gün sahneye çıkıp "Once I Was" isimli bir Tim Buckley şarkısı yorumladı... Küçük bir eski hayran kalabalığının önünde cok rağbet gördü ama o günün parasını toplayacağı yerde, şarkılar söyleyip üç beş kuruş kazandığı bohem barlara geri döndü. Birkaç bestesinin yanısıra özel insanlardan özel şarkılar icra ediyordu. Edith Piaf'ı seviyordu, "Hymne à l'amour"u söylüyordu. Billie Holiday'i seviyordu "Strange Fruit"i söylüyordu. Ride, Smiths, MC5, Led Zeppelin, Van Morrison, Bob Dylan, Alex Chilton, Leonard Cohen okuyordu. "My Elvis Is Nusrat" diyordu Nusrat Fateh Ali Khan için...

Önce, New York'da, Sin-é Café adında bir İrlanda barında yaptığı kayıtları sonunda bir EP'de topladı. Arkasından da ilk albümü "Grace" yayınlandı. Jeff, 1994'de "Grace"i çıkardığında babasının öldüğü yaştaydı: 28'inde... Birçok müzik dergisinde yılın albümü seçilmesini bir yana bırakalım, yalnız 1994 senesi için değil, tüm 90'ların en güzel albümlerinden birini çıkarmıştı ortaya. Geniş oktavlı sesini bir orkestra gibi kullanıyordu. Tek bir şarkının sınırları içinde gidilemeyecek yerlere ulaşıyordu. İngiliz kompozitör Benjamin Britten'dan bir aryayı, Leonard Cohen'in "Hallelujah"sını ya da Elkie Brooks'un "Lilac Wine"ını, bütün bu sükûnet dolu şarkıları onun vokaliyle dinlemek ciddi sarsıntılar yaratıyordu insanda. Ve tabii kendi şarkılarını da: Örneğin, 1988'de, Los Angeles'tayken ağır depresyonlarından kurtulabilmek için yazdığı "Eternal Life" ve "Last Goodbye"... Fısıltılarla, çığlıklarla, yanyana en ham ve en incelikli gitar tonlarıyla, Nusrat Fateh'in ya da Nico'nunkine eşdeğer yoğunlukta harmoniumlarla, serbest davullarla, arkasından hiç ayırmadığı dakik bir trioyla yol alıyordu.

Ülkesi Amerika'da temkinlilikle karşılansa da özellikle İngiltere ve Fransa'da baştacı edilen bu ilk plağından kendisi hiç memnun değildi oysa... Kafasına koymuştu, "Grace"den çok daha iyi bir albüm yapacaktı. Hayranı olduğu Patti Smith'in can yoldaşını, Television'dan Tom Verlaine'in desteğini sağlamış, kendini hazır hissedince stüdyoya kapanmıştı. Yeni albüm hazır gibiydi. Durup dururken, yok yere her şey bitiverdi. Uzatmaya hacet yok. Rock, çok önemli bir şarkıcıyı kaybetti. Elias Canetti'nin bir lafındaki öfkeli soğukluğa sahip çıkıyoruz: "Çok kolay ölünüyor, aslında çok daha güç ölünmesi gerekirdi."

Derya Bengi

→9

1 **311** ALL MIXED UP
2 **SOUL COUGHING** SUPER BON BON
3 **TIGER** RACE
4 **dEUS** FOR THE ROSES
5 **ORBIT** BICYCLE SONG
6 **JAMES** SHE'S A STAR
7 **DISHWALLA** GIVE
8 **BOOTH AND THE BAD ANGEL** HIT PARADE
9 **THE BEAUTIFUL SOUTH** DON'T MARRY HER
10 **THE CARDIGANS** LOVEFOOL
11 **MONACO** WHAT DO YOU WANT FROM ME
12 **GENE** WE COULD BE KINGS
13 **THE TRASH CAN SINATRAS** TO SIR WITH LOVE
14 **TRACY BONHAM** MOTHER MOTHER
15 **GIN BLOSSOMS** FOLLOW YOU DOWN
16 **TONIC** OPEN UP YOUR EYES
17 **DODGY** IF YOU'RE THINKING OF ME

CD çıkıyoor

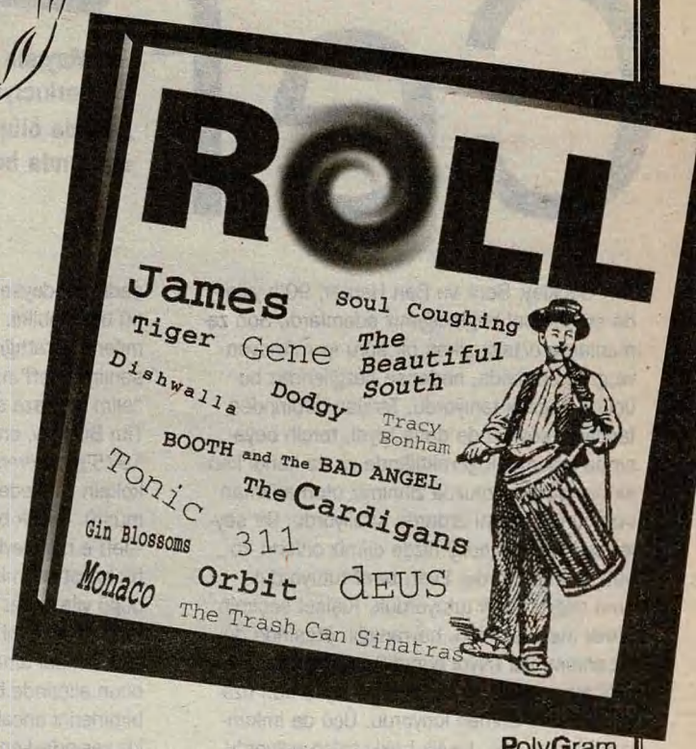

PolyGram

Aboneyim abone

Roll CD'si pek yakında yayınlanıyor... Roll-PolyGram işbirliğiyle vücuda getirilen bu dev eser, gayet modern sound'lara sahip alternatif grup ve şarkıcıları bir çatı altında topluyor. Liste yukarda. Mal meydanda. İsterseniz satın alın, isterseniz Roll'a acilen abone olarak bedavadan edinin. Diyeceğimiz şu: Toplam 30 CD'ye sizin adınıza el koyduk. Gerekli işlemleri yaparak aşağıdaki formu doldurup bize gönderen ilk otuz kişi (rakamla 30) bu CD'ye anında "ekstradan" sahip olacak. Netice-i kelam, postacının her ay evinize, işyerinize bir adet Roll getirmesini istiyorsanız (ki inanın postacı da bunu istiyor) Roll'a abone olun... Yapı Kredi Bankası, Taksim Şubesi, Merve Erol adına açılmış 226300535905 nolu hesaba 2.400.000 TL yatırın, banka dekontunu ve aşağıdaki formu bize bir şekilde gönderin (fakslayın, postalayın, elden bırakın), hepsi bu...

ROLL abone formu

1 yıllık abone bedeli 2.400.000 TL'dır.

isim/soyadı

adres

şehir

posta kodu

telefon-ev

-iş

7-19 TEMMUZ

Caz temmuzu

Temmuz'da caz var İstanbul'da. İstanbul'da caz var temmuz'da. Caz var Temmuz İstanbul'unda. Temmuz'da İstanbul cazı var. İstanbul'da caz temmuzu var. Kimler var, kimler. Neler var neler. İşte Sevin Okyay'ın desteğiyle hazırladığımız mini rehber:

Legends 97: Marcus Miller, şaşılacak kadar çok sayıda enstrümana hakimiyetiyle aranan bir basçı, besteci, prodüktör; 1980'den itibaren iki yıl süreyle beraber çalıştığı Miles Davis'in sağ kolu olmuştu. Eric Clapton'ı anlatmaya ne hacet? Festivalin en büyük ilgi odaklarından biri olacağı kesin. Steely Dan, Paul McCartney, Frank Sinatra, Quincy Jones, Chick Corea gibi pek çok sanatçıyla çalışan davulcu Steve Gadd'in üç de albümü var. Grupta, piyanoda Joe Sample, saksofonda ise efsanevi David Sanborn var.
7 Temmuz, Açıkhava

Wynton Marsalis: Marsalis ailesinin şimdilik en ünlü ferdi Wynton Marsalis, bu yılki festivale Elvin Jones ile katılacak. New Orleans'lı trompetçi, kimilerine göre enstrümanının en iyisi.
8 Temmuz, Açıkhava

Ernest Ranglin Dörtlüsü: Gitar üstadı Ranglin, 1960'lı yıllarda Jamaica popüler müziğinin temelini atan ska "shuffle" ritmini geliştirmiş bir kişi. Daha sonra da birçok klasik ska, rock "steady" ve reggae "hit"lerinde çaldı.
8 Temmuz, CRR
9 Temmuz, Roxy

Jacky Terrasson Üçlüsü & Mino Cinelu: Üç yıl önce Açıkhava'da Betty Carter'a eşlik etmiş Jacky Terrasson'ı bir kez daha aynı sahnede konuk edeceğiz. Artık Down Beat, Jazz Times gibi saygın caz dergilerinin geniş yer verdiği bir caz star o. 1980'li yıllarda Miles Davis ile birlikte çalıştığından beri Mino Cinelu, cazın en yetenekli ve yaratıcı vurmaçalgıcılarından biri olarak kabul ediliyor. Oysa o, aslında birçok enstrümanı rahatlıkla çalabilen şanslı kişilerden biri.
9 Temmuz, Açıkhava

Radio Tarifa: "Rumba Argelina" isimli abümleriyle bir anda bütün dikkatleri üzerine çeken grubun müziği için en kısa tanımlama, "flamenko-arabesk" olacak herhalde. Radio Tarifa, tarihte dini ve kültürel etkileşimlerin bir hayli yoğun yaşandığı İspanya ve Arap dünyası arasındaki müzikal akrabalığı en iyi gören grup belki de...
9 Temmuz, CRR

Jan Garbarek: Norveçli tenor ve soprano saksofoncu, İstanbul'un bütün caz festivallerinin en sevilen isimlerinden birisi. Oda müziği-caz sentezinin yaratıcısı, cazda özgün bir Avrupa tarzının ortaya çıkışının mimarlarından sayılıyor.
10 Temmuz, Açıkhava

Fleurine Beşlisi: Vokalist Fleurine Verloop, çağdaş Hollanda caz dünyasının en heyecan verici yeni siması sayılıyor. Swing'li vokal üslubu, kendine mahsus bir cümlelendirmeyi melodik yaratıcılıkla birleştiriyor.
10 Temmuz, Q Jazz Bar

Goran Bregovic Orkestrası: Emir Kusturica filmleri için yaptığı müziklerle haklı bir ün elde etmiş Bregovic ve orkestrası kaçınılmayacaklar arasında. "Time of the Gypsies"le parlayan, "Arizona Dream"le ustalığını kanıtlayan, "Underground"la doruğuna çıkan Bregovic, "Balkan müziğinin profesörü" olarak tanınıyor.
11 Temmuz, Açıkhava

Cesaria Evora: Senegal açıklarında Cabo Verde takımadalarından çıkıp ellisinden sonra uluslararası şöhreti yakalayan Evora, adasının hüzünlü ve yoksul blues'larıyla, mornalarla, coladeralarla, funanalarla geliyor.
13 Temmuz, Esma Sultan

Güher ve Süher Pekinel & Jacques Loussier Trio: Klasik müzik ve cazı çok iyi harmanlayan Jacques Loussier, Türkiye'de Play-Bach serisi ile tanınıyor. Bu konserin cazın klasik müzikle muhabbetini ve alışverişini en iyi görebileceğimiz konserlerden biri olacağı kesin...
14 Temmuz, Açıkhava

Kronos Quartet: Caz ve popülist eğilimleri olan bir klasik müzik grubu mu, yoksa klasik müzikte uzman popülist bir grup mu oldukları belli değil. Ne olursa olsun, müzik türleri arasındaki sınırları bulandıran, dinleyicilere de yaylı çalgılar dörtlüsünün nasıl bir şey olduğunu anlatan birinci sınıf bir grup oldukları kesin.
14 Temmuz, CRR

Nicholas Payton: Tarihi, caz tarihi gibi. Müziğe New Orleans sokak bandolarıyla başladı, bugün bile çalışında bunun izlerini duymak mümkün. Caz da New Orleans kökenleri ve dans ritmlerinden yola çıkarak gelişmişti.
15 Temmuz, Açıkhava

Joshua Redman: İki yıl üstüste festivale konuk olan Redman, daha önce de bir kez Parliament Superband ile gelmişti. Önceki yılki konserini izleyen bin kişinin fısıltı gazetesi yoluyla yayılan övgüleri, geçen yıl genç tenor saksçıyı heyecanlı bir hayran kitlesiyle karşı karşıya getirdi.
15 Temmuz, Açıkhava

Massive Attack: On kişilik bir 'live' grup halinde geliyorlar. Sahneye çıkınca bir buçuk saat doludizgin çalabiliyorlar. Grup, vokallerde 3D, Daddy G, Horace Andy, Deborah Miller, Sarah 'J7, klavyede Michael Timothy, basta Winston Blisset, davulda Andy Ganghadin, gitarda Angelo Bruschini ve DJ Mushroom'dan oluşuyor.
16 Temmuz, Açıkhava

All Star Band: All Star Band, Türkiye'nin beş büyük cazcısını bir araya getiriyor: İrem Demirer, İlhan Erşahin, Kerem Görsev, Volkan Hürsever ve Can Kozlu.
18 Temmuz, Açıkhava

Patti Austin & The Jazz Crusaders: Patti Austin, bir çocuk yıldız olduğu 1950'li yıllardan bu yana hep klas müzik üretmiş bir sanatçı. James Ingram ve Quincy Jones'la yaptığı çalışmalar, onun dünyanın her yanında hayranlara sahip olmasına yol açtı... 1971 ile 1990 arasında tek tek ve grup olarak 75'den fazla albüm yapan ve elemanları sürekli değişen Jazz Crusaders, efsane mertebesine yükseldi.
18 Temmuz, Açıkhava

Ivan Lins Group: I. Uluslararası İstanbul Caz Festivali'nde Tots Thielemans Brasil Project ile sahneye çıktı, fevkalade grubun en hayret verici elemanlarından biriydi. Çağımızın en iyi bestecilerinden.
18 Temmuz, CRR

Irakere: Festivalin ikinci yılında izlediğimiz Irakere, bir kez daha Acıkhava'da. 1971 yılında piyanist Jesus "Chuco" Valdes'in öncülüğünde kurulan topluluk, her enstrümanında bir yıldız barındırıyor.
19 Temmuz, Açıkhava

Massive Attack

Cesaria Evora

Radio Tarifa

→11

İşçisin sen...

İşçi Partisi'nin seçim zaferi bizi fena halde kontrpiyede bıraktı. Hem çok sevindik, hem de bir hayli "huylandık". Sol nihayet dirildi diye sevindik; İşçi Partisi sol gösterip sağ mı vuruyor diye huylandık. Mevzuyu kafamızda epey evirdik, çevirdik. Bu arada, iki ayrı kuşağın temsilcileri Billy Bragg ve Supergrass bu işlere ne diyor, merak ettik...

John Lennon'un "Working Class Hero - İşçi Sınıfı Kahramanı" şarkısı İngiliz rock kültürünün temellerini ifade eder. Bu açıdan yerel ya da ulusal bir şarkıdır. İngiltere'de rock (futbol ile birlikte) işçi sınıfının başlıca ifade aracı olarak sivrilmiş ve öyle de kabul edilegelmiştir. Endüstri devrimini gerçekleştiren ilk ülke olduğu için sınıf ve sınıflararası deneyim daha eskiye dayanır ve diğer ülkelere nazaran çok daha nettir. İngilizler muğlaklığı ya da bazı değerlere birden fazla anlam yüklemeyi pek sevmezler. İşçi sınıfı işçi sınıfıdır, burjuva sınıfı burjuva sınıfıdır. Yine de bu karşılıklı etkileşimde daha 'modern' olan hep İngiliz işçi sınıfı oldu. İngiliz burjuva sınıfıyla ilgili temel tezlerden biri, bu sınıfın kendine ait değerler oluşturamadığı, aristokrat değerlerini aynen kopya ettiği yolundadır. İşçi sınıfının ise, kendi içinde, sıfırdan başlayan bir tarihi var ve rock da bu tarihin mihenk taşlarından biri. Rock işçi sınıfı gençleri için hem bir ifade aracı (İngiltere söz konusu olduğunda köksüz, üstüne yüklenecek tüm değerleri sindirmeye hazır bir müzik türü) hem de ekonomik olarak işçi sınıfı hayatının kısır döngüsünden kurtulmanın yegâne yoludur. Dönemsel olarak baktığımızda dahi, İngiltere'de rock müziğinin patlaması, savaş sonrasının "sosyal devlet" politikaları sonucunda işçi sınıfının görece refaha kavuştuğu döneme denk düşer. İngiliz rock'ını şekillendiren de, müzik ve işçi sınıfı kültürünün bileşimidir. Bu, tartışmaya açık noktaları olsa da berrak bir durumdur. Bugün İngiltere'de işçi sınıfı kültürü deyince rock'ı ve futbolu işin içine katmayan sosyolog yok gibidir. Bu ahval ve şerait içinde tüm İngiliz rock'çılarının işçi sınıfı değerlerini ve politikasını benimsemesi gayet doğal kabul edilir. Rock'çılar İşçi Partisini desteklerler, rock'ın kendinden menkûl asiliği, Muhafazakar Parti'ye karşı en azından antipatiye dönüşür. Rock'çıların işçi sınıfı kültürüne ait olması ve İşçi Partisi'ne oy atmaları, hem işçi sınıfı ve hem de Muhafazakar Parti'nin temsil ettiği burjuva, küçük burjuva sınıfı tarafından kabul edilmiş bir gerçektir. Bir rock'çı için Tory olmak utanç verici bir durumdur. O işçidir, işçi kalacaktır. Üstelik İngiliz rock'çıları, 70'li yıllarda İşçi Partisinden de çok çektiler. Led Zeppelin üyelerinin, "Physical Graffiti" albümündeki "In My Time of Dying" isimli gospel'i, dönemin İşçi Partisi lideri Denis Healey'e ithaf ettiği biliniyor. Oysa bir yıl sonra İşçi Partisi iktidara geldiğinde zenginlere özel % 98'lik bir süper vergi yasası çıkardı. Bu yasa en çok, gelirleri kamuoyunun gözü önünde olan rock'çıları vurdu. Led Zeppelin üyeleri de dahil birçok rock'çı (Rod Stewart'tan Rolling Stones'a kadar) vergi ödememek için Avrupa'ya ya da Amerika'ya taşındılar. Yine de, bu dönemde bile rock'çıların arasından, İşçi Partisi aleyhine sesler yükselmedi.

İngiliz rock dünyası da kendi içlerinden çıkacak çatlak seslere Amerika'daki meslekdaşlarından daha duyarlıydı. Eric Clapton'un, bir konser esnasında, ırkçı bir göçmen yasası hazırlanması için uğraşan Enoch Powell'a övgüler yağdırması, başını Joe Strummer ve arkadaşlarının çektiği Rock Against Racism (Irkçılığa Karşı Rock) hareketinin oluşmasına neden oldu. Bu laflar hâlâ daha Eric Clapton'un başına beladır. Clapton'un resmi açıklaması o dönemde alkolik olduğu ve ne dediğini hatırlamadığı yolunda. Ama yılda en az bir defa bu açıklamayı yapmak zorunda kalıyor. 1979 yılında Muhafazakar Parti'ye oy atacağını söyleyen ve sonradan sosyalist olan Paul Weller da bunca yıldır, o gün söylediği sözlerin hesabını tekrar tekrar vermek zorunda.

Rock'çıların politikayla iç içe girdiği en yoğun dönem punk dönemi. Clash, Style Council (ve solo olarak Paul Weller), Billy Bragg gibi isimler İşçi Partisi'nin sol kanadıyla yakın ilişkiler kurdular. Red Wedge (Kızıl Çivi) hareketi hiçbir zaman İşçi Partisi gençlik kolu gibi çalışmasa da, onlarca yıldır sosyalistlerin denetiminde olan Londra Büyükşehir Belediyesi (bu belediyeyi daha sonra Thatcher 'kapattı') ile işbirliğine girdiler.

Punklar politikayla iç içeydi ama, punkların ortaya çıkışı, 80'lerin ortalarında kemikleşen değişimlerin ilk habercisiydi. Thatcher politikalarının sonucunda işçi sınıfının eski yekpare kimliği çatırdadı. Underclass (sınıflaraltı ya da en alt sınıf) adı verilen, işi olmayan ve bu hayatta iş bulma şansı da olmayan (tipik bir punk yani) bir sınıf ortaya çıktı. İşçilerin en azından hayat boyu iş güvencesi vardı ama sendikaların darbe almasıyla bu güvence de uçup gitti. Yukarıya doğru hareketlilik denen şey, beraberinde aşağıya doğru hareketliliği de getiriyordu. Bazıları hızla yukarı çıkarken bazıları hızla

Yeni sol

1 Mayıs'ta yapılan seçimlerde İşçi Partisi, tarihindeki en büyük seçim zaferine imza atarak yüzde 46.6'lık bir oy oranıyla iktidara geldi. Bu haber cümlesinin ardına üç tane nokta koyup, özenle yerleştirilmiş bir soru işaretinin kıvrımında dikkatlice düşünelim diye öneriyorum. Bütün basın-yayın organları şu yorumu yapıp durdular: "İşçi Partisi'ni Tony Blair'in gerçekleştirdiği yeni politikalar iktidara getirdi." Nazım'ın dediği gibi, "rotatifler, bobinler yalan söylüyor". Çünkü İşçi Partisi zaten iktidara geliyordu. 18 yıllık muhafazakar parti iktidarında, neo-liberalizmin elinde perişan hale gelen Britanya halkı zaten sola yönelmişti. Bu "sol"a bir şey yapılması gerekiyordu. Ve Tony Blair yapıldı.

Altını çizmek gerekiyor: Tony Blair "yeni" İşçi Partisi'nin lideri. "Eski" İşçi Partisi, Union Congress'in (Sendikalar Kongresi) parlamentodaki politik koluydu. Yani, "İşçi Partisi" idi. Yeni İşçi Partisi ilk olarak Union Congress'ten, sendikalardan uzaklaşıp orta İngiltere'de yaşayan ve tüm Britanya politikasını belirleyen 14 bin zengin elite yönelen politikalar oluşturmaya başladı. Ardından, Bay Blair, Japon işadamlarına yatırımlarının İşçi Partisi iktidarında korunacağına ve geliştirileceğine dair güvence seminerleri verdi.

Özetle "yeni" İşçi Partisi, "eski" İşçi Partisi'nin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından inşa ettiği "sosyal devlet"i defnetmek için iktidara geldi. Seçim propagandaları sürecinde üç şahsiyetin açıklamaları bir hayli yankı uyandırdı Britanya basınında. Sinema ve tiyatro oyuncusu Vanessa Redgrave, yazar Harold Pinter ve İskoçya'da koyun klonlamasını gerçekleştiren bilimadamı Dr. Jan Wilmut, İşçi Partisi'nin yeni politikalarına oy vermeyeceklerini ilan ettiler.

Redgrave'in açıklaması bir protesto niteliğini taşıyordu: "Hayatı boyunca İşçi Partisi'ne oy vermiş biri olarak yeni İşçi Partisi'ne oy vermiyorum. İşçi Partisi'nin tarihsel geçmişi, beni oyumu İşçi Partisi'ne vermeye zorlasa da artık hiçbir umudum yok. Çünkü bu İşçi Partisi yeni polis yasasını destekliyor...

Bu nedenle Charter for Basic Rights (Temel Haklar Sözleşmesi) Hareketi başladı. Bu kampanyayı Harold Pinter, Edward Bond, Helena Kennedy ve Garep Peirce ile götürdüğüm için onur duyuyorum... Oyumu yeni mülteci yasası ve yeni ceza yasasına karşı olduğu için liberal demokratlara vereceğim."

Dr. Jan Wilmut ise, "yeni" İşçi Partisi'nin bilim politikasını eleştirdiği açıklamasında şöyle diyordu: "Koyun klonlamasının 10 yılda gerçekleşmesinin sebebi, muhafazakar partinin bilimsel araştırmalarda yaptığı kesintilerdir. Yoksa bu bilimsel devrimi en az 5 yıl önce gerçekleştirirdik. İşçi Partisi'nin programında da bilimsel araştırmalara destek verileceğine dair hiçbir ibare yer almıyor. Bu yüzden liberallere oy vereceğim."

Redgrave ve Wimut'un liberallere oy verecekleri beyan etmeleri, İşçi Partisi'nin sağa kayan politikaları sonucunda boşalan alanı Paddy Ashdown'un Liberal Parti'nin dolduracağının sinyallerini veriyordu. Seçimlerden iki gün önce yapılan anketlerde Blair'in birdenbire gerilemesi karşısında İşçi Partisi büyük bir paniğe kapıldı. Ve seçim propagandaları süresince, Churchill'den beri muhafazakarların sembolü olan buldog köpeğini ve Britanya bayrağı Union Jack'i kullanan Blair, seçimlerden bir gün önce "sosyal devlet"e sahip çıkacaklarını belirtti.

Yüzde 44.6'lık oy oranının sırrı ise iki denklemli bir tahlili gerektiriyor. Birincisi, Muhafazakarların 18 yıldan sonra artık gitmesi gerekiyordu. Bu ortak paydada herkes birleşti. Liberaller, Muhafazakarlar ile İşçi Partililerin kafa kafaya olduğu 50 seçim bölgesinde taktik oy kullanarak İşçi Partisi'ne oy attılar. İşçi Partisi'nin 50 milletvekili bu taktik oylarla parlamentoya girdi. Kısa bir süre önce İşçi Partisi'nden ayrılarak Sosyalist Emek Partisi'ni kuran Madenciler Sendikası Başkanı Arthur Scargill ise, parasızlıktan ve henüz örgütünü tam kuramadığı için 64 bölgede seçimlere katılabildi ve her sandıktan yaklaşık 1000 oy aldı. Jeremy Corbin, Tony Benn ve Diane Abbott gibi İşçi Partisi içindeki sol kanat

12→

aşağıya iniyordu. (Çıkış aritmetik, iniş geometrik artışla oluyordu, aynı konu). Rock'çıların politik kimliği de bu değişimden nasibini aldı tabii. Eski kuşak rock'çılar artık yaşlanmış, şişmanlamasa da zenginleşmişti. Aristokrat sınıfın sıkıcı sporu krikete merak sardılar, aralarından Phil Collins, Gary Numan gibi utanmadan Tory olduklarını ilan edenler bile çıktı. Tony Blair'in İşçi Partisi lideri olmasıyla ve partinin tüm sol unsurlarından arındırılmasıyla beraber bu isimler yeniden İşçi Partisi'ni destekleme şansına kavuşarak, 'rock'çı dediğin İşçi Partili olur' imajını onardılar. Öte yandan, rock dünyasının yeni "star"ları da artık eski rock'çılar gibi tipik bir işçi sınıfı kültürünün içinde yetişerek gelmediler. Bugünün İngiliz işçi sınıfını 'Biz işçi sınıfının ta kendisiyiz,' diyen Oasis temsil ediyor. İşçi sınıfı artık, Oasis kadar muğlak ve arada kalmış bir izlenim veriyor.

Tabii bir de Spice Girls fenomeni var. Kendilerini 'Thatcher'ın kızları' ilan eden bu 'happy grrrrls' grubu, Tory olduklarını çekinmeden söylediler. Peki ne oldu?

Grubun menejeri bu açıklamanın ardında incedeń inceye hesaplanmış bir stratejinin yattığını kendi ağzıyla ifade etti aslında. Spice Girls bu açıklamayı İngiltere'nin köklü dergilerinden The Spectator'a yapmıştı. Dergi 100 yılı aşkın yayın hayatı boyunca ilk defa popüler bir grupla röportaj yapmıştı. Grubun menejeri bunun kaçırılmayacak bir fırsat olduğunu ve bunu 'kullandıklarını' itiraf ediyor. Söze başlarken değinmiştik: İngiltere'de popüler müzik politik açıdan ciddiye alınan bir şey. Sırf eğlence olarak bakılmıyor. Dolayısıyla daha geniş bir dinleyici kitlesine nüfuz etmek isteyen herkes politika alanına girmek mecburiyetinde. Spice Girls'ün bu açıklamasından sonra ne oldu, menejerlerinin deyişiyle 'o ana kadar sadece bir pop grubuydular, şimdiyse daha büyük bir kategoriye dahil oldular'. Spice Girls'ün politik görüşleri o kadar başarılı bir şekilde pazarlandı ki, İngiltere seçimlerinden bahsedilirken mutlaka isimleri anılıyor. Bizim de şu anda yaptığımız gibi...

Evet, bir yanda Oasis, bir yanda da Spice Girls... Oysa Robert Wyatt, Billy Bragg gibi isimler fazlasıyla saygıyı hak ediyorlar. Thatcherizmin geri püskürtülmesinde, onların kurduğu barikatların hatırı sayılır bir payı vardı.

Nedim Dalyan

Gülün adı

Kapitalizmin "sanayi sonrası" ya da "post-endüstriyel" evrede olduğu genel kabul gören bir vakıa. Dolayısıyla, sanayileşme döneminin emek kavramıyla, sanayi sonrasında politik iddialarda bulunmak pek makul değil. Makul olan, "sanayi sonrası"nın emek kavramını ve bu kavramın politikasını oluşturmak.

Peki, İşçi Partisi bu tarihi misyonu gerçekleştirebilir mi? Evet. Hayır. Belki.

Ama zaten İşçi Partisi de "yekpare" bir bütün değil. "Merkez"iyle "sol kanat"ı arasında ciddi farklılıklar mevcut. Zaten Blair'in "radikal merkez" tezinin ardında da bu ayrılığın bir bölünmeye yol açması endişesi yatıyor. Ancak, partinin bir arada ve iktidarda kalabilmesi şimdilik muğlak bir kavram, parlak bir slogan olmaktan öteye gidemeyen "radikal merkez"e değil, "yeni" bir emek kavramı ve politikası üretebilmesine bağlı. Bu gerçekleşmezse, "yeni" İşçi Partisi'ni bekleyen iki tehlike var: Ya, sadece adı İşçi olan bir "yeni sağ" parti haline gelecek, ya da sanayileşme döneminden yadigar, "eski" bir İşçi Partisi olacak. Her iki şıkkın kaçınılmaz sonuçları bölünme ve küçülme...

Dolayısıyla, İşçi Partisi'nin ve emegiyle geçinen insanların kaderi büyük ölçüde partinin"sol kanat"ına bağlı: Yeni sağın tuzağına, "eski sol"un açmazına düşmeyerek yeni bir emek kavramı ve politikası geliştirebilir ve "merkez"i bu anlamda hakikaten radikalize edebilir.

Son bir nokta: Türkiye'de İşçi Partisi olarak bilinen bu partinin adı Labour Party, yani İşçi Partisi değil, Emek Partisi. Ve yeni bir "emek" kavramı ve politikası oluşturmanın yolu, "emek" ile "işçi"yi eşanlamlı sözcükler olarak kullanmamaktan geçiyor galiba.

Kazım Hapavko

milletvekillerinin bölgelerinde aday çıkarmayan ve "hiç olmazsa sol kanat parlamentoya girsin" politikası uygulayan Scargill, "sol kanat milletvekillerine oy verin" çağrısında bulundu. Ve İşçi Partisi böyle bir "ehven-i şer" ortamında iktidara geldi.

İkinci olarak ise Muhafazakar Parti'nin geldiği noktanın irdelemesi gerekiyor. Bu seçimlerin sonucunda Muhafazakar Parti bir İngiliz Partisi'ne dönüştü. Türkiye'deki basın, malum nedenlerden dolayı bu konuya pek değinmedi ama, Britanya'nın uzun bir süredir yaşadığı kimlik sorunu bu seçimlerde politik bir olgu olarak sahneye çıktı. Muhafazakarlar, İskoçya ve Galler'de tek bir milletvekili bile çıkaramadılar. Kültür emperyalizminin bir hatırası olsa gerek, Türkçede Britanya yerine "İngiltere" kullanılagelmiştir. Oysa İngiltere Britanya'nın bir parçasıdır sadece. Ve artık, Britanya'nın diğer sakinleri, İskoçlar, Galliler ve İrlandalılar, "ezen ulus" konumundaki İngilizlerle yollarını ayırıyor. İskoçya ve Galler'de bağımsızlık isteyen partiler parlamentoya girerken, Kuzey İrlanda'da "kurtuluş hareketi"nin parlamentodaki temsilcisi Sinn Fein, Gerry Adams ve Martin Mc Guinnes gibi iki efsane ismini milletvekili olarak çıkardı. Şimdi önümüzdeki dönemde Bay Blair, İskoçya ve Galler ile federatif bir yapı üzerinde anlaşmaya çalışacak; Sinn Fein'in kraliçeye bağlılık yemini etmeyen milletvekilleri ile barış masasına oturacak. Yani Britanya monarşiden, federatif bir ulus devlet olma basamağına adım atıyor. İşte bu yeni kimliğin dayattığı politik sürece uyum sağlayamayan Muhafazakar Parti, Bay Major'dan sonra parti başkanlığına düşünülen Michelle Portillo'yu milletvekili bile yapamayarak tarih sahnesinden çekildi.

İşte tam da bu noktada, Spice Girls'ün Union Jack'li elbiseleriyle zuhur etmesi hayli manidardı. Spice Girls üyeleri, feminist bir imajla ortaya çıkarken aslında, feminist literatürün kavramıyla "cinsiyetçi" bir işlev sergileme becerisini gösteriyorlar ki, grup üyelerinin vücut kıvrımlarını sarmalayan Britanya bayrağı, İskoçlara, İrlandalılara ve Gallilere "Ben senin karınım ve benden boşanamazsın" diyorlar.

Bu, feminist gösterip ataerkil vuran Union Jack'ın kadın vücudunda sarmalanmış medyatik reklamı her ne hikmetse birdenbire ilk durakta Türkiye'ye geldi. Bu "hikmet"i Özal dönemindeki Thatcher hayranlığından, Blair hayranlığına geçiş sürecinde aramak lazım herhalde. Zira Thatcher-Reagan ikilisinin döneminden Blair-Clinton ikilisinin dönemine girdik. Ve tam da bu arada Zülfü'nün Ankara konseri gerçekleşti.

Ne demek istiyorum? Şunu demek istiyorum. Yazının başında koyduğumuz üç noktayı Britanya seçimlerinin Türkiye uzantısı perspektifinde doldıralım. Burada hiçbir zorlamaya gerek duymadan müzik başlığı var. Britanya'da Spice Girls ve Türkiye'de Zülfü Livaneli.

1 Mayıs'ta Britanya'da İşçi Partisi ve 25 Mayıs ile 1 Haziran tarihlerinde iki turda gerçekleşen Fransa seçimlerinde Sol Blok ezici bir çoğunlukla iktidara geldiler. Bu süreç İtalya'da komünist ve sosyalistlerin 2. Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa iktidara gelmeleriyle başladı. Sağ liberal dalga artık ardında büyük bir tahribat bırakarak ömrünü tamamladı. Sol bir dalga geliyor. Geçtiğimiz günlerde Clinton, Avrupa'ya 2. Marshall yardımının başladığını ve ABD ile Avrupa'nın artık iki karşı güç olmayacağını ilan etti. Bilindiği gibi, Bulgaristan'da da Batı ve ABD'nin 'demokratik' olduğunu ilan ederek destekledikleri şeriatçı-papaz ve kraliyetçi muhalefet, Beatles parçalarıyla propaganda yaparak iktidara geldi. Britanya bayrağına sarılarak gelen Spice Girls'ün mesajı da, Bulgaristan'da kullanıldığı şekliyle Beatles'ın mesajından farklı değil.

Avrupa'daki sol dalga Türkiye'de kendisini epeydir hissettiriyor. Sol, Türkiye'de de yükseliyor. İran'da bile yaşanan değişim rüzgarı bize bir şeyler anlatmak zorunda. Şimdi, çok rahat bir biçimde Türkiye solunu da Tony Blairleştirebilirler. Zülfü'nün Ankara konserini televizyonda izlerken açıkçası bunları düşündüm. Zülfü Livaneli, 'Türkiye'nin Tony Blair'i' olarak lanse edilirse hiç şaşırmamak lazım. Bugün Türkiye medyasının telaffuz ve tarif ettiği sol, Blair ve Clinton tarafından temsil edilen sol. Ki bu tarif üzerine "Güneşle geliyoruz" konserinde hipodromu dolduranların ve genel olarak Türkiye solunun düşünmesini öneriyorum.

Kağan Güner / Londra

→13

Billy Bragg

Ertuğrul Özkök, 11 yıl evvel yazdığı "Elveda Başkaldırı" kitabında, 60'lardaki dünyayı değiştirme ideallerinin artık yok olduğunu, rock konserlerinin de sadece somut ve geçici talepler etrafında düzenlenen gösteriler halinde (Live Aid filan) tezahür ettiğini anlatıyordu. Özkök'e göre rock ilk defa bu kadar "saf siyaset dışı"ydı. Ya büyük bir yalan, ya da korkunç bir bilgisizlik. O bu kitabı yazarken, inadına, İngiltere'de Billy Bragg adında bir adam doğrudan doğruya Thatcher iktidarına karşı cephe almış, kendi kuşağındaki müzisyenler arasında ciddi bir hareket yaratmıştı. Rock, Bragg sayesinde ilk defa bu kadar "saf siyaset içi"ydi... Clash ve Jam'den etkilenmiş bir Woody Guthrie'ydi adeta Bragg... Bugün tabii ki o eskisi değil ama umudunu ve fikirlerini yitirmemiş. İngiltere seçimlerinin hemen öncesinde, nisan ayında Les Inrockuptibles dergisine söyledikleri, sık rastlanan "68 kuşağı kırgınlığı"ndan çok farklı şeyler. Punk sonrası kuşağın mensubu 40 yaşındaki Bragg'ın 90'lar gençliğiyle alıp veremediği bir sürü şey var...

Şaraba su katanlardan nefret ederim

Siyasete nasıl bulaştın?

Billy Bragg: İşin başı, toplumsal sınıflar hikayesi. İlkgençliğimden itibaren mücadele etme arzusu duydum, bu bende içgüdüsel bir şeydi. Meydanı terketmek söz konusu olmadı, vazgeçmek elimden gelmedi. Tabii ki bıktığım ya da cesaretimi yitirdiğim anlar oldu, kendi kendime 'değmez' dediğim günleri de hatırlıyorum. Benim dışımda gelişen şeylere, adaletsizliğe, kinizme, bizi yönetenlerin ikiyüzlülüğüne karşı çıkarken kendimi bazen güçsüz hissettim. Ama genel olarak hiç köşeme çekilmedim galiba. Daha da ötesinde, sanatsal açıdan üretken olabilmem için bu bağlanmaya ihtiyacım var: Bu benim yakıtım. Eğer böyle bir yurttaş sorumluluğu hissetmeseydim, şarkılarımda anlatacak doğru dürüst bir şeylerim olmayacaktı. Siyaset benim en büyük ilham kaynağım. Bulutlara, ağaçlara falan bakarak da ilham alınmasını anlayabiliyorum ama, bunlar bana işlemiyor. İçinde yaşadığım toplumdan, dönemden beslenen hikayeleri anlatmaya ihtiyaç duyuyorum. İngiltere'de, 84 yılında başlayan kömür işçileri grevi, ilk albümümün bir yıl sonrasına denk geldi. Evdeydim, şarkı yazmaya çalışıyordum ve bir anda anladım ki benim kaderim orada. Bir dakika bile tereddüt etmedim: Yerimin işçilerin yanı olduğu açıktı. Müzik bahane. Müziği savunduğumuz fikirlerin hizmetine vermemiz gerekir. Kurduğumuz Red Wedge hareketinin temel amacı buydu. Sanatçı kimliğim ya da imajım zerre kadar ilgilendirmiyordu beni. Madenciler grevi döneminde havada uçuşan tarihsel bir şeyler vardı, 68 mayısına benzer bir şeyler. Olmam gereken yer orasıydı, ön saflardı. Bir taktik seçimi sorunu değil bu, düpedüz bir gerçeklik. Ben güzel sesli, temiz, bakımlı görünümlü, hayran olunacak klipleri olan bir pop şarkıcısı değilim. Benimle ilgilenen insanlar şarkı sözlerimi dinlemek için benimle aynı saftalar. Pembe payetli bir pantolon ya da siyah bir kot giymişim, onlar için önemli değil. Gerçekçi olmak lazım: Eğer içimdeki bu ebedi memnuniyetsiz, bu yola gelmez militan olmasaydı, insanların imgeleminde bir Billy Bragg da olmayacaktı. Siyasal mücadele içinde öyle ilerilere gittim ki, kendimi bugünden yarına geri çekmem söz konusu değil.

Peki bu siyasal ortam içinde kendini hapsolmuş gibi hissetmiyor musun?

Kendimi dar bir alana sıkıştırmayacak kadar açık bir yapım var. Benden hiç beklenmeyen alanlara da burnumu sokmaya gayret ediyorum. Hayatım boyunca bir sürü romantik şeyler, aşk hikayeleri falan da yazdım. Bir durumu birkaç boyutta tasvir etmeyi seviyorum: Ayrılan iki sevgilinin hikayesini çok dokunaklı, samimi bir tonda anlatırken, aynı anda işsizlikten ya da aile içi şiddetten de söz edebilirsin. İngiliz sinemasında bu üstüste koyma metoduyla filmler yapan akıma kendimi çok yakın hissediyorum. Özellikle Mike Leigh, bir ya da iki kişiden yola çıkarak genel sorunlara çok güçlü biçimde yaklaşıyor. Onun bu hem şefkatli hem de eleştirel olabilen bakışını çok seviyorum. Olayları aynı tarzda, aynı derinlikte yaşadığımızı sanıyorum. Bir şarkı yazdığımda her zaman beni kıran, yaralayan şeylere karşı tepki gösteririm. Gazeteleri her gün okuyorum tabii, ama saatlerce futboldan bahsedebilirim, ya da arkadaşlarla bütün bir gece gevezelik yapabilirim. Hayatı sonsuz ve amansız bir mücadele alanı olarak gördüğüm filan yok, zaten ordan yırtıyorum. Mutlu, halinden memnun biriyim. Hayatını sınıf mücadelesi üstüne kuran, dünyaya küçük kızgın gözlerle bakmakta direnen militanlardan değilim. Sorunları göğüslemekten aciz arkadaşlarıma, zamanın değiştiğini kabul etmek istemeyen şu troçkistlere bakınca üzülüyorum. Pipolarıyla, keçi sakallarıyla insana daral getiriyorlar.

İşçi Partililer akıllara durgunluk veren bir deyim uydurdular: "Merkezin radikalleri" olmak istiyorlarmış. Merkezde durursan nasıl radikal olabilirsin?

Gençlik militanizminden sürekli angajmanlara, siyasal sorumluluklara geçilmesi çok rastlanan bir durum. Sen o adımı atmayı neden reddettin?

Ben çok kötü bir politikacı olurdum. Düşünsene, hatalarını kabul eden ve ilk fırsatta rakiplerini alkışlayabilen biri. Ben hiç siyasal stratejilerle davranamam, manevralar yapamam. Siyaset dünyasında benim gibilere yer yok, sadece marjda var olabilirim. Kuşku duyan, her dakika inançlarını sorgulayan, birazcık da mizah duygusuna sahip insanlar için politik bir gelecek yok. *(gülümsüyor)* Siyaseti meslek edinen bir sürü arkadaşım kederli, kırgın, hatta tatsız, yavan insanlar oldu çıktı. Kendilerini geri çektiler, bu son seçim kampanyasında ikincil roller üstlendiler. Onları kurtaran tek şey, şu saçmasapan "tavuk-adam" hikayesi oldu; hani şu futbol maçlarında gördüğümüz türden maskotlar. John Major'ın ekibi, dalga geçmek için Tony Blair'in mitinglerinden birine bir tavuk-adam yolladı. Sonra Blair'in adamları, Muhafazakarların mitinginde kargaşa yaratmak için –bu sefer kızartılmış– bir başka tavuk-adam yolladılar. Al işte sana bu ülkedeki politik çekişmenin seyri: Tavuk kılığına girmiş kazkafalıların hikayesi. Ve bu zaman zarfında, inanır mısın, Major ve Blair fikirlerini karşılaştırmayı reddettiler, yüzleşmek istemediler, böylesi işlerine geldi. İngiltere gitgide Amerika'ya benziyor. Politik fikirlere ayrılan alan büyük bir hızla küçülüyor. Muhafazakarlar, İşçi Partililer, Liberal Demokratlar hep aynı toprak parçası için çarpışıyorlar: merkez. Hatta İşçi Partililer akıllara durgunluk veren bir deyim uydurdular: "Merkezin radikalleri" olmak istiyorlarmış. Merkezde durursan nasıl radikal olabilirsin? Bu merkezde durma fikri, herkesin paylaştığı şeyleri temsil etme iddiası ülkeye felaket zarar getiriyor. Bu işler Oasis'le başladı, aynı anda herkesin hoşuna gitmek isteyen İşçi Partisi'yle doruğuna ulaştı. Çoğunluk tarafından kabul görmek için şaraba su katanlardan nefret ediyorum. Oasis'in melodilerine saygım var ama şarkı sözleri içler acısı. "Champagne Supernova" ne demek istiyor allahaşkına? Ya da "Wonderwall", ne bu şimdi? Maalesef bu ülkede hiç kimse, bu sıradanlıktan, bu hiçbir şey söylememe biçiminden rahatsız olmuşa benzemiyor. Bense sinirleniyorum. Herkesin birbirine benzemesi fikrini kendine nasıl yedirebilirsin, radikalizmin geleceğinin merkezde olduğunu nasıl söyleyebilirsin?! Ben zıt fikirlerin bir aradalığına, farklılık anlayışına

bağlıyım. Herkesin sonsuza dek aynı şeyi düşündüğü, aynı can sıkıcı plağı dinlediği ya da aynı ithal hamburgerlerden yediği bir ülkede yaşamak istemiyorum.

Genel olarak Britanya kültürünün bugünkü durumunu nasıl değerlendiriyorsun?

Bu ülkenin yeni bir devrime, yeni bir punk hareketine ihtiyacı var. Ateşi yakan belki de Prodigy olacak, ya da büyük ihtimalle plak dağıtımındaki tekel kontrolünün yitirilmesi sayesinde bir şeyler değişecek. Internet'in sunabileceği imkanları bekliyorum. Yakında insanlar plak şirketlerinin ve dağıtımcıların boyunduruğundan kurtulacak. Doğrudan doğruya işin kaynağıyla ilişkiye geçebilecekler. Acilen şunu görmek istiyorum: Müzik dünyasındaki büyük tekellerin bozguna uğramasını, tüketim özgürlüğünün geri dönüşünü. Şu anki sıkışmışlık berbat bir şey.

Bütün eserleri

Life's A Riot With Spy Vs Spy (1983)• Brewing Up With Billy Bragg (1984)• Talking With The Taxman About Poetry (1986)•Workers Playtime (1988)• Help Save The Youth Of America – Live And Dubious (1988)• The Internationale (1990)• Don't Try This At Home (1991)• The Peel Sessions Album (1992)•William Bloke (1996)

Bundan 10-15 sene evvel rock ve siyaset yan yana yürürdü. Redskins ya da Style Council gibi gruplar siyasete angaje olmuşlardı...

Görevinden istifa etmeyen bir ben kaldım. Bu bana büyük bir boşluk duygusu veriyor tabii ama, bırakıp gidenleri de anlayabiliyorum. Her şeyi oluruna bıraktılar. Büyüyüp olgunlaştılar, çocukları, kırda birer evleri oldu. Fabrika fabrika dolaşıp fikirleriyle kavgaya katılmaktansa, çocuk yetiştirerek dünyayı değiştirmek kolaylarına geldi. Bu kadar zamandan sonra, siyaset onlar için uzaklardan gelen bir gürültü, muğlak bir anı. Kendimi yapayalnız buluverdim. Paul Weller'ı artık pek bir şey ilgilendirmiyor. Jerry Dammers (Specials) bir Londra banliyösünde adeta saklanıyor ve kulüplerde DJ'lik yaparak birazcık para kazanıyor. Fransa'da yaşayan Chris Dean'in (Redskins) izini kaybettim. Ama asıl, hâlâ aktif olarak müzik yapanları mazur göremiyorum. Paul Heaton (Beautiful South) daha cesur olmalıydı. Housemartins zamanlarında aramızdan biriydi, gerçek bir savaşçıydı, ama sonra evine, küçük burjuva konforuna çekildi. Devrim düşleyen bir eski bir punk'tı halbuki. İşin gerçeği, Heaton yaşlanmayı kabul etmiyor. Tipik bir Morrissey sendromu: Bazı şeyler yapmayı hayal ediyorsunuz –birkaç bin plak satmak, star olmak– ve istediğinizi elde ettiğinizde hayatta artık yapacak bir şey bulamıyorsunuz. Ben çok şanslıyım, kavgaya devam ediyorum. Hayal kurmak için hâlâ sebeplerim var, yolun sonuna gelmedim. Morrissey kendini eve kapatıyor ve can sıkıntısından patlıyor, ben her sabah uyandığımda daha yapacak çok şey var diyorum kendi kendime. Robert Wyatt'ın ya da Elvis Costello'nun gelişim çizgilerine hayranım. İşte size yaşlanmasını bilen, sanatsal olarak var olmak için yeni motivasyonlar bulan insanlar. Dünyaca ünlü olmak fikri onları bir an bile ilgilendirmiyor.

Politika söz konusu olduğunda genç gruplardaki bu suskunluğu nasıl açıklıyorsun? Blur, Supergrass, Oasis elemanları toplumsal sorumluluk fikrini tamamen boşluyorlar...

Üzülüyorum, iğrenç buluyorum ama yine de haklarıdır. Angaje olmayı reddetmelerine saygı duymak gerekir –her ne kadar bir tür korkaklık olsa da. Rock, bütün modaları, beğenileri keyfince yönlendiren inanılmaz büyük bir "business" haline geldi. Sadece Manic Street Preachers gibi bir grup tersine bir rüzgar estirmek için yeterince sağlam gözüküyor. Yine de Oasis'in politik zeminde rengini açıklaması, bir sürü genç grubun aynı istikamette gitmesi için yeterdi de artardı. Maalesef Noel Gallagher İşçi Partisi'ni desteklediğini yarım ağızla söylemekle yetindi. Noel için, politik fikrini yüksek sesle açıklamak, hayranlarının bir kısmını kaybetmek demek. Anlaşılan politik mücadele, dönemin "cool" şeyleri arasında değil. Şimdilerde, döneme ayak uydurmak için futbolu, birayı sevmen ve Spice Girls dinlemen lazım. Eşitlikten, paylaşımdan, toplumsal

adaletten söz etmek rezaletin son perdesi. Esasında NME gibi müzik dergilerinin büyük sorumlulukları var. Düzenli bir şekilde ağır uyuşturucular lehinde yazılar okuyabiliyoruz ama siyasetten bahis yok. Kokain çekmek çok seksi, milletvekilleriyle tartışmaya girmekse vakit kaybı gibi görülüyor. Sonuç: 25 yaşın altındaki büyük çoğunluk seçimde oy kullanmaya gitmek istemiyor.

Rock The Vote örgütlenmesi gençleri oy kullanmaya teşvik etmek için kuruldu. Belki de Red Wedge'in mirasçıları denebilir...

Rock The Vote'un hiçbir yönü yok. Apolitik, nötr bir hareket. Red Wedge ikiyüzlü bir maskenin ardına saklanmıyordu. Düşmanını açıklıkla tarif ediyordu. Rock The Vote'u destekliyorum ama, niyetlerinin sınırlarının bilincinde olarak ve istemeye istemeye.

Bir partinin doğrudan destekçisi olmanın dışında da politik hareket biçiminden söz edilemez mi?

Bu ülke gençliğinin çoğunluğu etraflarında olup bitenlerle, işsizlikle, sosyal yardımlaşmanın yokluğuyla, İrlanda meselesiyle, çevre sorunlarıyla alakadar değil. Mesela ekolojist parti, kendilerini İşçi Partisi'nin ya da Muhafazakar Parti'nin arkasında hissetmeyenler için bir yol olabilirdi. Gençlerin onları birebir ilgilendiren sorunlardan haberdar edilmesi gerek. Onları aptal yerine koyan politikacılara ihtiyaçları yok. Sadece John Major'ın kof bakışlarını ya da Tony Blair'in anlayışlı öğretmen sırıtışını tanıyan bu insanlardan politikaya inanmalarını nasıl beklersin? İngiltere'de kaybettiğimiz şey, kollektif coşku. Mesela Fransa'daki insanları Le Pen'e karşı çıkmak için Strasbourg'da buluşturan türden bir kollektif coşku. İngilizler dönemin problemleriyle kendilerini ilgili hissetseler de, bir ortaklık bilincini yitirmiş durumdalar. Bir futbol maçında ya da bir Oasis konserinde rastlanan o bir arada olma halini Tony Blair'in partisi sağlayamıyor.

Yine de İşçi Partisi'ne oy atacaksın galiba. Her şeye rağmen...

John Major'a duyulan nefret yüzünden Muhafazakarlar adeta kendi kendilerine Tony Blair'i seçtirecek gibime geliyor. Yoksa Blair'in parti programının bunda bir etkisi yok. Bugünkü yönetime duyulan nefretin seviyesi acayip boyutlarda. Muhafazakarların kaybettiğini görmek için ölmeye hazır insanlar tanıyorum.

Her seçim öncesi İşçi Partisi'nin zafer kazanacağını öngören kamuoyu yoklamalarını görüyoruz. Ama sonunda kazanan Muhafazakarlar oluyor.

İngilizler Muhafazakarlara oy attıkları için utanç duyuyorlar. Bir kamuoyu araştırma şirketi sondaj yaptığı zaman insanlar yalan söylüyor, henüz karar vermediklerini ya da çekimser oy kullanacaklarını deklare ediyorlar. Sonra oy pusulasını ellerine alıp o odacığa girdiklerinde kalplerinin sesini dinlemeyi bir yana bırakıyorlar. Ben ikiyüzlü bir ülkede yaşıyorum. 92'de Thatcher kapı önüne konduğunda, gerçekten de milletin artık uyandığını ve değişim için oy vereceklerini umuyordum. John Major'ın gelişini bir kişisel dram olarak yaşadım. Eski militan arkadaşlarımla aynı yolu izleyebilirdim: Her şeyden vazgeçmek, ilkokul öğretmenliği için başvurmak, biraz kendimle ilgilenmek falan... Bu varoluş bunalımı en az altı ay sürdü. İnanılmaz bir dönemdi: Thatcher yok olmuş, Berlin duvarı yıkılmış, komünizm bitmiş. Benim kuşağımın militanları için sorulması gereken yığınla soru vardı: Ne olacağım? Nerde duracağım?

Muhafazakar Parti'nin seçim afişleri ekonomideki iyileşmeye, gelişmeye gönderme yapıyordu. Britanya ekonomisinde yeniden bir büyüme evresine girdiğini okuduk. Bu tip sloganlara tepkin ne oldu?

Hale yola giren İngiltere benim yaşadığım İngiltere değil. O daha ziyade, açgözlü finans kurumlarının, bankacıların, sırtıpek patronların İngilteresi. Sokaktaki İngiliz, kendi durumunun hiç böylesine hızla değer kaybettiğini görmemişti. Politikacılar bütün değerlendirmelerini ekonomik kriterlerle temellendiriyorlar. Sadece rakamların olduğu grafiklere bakıyorlar ve sokakları dikkate almadan, vaziyet düzeliyor diye ilan ediyorlar. Ama rakamlar çok şeyi saklıyor. Çoğu insan yarım günlük işlerde çalışıyor. Az bir parayla yaşamaya mahkumlar; şayet hallerinden şikayetçi olurlarsa hemen kovulurlar ve yerlerine başkaları gelir. Thatcher, maden işçilerini adam yerine koymayı reddederek sendikalizme çok büyük bir darbe vurdu. Demir Leydi'nin bu korkunç yumruğundan sonra, insanlar politik ve ekonomik iktidara karşı başkaldırmaya cesaret edemiyorlar.

İşçi Partisi'nin kazanacağına kesin gözüyle bakılıyor. Bu zaferden neler bekliyorsun?

İsterdim ki Tony Blair, şu "radikal merkez" muhabbetini bir kenara atsın –seçilmek için parlak bir fikir olduğunu kabul ediyorum– ve sonunda gerçek bir toplumsal politika oluştursun. İnsanlara, sokağa yakın bir parti görmek isterdim. Muhafazakarların gözden geçirilmiş ikinci baskısına ihtiyacımız yok. İngiltere değişmek istiyor, azınlık kazansın diye çoğunluğun çalıştığı bir ülke olmak istemiyor artık. "Sosyalizm" terimini kullanmayı da bıraktım. Artık "merhamet"ten bahsetmeyi yeğliyorum. Bu ülkenin politik geleceğinin işte bu sözcük etrafında kurulmasını talep ediyorum. İngiltere toplumsal tarihinin yeni bir kavşak noktasına geldi: Ya merhamet, paylaşım gibi fikirler politik hesapların önüne geçecek, ya da her koyun kendi bacağından asılır anlayışı benimsenecek ve Amerikan toplumu gibi kör ve acımasız bir yöne doğru ilerleyeceğiz. Seyredip göreceğiz.

Çeviren: **D. B.**

Supergrass

Who'ların, Small Faces'ların yolunda müzik yapan, sattıkça satan, gazetelerden, dergilerden inmeyen bir ekip. Brit pop'un medarı iftiharları. İkinci albümleri yeni çıktı. Aşağıdaki söyleşi de sıcağı sıcağına yapılmış, ama seçimlerin hatırına "siyaset" öne çıkmış. Supergrass'tan Gaz Coombes, yan tarafta Billy Bragg'ın ah ettiği yeni "apolitik" kuşağın temsili bir figürü...

Her ne kadar bu pop sirkinin bir parçası olsam da...

Birkaç gün sonra İngiltere, uzun süredir hüküm süren siyasi havayı değiştirme şansını yakalayacak. Seçimlerle ilgileniyor musun?

Gaz Coombes: Vasat bir düzeyde. Oy kullanıp kullanmayacağımı hâlâ bilmiyorum, bu tür şeyler beni o kadar fazla heyecanlandırmıyor. Politika, ekonomik tercihler, bütün bunlar gündelik hayatımdan çok uzak geliyor bana. Muhafazakar Parti ile İşçi Partisi'nin programları arasındaki farkları çok iyi anlayamıyorum. Herkes gibi ben de hükümet değiştirmenin zamanının geldiğini düşünüyorum, ama bu dönüşüme aktif olarak katılmayı isteyip istemediğimden emin değilim. Bütün bunlarda bir rol oynayabileceğimi sanmıyorum. Ben hep Muhafazakar Parti yönetimlerinde yaşadım, bu da beni kaderci yaptı herhalde. Bu ülkede korkunç bir ikiyüzlülük var: Bütün görüşlerdeki politikacılar bize sanki yeni bir savaştan çıkmışız gibi hitap ediyorlar, sanki İngiltere'nin geleceği bizim seferberliğimize bağlıymış gibi. Anlamadıkları, insanların büyük çoğunluğunun –özellikle de benim kuşağımdan olanların– bu siyasi söylevleri hiç iplemedikleri. İnsanlar her şeyden önce, kendi şahsi dengelerini korumaya, işlerini, ailelerini korumaya çalışıyorlar. Sınırların ve kâr hadlerinin korunması gibi hikayeler onların hayatında bir şeyi değiştirmeyecektir. Ve dürüst olmak gerekirse, ben de insanların çoğu gibiyim, günü gününe düşünüyorum, sevdiklerim mutluysa, ben de mutluyum. Zengin bir ülkede yaşama şansına sahibiz ve ben Brighton'da gürültüden patırtıdan uzak, sakin bir mahallede oturuyorum. Birmingham'ın kenar mahallelerinde yaşananların uykularımı kaçırdığını anlatıp yalan söyleyebilirdim, ama ben açık sözlü olmayı tercih ediyorum; gündelik hayatta, oturduğum sokağın ötesinden haberim olmuyor.

Bugün rock bu ilgisizliğin suç ortaklarından biri değil mi?

Hiç kimse Oasis, Portishead ya da Supergrass gibi toplulukların siyasi yorumlarını dinlemek derdinde değil. Bu bir işe yaramaz, sahte kaçar. Specials gibi grupların sözlerinde fazla ileri gittiklerini biliyorum, ama ben bunu yapsam, yürümez. Ben herkes gibiyim: Meselelerin farkındayım, acı çekenlere merhamet ediyorum, ama her şeyden önce eğlenmeye ihtiyacım var. Biraz boş zaman bulduğumda, arkadaşlarımla bara, kahveye gidiyorum, siyasi bir toplantıya değil. Ülkeme çok bağlıyım, kendimi çok İngiliz hissediyorum, ama aynı zamanda ülkem için kolları sıvayıp da yapabileceğim bir şey olmadığını sanıyorum. Birkaç sene başka bir ülkede, belki San Francisco'da yaşayıp biraz uzaklaşmam, yerleşik insanları tehdit eden o zihinsel darlıktan kaçmam iyi olur herhalde.

Her şeye rağmen kendini "çok İngiliz" hissettiğini söylüyorsun. Bu ulusal aidiyet duygusunun temel noktaları neler?

Sokakta rastladığın insanlardaki gerilimsiz, rahat yanı seviyorum.

Durakta otobüs bekleyen yaşlı bir teyzeyle konuşup sohbet edebiliyorum, ya da tartışabiliyorum, ona saldıracağımı aklının köşesinden bile geçirmiyor. İnsanlar güleryüzlü, dostane. Havada hep bohem bir yan var, toplumsal sınıf meselelerini aşan, onun ötesine geçen bir şey. İngiltere'de hoşgörü seviyesinin Fransa ya da Almanya'ya göre daha yüksek olduğunu sanıyorum. Aynı zamanda, sinizm, kibir ve gerçeküstücülük karışımı İngiliz mizah anlayışının da hayranıyım. Kültürel açıdan bu çok güçlü bir şey, hakiki bir ulusal bağ. Ayrıca, çocukluğumdan beri futbolu müthiş bir tutkuyla çok seviyorum. Rock ve ondan süzülüp gelen popüler kültür ise herhalde en büyük ulusal gurur kaynağımdır. Müzik dergilerini okumaktan, televizyonda 'Top of the Pops' listelerine bakmaktan hiç bıkıp usanmıyorum. Her ne kadar ben de bu büyük pop sirkinin bir parçası olsam da, bu gösteri dünyasında çok saf kaldım.

Supergrass'ı dinlerken insan her şeyin çok hafif, çok basit olduğu hissine kapılıyor. İdeolojik angajman yok, en ufak bir polemik yok, ego problemleri yok...

"I Should Coco"nun çıkmasından bir yıl kadar sonra grup içinde bazı gerginlikler oldu ama, çok uzun sürmedi. Bizi kurtaran, gerilim çok fazla şiddetlendiğinde, derhal kesmeyi becerebilmemiz oluyor. Grup her şeyin üstünde: En ufak bir gerilim nedeni ortaya çıktığında, kendi angajmanlarımızı taşımamaya çalışıyoruz. Bu geri çekilebilmeyi esas olarak bateristimiz Danny'ye borçluyuz. Hep alarm zilini çalan, Supergrass'ın hafif, eğlenceli bir grup olarak kalması gerektiğini hatırlatan o oluyor. Maalesef, çevremizde bu oyun oynama ilişkisini anlayan, bu anlayışa sahip pek fazla insan yok, bizi çok ciddiye alıyorlar. Sürekli kişiliğim hakkında, hesapta karanlıkta kalan yönlerim hakkında söyleşiler yapmak istiyorlar benimle. Bütün her şeyi açık etme ihtiyacını anlayamıyorum. Saçım, başım, favorilerim etrafında koparılan bu medyatik histeriyi de bir türlü anlayamıyorum. Geçen sene saçlarımı kestirdiğimde, memleketteki bütün gazeteler bunu yazdılar. Benim favorilerimden millete ne?

İlk albümünüz büyük bir başarı sağladı. İkinci albümü yaparken bu başarı elini kolunu bağlamadı mı?

"In It For The Money", çok basit, iddiasız, ilkine, "I Should Coco"ya yakın bir albüm. Prodüksiyon –biz kendimiz yaptık– şarkıları biraz daha güçlü hale getirdi belki ama, yazılış açısından ilkine çok benziyor. Çok hızlı çalıştık, ne yaptığımız üstüne çok kafa yormadık. Supergrass öyle düşünüp taşınarak şarkı yapacak, beyniyle hareket eden bir topluluk değil. Bu kendiliğindenlik olmadan, bu yaptığımızın önemsiz olduğu, sadece eğlenmek için bu işi yaptığımız fikri olmadan müziğimiz olmaz. Harmonik montajlar, nakarat dörtlüklerinden kolajlar yaptık, diğer grupların çoğu hayatta böyle bir şeye kalkışmaya cesaret etmezler; aptal, beceriksiz müzisyenler diye görülmekten korkarlar. Oysa Danny ve Mickey'le ben bu tür jimnastiklere bayılıyoruz. "In It For The Money"de en büyük zevkimiz bir sürü parçayı biraraya getirip bir parça yapmaya çalışmak oldu, çok delice bir şey.

Bu ülkede korkunç bir ikiyüzlülük var: Bütün görüşlerdeki politikacılar bize sanki yeni bir savaştan çıkmışız gibi hitap ediyorlar, sanki İngiltere'nin geleceği bizim seferberliğimize bağlıymış gibi. Anlamadıkları, insanların büyük çoğunluğunun –özellikle de benim kuşağımın– bu siyasi söylevleri hiç iplemedikleri.

Supergrass'ın artık 70'li yıllardaki bazı topluluklar gibi, daha tumturaklı bir rock hattına girdiği eleştirisine maruz kalıyorsunuz...

Evet, bir sürü İngiliz gazeteci böyle bir eleştiride bulundu, ama ben pek anlayamıyorum. Bir kere daha söylüyorum, ben yaptığımıza uzaktan bakmayı beceremiyorum, bize o kadar yakın ki, çok içiçe geçmiş durumdayız. "In It For The Money", ne bakımdan "I Should Coco"dan daha fazla geçmişe yönelik, daha az modern bir albümmüş? Ayrıca, şu modernite fikrine hiçbir zaman o kadar sıkı sıkıya bağlı olmadım. Belli bir döneme dair izler bırakmak gibi bir arzum yok. Gelecek, torun torba derdine kafayı takmış müzisyenler beni müthiş sıkıyor. Bize yönelik olarak anlayabileceğim tek eleştiri, Supergrass'ın ilk enerjisini kaybettiği olurdu. İlk zamanlarda, yeni başladığımızda, hakikaten bir boşalma ihtiyacı vardı, çok hayvani bir şeydi bu. Oxford'da boktan bir lokantada çalışıyordum ve işten çıktıktan sonra tek istediğim öteki iki arkadaşımla buluşmak ve hoplayıp zıplayarak eşekler gibi bağıra bağıra şarkı söylemek oluyordu. Son iki yılda herhalde biraz durulmuş, olgunlaşmışımdır. Gruplarda çalmaya 12 yaşında başladım, ama bütün hayatımı fanatikler gibi, katır gibi bağıra çağıra geçirmeyeceğim herhalde.

Geleceği, dört, beş yıl sonra ne durumda olacağınızı hiç düşünüyor musun?

Bugünkünden daha ünlü olmak gibi bir arzum kesinlikle yok; sokakta yürürken onlarca histerik kızın üstüme atlamasını hayatta istemem. Amerika'yı fethetmek gibi özel bir arzum da yok, Avrupa'daki bu küçük başarımız bana haydi haydi yetiyor. Hiçbir zaman ünlü olmayı istemedim; ülkemdeki pop starlarının çoğuyla aramdaki önemli bir fark bu sanıyorum. Sadece albüm çıkarabilmek, onun dışında da evimde, sakin, huzur içinde yaşamak istiyordum. Özel hayatımı korumaya hep özen gösterdim. "Alright"ın başarısından sonra yapılan bir sürü teklifi geri çevirdim. Moda defilelerine çıkmam, Calvin Klein'ın reklamlarında oynamam, televizyon dizilerine ya da şovlarına katılmam teklif edildi, ama ben ortadan kaybolmayı tercih ettim. Supergrass'ın şarkıcısından başka bir şey olmak istemiyorum. Politik açıdan verebileceğim, insanlara sunabileceğim bir şey yok, moda fotoğraflarına poz vermek gibi bir isteğim de yok. Yıllardan beri birlikte olduğum kız arkadaşımla evde oturmak fikri hoşuma gidiyor. Bu tür sıradan, basit, gündelik mutluluklardan utanıp sıkılmanın alemi yok. Normallik ve denge rock dünyasında kusur gibi algılanıyor, ama ben kendi küçük rahat dünyamı, uyuşturucuya ve beyaz gecelere tercih ederim. Güzel bir ev, bir gitar ve gece yarısı yatağa girmek.

Çeviren: **Siren İdemen**

→17

Lütfü Gültekin Bir halk ozanı, yani gönüllerin adamı Lütfü Gültekin. Tunceli'den lise yıllarında bağlama çalmak için İstanbul'a geliyor. Ama o yıllarda gittiği Belçika'nın maden ocaklarında yapmaya başlıyor türkülerini. Gurbet elde, toprak hasreti çeken birçok ozanla konserlere çıkıyor. İsmi yurtdışındaki bu konserlerden ve albümlerinden bilinse de, Türkiye'de Arif Sağ, Hasret Gültekin, Musa Eroğlu, Songül Karlı tarafından yorumlanmış türküleri sayesinde tanınıyor. Bir süre için "Türkiye'de yaşamayı deneyecek olan" Lütfü Gültekin'i İstanbul'da kurduğu stüdyosunda yakaladık...

Maden ocağının dibinde

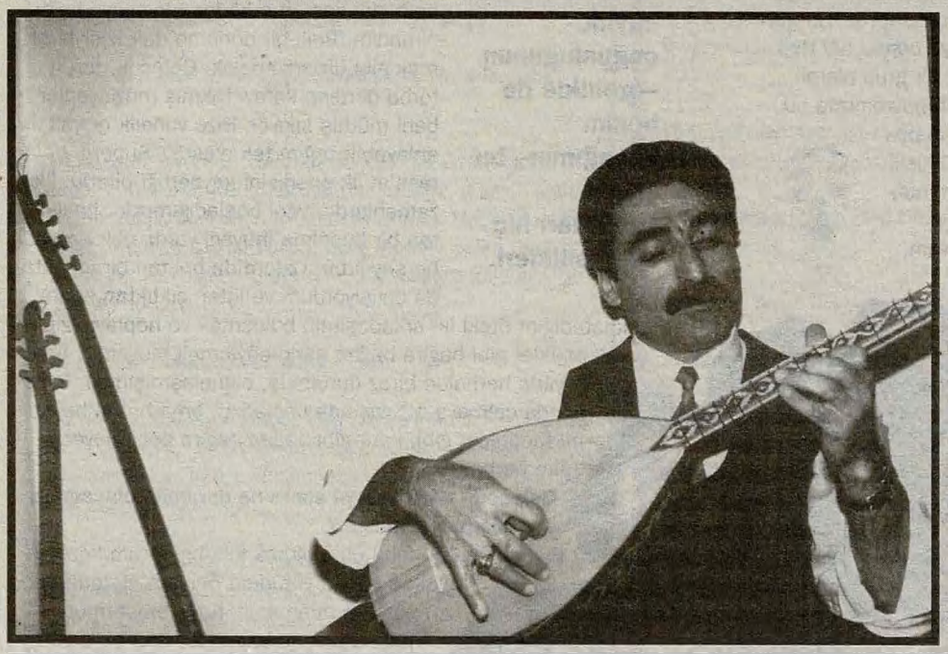

Yıllardır yurtdışındaydınız. Türkiye'ye dönme kararını nasıl aldınız?

Aslında kesin dönüş değil. Belçika'da maden ocaklarından malulen emekli olmuştum. Oğlum müzikle ilgileniyor ve onu Türkiye'de konservatuara göndermeyi düşünüyorum. Bir de Belçika'da kurduğum bir stüdyom vardı, onu burada büyütmeyi düşündük. Aynı zamanda Belçika vatandaşıyım. Bir süre burada yaşayamayı deneyeceğiz.

Yurtdışına gidiş sebebiniz neydi?

Yurtdışına ilk defa 1969 yılında gittim. Berlin'de enişte m vardı, sözde onların yanında gazetecilik okuyacaktım. Türkiye'de liseyi bitirmiştim. Bir yıl lisan kurslarına gittim. Fakat Berlin, İstanbul'u aratmayacak bir kentti o zamanlar. Türk gazinoları çok fazlaydı. Nasıl olduysa ben de düştüm içlerine. İyi de para veriyorlardı. Ama birer batakhaneydi hepsi. Sabahlara kadar saz çalıyorduk. Hiç unutmuyorum, sahnedeyken kurşunlar kafamın yanından geçiyordu. Sarhoşlar takır takır saydırıyordu. Oralara takılmaktan okulumdan da oldum. Berlin'de yirmi ay kaldıktan sonra Türkiye'ye dönme kararı aldım.

Belçika'da yaşamaya nasıl karar verdiniz?

Türkiye'ye dönmeyi düşünürken Belçika'daki diğer enişte m beni yanına çağırdı. Onları görüp döneyim dedim. Artık kısmet mi denir, orada yaşamaya karar verdim. Enişte m beni bir kızla evlendirdi. O yıllarda Türkiye'den gelenler evlenip kalırlardı yurtdışında. Bizimki de öyle oldu.

O yıllarda saz çalıyor muydunuz?

Belçika'da iyi saz çaldığımı gören birkaç arkadaş "abi gel grup kuralım" dediler. Urfalılar, Antepliler vardı. Kimi darbuka, kimi saz çalıyor. Üç-dört yıl Türk düğünlerinde çaldık.

Maden ocağında çalışmaya ne zaman başladınız?

Aslında madene girmeyi hiç istemiyordum. Çok zor bir iş olduğunu biliyordum. Ama başka bir iş yapma imkanım yoktu. Fabrikalara kalifiye eleman aldıkları için oralara da giremiyordum. Madende asansör bizi yerin bin-binbeşyüz metre altına indirirdi. İnsanlar on kilometre, yirmi kilometre dağılırdı; kömür damarlarına ulaşır, kömür keserlerdi. Ben kömür kesmiyordum. Daha gerilerde odun, demir taşıyordum. Onlar benden daha fazla para alıyorlardı ama sağlıkları pek iyi değildi. Yaklaşık sekiz yıl orada çalıştım. Ama on yıldan az çalışanları malulen emekli yapmıyorlardı. Çalıştığım maden ocağı kapanınca oradan başka bir maden ocağına geçtik. İki yıl da o maden ocağında çalıştım. Ülser ameliyatı, bronşit ve sinüzit ameliyatı oldum. Bunları da göz önüne alarak, 1983 yılında beni emekli yaptılar.

Madende çalışanlar hep yabancılardı. Hiç unutmuyorum, altı katlı bir asansör vardı. Her katı 16 kişi alırdı. Bir gün saydım, 13 farklı ülkenin insanı aynı asansördeyiz. Bundan güzel bir şey olamaz dedim. Maden ocağında hayata dair çok şey öğrendim. Bestelerimin çoğunu o ağır şartlarda yaptım.

Sendikalı mıydınız?

Orada zaten bir sendikaya üye olmak zorundasınız. Sosyalist, Katolik, liberal ve nötrlerin dört büyük sendikası var. Aslında bunlar arasında çok büyük bir fark yok. Oradaki delegenin tutumu önemli bizim için. İlk gittiğim zamanlarda sosyalistlerin sendikasına kayıtlıydım. O sendikada delege olan, yüksek oyla seçilmiş Türkler vardı. Birkaç grevde bu insanlar döneklik yapınca bu sendikadan ayrıldım. 1978 yılında maden ocağı değiştirdiğimde, Katolik sendikada delege olan Malatyalı bir arkadaşımız vardı. Sendika seçimlerinde beni aday gösterdi. Yedek delege seçildim. Bir grevde önderlik yaptım. Madenleri normal kapanma zamanından birkaç ay önce kapatma kararı almışlardı. Üç hafta direndik ama istediklerini yaptılar. Halen Katolik sendikasına üyeyim. Emekli olmama rağmen aidatlarımı da ödüyorum.

Çalıştığınız madende çok Türk var mıydı?

Yaklaşık yüzde otuzu Türktü. Çalışanlar hep yabancılardı zaten. Hiç unutmuyorum, altı katlı bir asansör vardı. Her katı 16 kişi alırdı. Bir gün saydım, 13 farklı ülkenin insanı aynı asansördeyiz. Bundan güzel bir şey olamaz dedim.

Maden ocağında çalışmanız müziğinizi nasıl etkiledi?

Maden ocağında hayata dair çok şey öğrendim. Çok göçük olayı oldu. Çok arkadaşımı kaybettim. Bestelerimin yarısını o ağır şartlarda yaptım. Almanya'da yayınlanan ilk kasetimde yer alan "Maden ocağının dibinde, hava yok, ışık yok..." şiirini maden ocağına indiğim ilk günlerde bestelemiştim.

Maden ocağında çalışmanız sağlığınızı nasıl etkiliyordu?

O yıllarda bizimle birlikte maden ocaklarında çalışıp sonradan Türkiye'ye dönen insanların büyük çoğunluğu yaşamıyor şimdi. Ciğerlerimize aldığımız tozlar, doktorların dediğine göre en çok sıcak ülkelerde etkisini gösteriyormuş.

Belçika'da Flamanlar ve Valonların iki ayrı dili ve kültürü olduğu biliniyor. Hangi bölgede yaşıyordunuz?

İlk gittiğimde çalıştığım maden ocağı Flamanlar'ın bölgesindeydi. Al-

manya'dan geldiğim için dil sorunu çekmedim. Sonradan Fransızların yaşadığı bölgeye gidince, hiç bilmediğim bir dille karşılaştım. Hatta ilk işe gittiğim gün ağladım yeraltında. Toz, duman, gürültü, patırtı... Şefler bağırıyor bir yandan... Tek kelime Fransızca bilmiyorum. Bir şansım oldu orada yine de. Eşim beş yaşında oraya gittiğinden aksansız Fransızca konuşuyordu. Onun yardımıyla Fransızcayı da öğrenmeye çalıştım.

Flamanlarla Valonlar arasında bir sürtüşme var mıydı?

Vardı ama öyle göze batacak kadar değildi. Bizim ülkemizdeki gibi değil olaylar. Seçimden seçime basından duyarsın bir iki haber, o kadar. Kağıt paralarının bile bir yüzünde Fransızca yazar, öbür yüzünde Flamanca. Ayrıca Almanya'ya yakın bir Eupen bölgesi var. Orada da Almanca konuşulur. Herkesin televizyonu, radyosu var. Hatta bundan iki yıl önce üçe ayrıldılar. Parlementoları ayıracaklar şimdi. Ama Avrupa'nın her yerinde olduğu gibi orada da ırkçı olaylar artmaya başladı. Korkarım daha da artacak.

Niye artacak?

Almanya'da başladı bu iş. Belçikalılar da Almanlara bakıyor, Fransadakiler de. Tüm olanlara karşı olsak da, bizim insanımız da az değil. Türkiye'den 60'larda takım elbiselerle yurtdışına giden insanlar 70'lerde, 80'lerde şalvarlarını, takkelerini tekrar ortaya çıkarmaya başladılar. Avrupalı bunu görünce ister istemez tepki gösteriyor. Bir yerden sonra özeleştiri yapmalıyız. Yeraltında Türklerle tartışıyorduk hep bunları. Bir gün bir arkadaş, "ben yaşlı anamı uçaktan aldım, yüzünü göstermeden eve götürdüm" demişti. Yaşını sordum, 85 yaşındaymış anası. İnsanlar onun yüzünü görseydi ne olurdu? Böyle düşünen insanların yüzünden de artıyor ırkçılık. Gelmişsin başkasının memleketine, azami koşullarda da olsa uyum sağlamalısın. Belçika'nın yedi-sekiz bölgesinde getto halinde yaşayan Türk mahalleleri var. Eşini çocuğunu oradan dışarıya götürmezsen bu insanlar nasıl öğrensin Fransızcayı, Flamancayı? Birçok Türk Belçika vatandaşlığına geçme izni istiyor. Niye versinler ki?

60'larda takım elbiselerle yurtdışına giden insanlar 80'lerde şalvarlarını, takkelerini tekrar çıkarmaya başladılar. Bir gün bir arkadaş, "ben yaşlı anamı uçaktan aldım, yüzünü göstermeden eve götürdüm" demişti. Yaşını sordum, 85 yaşındaymış anası. İnsanlar onun yüzünü görseydi ne olurdu? Böyle düşünen insanların yüzünden de artıyor ırkçılık.

Sizin Türkiye'ye dönemediğiniz bir dönem vardı sanırım...

Evet. 1980'de Unkapanı'nda bir arkadaş bir kasetimi yayınlamıştı. O kasetten bir türkü Selimiye'de 3. Ordu'ya takılmış. Dava açmışlar. Emekçi'nin, Ali Asker'in parçaları hakkında da dava açılmıştı. Bir gün bizim firma sahibi telefon açtı, birkaç yıl gelme buralara diye. Ben de o yıllarda çocukları alıp İspanya'ya gittim. Deniz kenarında çadırımızı kurduk. Yüzlerce çadırlının arasında Türk olan bir tek biz vardık. İnsanlar çok sıcaktı orada, ne de olsa Akdeniz insanı. Oradan şöyle denize bakınca Ege'yi görüyordum sanki. Sonradan beraat ettim davadan.

O yıllarda Türkiye'den epey sanatçı yurtdışına çıkmak zorunda kalmıştı...

Selda'dan Cem Karaca'ya çok sanatçı geldi yurtdışına. Çoğuyla da görüşüyorduk. Dehizler'in asılmasından üç-beş ay sonra Zülfü Livaneli gelmişti Brüksel'e. Brüksel'de o zaman genç TKP'liler çoğunluktaydı. Bir binaları vardı, kültür merkezi gibi çalışıyordu. Hemen herkes onların yanındaydı. Zülfü Livaneli İsviçre'ye kaçmıştı sanırım, TKP'liler onu bulup Brüksel'e getirmişti. Hemen bir gece düzenlendi. Beni de çağırdılar. Zülfü'nün o dönemdeki şarkıları bize cesaret veriyordu. Deniz'e söylediği ağıtı ilk orada okumuştu. Salonda ses tesisatı yoktu. 1500 kişinin hepsinin gözleri doldu.

Nesimi Çimen, Emekçi, Zamani, Ali Nurşani gibi halk ozanları da yurtdışında yaşamak zorunda kaldılar. Onlarla görüşüyor muydunuz?

Oraya gelen ozan arkadaşlarını darmadağın oldular. Herbiri başka bir kente gidince darmadağın olduk ilk zamanlar. Dayanışma gecelerinde bir araya geliyorduk. Ne yazık ki bu ozanların birçoğu iltica etmek zorunda kaldı, ki bu bir ozan için en acı şeydir. Türkiye'den kim gelse Türkiye'yi konuşmaya başlıyorduk. Zamani benim eski ev arkadaşımdı, maddi durumu fazla iyi değildi. Ona iki kere konser düzenledik. "Ah Dersim..." derdi, başka bir şey demezdi.

Böyle başka konserler düzenlediniz mi?

Belçika Radyo-Televizyonu'nda Türkçe yayınlar bölümünde çalışan bir Türk arkadaşımız vardı. Onun sayesinde radyoya sazımızla elimizi kolumuzu sallaya sallaya girerdik. Radyo programımızı yapar, Belçikalı tonmaister arkadaşlarla rakımızı içer giderdik. Bir seferinde bu arkadaştan bir davetiye çıkartıp İhsani'yi çağırmasını istedim. İhsani de o sırada Almanya'daydı. Belçika'ya davet ettik. İlk önce tereddüt etti. Çünkü konserleri düzenleyenler beş kuruş vermiyormuş. Parayı düşünmemesini söyledik. Yanında da Almanya'daki organizatörler vardı. Salonu ayarladık. Türk kahvehanelerine haber saldık. Hemen bin kişi topladık. Konser çok güzel geçti. Epey para toplandı. Ama bizim derdimiz parayı, organizatörleri devre dışı bırakıp İhsani'ye vermekti. Adamlarla epey tartıştıktan sonra, ya tokatı yersiniz ya da parayı verirsiniz diyerek İhsani'ye verdik paraları. İhsani "ben hayatımda, böyle bir şey görmedim" dedi. Yine radyo aracılığıyla Timur Selçuk ile Ruhi Su'yu beraber getirdik. Hatta kuliste çiğköfte yoğuralım dediler. Ben de yoğurdum. Bir sonraki konsere Cem Karaca'yı getirdik. Bu konserlerin kayıtları Belçika Radyo-Televizyonu'nda duruyor. Bu konserler oralardaki ilk konserlerdi.

Siz ilk albümünüzü ne zaman yayınladınız?

İlk albümüm 1973 yılında Belçika'da yayınlandı. Tamamı benim parçalarımdı. Daha sonra Almanya ve Belçika'da yayınlanan "Yiğidi Doğuran Ana Bin Yaşa" yayınlandı.

Türkiye'de ilk albümünüz ne zaman yayınlandı?

1987 yılında yaptığım "Selam Olsun" Türkiye'de "Gültekin" imzasıyla yayınlanmıştı. Aynı gün Hasret Gültekin'in "Gün Olaydı" adlı ilk albümü de yayınlanınca, herkes bizi merak etmeye başladı. Halbuki bizimki sadece soyadı benzerliğiydi. O yıllarda Hasret'i tanımıyordum.

Hasret'le ne zaman çalışmaya başladınız?

Hasret'le 1987 yılında tanıştık. İzine geldiğimde kasetimin okumalarını yapıyordum, daha sonra dönüyordum. Buradakiler bağlamaları çalıp yayınladıklarından uzun çalışmalar olmuyordu bir türlü. O yüzden Belçika'da evime bir stüdyo kurdum. 1990 yılında Hasret Köln'e gelmişti. Ben de gittim Köln'e. Orada üç aylık dönemde Benim albümümde ve Emekçi'nin, Nurşani'nin, Abuzer Karakoç'un albümlerinde bağlamaları çaldı. Hasret inanılmazdı. Benim albümüme çalarken sıra "Derman Sendedir"e gelmişti. Bana pirim derdi, ben de ona hocam derdim. "Pirim" dedi, "ben bu türküyü çalarken kendimden geçiyorum, kendi albümümde söyleyeceğim". Hasret "Rüzgarın Kanatları" albümünde okudu o türküyü. Daha sonra Songül Karlı, Hasret'in altyapısıyla okudu ve meşhur oldu.

Bağlamalarını Hasret'in çaldığı ama Sivas'ta ölmesiyle yarıda kalan son albümünüz "Hasretim Hasret"in okumalarını değiştirip Hasret'i ve Sivas'ı anlatan türküler haline getirmiştiniz...

1993'te Hasret Belçika'ya geldi. Benim albümü kaydetmeye başladık. 12 yaşındaki oğlum Emre tonmaisterimiz. Oturuyoruz kayıda, bir bakıyoruz dostlar geliyor. Bir gecede ancak bir kanal bağlama kaydedebiliyorduk. 15 gün sonunda bir baktık ki alt-yedi türkünün sırf sazlarını çalmışız. Bir sonraki gün Hasret'in eşi telefon etti, doğum sancısı varmış, hastanedeymiş. Hasret de Sivas'a Pir Sultan Abdal Şenlikleri'ne gitmek istiyordu. Bu durumda Sivas'a gitmesini doğru bulmadığımı söyledim. Önce kabullendi, sonra "gitmezsem yanlış anlarlar" dedi. 29 Haziran'da uçağa bindi. Biz de 30'unda binip İstanbul'a izine gelecektik. 4 Temmuz'da Ankara'da Musa Eroğlu'nun ya da Talip Şahin'in evinde buluşmaya karar verdik. 2 Temmuz'da olayları görünce televizyonda, hemen Ankara'ya, Talipler'e gittim. Musa hoca da geldi. Arif Sağ ile eşi de evdeymiş. Yangından kurtulmuşlardı. Gittiğimde uyuyorlardı. Arif kalktığında beni karşısında görünce şok oldu. Hasret meğer Sivas'ta durmadan beni anlatmış. Sivas'ta verdiği son resitalin video kaydını izlediğimde, benim yeni türkülerimden iki tanesini söylediğini gördüm. Ben bile konserlerde önüme dosya alıp çıkarken, sen nasıl ezberledin o türküleri? Yaklaşık bir yıl okuyamadım hiçbir türküyü. Sonradan yavaş yavaş okumaya başladım ve albümü yayınladık. Beraber geçirdiğimiz son 15 gün bana 15 asırmış gibi geliyor. Bunların hiçbirini asla unutamadım.

Hasret Gültekin ve Lütfü Gültekin

Iggy Pop

Harbiden vahşiydim

Rock yazarı Nick Kent için Iggy Pop, "Alfred E. Neumann ile Klaus Kinski arası bir tip". Klaus Kinski, ünlü aktör, "ahlaksız"ın teki; Alfred E. Neumann ise, Amerikan mizah dergisi MAD'in alamet-i farikası olan, mütemadiyen "vız gelir tırıs gider" diyen çocuk. Yıllar da Iggy Pop'a vız geldi tırıs gitti. Asıl adı James Jewel Osterburg. Detroit çıkışlı. Detroit'in diğer ünlü canavarı MC5'la beraber daha 60'larda, punk'ın bir gün geleceğini haykıran bir adam. O yıllardaki grubunun adı Stooges: MC5 kadar "doğrudan siyaset" yapmasalar ve hatta "siyaseten doğru" olmasalar da, rock'un gidişatını değiştirmiş devrimci ve vahşi bir grup. Stooges'ın son döneminden itibaren Iggy Pop'un hayatında açılan uzun David Bowie parantezleri, tımarhane ve sokak anıları var. Ve bir sürü baba solo albüm... Bugünlerde 1973'deki son Stooges plağı "Raw Power"ın yeniden –ve daha sert– bir miksinin piyasaya sürülmesi hasebiyle "kocamış iguana" yeniden gündemde. Fırsat bu fırsat, Iggy Pop'un uzun macerasını Les Inrockuptibles'deki çeşitli söyleşilerini remikseleyerek kendi ağzından aktarıyoruz...

Iggy Pop: Fakir bir şehirden geliyorum, Michigan'dan, Ann Arbor yakınlarından. Okula Ann Arbor'da gittim çünkü oturduğumuz şehir işçilere özgü bir yerdi. Demiryolu kıyısındaki bir karavan kampında kalıyorduk. Savaştan sonra Birleşik Devletler'in güneyinden gelen tipler oraya yerleşmişlerdi ve baraka gibi evlerde yaşarlardı. Öğretmen babam benim iyi bir eğitim almamı istiyordu, bu yüzden iyi okulların ve hatta Michigan Üniversitesi'nin bulunduğu Ann Arbor'a gönderdi beni. Diploma sınavlarına hazırlanırken bir taraftan da John Cage gibilerinin yaptığı işleri, Ginsberg şiirlerini, beatnik hayatını öğreniyordum. O dönemde Ann Arbor'da gözde faaliyetlerden biri de bir grup kurmaktı, üniversite çevresi bu tip işlere elverişliydi. Başlangıçta buna karşı biraz direndim, çünkü bu entellektüel ortamın biraz temelsiz olduğunu, burjuvalar tarafından yapmacık olarak yaratıldığını düşünüyordum...

İlk kez ne zaman bir grup kurmayı istedin?

63'e doğru, daha lisedeyken... Bütün hayatımı parlak pabuçlarla ve kravatla köpek gibi çalışarak geçirmekten korkuyordum, öğrenci olmaktan mutsuzdum. O dönemde müzik Amerika'da saygın bir uğraş değildi. Daha ziyade züğürtlere, düşmüşlere özgüydü. Kendi kendime "hay s.kiyim" dedim, "bir berduş olmayı tercih ederim, hiç değilse mutlu olurum".

Müziğin saygın bir uğraş olmadığını söylüyorsun ama, Elvis Presley pekala kabul görmüştü ve çok ünlüydü...

Hayır, daha değil... Arasıra ortalıkta gözüküyordu, plaklarından fena para kazanmıyordu ama insanlar onu bir meczup, bir freak gibi değerlendiriyordu, özellikle de kuzeydoğunun püriten Amerikalılarının gözünde vahşinin tekiydi. Toplum onun bir tür şaka olduğunu sanıyordu. İşte bu Amerika, kariyerinin sonuna doğru bu freak imajını iyice pekiştirerek adamın hakkından geldi. Ondan yeni bir İsa yaratmak için ölmesini beklediler.

O yıllarda Beatles ve Dylan ortaya çıkarak rock'un çehresini değiştirdiler. Onlar sana şarkı yazma arzusu veriyorlar mıydı?

Defterine durmaksızın şiirler çiziktiren çocuklardan biriydim. Kendi kendime diyordum ki, "eğer bu kelimeleri rock'n'roll'la evlendirebilirsem, bir şeyleri başarabilirim". Aklımda hep bu vardı ama üstüne pek düşmüyordum. O dönemki kız arkadaşım, bu şiirlerden birini bana haber vermeden genç kızlara yönelik bir derginin yarışmasına gönderdi. İlk ödülümü böyle kazandım, 25 dolar gibi bir paraydı. Bu, kendime güvenmemi sağladı. Ama o yıllarda sadece bir davulcuydum. Liseyi terkettikten sonra iki sene kadar profesyonel olarak davul çaldım. İşte o iki senede yaptım bu vücudu... *(gülüyor)* Kendimi tamamen müziğe adamaya karar verdiğim günü hatırlıyorum. Acayip bir bahar günüydü. Sınıftaydım, midem hamburgerlerle ve yağlı patates kızartmalarıyla tıka basa doluydu, kendimi rahatsız hissediyordum. Bu boktan sınıftan kaçıp biraz hava almak istiyordum. "Hayır, yapamazsın! Sen bir öğrencisin!" Ama yaptım; sırf fiziksel sebeplerle. Spor olsun diye, biraz form tutmak için davul çalmaya başladım.

Davulculuktan şarkıcılığa nasıl geçtin?

Davulcuyken hep gölgede kalıyorsun ve şarkıcının zırvalarına katlanmak zorundasın. İyi bir davulcuydum, ritm duygum kuvvetliydi, ama günün birinde John Coltrane'in arkasında çalacak kadar yetenekli olmadığımı da iyi biliyordum.

Stooges'ın diğer elemanlarıyla nasıl karşılaştın?

Bir plakçının deposunda çalışıyordum. Bütün gün plakları diz babam diz... Yolun öbür tarafında bir eczane vardı. Karşı kaldırımdaki eczanenin etrafında dönüp duran tipleri görüyordum, artık kim bilir ne arıyorlarsa!.. *(gülüyor)* İkisi Asheton biraderlerdi, Ron ve Scott... İşsizlerdi. Tanıştık, konuşmaya başladık. Ron bana bas çaldığını söyledi, evlerine gittik, sahiden iyiydi. Kardeşi de davul çalıyordu, ona göre civardaki en iyi davulcu bendim, benden ders vermemi istiyordu. Kabul ettim, iyi çocuklara benziyorlardı. Scott 15, Ron 18 yaşındaydı, ben de

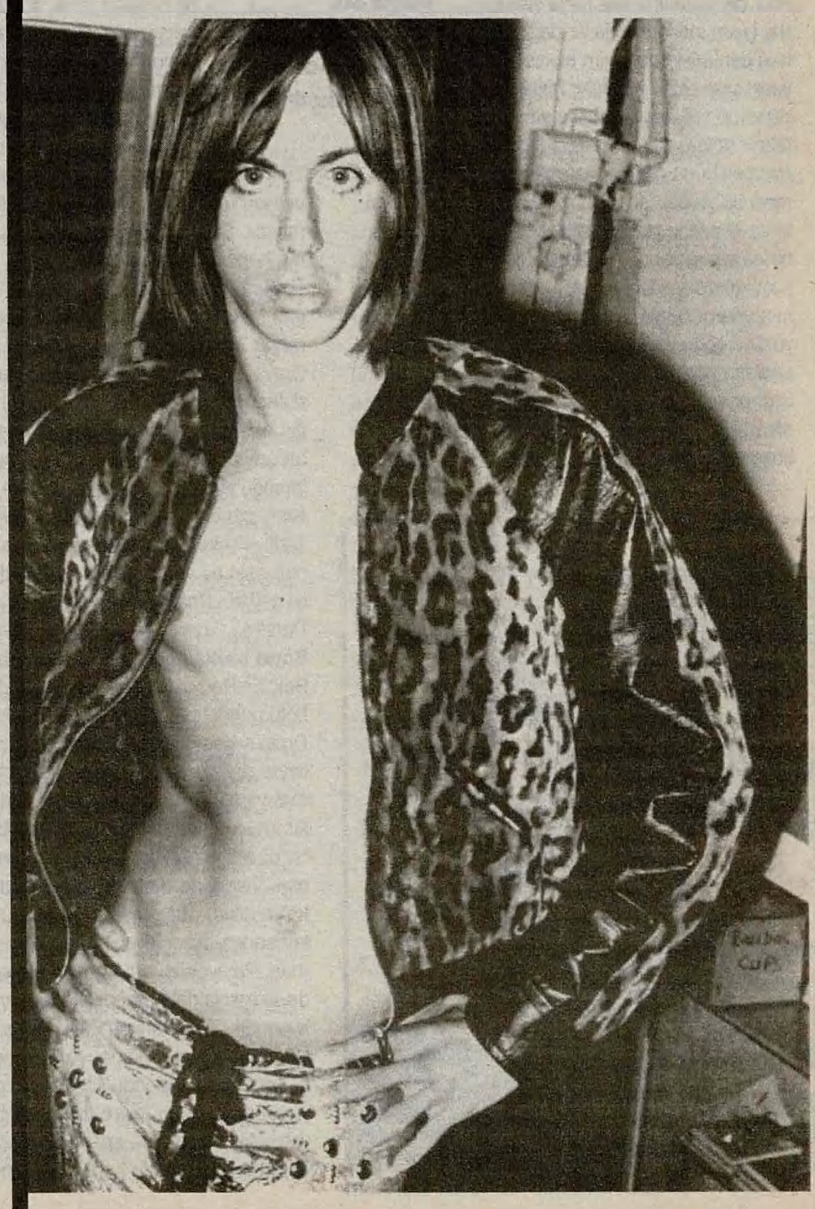

19. Bir gün Chicago'ya çalmaya gittiğimde onlar aklıma geldi. İlk gerçek grubumu böylece kurdum. Artık kaşarlanmış heriflerle çalmak istemiyordum, masum tiplere ihtiyacım vardı, çünkü kişisel bir şeyler yapmak istiyordum. Mesele birilerini taklit etmek değildi, başarıya ulaşmak için orijinal olmak gerektiğine inanıyordum.

Bu amatörlük hevesi yenilikçi bir şey miydi o yıllarda?

Evet, görece olarak yeniydi. Kinks ya da The Who gibi gruplardan feyz almıştım. Rock'un temel karakterini koruyarak, basit akorlarla, süslemesiz olarak çalan bu insanları dinlemek harikaydı. Piyanoya oturup tek parmakla bu şarkıları çalabiliyordum, *(söylüyor)* "La la la la la, you really got me"... Onlar sayesinde rock'un basit olması gerektiğini anladım. Ayrıca bir takım avangart zımbırtılar da dinliyordum, yalnızca kendi ürettiği aletle müzik yapan tipleri filan... Stooges'ı kurduğumda başka etki kaynaklarım da vardı. Kuzey Afrika müziklerini, Cezayir'den, Lübnan'dan gelen sesleri dinliyordum. "Little Doll" ya da "1969" gibi şarkılarda bu etki hissedilir, Bo Diddley tarzı geleneksel rock numaraları değil, Kuzey Afrika ritmleri vardır onlarda. Bunların dışında caz ve psychedelic şeyleri de dinliyordum. Kinks ve Who'nun yanısıra Stones ve Doors da çağdaşlarımızdı. Them de o dönemin mühim gruplarındandı. İlk albümleri "Angry Young Them" özellikle çok iyiydi. "Brown Eyed Girl" şarkısı temelde bir şiirdi, sonra hiçbir akor değişmeden tuhaf bir müzik beliriveriyordu. Blues'un temelinden giriyorlardı ve lanet olası akor değişikliklerine giderek hayatı zorlaştırmıyorlardı. Harika ha? Eğer tek akorla iyi bir parça yazabiliyorsan, niye değiştiresin ki? Çok saygı duyduğum blues üstadlarında da bu vardı: Muddy Waters, Howlin' Wolf, Junior Wells gibi Chicagolu tipler, Robert Johnson gibi daha yaşlılar ve tabii ki kaçınılmaz biçimde Chuck Berry ve Bo Diddley. Chuck Berry'yi severdim çünkü yazdıkları çok sivriydi. "Venüs bana aşk getirdi" gibi şeylerden ziyade, ayrıntılı ve hayal gücü yüksek satırların adamıydı. Mesela, "She's standing by the record machine, she looks like she's on the cover of a magazine..." Dylan'ı da iki sebepten çok severdim: Plaklarında çok özel bir atmosfer vardı ve çevresinde gördüklerini yorumlama tarzı başka türlüydü.

Etkilendiğin bir sürü siyahtan bahsediyorsun ama, ilk Stooges albümü yine de çok "beyaz"...

Üniversitede bir blues grubundayken siyah müziği etüd ettim. Sonra Washington'da toy beyaz çocuklardan çok saygı gören siyah müzisyenlerle çaldım. Bu tipler umduğumdan çok farklıydı. Efsanedeki siyah adam tiplemesiyle pek alakaları yoktu: Blues çalarlar çünkü ırkları acı çekmiştir. Gerçekte, blues çalıyorlardı çünkü bütün gün kafaları kıyaktı. Ceplerinde bir bıçak, bütün gün kafa çekip düzüşenlerin tarzıydı bu. Bir gün kendi kendime "şunlara bak" dedim, "niye onları taklit edeyim? Ben kendi müziğimi yapmalıyım".

1969'daki ilk Stooges albümünün prodüktörü John Cale'di. Çok önemli bir rol oynamış mıydı plakta?

Pek değil. Biz zaten ne yapacağımızı biliyorduk. Şarkılar son haline gelmişti. Başlangıçta, avangard fikirlerini bize empoze etmeye kalkıştı. Sadece bas ve vokal istiyordu, arkada da birazcık davul. Epey tartıştık, sonunda boyun eğdi. Ama varlığı yine de önemliydi, atmosfere çok şey kattı. Her gün Dracula'vari bir koca pelerinle çıkageliyordu. Çoğu zaman Nico'yu da yanında getiriyordu. Nico bir köşede oturur ve dinlerdi. Onun da yarattığı olağanüstü bir atmosfer vardı. Zaten John beni New York sanat çevresindeki herkesle tanıştırıyordu, onlar beni çok motive ettiler. Plaktaki şarkı sözlerimin son derece cool ve duygusuz olmasını istiyordum. "I Wanna Be Your Dog"da Dylan tarzı birkaç cümle kullandım ve bazı kelimeleri siyah aksanında söyledim. MC 5 etkisinde bir takım numaralar da istiyordum kuşkusuz. Müziğimi oluştururken ustalara erişmekti niyetim. Mesela öfkeyi ve sükuneti mükemmelen birleştiren Velvet Underground tarzı şeyler yapmaktı.

İkinci albüm "Fun House"u dinlerken her şeyin daha da güçlendiği, şiddetlendiği, hatta free-caza yöneldiği görülüyor...

Evet. O dönemde acayip şekilde free-caz dinliyordum, mesela John Coltrane'i. Aynı şekilde James Brown'ın da o sıralar hayatıma girdiğini söylemem lazım.

Bu dönem düşünülünce ister istemez senin yırtık kotun da akla geliyor. Büyük yenilikti...

Kinks ya da The Who gibi gruplardan feyz almıştım. Rock'un temel karakterini koruyarak, basit akorlarla, süslemesiz olarak çalan bu insanları dinlemek harikaydı. Piyanoya oturup tek parmakla bu şarkıları çalabiliyordum. Onlar sayesinde rock'un basit olması gerektiğini anladım.

Evet, bunu yapan ilk bendim... *(gülüyor)* Çok sevdiğim bir kotum vardı. Her konserde giyiyordum. İlla o olmalıydı, başkası değil. Ama dizleri çarçabuk eskidi. Biri delindi. Sonra da öteki. Sonuçta, tam da "Fun House"un kayıtları esnasında neredeyse müstehcen bir görünüm aldı. Bacak çıplak, paçalara doğru az bir kısım sağlamdı, o kadar. Ama onu seviyordum, yenisini almaya niyetim yoktu. Çizmeler için de aynısını söyleyebilirim. Bir çift Beatles çizmem vardı, Stooges'ın ilk dört senesinde mütemadiyen onları giydim. Ron Asheton onları bana Liverpool'dan getirmişti. Sık sık oralara neler dönüyor diye bakmaya giderdi, son moda zımbırtılardan haberdar olmak isterdi hep. O ve öbürleri, benimkinden farklı bir rock anlayışına sahiptiler. Demek istiyorum ki onların gayesi star olmaktı, milletin önünde caka satmak, içki içmek, ot sarmak falan... "Bak bize, biz Stooges'ız" ayakları...

Sonuçta senin müzikal kültürün heavy metal'in ötesine geçti...

Her zaman her şeye açık bir kafam oldu. Liseden beridir kulağımı alıştırıyorum. 17 yaşımdayken klasik formasyonda perküsyon çalıyordum. Ve bunu seviyordum, en az Lou Reed'i sevdiğim kadar. Belki de ticari olmamamızın sebebi bu kafa açıklığıdır. "Fun House" bize Elektra'yla kontratımızı kaybettiren albüm oldu. Plaklar satmıyor diyorlardı. 16 bin sattı. Hiç fena değil ha? Bugün o dönemkinden daha fazla satıyor.

Geçmişe dönüp baktığında, satışlarının zayıflığı seni üzüyor mu?

Bana ne ya! İşte her zaman gurur duyduğum, şok yaratan ve yaşlanmayan plaklar. Amaçlarımın çok basit olduğunu unutmamak lazım. Sadece öğrenci sefilliğinden kaçıp kurtulmak ve gurur duyacağım bir şeyler yaratmak istiyordum. Birkaç rock-'n'roll standardı yazmış olmak beni son derece tatmin ediyor. Geceleri uykuya dalarken mutluyum.

O zamanlarda da iyi plaklar yaptığının bilincinde miydin?

Evet, biliyordum. Hemen hemen mükemmeldik. Bizim üstümüzde sadece Doors ve Stones vardı. Sonrası yok. Onların birazcık altında Stooges vardı. Sık sık Doors'la karşılaştırılıyorduk. İtiraf etmeliyim ki onlar bizi etkiliyordu, biz onları değil. İşleri baştan aşağı mükemmeldi. İçinde caz nosyonu bile hissediyordunuz. Doors gibi biz de müziğimizde cinsel bir boyuta giriyorduk. Şarkıda böyle şeylerden bahsetmek önemliydi. Eğer gençsen ve Amerikalıysan cinsel açıdan bastırılmışsın demektir. Fiziki aşk konuşulmayan konulardan biridir. Ben canlı bir seks sembolü olmak istiyordum. Benim en büyük emellerimden biridir. Morrison ve ben, seks krallarıydık. Zaten aynı takma ismi geçirmişlerdi sırtımıza: İguana ve Kertenkele. İki grubun gösterileri de gerçekten vahşiydi. Ama basında yazıldığı kadar da değil. Asla terorizm değildi yani. Gazeteciler kazık gibi dikilip bakarlardı. Bir sürü klişeler kullanıp daha bizi tanımadan deli yaftası yapıştırmışlardı. Sahnede iki-üç şişe kırıyordum çünkü camların havada patlaması acayip hoşuma gidiyordu. Şahaneydi. Arkasında hiçbir kötülük yoktu. Cam kırma fikri bir araba kazası sonrasında aklıma gelmişti. 17 yaşındaydım ve arabayı ben kullanıyordum. Yirmi metre boyunca bir sürü takla attık. Arka koltukta haykıran bir kız vardı. Yine de her şey sakin ve güzel gözüküyordu gözüme, sanki ağır çekim bir film gibi. Kızın çığlıkları bile gürültüsüzdü. Sonunda araziye çakıldık kaldık. Şok şiddetliydi, ama her şeye rağmen iyiydi. Uçuşan camlar harikaydı. Hayatımın en dingin anlarından biriydi. Sahi söylüyorum, o dönemde kullandığım psychedelic uyarıcıların da bunda bir rolü yoktu sanıyorum. Zaten o sıralar ne olduğunu söylemeden bana bir takım haplar verirlerdi, yutardım.

Plakların ve hayat tarzın hakkında ailen ne düşünüyordu?

Sanıyorum korku içindelerdi. Ama iyi insanlardı, istediklerimi yapmama ses etmediler. Ama bir keresinde babam çok sinirlenmişti. Onun öğretmenlik yaptığı şehirde bir konser veriyorduk. Mikrofonun ayağında bir şişe kırdım. Camın bir parçası uçtu gitti, ön sıradaki bir kıza geldi. Ama kazaydı. Kanlar içindeki kolunu kaldırdı, bana doğru tuttu, "senden nefret ediyorum" der gibi baktı. Hızla ordan tüymek durumundaydım, yoksa linç edeceklerdi. Sonra enselendim ve karakolu boyladım. Ertesi gün yerel basında olay geniş yer aldı. Ailemin, babamın arkadaşları filan, herkes beni gördü. Babam çok kızdı bana.

→21

Ama çok iyi bir babaydı. Çok daha gençken de içeri düştüğümde beni çıkarırdı. Konserlerime bile gelirdi.

Kendini rock içinde nereye yerleştiriyordun?

Amerikan tarihi için anahtar dönemlerde yaşadık. İlkten rock-'n'roll bir cahil cühela müziği gibiydi. Sonra 60'lı yıllar, uyuşturucular, Rolling Stone dergisi falan peydah oldu. Biz ilk kez Rolling Stone'da haber olduğumuzda dipte kendi kendilerini yalanlayan bir not vardı: "Rolling Stone yazı işleri ekibinin tasvip etmediği bir grupla yapılmış görüşme". Sonra ufak ufak ilerledik. Çok az insan Stooges bestelerindeki kalitenin farkındaydı. Mesela Bowie. Sahiden de David Bowie bizi, sevdiği gruplar listesinin en tepesine koymuştu. Bana bu anketi gösterdiklerinde "Kim bu Bowie hıyarı, hiç ondan söz edildiğini duymadım" demiştim. Rolling Stone'da, ilk Stooges albümünün eleştirisinde ilk kez "punk" sözcüğüne referans yapılmıştı. "Hamburger yoksunu punk'ların müziği" diye başlıyordu yazı.

70'le 73 arasında neler oldu? Yani "Fun House"la "Raw Power" arasında?

Dediğim gibi "Fun House" pek satmadı. Sonra biraz kafayı oynattım. Plağın kaydı esnasında kokaini keşfetmiştim. O dönemde bir takım mantarlara da dadanmıştım. Harbiden vahşiydim, ama konserler şahaneydi. O ara turne ekibinden biri bir halt etti ve hepimize eroin tattırdı. İki hafta içinde ekibin yarısı müptela oldu. Çocuklar birer birer düşmeye başladı... Ben müzikal olarak biraz yolumu değiştirmek istiyordum. James Williamson'la çalışmaya başladım. Onun da büyük uyuşturucu problemleri vardı, iş bir şeyler yazmaya gelince bunun cezasını çekiyorduk. Yine de birlikte birkaç güzel şarkı yazdık. Bir gün plak şirketinden tipler, yeni şarkılarımızı dinlemeye geldi. Gayet sıkı çaldık. Ama şarkılar daha olgunlaşmamıştı, neticede kendi kendimizi kovdurmuş olduk. Buyrun bakalım; kontrat yok, konser yok, gemi su alıyor... Bir cankiler grubu olarak kalmanın çıkışı olmadığına uyandım. Ailemin yanına döndüm ve temizlenmek için tedaviye başladım. Sıhhatime geri dönmek bir koca senemi aldı. Kendimi yeterince güçlü hissediyordum, yeniden maceraya atılabilirdim. Bu sefer New York'u seçtim...

Şu meşhur David Bowie hikayesi...

David Bowie ve Tony DeFries adeta Amerikan avangardına omuz vermek için şehre gelmişlerdi. Ben de onlara göre ciddi bir namzettim. Bir akşam, yanında kaldığım Danny Fields beni meşhur kulüp Max's Kansas City'e çağırdı. Meğer Bowie ve ekürisi ordalarmış, bilmiyordum. "Hemen buraya gelmen senin için hayırlı olur" dedi telefonda Danny. "Televizyonda "Mr. Smith Washington'a Gidiyor" oynuyor, Jimmy Stewart o kadar tatlı ki, doğrusu bırakıp da gelemem" diye cevap verdim. Cidden, Jimmy Stewart o aşağılık heriflerle çarpışırken neredeyse gözümden yaş boşanıyordu, şimdi kimseyi çekemezdim. Yarım saat sonra Danny bir daha aradı, "Çabuk gel allahın salağı..." "Film bitsin, öyle..." *(gülüyor)* Filmin bitmesini bekledim ve gittim. Beni Bowie'yle ve o arkadaşıyla, yani Tony DeFries'la tanıştırdılar. DeFries benim menejerim olmayı teklif etti. Sadece benimle ilgileniyordu ve grubu şutlamamı istiyordu. Bunu tamamen salakça buldum. Ama ertesi gün imzayı bastım. Yiyip içecek kadar bile param yoktu çünkü. Detroit'e, ailemin yanına döndüm ve bestelerle uğraşmaya başladım. Bir gün DeFries'den telefon geldi: "Kayıt zamanıdır, önce beraber CBS'e para bulmaya gidiyoruz, sonra da kayıt için İngiltere'ye..." Bir smokin uydurdum, CBS'in patronunun bürosuna gittik. Adamın karşısında Frank Sinatra'dan bir medley okudum... *(gülüyor)* Kabul edildik, paraları aldık. DeFries'ı razı ettim ve James Williamson'ı da yanımda götürdüm. Sonra da Scott ve Ron Asheton geldi. İşte bu koşullarda "Raw Power"ı kaydetmeye başladık. David Bowie albümün prodüksiyonunu üstlenmek istedi ama ben reddettim. Müziğine saygım vardı ama benim yapmak istediğim gibi bir şey değildi. Sonuçta ne o, ne de DeFries bir kere bile stüdyoya ayak basmadan kayıtları bitirdik. Etrafımızda ne groupie'ler, ne de torbacılar vardı, ani çılgınlıklar, duygusal sıçramalar falan da yaşamadık. Biraz uyuşturucu alıyorduk, evet. Biraz da vermut...

David Bowie bizi, sevdiği gruplar listesinin en tepesine koymuştu. Bana bu anketi gösterdiklerinde "Kim bu Bowie hıyarı, hiç ondan söz edildiğini duymadım" demiştim. Rolling Stone'da, ilk Stooges albümünün eleştirisinde ilk kez "punk" sözcüğüne referans yapılmıştı. "Hamburger yoksunu punk'ların müziği" diye başlıyordu yazı.

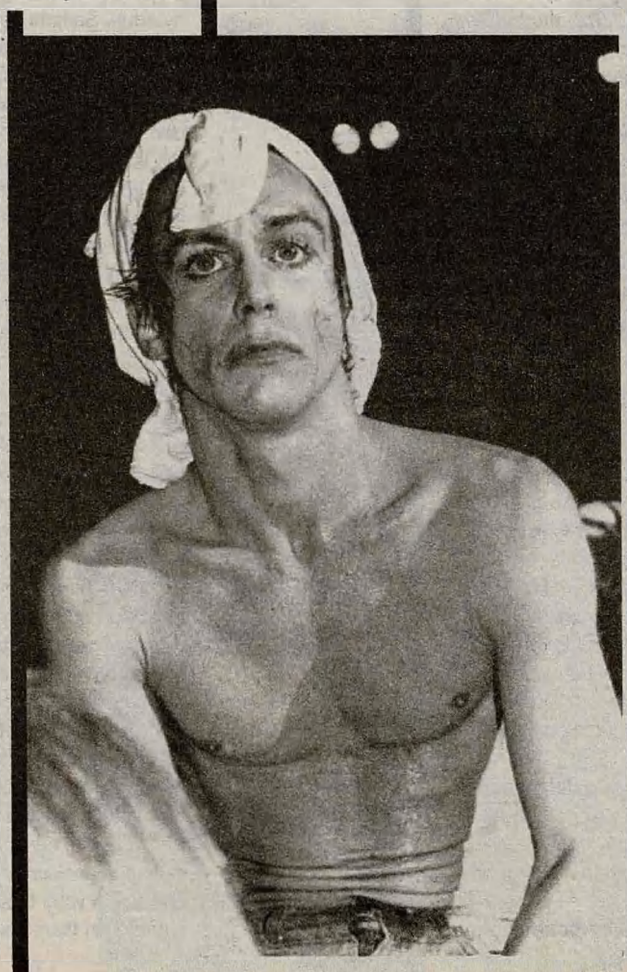

İstediğini yapman için seni tamamıyla serbest mi bıraktılar yani?

Sayılmaz... Benim amirim gibi davranıyorlardı, ben sadece basit bir uygulayıcıymışım gibi. Benim bir star olmamı istiyorlardı, bense sadece iyi bir rock şarkıcısı olmak istiyordum. Bu çatışma beni berbat etti. Yine ağır uyuşturuculara takılmaya başladım. Kayıtlar bitti, çok iyi bir albüm oldu gibime geliyordu ama artık çok sıkıldığımı anlamışlardı. Beni Amerika'ya, Los Angeles'a postaladılar. Zor geldi. James Willamson'la beraber bir dağın tepesinde, koca bir barakada yaşamaya başladık. Sefalet içindeydik. Önce telefonda plağı yayınlayamayacaklarını söylediler, sonra Bowie'nin yeniden miks yapmak istediğini öğrendim. Kabul ettim, öyle ya da böyle plağın çıkmasını istiyordum. Bowie ve ben Hollywood'da bin beter bir stüdyoda bütün gün çalıştık. Ve bitirdik. Benim ilk miksledigim hali 80'lerdeki bağımsız hardcore plaklarındaki sese yakındı galiba... O şahane kapağına rağmen pek iyi bir satış yapmadı "Raw Power". DeFries yavaş yavaş endüstri içindeki kariyerine başladı, Bowie daha da ünlendi. Artık onları rahatsız etmememiz gerekiyordu. Yani, memur Iggy işten atıldı. Bir de bahaneleri vardı: Odamda bulunan yanık bir kaşık... Kontrata göre kovulsam da onların şirketinin bünyesinde kalıyordum, kısacası beni şeyine takmayan bir menejerim vardı. Hiçbir şey yapamıyordum, kendi kendime bir konser bile veremiyordum. Bir sene boyunca kloşar hayatı sürdüm. James'le beraber sokaklarda yaşadık. Sonra, o Michigan'a döndü. Önce bir arkadaşım bana evini açtı, sonra da zengin bir kadın barınmamı sağladı, bana baktı. Kadınlar bana o dönemde epey yardım etti. Bu durumlara düştüğüme pişman değildim ama. O plakları yapmış olmak, benim için bankada bir milyon dolarım olması kadar iyiydi. "Raw Power"ın kayıtlarından sonra tuzağa düşürülmüştüm ya, yine de mutluydum. Şarkılarımın kalıntıları, izleri üstümdeydi. Benden geriye plaklarım kalmıştı.

Sonuçta o kadar kötü anıya rağmen Bowie'ye bağlı kaldın...

Bir zaman sonra ona sokakta rastladım. Aradan zaman geçmişti, büyük bir pop star olmuştu. Sunset Bulvarı'nda, şu sekiz metrelik limuzinlerden birinin içindeydi. Cama vurdu: "Hey, Iggy!.." Çok değişmişti. İlk tanıştığıma oranla daha vahşiydi. Beraber bir demo hazırlamamızı önerdi. Bu sefer tamam dedim, çünkü belli ki kendine çekidüzen vermişti. Müziği de çok daha iyi, çok daha ilginçti. Williamson'la birlikte o sıralar "Kill City"i kaydediyorduk, yayınlanma garantisi yoktu, zaten ancak birkaç sene sonra 1978'de yayınlanabildi. Yarı deli sayılırdım o sıralar. Bir psikiyatri kliniğine tıkılmıştım. Doktorlar bir hafta sonu vokalleri kaydedebilmem için salıverdiler beni. Sonra tıpış tıpış kliniğe döndüm. Buna ihtiyacım vardı, kendi kendimi pek kontrol edemiyordum ama bilinçliydim. Bowie'yle de o günlerde basit bir demo yaptık, sonra o İngiltere'ye geri döndü. Ben tereddüt ediyordum ama Bowie'yle ortak arkadaşlarımızdan biri kulağımı çekti: "Hadi Iggy, gururunu yen ve bir şeyler yap şu herifle. O da seninle çalışmak istiyor..." Sonunda ona gittim, benim sefil halimi gördü ve albümümde prodüktörlük yaptı. Ondan çok şey öğrendim. Endüstrinin gerçekleriyle nasıl başa çıkılacağını, bir turnenin nasıl organize edileceğini, kayıt ortamının nasıl

olması gerektiğini ve saire... Ayrıca Bowie benim rock dışı hadiselere de açık olmamı sağladı. Rus balesi, Nijinsky, Alman ekspresyonist sanatı, Fransız sineması, Truffaut... "The Idiot"u Hérouville şatosunda kaydettik, masal gibi bir albüm çıktı ortaya. Bowie'nin etkisi altında farklı bir Iggy albümüydü. Ben iki Iggy'yi de çok seviyorum, Bowie öncesini de, Bowie sonrasını da...

Sonra da sıra Bowie sayesinde Berlin'i keşfetmeye geldi galiba...

İnsanları kirlenmemiş bu şehri seviyorduk. Şov dünyası umurlarında değildi. Sakin sakin sokaklarında yürüyebileceğiniz tek şehirdi. Bir de tabii şu duvar vardı, her zaman çok sevdiğim şu duvar. Orospu çocuklarının girmesini engelliyordu... *(gülüyor)* Evet, öyle görüyordum, Doğu'dan gelecek bir istilaya karşı filan değil, dünyanın tüm orospu çocuklarının istilasına karşı şehri koruyordu. Küçük bir dairem vardı, sıcak suyu filan da yoktu ama mutluydum. Bu dünyada bir sanatçı olarak var olduğum hissine kapılmıştım ilk defa... "Lust For Life" bu ortamda çıktı.

Tam punk kargaşasının olduğu bir dönemde bu albümü çıkarmak nasıl bir duygu veriyordu?

Ben halimden memnundum. Ama Stooges'ı kaybetmiş olmaktan dolayı yaralıydım. Sex Pistols ya da The Damned gibi bütün bu gruplara bakıp derin bir nostaljiye kaptırıyordum kendimi. Ben solo şarkıcı olmuştum, onların grupları vardı. Bir grup oluşturmayı düşlüyordum ama Stooges'la olmazdı, ortak hiçbir noktamız kalmamıştı. O grubu kurduğumda gençtim, şimdi başka bir sayfaya geçme zamanıydı. Eğer bir grup doğal bir şekilde çarçabuk oluşuverirse tamam, ama prefabrik bir şey olacaksa hiç olmasın daha iyi...

Bowie her zaman yanında mıydı o dönemlerde?

"Lust For Life" turnesine Bowie'siz çıktım. Yine kaotik, sert konserler veriyorduk. Avrupa'da işler mükemmel gitti de, Amerika'da tam tersi başımıza geldi. Seyirci yokluğundan bazı konserlerin iptal edildiği bile oluyordu. Bowie olmayınca kimse benimle ilgilenmiyordu sanki artık. Sonuçta kendi öz müziğime dönmeye karar verdim. Bir live albüm çıkardık... O zamanlar Stones'un "Some Girls"ü yeni çıkmıştı, Telecaster'ımı kuşanıp Keith Richards'ın bütün numaralarını çözmeye çalıştım. Pek beceremedim ama birkaç iyi şarkı çıkardım. "New Values" albümünü hazırladım. James Williamson albümün prodüktörlüğünü yaptı. Birazcık para vardı cebimizde, ama pek fazla içki içmiyorduk. Yani normal bir rock şarkıcısının içebileceği kadar, ancak günde bir-iki şişe tüketiyorduk. Yarım gram kadar da kokain...

Sanatsal olarak biraz dengesiz bir dönemdi, değil mi?

79'dan sonra, turnelerle geçen parasız üç senem oldu. Orda burda yatıp kalkıyordum. Sonra New York'a döndüm, Amerika'daki konser organizatörüm tam bir banka gibiydi. İyi konserler ayarlıyordu ama parayı tutup günlük harçlık veriyordu bana. Ucuz otellerde yaşıyordum. Bir dönem James Dean'in kaldığı odada bile kaldım. Sonra plak şirketimden, Arista'dan kapı dışarı edildim. Yine meteliğe kurşun atıyordum. Brooklyn'de, mafyöz tiplerin arasında yaşamaya başladım. Oraları seviyordum. Striptizci kızlarda yatıp kalkıyordum. Onlara bayılıyordum çünkü

Japonya'ya gittim, bir Japon kızla tanıştım, evlendim. Beni bataktan çekip çıkardı. Onun gibi ağırbaşlı, sakin, medeni birine ihtiyacım vardı. Bir hıyarlık yaptığım zaman bir zen bilgesi gibi davranıyordu. Amerikalılar gibi ağlayıp zırlayacağına tek kelime etmeden benimle tüm ilişkisini kesiyordu. Kendimi bir ev erkeği konumunda buldum. Sanki John Lennon ve Yoko Ono'yduk...

koca memeleri vardı ve saatler boyu düzüşmek istiyorlardı. İsterler tabii, kim olduğumu biliyorlardı. Kendimi kısa bir süre sonra fiziksel olarak kötü hissetmeye başladım. Düşüp oramı buramı kırıyordum. Depresif zamanlardı, bir plak kontratım bile yoktu...

Nasıl yırttın bu durumdan?

Japonya'ya gittim, bir Japon kızla tanıştım, evlendim ve hâlâ onunla evliyim. Beni bataktan çekip çıkardı. Onun gibi ağırbaşlı, sakin, medeni birine ihtiyacım vardı. Bir hıyarlık yaptığım zaman bir zen bilgesi gibi davranıyordu. Amerikalılar gibi ağlayıp zırlayacağına tek kelime etmeden benimle tüm ilişkisini kesiyordu. Kendimi bir ev erkeği konumunda buldum. Sanki John Lennon ve Yoko Ono'yduk... 82 ya da 83'tü, Bowie'nin söylediği "China Girl" şarkısı hit oldu. Beraber yazmıştık, dolayısıyla ben de para kazanmaya başladım. Durumlar yavaş yavaş düzeliyordu. 85'de kendi kendimize doldurduğumuz "Blah Blah" albümü evvelkilerin en az dört katı filan sattı. İki-üç senede bir albümler yaparak bugünlere erdim...

Ev erkeği hikayesini biraz açabilir misin?

Bir hikaye aklıma geldi: New York'taydım, yalnızdım. Karım birkaç günlüğüne bir yere gitmişti. Bir kot, bir yağmurlukla sokaklarda turluyordum. Bir kadın sesi duydum: "Hey, Jimmy!" Herhalde eskiden bir yerlerden tanıyordum, çünkü asıl adımla hitap ediyordu. "Bir joint'im var, gel de biraz kafa yapalım" dedi. Tabii ki iyi olurdu ama hazırlıksız yakalanmıştım, yapacak bir işim var deyip savdım. Sonra gitmediğime pişman oldum. Ben 20 yaşıma kadar bakir bir oğlandım. Kızlar pek ilgimi çekmiyordu, müzikle kafayı bozmuştum. Fakültede grup kurduğumda da tanınmıyordum. Kızlar veba gibi kaçıyorlardı benden. Ancak "Raw Power" döneminden sonra groupie'ler dadandı bana. Ne olduğumun o zaman farkına vardım... *(gülüyor)* Rock içinde feminen bir taraf vardı her zaman, bana da bazıları fıstık bir yavruymuşum gibi, ibneymişim gibi bakarlardı. Çünkü saçlarım uzundu ve sahnede kalçalarımı oynatırdım... Şimdi Clint Eastwood'a bakın, erkek gibi olmanın simgesi gibi gösteriliyor. Ama zaten bundan 30-40 yıl önce sokaktaki bütün erkekler böyleydi.

Ayakta kalmayı becerebildiğine şaşıyor musun hiç?

Hayatım boyunca seçimler yaptım. Bütün budalalıklarımın arkasında bile gerçek bir işimin olduğunun farkındaydım. Uçlarda bir hayatı seçtim ama, demek ki onu kontrol edebildim. Yalnızca yıkıcı bir yanım olsaydı, bugün bir paçavraya dönmüştüm. Ya da doğrudan doğruya bir cesete...

Şimdi "Raw Power" yeniden basılıyor. Bunu sen mi istedin?

Geçmişe dönmeyi sevmem. Yaptığım şeyleri mezarlıktan çıkarma ya da değiştirip yeniden sunma işi bana göre değil. Estetik ameliyatlar cazip gelmiyor. Burnum yamuk ama burnumu seviyorum. Suratımı seviyorum. Şeytanlarımı kaçırırsam meleklerim de durmaz gider, diye düşünüyorum... Henry Rollins'in grubundaki çocuklar haber verdi, Sony'nin deposunda albümün orijinal masterları bulunmuş. "Sen istemesen de Sony bu işi yapacak, gel de istediğin gibi kendin yap" dediler. Kabul ettim. Mükemmel bir albümdü ama biraz hassas ve çürük bir ses çıkartıyordu. Oysa bizim grup ne hassas ne de çürüktür. Yeniden miksleme işinin her anında orda bulundum. Sağlam oldu. İbreler daima kırmızıyı gösteriyordu. Orijinal plağın da bir cazibesi vardı ama kullanılmayan bir araba gibiydi, sanki çalıştırmak için önce biraz itmek gerekiyordu. Bu yeni versiyon ise yeni bin yılı karşılayacak. Smashing Pumpkins, Pearl Jam, Nirvana plaklarının yanına yerleşecek.

Aşağıdan yukarı saat istikametinde Stooges: Iggy Pop, James Williamson, Scott Asheton, Ron Asheton

Bütün eserleri

Stooges: The Stooges (1969)•Fun House (1970) **Iggy and the Stooges:** Raw Power (1973)•Metallic KO (1974) **Iggy Pop:** The Idiot (1977)•Lust For Life (1977)•Kill City (1978; James Williamson'la)•TV Eye Live (1978)• New Values (1979)•Soldier (1980) Party (1981)•Zombie Birdhouse (1982)• Blah Blah Blah (1986)•Instinct (1988)•Brick By Brick (1990)•American Caesar (1993)• Naughty Little Doggie (1996)•Nude&Rude-The Best Of Iggy Pop (1996)

Çeviren: **D.B.**

→23

Depeche Mode

O dönemlerin synthesizer'lı, drum machine'li "trend"lerine uygun olarak 1980'de kurulan bir ekipti Depeche Mode. Kimi onları hiç sevmedi, kimi onlardan başkasını dinlemedi. Grubun orijinal kadrosunun vokalisti, Yazoo'yu kurmak için ayrılan Vince Clark'ın yerine geçen Dave Gahan, epeydir uyuşturucularla uğraşıyordu. Sorunlarını yendi, "synth-pop" kralları yeni bir albümle çıkageldiler. Bakalım, bu gecikmenin başlıca müsebbibi Gahan, yılların muhasebesini nasıl yapıyor...

Büyük bir fırtınanın ardından, bomboş bir plajdaymış gibi...

Dave Gahan: Albümümüzün üzerinden geçen altı aydan hiçbir şey hatırlamıyorum. Çoğu zaman stüdyoda olmuyordum bile. Los Angeles'da evimdeydim, ya da sık sık ziyaret etme ayrıcalığına sahip olduğum California'daki bir sürü klinikten birinde uyuşturucudan kurtulma tedavisi görüyordum... Stüdyodaki çalışmaların ilerlediğini hayal meyal biliyordum sanıyorum, ayrıca Depeche Mode'u engellediğimin, hızını kestiğimin farkındaydım. Müziklerin kaydı bittiğinde, diğerleri stüdyoda dört dönüyordu, çıldırıyorlardı. Ama beni çağırmıyorlardı, hiç sabırsızlık belirtisi göstermiyorlardı. Kendi köşemde kendi uyuşturucu problemimle boğuşmam için beni bırakıyorlardı. Aslında, krizimin en korkunç anlarında Depeche Mode'un çok az desteğini gördüm. Sanki biraz başıma gelenleri küçümsemiş gibiydiler. "Saçmalıklarına bir son verdiğinde, belki gelip parçaları söyler."... *(kahkaha atıyor)* Martin ve Fletcher sanki başıma önemli, ciddi bir şey gelmemiş gibi davranıyorlardı, her ne kadar alçakça ve aptalca bulsam da, bu tutumu özellikle seçtiklerini anlıyorum. Ben, her halükarda, sanki zırhlı gibiydim, kaya gibi...

Peki, onların yaşadıkları dertleri de göz önünde bulunduruyor musun; Fletcher'ın sinirsel zaafiyetini, Martin Gore'un sağlık problemlerini?..

Onların tam tersine ben, Depeche Mode gibi bir grubun içinde yaşamanın korkunç, feci, iğrenç şeylere yol açabileceğini söylemekten çekinmiyordum. Bence dünyanın bu en çocuksu ve en iddialı mesleğinde yıllarını geçirip de sükûnetini ve huzurunu korumak mümkün olamaz. Zaman zaman Depeche Mode'u bir canavara, insanları insanlıktan çıkarmaya muktedir, zihinleri kemiren güçlü bir hayvana benzettiğim oluyor. Martin ve Fletcher elde ettiğimiz başarının bizi bozmadığını düşünüyorlar, normal insanlar oldukları hissine kapılıyorlar. Ben öyle değilim.

Senin uyuşturucularla yaşadığın problemler grubu nasıl etkiledi?

Pek üstünde konuşulmadan, lafı edilmeden olsa da, esas sarsılan bizim o küçük burjuva konforumuz oldu. Yıllar boyunca, Depeche Mode hiçbir şeyi sorgulamadan yoluna devam etti. İşler yolunda gidiyordu, verimli bir küçük işletme, kendi kuralları, kendi iç işleyişi olan bir küçük işletme... Ve birdenbire, benim özel hayatımda yaşadıklarımla her şey darmadağın oldu. "Violator" albümünden sonra, öyle sanıyorum ki, uyuşturucuların bütün hayatıma hakim olduğu dönemdi, küçük kurallarımız sınanmış oldu. Bundan böyle, aramızda konuşmak, tartışmak, her şeyi benim sağlık durumuma göre planlamak durumundaydık. Birden, hiç kimse Depeche Mode'a inanmaz olmuştu. Bu kriz halinde, hâlâ üretken olamayacağımızı sanıyorduk, bundan nasıl çıkacağımızı bilemiyorduk. Grubun iç dengesi bozulmuştu, gemi her taraftan su alıyordu. İçimizden birinin denize atlaması, diğerlerinin de onu takip etmesine yetmişti. Demek ki Depeche Mode artık sağlam bir yapı değildi, anlaşılan hepimiz son nefesini vermeye hazır paslanmış makinalara dönmüştük. Öyle sanıyorum ki, birisinin kıçımıza bir tekme atmasına ihtiyacımız vardı. Ve bu son iki yılda, Depeche Mode'un on yıldakinden çok daha fazla ilerlediğini hissediyorum. Buraya gelmek için ölümün kıyısına gitmem gerekiyormuş. Yaptıklarımı açıklamak için özürler bulmaya ihtiyacım yok, hatalarımın bütün sorumluluğunu üstleniyorum. Ama aynı zamanda, grubun diğer üyelerini de hikayeme dahil etmek isterdim. Onların kafasına şunu sokmak istiyorum, eğer bu karmançorman, zor iki sene olmasaydı Depeche Mode çoktan yok olmuş olurdu.

Grubun üyelerini bir araya getiren bağlar krizden önceki kadar güçlü mü?

Belki daha az yoğun ama, daha yetişkince. Sanki on yıllık bir uykudan uyanmışız gibi, sonsuz uzun bir süre birbirimizle görüşmemişiz gibi... Birbirimizi gözlüyoruz, inceliyoruz, biraz daha gardımızı alarak duruyoruz. Basildon'da veletken kurduğumuz gruptan çok uzak bir haldeyiz. Sanki büyük bir fırtınanın ardından bomboş bir plajdaymışsın gibi. Hem her şeyin muhasebesinin yapılması, hem de her şeyin yeniden kurulması gereken bir an. Sanatsal açıdan daha motive edici bir durum. Bu tür bir "yeniden doğuş" yaşadıktan sonra insan olduğu yerde donup kalamaz diyorsun kendi kendine.

Sizinki gibi gruplar, sık sık, pek riske girmemekle, sağlamcı olmakla, edindikleri tecrübeyi yemekle eleştiriliyorlar. Onuncu albümünüz "Ultra"yı kaydetmeden önce bu konuları düşünüyor muydunuz?

Benim emin olduğum, kesin olarak bildiğim tek şey şu, Depeche Mode'un en büyük gücü, benim sesimle Martin Gore'un şarkılarının bütünlüğü oldu. Depeche Mode işte bu: bu buluşma, bu evlilik. Ve bu fiziki alaşıma karşı hiçbir şey yapamazsınız. Öyle olsaydı, bu uyuşturucu problemlerim yüzünden grup beni çoktan kovmuş olurdu. Martin ve ben grupta olduğumuz sürece, Depeche Mode'un 'sound'u bu olacaktır. Çok uzun bir süre herkesten daha büyük, daha iyi olduğumuzu sandık, hiç kimsenin Depeche Mode'un müziğini sahnede Depeche Mode'dan daha iyi yapamayacağını sanıyorduk. Bizim kapılarımızı ardına kadar açmamız için, dans sahnesinde ve "remix" imkanlarında patlamanın yaşanması gerekiyordu. Bence bu iki patlama, içi geçmekte olan bir grubun sağlam temeller üstünde yeniden kendini toparlamasına imkan verdi.

Yani riske girmek, risk almak, başka seslere, başka müzisyenlere kendini açmayı da beraberinde getirdi. Ama aynı zamanda başka bir konformizm biçimine düşme tehlikesi de vardı, ekip çalışması kandırmacası, "remix" gibi...

Hakikaten öyle bir tehlike var: Evinin anahtarlarını bir 'miksajcı'ya teslim ediyorsun, ve iki ay sonra bir bakıyorsun, üç gruba da tamamen aynı işi yapmış. İşte bundan kaçınmak için, ben teknonun o ebedi uzmanları yerine, daha az tanınan, bilinen insanlarla çalışmak isterdim. Billy Corgan'la çalışmayı ya da daha önce "In Your Room"un prodüksiyonunu yapan Butch Vig'le yeniden bir şeyler yapmayı hayal ediyorum. Çok sınırlı ve tehlikeli dans modernizminin platformuna sürüklenmekten çok korkuyorum. Bütün bunlara rağmen, "Ultra"da paylaşımın bu riskini göze almak gerekiyordu. Tim Simenon'un etrafında hakiki bir ekip oluşturduk, işin bazı aşamalarını paylaştık. Çok dinledik, bazı fikirleri tartıştık, dışarıdan gelen önerileri kabul ettik. İnsan böyle böyle dönüşüyor, ilerliyor: Brian Eno ve Flood'lu U2'ya bakmak yeterli. U2'yla bizim aramızda çok fazla ortak nokta görüyorum ben. Her iki grubun da kendilerini yeniden kurmaları için önce kendilerini yok etmeleri gerekiyor.

Depeche Mode artık sağlam bir yapı değildi, anlaşılan hepimiz son nefesini vermeye hazır paslanmış makinalara dönmüştük. Öyle sanıyorum ki, birisinin kıçımıza bir tekme atmasına ihtiyacımız vardı. Ve bu son iki yılda, Depeche Mode'un on yıldakinden çok daha fazla ilerlediğini hissediyorum. Buraya gelmek için ölümün kıyısına gitmem gerekiyormuş.

İlerleyen, gelişen bir grubun içinde olduğun hissini duyuyor musun?
Ben, olanları, yaşananları içerden görüyorum: İlerlemek için çok sıkı çalıştığımızı biliyorum. Ama dışardan nasıl gözüktüğümüzün, imajımızın nasıl olduğunun farkında değilim. Bir harekete dahil miyiz, bizden etkilenen gruplar var mı, bunlardan bihaberim. Muhtemelen Depeche Mode'u geçen sene keşfeden bir ufaklık, grubumuz hakkında benden çok daha fazla şey biliyordur.
Nereden nereye geldiğinizi görmek ya da sizin hakkınızda düşünülenleri öğrenmek için ilk albümlerinizi dinlediğin, hakkınızda yazılan kitapları okuduğun oluyor mu?
Artık günü gününe yaşıyorum. Depeche Mode'la ilgili olarak da, kendi özel hayatımda da bu böyle: Ne geçmişe dair pişmanlıklar, ne de yarına dair vaatler... Sadece bugün hayatta olmanın o çok değerli duygusu... Beş yıl sonra hâlâ yaşayacağımı, iyi bir baba, iyi bir aile reisi olacağımı söylememi isteyenler olabilir. Ama herhangi bir şey vaat edebilecek durumda değilim, kendimi gelecekte düşünmek beni çıldırtıyor. Sürekli olarak izlendiğimi, yargılandığımı hissettiğim için zaten uyuşturucuya gömüldüm. O gündelik baskıdan, toplumsal yargılamadan kaçmak için... Başka bir şey yapmak istiyordum, başka bir şey "olmak", sorumlu, yetişkin biri olarak düşünülmek değil. Kendimi özgür hissetmek, başkalarının bakışlarından uzakta olmak. Ve bugün tekrar beni bu kalıba sokmaya çalışıyorlar. Bana daha fazla zaman tanımaları için boşuna bağırıp duruyorum, baskılar gittikçe ağırlaşıyor. Ama geldiğim yere dönmeye niyetim yok.
Bu hikayenin kaçınılmaz olduğunu mu hissediyorsun?
Benim uyuşturucu meselem öyle çok yeni bir hikaye değil. Amfetaminlerle ve esrarla düşüp kalkmaya 12 yaşındayken başladım, 14 yaşında kokaini denedim. Yani beni neyin beklediğini biliyordum, bu dibe vurma fikrine yıllardan beri kendimi zihinsel olarak hazırlamıştım. 'Overdose'lara gelmeden önce, cehenneme doğru basamak basamak, uzun bir iniş yaşıyorsun.
Los Angeles'a geldikten sonra seni rock-'n'roll hayat tarzına çeken neydi? Saçlarını uzattın, dövme yaptırdın ve en sonunda eroine de el attın...
Rock'n'roll'un çekiciliğinden çok, aşkın etkisi vardı. Bir kadına aşık olmuştum, her şey böyle başladı. Suçu üzerimden atmak istemiyorum ama, beni uyuşturucu hikayesine o soktu. Bunun yanısıra beni bazı gruplar da çekiyordu, Jane's Addiction, Alice in Chains vs. Bunların hepsi benim için çok yeni ve heyecanlıydı... Benim durumumda teslimiyet yedi yıllık bu eroin macerasının sonunda oldu. Uyuşturucunun sağlığımı tamamen berbat etmesi ve beni hakikaten yere çakması için tam yedi yıl gerekti. Bundan önce, düşüş uzun, pis, berbattı... Artık uçuş hissetmiyorsunuz. Vücudunuz uyuşturucuyla yaşamaya öylesine alışmış oluyor ki, junk yaptığınızda, çok hafif bir normal hale dönme hissinden başka öyle müthiş bir kafa falan yaşamıyorsunuz. Sonlara doğru, Los Angeles'da artık hiçbir şeyi saklayamıyordum. Arkadaşlarımdan, annemden, bensiz çalışmaya devam eden Depeche Mode'lu arkadaşlarımdan bir şey gizleyebilmem mümkün değildi. Yaşadığım son 'overdose'dan birkaç gün sonra başıma gelenin vahametini kavramaya başladım. Ya geberip gidecektim ya da tamamen bırakacaktım, bunu biliyordum. Kendime kokain ve eroin karışımları hazırlıyordum, çünkü her ikisinin de tek başına vücudumda bir etkisi olmuyordu. Bu karışıma "red rum" deniyor.
Bırakma kararını tek başına mı aldın?
Bunu yapabilecek durumda değildim. Annemin, eski karımın, beş yaşındaki oğlumun ya da gruptakilerin isteği üzerine daha önce beş on kere bırakmayı denemiştim, ama her defasında kliniği tedavinin sonuna gelmeden terkediyordum. Benim en büyük sorunum paraydı: Başka 'junkie'ler eroin bulmakta zorlanırlar, sürekli para peşinde koşmaları gerekir, oysa ben parmağımı oynattığım anda, dünyanın en kaliteli malını alabiliyordum. Sokağa çıktım mı, beş dakika sonra eroin için binlerce dolar harcıyordum. Oğlum Jack'i görmemi yasakladılar, ama o da bir işe yaramadı. Hayatımda başka hiçbir şey o kadar önemli değildi artık. Benim gibi, işin son safhasına gelmiş bir 'junkie' için tek kurtuluş yolu yasal mecburiyetler oluyor. Beni kurtaran da bu oldu. Son 'overdose'u Hollywood'da bir otelde yaşamıştım; ölmekten o kadar çok korkuyordum ki artık, evde yapamaz hale gelmiştim. Ambulanslar ve polisler geldiğinde, bu sefer ya tedavi olmaya mecbur olduğumu ya da kanun-dışı olacağımı anladım. Daha önce defalarca tutuklanmış, kefaletle serbest bırakılmıştım, ama bu sefer işin içinden bu şekilde sıyrılamayacaktım... Etrafımda bir sürü insan, yerde yatarkenki halim gözümün önüne geliyor. Şu urumu kaybetmiştim, kendimde değildim, ama bazı sesleri hatırlıyorum: "Onu kaybettik sanıyorum. Bu adam artık bir daha uyanamaz..." Ben içimden cevap veriyordum, "Hayır, aptal herif, onu kaybetmedin. Küçük Dave henüz son sözünü söylemedi..."
Klinikte, uyuşturucuyu bırakma tedavisinden neler hatırlıyorsun, nasıl bir anı var zihninde?
Kesinlikle iğrençti, berbat bir şeydi. İki ay boyunca her gün ölüyorum hissine kapılıyordum. Karnımda akla hayale gelmez, tahmin edemeyeceğiniz ağrılar oluyordu, sürekli korkunç panik anları yaşıyordum. Yedi aydır en ufak bir maddeye bile dokunmadım, bu bile şimdilik başarı sayılır. En ufak bir kışkırtmaya bile gelmeye niyetim yok: Küçücük bir joint ya da bir bardak alkol bile içmiyorum, hiç niyetim yok; etrafımda herkes sürekli bu tür maddeler tüketip duruyor... Ben tamamen temizim, metadon bile kullanmıyorum. Ama günlük hayatta çok zorlanıyorum. İşte bu yüzden yarını düşünmek istemiyorum: Bu akşamı çıkarmak bile yeterince iyi bir sınama, bir başarı. Her zaman üstümde bir sürü telefon numarası taşıyorum, yardıma ihtiyaç duyduğum anda arayabileceğim insanların listesini... Benimle aynı şeyleri yaşamış insanlar, Depeche Mode'un şarkıcısı olduğum için bana farklı davranmayan, beni kendilerinden biri olarak gören insanlar... Ayrıca, seçme şansım yok, dünyada nerde olursam olayım, idrar tahlilinden geçebilirim. Amerikan mahkemeleri derhal hapse atılmamı isteyebilirler, hangi ülkede olursam olayım, idrarımda en ufak bir madde çıkarsa, başıma gelecek olan bu. Bu durum insanın direnmesine, dayanmasına yardımcı oluyor.
Kendini turneye çıkmaya hazır hissediyor musun?
Depeche Mode önümüzdeki seneden önce turneye çıkmayacak, bu arada da kendi iç kurallarımızı gözden geçireceğiz. Bize eşlik eden insanlar arasında bir seçme yapmamız lazım. Özellikle "Violator" ve "Song of Faith and Devotion"dan sonra yaşadığımız sefihliği bir daha yaşamanın alemi yok. Biraz da bazı insanlardan kaçmak için Los Angeles'da oturmayı bıraktım. Hollywod'un bütün satıcıları beni nerede bulacaklarını biliyorlar, şehir benim için yaşanmaz hale gelmişti. Son günlerde, gömleğimin içine bir tabanca koymadan sokağa çıkmaz olmuştum. Beni gebertmeceklerinden, kaçıracaklarından, bir yere hapsedeceklerinden korkuyordum. Birkaç kere bütün paramı çaldılar, tamamen soyuldum. İşin kötü yanı, bu tür olayları iplemiyordum bile. Mühim olan tek şey, malı bulmaktı. Akıl almaz yerlerde düşüp kalktım, torbacıların bile gitmediği yerlere mal bulma umuduyla gittiğim oluyordu. Tamamen delirmiştim, şuursuz bir haldeydim. Şimdi, Los Angeles'ın en berbat yerlerinde tek başıma, korumasız bir halde dolaştığımı düşününce, hakikaten akıl almaz bir hikaye yaşadığımı farkediyorum. Ve insanın bu kadar dibe düştükten sonra, hayatta kalma zorunluluğu duymadan tekrar çıkamayacağını düşünüyorum. Benim bir şansım var, hayat boyu dayanmaya mahkumum. Uçurumun bu kadar kenarından bir kere sağ kurtuldum; böyle bir şans hayatta bir kere ele geçer.

Çeviren: **Oya**

Roll over Anti-rock

Rock'u seven var, sevmeyen var. Bir de karşı olanlar var. Son yılarda sesleri epey kısıldı ama, bir vakitler rock aleyhtarları çok geniş, çok güçlü ve çokuluslu bir "cephe"ydi. Sağcısı, solcusu, ırkçısı, milliyetçisi, dincisi, dinsizi, muhafazakarı, liberali her çeşit yobaz aynı bayrak altında toplanmıştı: Anti-rock... Meşrebe göre "sebepler" de değişiyordu ama, "dava" aynıydı: Rock'u "bitirmek". Gelgelelim, rock "zamanın ruhu"ydu ve 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren saatler rock yönünde dönüyor, "akrep"in itirazına rağmen yelkovan rak rak rak'ıyordu... İki Kanadalı kütüphaneci-yazarın, Linda Martin ve Kerry Segrave'in kaleme aldığı "Anti-rock: The Opposition to Rock and Roll - Rock and Roll'a Muhalefet" adlı kitabın kılavuzluğunda rock'un dünyanın dört bir yana yayıldığı 1956-1958 yıllarını merkez alarak "kutsal ittifak"ın tarihine, "karanlığın yüreği"ne roll'lanıyoruz.

Sene 1957, aylardan şubat... Tango diyarı Arjantin'de bir "tango krizi" yaşanıyor. Ülkenin müzik adamları bulunlarından soluyor; orkestra şefleri, bestekarlar, şarkıcılar, müzisyenler tek bir yumruk olmuşlar, Arjantin hükümetini göreve çağırıyor. Dertleri büyük: Milli fizyonomi bozuluyor!.. Sebep?

Sebep, yabancı bir müziğin tango diyarını istila etmesi. Arjantin gençliği artık tangoya rağbet etmiyor, dansinglerde "rock and roll" yapıyor. Ve işte bu sebeple, Müzisyenler Birliği acil önlem alınmasını, kamuya açık yerlerde sadece yerli müziğin çalınmasını talep ediyor.

Buenos Aires Belediye Başkanı, bu talebi derhal yerine getiriyor ve "rock and roll"u yasaklıyor. Gerekçe, bu müziğin "toplumun ahlaki değerlerini dejenere ettiği, kolektif histeriye ve şiddete neden olduğu"...

Rock and roll krizi

Aslında "kriz", tango krizi değil, rock and roll kriziydi ve yalnızca Arjantin'de değil, dünyanın dört bir yanında iktidar sahipleri kriz geçiriyordu. Buenos Aires'in kuzeyinde, Mexico City'de, Müzisyenler Sendikası Başkanı Venus Rey, rock and roll'un bütün gece kulüplerinde, radyoda, televizyonda ve sinemada yasaklanmasını istiyordu. Onun gerekçesi, ilk bakışta, Arjantin'in Müzisyenler Birliği'ninkinden farklıydı. Rey, rock and roll yapan müzisyenlerin sendikaya üye olmaya yanaşmadıklarını öne sürüyordu. Oysa işin aslı başkaydı: Rock and roll'cular sendikaya alınmıyor, çünkü yaptıkları müzik, müzik olarak kabul edilmiyordu. Meksikalı rock and roll'cular, Elvis Presley ve diğer Amerikalı star'ların karbon kopyaları olmakla, yerli müziği katletmekle suçlanıyordu. Venus Rey, Meksika müzik sanayiinin bu "müzikal külhanbeyleri"nden" temizlenmesinin gerektiğini haykırıyor, Meksika hükümeti de derhal harekete geçiyor, başta radyo ve televizyon olmak üzere, elinin uzanabildiği her yerden rock and roll'u temizliyordu.

O günlerde bir ABD adası olan Küba da aynı "virüs"ten muzdaripti. Faşist Batista rejiminin Komünikasyon Bakanı Ramon Vasconcelos, "rock and roll'un her görüldüğü yerde ezilmesi"ni emrediyordu, zira, rock and roll, "gayrı ahlaki, müstehcen ve ülkenin iyi geleneklerine aykırı"ydı.

Amerika kıtasında, ABD'nin "arka bahçe"sinde, Sam Amca'nın güdümündeki kimisi otoriter, kimisi yekten faşist rejimlerde anti-rock fırtınası eserken, okyanusun öteki yakasındaki burjuva demokrasilerindeki "hava" daha yumuşak değildi. Oslo'da, İskandinav demokrasisinin polisi, ilk rock filmi sayılan Rock Around The Clock'un gösteriminden sonra sokaklarda rock and roll yapan gençleri coplayarak "dağıtıyor" ve böylece "kamu düzeni"ni sağlıyordu. Belçika'da, Mons kentinde de Rock Around The Clock polisin cop çekmesine yol açıyor, ancak bu kez gençler domates ve yumurtayla karşılık veriyordu.

Ama, asıl curcuna İngiliz adalarında kopuyordu. İşin ilginç yanı; o tarihlerde, Britanya adalarında rock and roll grupları, şarkıcıları olmadığı gibi, yayın tekelini elinde tutan BBC de rock and roll'a sistemli bir sansür uyguluyor, değil şarkılarını çalmak, adını bile ağzına almıyor, "kalitesiz müziğe yer yok" deyip geçiyordu. Ancak, yine de Rock Around The Clock'un ülkeyi sarsması önlenememişti.1956 eylülünde Britanya'da gösterime giren Rock Around The Clock 300 sinemada gösterilmiş; ekim ayına gelindiğinde tutuklanan genç sayısı 100'ü aşmış ve film Liverpool'dan Belfast'a, Birmingham'dan Bristol'a, 15 şehirde yasaklanmıştı.

Yasaklamaların sebebi, film sırasında ve sonrasında çıkan olaylardı. Peki, neydi bu "olay"lar ve niye çıkıyordu? Yetkililere göre, film gençleri "tahrik" ediyordu. Uslu uslu oturup seyredeceklerine, "bağırıp çağırmaya başlıyorlar, yerlerinden kalkıp, sıçrayıp zıplıyorlar, sallanıp yuvarlanıyorlar, böylece sinema salonlarına, yani milli servete zarar veriyorlar, ayrıca filmden sonra da aynı şeyleri sokaklarda yapıyorlar, kamu düzenini bozuyorlar"dı... "Britanya hükümeti böyle bir 'hooliganizme' müsaade edemez"di.

Britanya'da olanlar, Alman hükümetini alarma geçiriyor, Rock Around The Clock yoğun güvenlik önlemleri altında gösterime giriyor, filmden önce pedagojik konuşmalar yapılıyor; gösterim sırasında ve sonrasında polis marifetiyle asayiş sağlanıyordu.

NATO ideolojisi

Ancak, ertesi yıl, Rock Around The Clock'un başrol oyuncusu ve aynı isimli parçanın bestecisi Bill Haley'nin, grubu Comets'le birlikte çıktığı Almanya turnesinde her konserde olay çıkıyor, Batı Berlin'de 7000 rock and roll'cu ile polis arasındaki çatışma o günün parasıyla 30 bin marklık bir hasar yaratıyor ve yetkililer "bundan böyle bu tür konserlere izin vermeme" kararı alıyordu. Comets grubunun üyelerinden biri, olup bitenlerin Doğu Berlin'den olay çıkarmak için gönderilen komünistlerin işi olduğunu iddia ederken, Doğu Almanya'nın resmi gazetesi Neues Deutschland, birinci sayfadan Haley'e yükleniyor ve "Bach ve Beethoven'in ülkesinin gençliğini "kudurmuş dört ayaklılar"a dönüştürmekle suçluyordu. Doğu Almanya'nın Savunma Baka-

nı Willi Stoph ise, daha özgün bir yorum yapıyordu: "Bill Haley, gençliği baştan çıkararak nükleer savaş kampanyası yapıyor. Haley'in misyonu, Alman gençliğinde fanatik, histerik bir coşku yaratarak onları rock and roll eşliğinde kitlesel mezarlara sürüklemek...."
Doğu Alman makamları, tabiatıyla ne Rock Around The Clock'un gösterimine, ne Bill Haley konserlerine müsaade etmişti ama, rock and roll duvarın öteki tarafına da sızmayı becermişti. Ancak, "proletarya diktatörlüğü" bu "sızıntı"nın önünü kesmeye kararlıydı.
Leipzig'de, Elvis Presley'nin "Hound Dog" adlı şarkısından esinlenerek "Elvis Presley Hound Dogs" adlı bir grup kuran gençler tutuklanıyor, bunun üzerine 15 kişilik bir topluluk Leipzig sokaklarında "Çok yaşa Elvis" diye bağırarak yürüyor, dahası ülkenin lideri Walter Ubricht ve partinin müzik politikası aleyhinde sloganlar atıyorlardı. Derhal derdest edilen "serseri"ler altı aydan dört buçuk yıla kadar hapis cezasına çarptırılıyordu.
Partinin resmi yayın organı Neues Deutschland'a göre, Presley bir "NATO reklamı ve bir soğuk savaş silahı"ydı. Bir başka Doğu Alman gazetesi, Young World de "Elvis Presley Hound Dogs" adlı grubun tutuklanmasını şöyle duyuruyordu: "Leipzig'de NATO ideolojisinin etkisi altına giren bir çete tutuklandı"...

Kırılan, yakılan, denize dökülen plaklar

Doğu Almanya'da bunlar olurken, NATO karagahlarının birinde, Batı Berlin'deki Silahlı Kuvvetler Radyosu'nda, bir Alman arkeolog, Elvis için "Taş devrine dönüş" derken, sivil radyoların birinde, Werner Goetze adlı bir diskcokey, Elvis Presley'in plaklarını canlı yayında çatır çatır kırıyordu.
Ama, plak kırmanın alası ABD'de vuku bulmuştu. Saint Louis'de KWK adlı bir radyo, 12 Ocak 1958'de "plak kırma haftası"nın başladığını anons ediyordu. Üstelik, kırılacak plaklar yalnız Elvis Presley'ninkiler değil, bütün rock and roll plaklarıydı. Discokeyler, ellerindeki rock and roll plaklarını birer birer çalıyor, sonra da Alman discokey Goetze gibi imha ediyordu. KWK dinleyicileri de her şarkının ardından mikrofondan gelen çatırtıları huşu içinde dinliyordu. Söz konusu radyo istasyonunun yönetim kurulu başkanı Robert Convey, bu eylemin Nazilerin kitap yakmasına benzetilmesine şiddetle karşı çıkıyor, yaptıklarının yalnızca "arzu edilmeyen bir müziği ayıklamak" olduğunu söylüyordu.
Yine de KWK'nın bu tavrı, başka radyolarla karşılaştırıldığında "yumuşak" bile sayılabilirdi. Güney eyaletlerine kıyasla daha ilerici, demokrat olduğu varsayılan kuzeyde, Milwaukee'de, yayınlarında rock and roll'a prensip gereği hiç yer vermeyen WISN adlı bir istasyon, günün birinde sadece rock and roll çalmaya başlıyor, birkaç saatlik yayından sonra radyonun santrali "bu ne rezalet" telefonlarıyla kitleniyor, discokey Charlie Hanson "maksatlarının tam da bu" olduğunu, toplumun rock and roll'dan ne ölçüde nefret ettiğini dosta düşmana gösterdiklerini, "ne yapalım, toplum bu müziği istiyor, onun için biz de çalıyoruz" diyenlere iyi bir cevap verdiklerini söyleyip rock yayınını durduruyordu. Ama, bu kadarla kalınmıyor, Charlie Hanson radyo istasyonunun bahçesinde 200 rock and roll plağını yakıyordu.
Ancak, plak yakma rekoru, Great Scott namıyla maruf Nashville'li bir discokeye aitti. Scott, ibret-i alem olsun diye, tam 600 plağı bir parkta ateşe veriyordu.
Pennsylvania'daki WLEV radyosunun yöneticileri ise, ateşi değil tuzlu suyu yeğliyorlardı. 7000 adet rock and roll plağını bir kamyonete yükleyip Erie limanına götürüyorlar orada düzenlenen "giyabi" cenaze törenini müteakip o 7000 plağı denize döküp rahatlıyorlardı. Daha "liberal" radyolar da vardı kuşkusuz. Örneğin, Buffalo'da WKBW adlı bir istasyonda discokey Dick Biondi bir Elvis şarkısı çalınca, şarkının bitiminde işinden kovuluyor, Baltimore'lu discokey Jack Gale ise, sabah programında bir rock şarkısı çalınca, şarkının ortasında yayın kesiliyor ve radyo yöneticileri canlı yayında şu anonsu yapıyordu: "Mr. Gale'in işine son verilmiştir!.."
O günlerde (1956-1958) ABD'de 450 radyo istasyonu vardı ve yukarıda isimleri anılanlar, her ne kadar "ekstrem" örnekler olsa da, bir azınlığın değil, ezici bir çoğunluğun temsilcileriydi. Radyolarda genel kural "anti-rock"tı. Yayınlarında rock and roll'a yer verenler "istisna"yı oluşturuyordu. O istisnaların çoğunluğu da bizim TRT'yi aratmayan bir denetim mekanizmasını işletiyor, "sakıncalı" bulunan parçalar kara listeye alınıyordu. Otosansürün yanı sıra, RTÜK muadili Federal Communications Comission (FCC) tarafından uygulanan resmi sansür de söz konusuydu ve FCC'nin çizdiği sınırların dışına çıkmanın bedeli radyo lisansının iptal edilmesiydi.
Radyoların bu anti-rock tavrının başlıca sebeplerinden biri de şuydu: "Kamuoyu"nun "gözü, kulağı, sesi" olduğunu iddia eden yazılı basın rock and roll'un toplumu tehdit ettiğini ileri sürüyor, bu "virüs"ün yayılmasından da radyoları sorumlu tutuyordu. Radyolar bu müzik müsveddesini çalmasalardı, rock and roll vebası bir salgın haline gelmezdi!..
Radyoların büyük çoğunluğu, "kamuoyu"yla aynı kanaatte olduğu için zaten rock and roll çalmıyor, çalan azınlık ise, mahçup bir savunma yapıyor, "ne yapalım, gençliğin bir kısmı bu müziği istiyor" diyor ve sıkı bir denetimden geçirerek yayınlıyordu.
Washington eyaletinde yayın yapan ve rock and roll'a yer veren WWDC radyosunun yönetim kurulu başkanı Ben Storuse'un sözleri dönemin "demokratik" radyolarının rock and roll'a bakışının özlü bir ifadesiydi: "35 yaşın altındakiler rock müziğini seviyor...
Ben sevmiyorum, tüylerimi diken diken ediyor... Umarım gelecekte, geçmişte olduğu gibi, toplumun müzik zevki değişir ve başka bir müzik türü beğeni kazanır"...

Pornofoni, hatta stereopornofoni

Rock and roll'un giderek yaygınlaşmasından radyoları sorumlu tutan yazılı basın yüklendikçe yükleniyor, hükümeti ve sivil toplum örgütlerini "uyanık" olmaya davet ediyordu. Örneğin Minneapolis Star gazetesinin köşe yazarı Don Morrison'a göre, rock and roll Henry Miller'ın kitaplarından daha tehlikeliydi, çünkü rock and roll'un etkisi altına girmek için okuma yazma bilmek gerekmiyordu. Ve Morrison yeni bir rock and roll tanımının isim babalığı yapıyordu: "Miller'ın kitapları pornografik ise, rock and roll pornofonik, hatta stereopornofonik".
ABD'nin en çok satan dergilerinden Variety bu değerlendirmeyi o kadar beğenmişti ki, kendi sayfalarında aynen yayınlamıştı. America adlı bir başka yüksek tirajlı derginin, 23 Haziran 1956 tarihli sayısının kapağına iri harflerle yerleştirdiği cümle ise şöyleydi: "Elvis Presley'den sakının!.." America'ya göre, Elvis gibi rock and roll'cuların gençlik üzerindeki negatif etkisi plaklarla sınırlandırılmalı, konserlere ve televizyon programlarına çıkması engellenmeliydi.

Kıpraşmadan söyle!..

Aslında Presley'nin konserleri yabana atılmayacak engellemelerle karşılaşıyordu. Örneğin 1955'teki San Diego konserinden sonra, polis Elvis'e "sahnede o hareketleri yaparsan, bir daha bu şehirde konser veremezsin" ültimatomunu veriyordu. Polisin "o hareketler"den kastı, Elvis'in bacaklarını açarak titretmesi, kalçalarını sallaması gibi rock and roll tarihine "shake your pelvis like Elvis" diye geçen sahne şovuydu. Wisconsin/La Crosse konserinin sonrasında, bu sahne şovu, yerel basın tarafından "giysili strip-tease" olarak değerlendiriliyor ve şehirde bir daha konser vermesi yasaklanıyor; aynı yıl Florida'da verdiği bir konserde, polis zoruyla, şarkılarını hiç yerinden kıpırdamadan söylüyordu.
Presley, 1956'da üç kez televizyona çıkıyor ve her seferinde büyük tepki alıyordu. Bu öyle bir tepkiydi ki, Elvis maketi Nashville'de darağacına çekiliyor, Saint Louis'de ise ateşe veriliyordu. Elvis'in televizyondaki dördüncü görüntüsü ise evlere şenlikti. Bir yandan Elvis'in getireceği rating'den ağızları sulanan diğer yandan basının ve sivil toplum örgütlerinin yaylım ateşi altındaki yapımcılar, kendilerine göre bir orta yol buluyorlar, Presley'e takım elbise-kravat giydiriliyor ve çekimler greko-romen tarzda yapılıyor, Elvis'in belden aşağısını seyretmek sadece stüdyo konuklarına nasip oluyordu.
İki yıl sonra Bo Diddley'in başına gelenler daha matraktı. Yapımcılar, TV'ye çıkarmak istedikleri Diddley ile yaptıkları sözleşmeye şöyle bir madde koyuyorlardı: Diddley, sahnede hareket etmeden, "sağını, solunu oynatmadan" şarkılarını söyleyecekti; hareket ettiği takdirde yüklü bir tazminat ödeyecekti. Diddley bu sözleşmeyi imzalayıp canlı yayına çıkıyor, fakat programın ortalarında kendi alamayıp "sallanıp yuvarlanmaya" başlıyor ve tabii ki tazminatı ödemek zorunda kalıyordu.
Bir başka traji-komik durum ise, "Rumble" ad-

→27

lı enstrümantal parçasıyla ünlenen Link Wray'in TV macerasıydı. Argoda "sokak kavgası" anlamına gelen "Rumble" birçok radyonun "yasaklılar" listesindeydi. Yapımcılar, Wray'i ABC televizyonuna çıkarmak istemişler, ancak televizyon yetkililerinden "hayır" cevabını almışlardı. Bunun üzerine yine bir orta yol bulunuyor, Wray, "Ve karşınızda Link Wray" anonsuyla ekrana çıkıyor, parçanın adını vermeden çalıyordu, böylece ne şiş yanıyordu ne kebap.

Tamtamlar ve yamyamlar

1956'da, TV kameralarının Elvis'in sadece belden yukarısını gösterdiği günlerde California'nın El Monte şehrinde ilginç bir dava görülüyordu: Rock dansları yasaklanmalı mı, yasaklanmamalı mı? Hararetli tartışmalar sonucunda, mahkeme, yasaklama kararı veriyordu, zira bu danslar genel ahlaka aykırıydı ve kamu düzenini bozuyordu. Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (The American Civil Liberties Union - ACLU) bu karara şiddetle itiraz ediyor, bu kararın ifade özgürlüğünün reddi anlamına geldiğini öne sürüyordu. ACLU'nun, bu davaya müdahil olmasının sebebi, "anti-rock taaruzunun arkasında kamufle edilmiş bir ırkçılık olması"ydı. ACLU'nun iddiası hiç de mesnetsiz değildi, zira aynı yıl içinde Kuzey Alabama Beyaz Yurttaşlar Konseyi, rock and roll'a karşı savaş açmış, – Alabama'daki müzik dolaplarından (juke-box) rock and roll parçalarının çıkarılması için bir kampanya başlatmıştı. Gerekçe, bu müziğin "seksüel ve gayrı ahlaki" olmasıydı. Beyaz Yurttaşlar Konseyi'nin Başkanı Asa Carter, "zenci müziği olan rock and roll'un insanoğlunun içindeki hayvani duyguları açığa çıkardığını" söylüyordu. Carter, ayrıca rock and roll'un "beyaz Amerikalıları zencilerin seviyesine indirmek isteyen ırk ayrımı aleyhtarı örgütlerin bir komplosu" olduğunu ileri sürüyordu.
1956 nisanında, Alabama'nın Birmingham şehrinde düzenlenen ve izleyiciler arasında hiçbir siyah Amerikalının olmadığı bir Nat King Cole konserinde, bir grup "beyaz yurttaş" sahneye saldırmış ve rock and roll'la hiç alakası olmayan, üstelik beyaz Amerikalılara hitap eden nadir siyah müzisyenlerden olan Nat King Cole'u ve piyanosunu yerle bir etmişti. Olaydan sonra tutuklananlar arasında Birmingham Beyaz Yurttaşlar Konseyi'nin başkanı da bulunuyordu. Bir ay sonra, aynı kentte Bill Haley'nin konseri de baskına uğramış; saldırganlar, üzerinde "hıristiyanların bu konserde işi yok, papazınızdan cangıl müziğinin ne olduğunu öğrenin" yazan pankartlar taşımışlardı.
Rock and roll'a karşı olan kesimlerin temel tezlerinden biri, bu "cangıl müziği" meselesiydi. Tabii ki "cangıl"dan kasıt da, "vahşi siyahlar", "yamyamlar" ve "tamtamlar"dı. Ve şimdi, bu "ilkel"ler beyaz medeniyeti zehirliyorlardı. Bu, yalnızca Ku Klux Klan benzeri örgütlerin üyelerine mahsus olmayan, "seçkin beyazlar" tarafından da paylaşılan, hatta üretilen bir görüştü.
Örneğin, psikiyatrist Francis J. Sraceland'e göre, rock and roll "yamyam kabilelerin müziği olup bulaşıcı bir hastalık"tı. Colombia Üniversitesi profesörlerinden psikiyatrist A. M. Merrio'ya göre de, "eğer bu rock and roll akımı geri püskürtülmezse, uygarlık çökecek"ti. BBC Senfoni Orkestrası Şefi sir Malcolm Sargent, rock and roll'un yeni bir şey olduğunu sananlar yanılıyor, o müzik yüzyıllardır cangıllarda çalınıyor" derken, New York Daily News, rock and roll'un "ilkel cangıl beat'ine şarkı sözü yazmak" olduğu saptamasını yapıyordu.
Rock and roll'un kökeninin "siyahi" olduğuna şüphe yoktu, ancak bu çevreler için o köken, "tanımı gereği" bir olumsuzluktu.
İşin tuhafı, enternasyonalizmin bayraktarlığını yapan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği de, aynı "paradigma"yı paylaşıyor, ancak bunu daha örtük bir biçimde dile getiriyordu. Rusya'ya da sızan rock, Sovyet yetkililerine göre "uzak bir okyanus adasındaki kudurgan yerlilerin feryatlarını andırıyor"du. Sonradan devlet başkanı olan Çernenko da henüz politbüro üyesiyken, rock and roll'u "Rus gençliğinin komünist ideolojiye bağlılığını yok etmeyi hedefleyen cephaneliğin tahripkar silahlarından biri" olarak tanımlıyordu.

Rock'a karşı caz

Rock Around The Clock'un Batı Avrupa'yı sarstığı günlerde, Varşova Paktı ülkeleri bu "tahripkar silah"la nasıl mücadele edilmesi gerektiğini görüşmek üzere, bir kongre düzenliyor, 1958'de Prag'da sekiz doğu bloku ülkesinin katıldığı "Dans ve Müzik Kongresi"nde, rock-'un panzehirinin caz olduğu, dolayısıyla Doğu Avrupa ülkelerinin daha iyi caz üretmesi" kararı alınıyordu.
Tabii cazın da, rock and roll'la aynı kökten geldiği, bu müziğin de günümüzde "burjuva" sayılabileceği, müzisyenlerinin ise "dejenere"lik açısından rock and roll'culardan aşağı kalmayacağı bahis konusu olmuyordu.
Gelgelelim, "panzehir"in bir faydası olmuyor, rock giderek "demirperde" ülkelerine de sirayet ediyor; özellikle Rusya'da hayrete ve takdire şayan bir rock and roll sanayisi oluşuyordu. Moskova'da bir grup genç, simyagerleri kıskandıracak bir yöntem geliştirerek kullanılmış röntgen filmlerinden plak üretmeyi başarmışlardı. Bu plaklar, parti yönetiminin "Batı dejenerasyonunun göstergesi" olarak tanımladığı rock and roll şarkılarının plaklarıydı. Kayıtlar, kısa dalga radyolardan ve turistlerden satın alın alınan plaklardan yapılıyor ve bu röntgen filminden bozma plaklar Moskova'nın "yeraltı" piyasasında peynir ekmek gibi satılıyordu.
"Resmi piyasa"daki plakların fiyatı beş rubleyken, ömürleri azami itinayla kullanıldıklarında bile birkaç ay olan rock and roll plakları karaborsada 20 rubleye alıcı bulabiliyordu. Sovyet polisi, bu "plak şebekesi"ni ortaya çıkarınca, mahkeme adam başı ikişer yıl hapis cezası kesiyordu ama, olan olmuştu: "Burjuva zehiri" Rusya'daki bütün pub'lara, dans salonlarına sızmıştı. Daha beteri, rock and roll'un bayraktarları Genç Komünistler Birliği üyeleriydi.
Bu "esef verici" durum üzerine parti yönetimi "yabancı" ve "burjuva" rock and roll'a karşı ideolojik seferberlik ilan ediyor, ne var ki 1970'lere gelindiğinde çareyi "devlet rock'u"nda buluyor, yerli rock gruplarına, şarkılarında uzay çalışmaları, ekonomik başarılar gibi konuları işlemeleri dayatılıyordu. "Nedendir bilinmez", devlet rock'u bir türlü tutmuyor, ama "yabancı ve burjuva" rock giderek yayılıyordu. 1980'e gelindiğinde, yalnızca Moskova'da 260 adet diskotek vardı ve yapılan kamuoyu araştırmalarına göre, Sovyet gençliğinin yüzde 40'ının müzik tercihi rock'tu.
80'lerde Sovyet rejimi yeni bir anti-rock kampanyası açıyor; hangi aklıevvel parti bürokratı akıl ediyorsa ediyor, diskolarda ideolojik eğitim çalışmaları başlatılıyordu. Özel eğitilmiş discokeyler parça aralarında ideolojik propoganda yapıyordu. Bir şarkı, bir mesaj, bir şarkı, bir mesaj... Fakat, bu "müdahale" de kar etmiyor, zamanla Sovyet diskoları Batı'dakilerin kopyası oluyordu: Ses ve ışık efektleri, rock müziği ve dans...
1983'te Sovyet rejimi "müsamahakarlığa paydos" diyor ve yumruğunu indiriyordu: "İdeolojik açıdan sağlıksız" bulunan yerli rock grupları yasaklanıyor, disko sayısı sınırlandırılıyor (Moskova'da her 16 mahalleye bir disko) ve dahası diskolarda dans etmek –tıpkı 1956 California'sında olduğu gibi– yasa dışı ilan ediliyordu.

"Gizli Amerikan silahı"

SSCB'deki dans yasağından yirmi yıl önce ve "rocka karşı caz" kararının alındığı "Prag Konferansı"ndan beş yıl sonra , 1963'te, Doğu Alman hükümeti, yaktiyle "gizli bir Amerikan silahı" olarak tanımladığı ve yasakladığı "twist"i serbest bırakıyor, ülkenin star şarkıcısı Petra Boetter'in bir "twist" versiyonu hazırlamasına müsaade ediyordu. Ancak, "küçük" bir düzeltmeyle: Boettcher'in "twist"i "fox-trot" olarak anılıyordu.
O sıralarda ABD ile omuz omuza Kuzey Vietnam'a karşı savaşan Güney Vietnam ise, "gizli Amerikan silahı"nı şu gerekçe ile yasaklıyordu: "Twist, ülkemizin ahlak kurallarına ve verdiğimiz anti-komünist mücadeleye ters düşüyor"... Aynı yıl içinde, ABD hükümetinin, askerlik ve savaş alehytarı mesajlar içerdiği için, Avrupa'daki Amerikan üslerinin radyolarını rock çalmaktan men ediyordu.

"Saç uzatma hakkı" yürüyüşü

Aradan üç yıl geçiyor, Doğu Almanya yaptığı "hata"yı anlıyor ve Güney Vietnam'ın izinden gidiyordu. Saçını uzatan ve/veya dans ederken "müziğe kendisini fazla kaptıran" Doğu Alman vatandaşlarına 10 marktan 500 marka kadar para cezası kesiliyor, müzik yapmak isteyen gruplara "Kültür Komiserliği"ni "toplumsal nitelikleri ve müzikal yetenekleri" olduğuna ikna mecrubiyeti getiriliyordu.
Ve Leipzig'de bir protesto yürüyüşü daha vuku buluyordu. Ancak bu kez, 1958'deki protesto yürüşünün en az on katı daha kalabalık bir topluluk vardı sokaklarda. Sayıları 500'ü bulan rocksever, istedikleri müziği çalma ve saç uzatma hakkını talep ediyordu.
Çekoslovakya hükümeti de "yoldaş"ından geri kalmıyor; müzik yapmak isteyen gruplara aynen Doğu Almanya'daki "şart"ı dayatıyor, ancak bu dayatmaya rağmen rock'un önü kesilemiyor, rejim daha da sertleşiyor, DG 307 ve Plastic People adlı grupların elemanları olan 14 rock'çuyu "örgütlü bir biçimde kamu düzenini bozdukları" gerekçesiyle tutukluyor, "kaba gösteriler" yaptıkları gerekçesiyle 18 ay hapis cezasına çarptırıyordu. Polonya'da da ülkenin önde gelen rock grubu Lady Pank aynı gerekçeyle yasaklanıyordu.

Şangay'da bir fırıncı

"Kızıl Çin"de de durum pek farklı değildi. Kültür devrimi günlerinde, Pekin rejimi SSCB'nin rock and roll'a karşı "müsamahakar" tutumunu sert bir dille eleştiriyor, rock and roll'un "çürüyen batı kapitalizminin bir ürünü" olduğunu, "gelişmekte olan bir sosyalist ülkede" böy-

le bir müziğe yer olmadığını "tespit" ediyordu. Ancak, rock and roll bu tespite kulak asmamış olacak ki, 1982'ye gelindiğinde Çin hükümeti bu "burjuva zehiri"ne savaş açmak zorunda kalıyor, "yoz ve tutarsız içerikli" bütün plak ve kasetlerin ithalini ve satışını yasaklıyor, bu yasaklamanın sonucunda, Çin'deki müzik dükkanlarında yalnızca klasik batı müziği ve "Jingle Bells" nevinden pop müziği kalıyordu. Ama, "burjuva zehiri" yine de bir yolunu bulup sosyalist toplumu zehirliyordu. Rock and roll plakları kaçak yollarla ülkeye giriyor, el altından satılıyor; evlerde gizli gizli rock partileri düzenleniyordu. Ancak, polis ve savcılar da boş durmuyor, örneğin Şangaylı bir fırıncı, evinde "duhuliye"si 25 cent olan dans partileri düzenlemek suçundan 15 gün hapse mahkum ediliyor, ayrıca teybine el konuyordu. Pekin rejimi polisiye mücadelenin yanısıra, ideolojik mücadele de yürütüyor; kitapçıklar, broşürler yayınlayarak halkı aydınlatıyordu. Bunlardan birinde, "Yoz müziği nasıl ayırt edebilirsiniz?" başlıklı broşürde rock müziğiyle dans etmenin bir "asabi bir seğirme", rock partilerinin ise "çılgın bir kaos" olduğunu, bu sebeple de, polisin bir kaza çıkmaması için bütün rock partilerinde hazır bulunduğunu belirtiyordu.

ABD'nin Asya'daki en sağlam müttefiklerinden Güney Kore de rock and roll'a karşı verdiği mücadelede Kızıl Çin'den geri kalmıyordu. Sanat ve Kültür Komitesi "yoz, yabancı etkiler taşıyan müzikten ülkeyi temizlemek" amacıyla kolları sıvıyor, 700 yabancı şarkıyı titiz bir elemeden geçiriyor ve 261 rock parçasını kara listeye alıyordu. Bu parçaların yasaklanma sebebi, "ahlaki ve siyasi açıdan Güney Kore gençliği için zararlı" olmalarıydı. The Fugs'ın "The CIA"si, John Lennon ve Yoko Ono'nun "Sometime in New York City"si, Clapton'ın "I Shot The Sheriff"i siyasi açıdan, Billy Paul'un "Me and Mrs. Jones"u ve Elvis Presley'nin bazı şarkıları ahlaki açıdan sakıncalı bulunan parçalardan bazılarıydı.

Bir başka Asya ülkesinde, Sukarno'nun Endonezya'sında ise rock and roll'a karşı enteresan bir öğrenci eylemi vuku buluyor, Endonezya Film Sansür Kurulu'nun başkanı Mrs. Maria Ulfach Santosa bir grup öğrenci öğrenci tarafından kaçırılıyor, Sansür Kurulu Başkanı'ndan "halkı Sukarno'nun 'vizyon'undan uzaklaştıracak ahlaksız rock and roll filmlerinin Endonezya'da gösterilmesine izin verilmemesi" isteniyordu.

Kastedilen filmlerin başında Rock Around The Clock geliyordu ve o günlerde yalnız Batı ülkeleri değil, "Üçüncü Dünya" da bu filmden fena halde muzdaripti. Örneğin Irak "gençlik için tehlikeli" gerekçesiyle, Şah'ın İran'ı "sağlığa zararlı" diyerek Rock Around The Clock"u yasaklıyordu. Şah sonrasında, İran İslam Cumhuriyeti'nde ise her türlü rock yasa dışı ilan ediliyor ve bu kez "Kuran'a aykırı"lık gerekçe gösteriliyordu.

Einsenhower'ın "rock and roll doktrini"

1950'lerin Mısır'ında, ABD Başkanı Eisenhower'ın Ortadoğu politikası "rock and roll doktrini" olarak anılıyor, ABD'nin "Mısır gençliğinin ahlakını bozmak için 'Batı dejenerasyonu'nu ihraç ettiği" resmi ağızlar tarafından iddia ediliyordu. Ancak, Başkan Nasır'ın kabinesi rock and roll'un yasaklanması konusunda ikiye bölünmüştü, "yasaklansın" diyenler vardı, "yasaklanmasın" diyenler vardı. Tartışmadan birinci grup galip çıkıyor ve 1957 haziranında, İçişleri Bakanlığı, rock and roll'un kamuya açık bütün mekanlarda yasaklandığını ilan ediyor, basına da bir "tavsiye"de bulunuyordu: "Bundan böyle o müzikten bahsetmeyin"...

Mısır'daki yasaklamadan dört yıl sonra, 1961'de, bu kez Avrupa'nın göbeğinde hararetli bir rock and roll tartışması yaşanıyordu. Bir grup Fransız hukukçu, ülkelerinde her türlü rock şovunun yasaklanması için girişimde bulunuyor, İçişleri Bakanı bu girişime bir süre direndikten sonra, sonra topu taça atıyordu: "Valiler, gerekli görürlerse bu tür şovları yasaklayabilirler"...

Sağır domuzlar, eşcinsel fareler

Aynı yıl, Batı Alman hükümeti de Presley'nin "Wooden Heart" adlı şarkısıyla uğraşıyordu. Söz konusu şarkı eski bir Bavyera folk şarkısıydı ve Elvis rock and roll'a uyarlayarak "rezil rüsva" etmişti. Sonuçta, "Wooden Heart"e yayın yasağı getirilmiş ve bir radyo yöneticisi bu yasağı şöyle değerlendirmişti: "Rock and roll istilasına bütün gücümüzle direneceğiz..."

Bu, ırkçısından dincisine, milliyetçisinden enternasyonalistine, muhafazakarından liberaline, rock aleyhtarlarının ortak cümlesiydi. Ve hepsi de toplumu, özellikle gençliği koruma iddiasıyla rock and roll'a ateş püskürüyordu.

Peki neydi bu şiddet ve bu celal? Rock and roll niye bu kadar tehlikeliydi?

Ankara Üniversitesi'nde yapılan 1981 yılında yayınlanan bir araştırma, rock'un niçin tehlikeli olduğuna dair "bilimsel" bir cevap veriyordu. Fareler ve domuzlar üzerinde yapılan deneyler göstermişti ki, rock dinleyen domuzlar sağır, fareler ise eşcinsel oluyordu. İnsanın aklına neden domuzların eşcinsel, farelerin sağır olmadığı gibi sorular geliyordu ama, o da başka bir bilimsel araştırmanın konusuydu herhalde. Zaten, anti-rock cephesi bu tür bilimsel verilere ihtiyaç duymadan rock and roll'un toplumsal (ırksal, ulusal, dinsel, cinsel, siyasal, ruhsal, bedensel) sağlığa zararlı olduğunu "biliyordu". Bu "bilgi"nin kaynağı toplumsal konumlarıydı.

Rock, ırkçılara göre beyaz ırkı kirletiyor, dincilere göre insanları dinden imandan ediyor, milliyetçilere göre milli kimliği erozyona uğratıyor, komünistlere göre "yanlış bilinç" aşılıyor, sıradan muhafazakarlara göre de örf, adet, gelenek tanımıyor, her türlü ahlaksızlığa yol açıyordu.

Peki, bu melanet kimin marifetiydi? Bu sorunun cevabı da "pozisyon"lara göre değişiyordu: "Fail", ırkçılara göre zenciler, dincilere göre din düşmanları, milliyetçilere göre yabancılar, emperyalistler ve komünistler, komünistlere göre emperyalistler ve burjuvazi, sıradan muhafazakarlara göre ise bütün "öteki"lerdi.

Peki, çare neydi? Rejimden rejime, toplumdan topluma "doz" değişiyordu ama "solüsyon" aynıydı: Yasak+ceza...

Ne var ki, ne yasaklar önleyebiliyor, ne cezalar caydırabiliyordu; zira rock "zamanın ruhu"ydu ve 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, saatler rock yönünde dönüyor, "akrep"in itirazına rağmen "yelkovan" rak rak rak'ıyordu...

➜29

no-wave
Her şey müzik olabilir

Scissor Girls

Nirvana vakası sonrası punk'ın başına gelenleri pek içimize sindirememiştik. Greenday, Bush gibi grupların punk'ı temsil etmesinin ya da Sex Pistols'ın toparlanıp turneye çıkmasının bu işin sonunu getirdiğine inanıyorduk. Eski punkçılar da durumdan endişeliydiler. Zaten bir kısmı, punk'ın iyice ticarileştiğini ileri sürerek başka alanlara kaydılar. Bazıları funk'a, gospel'e giderken (Nation of Ullysses, Dub Narcotic), bir kısmı da post-rock yaftası altında çalışmalar yaptılar. Ama Nirvana sonrası dönemde ortaya çıkan asıl heyecan verici akım, Skin Graft şirketinin kol kanat gerdiği "now wave". Punk ruhuna yepyeni bir anlam kazandıran God Is My Co-Pilot, Scissor Girls, Lake of Dracula gibi grupların en önemli referans noktası, 20. yy.'ın en avangard müzik akımlarından biri olan "no wave". No wave'in yeniden gündeme gelmesini fırsat bilen Atavistic adlı bir plak şirketi de, çoğu artık hiçbir yerde bulunmayan eski no wave klasiklerinin yeniden basımlarını yapıyor. Bu ay, The Wire dergisinin "The Noise of New York" ilavesindeki yazıların ışığında no wave'e bir göz atıyoruz. Bakalım, neymiş, ne değilmiş?

Kısa ömürlü olmasına rağmen, kendinden sonraki 15 yılın gelişimini şekillendirecek yepyeni bir deneysel müzisyenler jenerasyonunun filizlenme zemini oldu no wave. Akımın başını Lydia Lunch, Glenn Branca, Arto Lindsay gibi punk düşüncesinden etkilenmiş entellektüeller çakiyordu. Amaç, punk'ın temellerini sarstığı rock'n'roll geleneğini tamamen yıkmak ve kendilerinden sonraki müzisyenlerin, üzerinde serbestçe hareket edebilecekleri, hiçbir sınırlamaya yer vermeyen bir müzikal alan yaratmaktı. Punk, "herkes müzisyen olabilir" diyordu, no wave ise, "her şey müzik olabilir"i iddia ediyordu, gürültü de buna dahildi. Rock'n'roll'un bütün geleneksel formları bozuluyor, yeniden yapılandırılıyordu; enstrümanlar da bildik usullerle çalınmıyor, çoğu melodik bir enstrümandan çok, bir gürültü makinesi olarak işlev görüyordu.

Rock'n'roll olayını yıkma gibi ortak bir idealde birleşen punk ile no wave'in birbirinden farklı olduğu birçok nokta da vardı. Bir kere caz, funk, rock ve noise'un en ekstrem noktaları arasındaki bariyerleri yıkan no wave, üç akor üzerinde ilerleyen punk'a göre, gerek biçim, gerekse içerik açısından daha zengin alternatifler sunuyordu. Yine no wave'ciler, punk'lar gibi kendi aidiyetsizliklerini müzik yoluyla ifade eden ve bir topluluk içinde var olabilen işçi sınıfı gençleri değil, orta sınıftan işin ehli performans sanatçıları, free jazz'cılar, siyah funk müzisyenleriydi. Ayrıca punk, son çözümlemede poptu, no wave ise dinleyiciyi zorlayan formları ile kesinlikle anti-pop bir müzikti. Bu yüzden hep çok sınırlı bir dinleyici kitlesine hitap etti. Yazar Alec Foege'nin de belirttiği gibi, MTV dünyası öncesinde müziğin gerçek uç noktalarını araştıran son müzik akımıydı no wave.

Lydia Lunch

Besteci Glenn Branca, Boston'dan New York'a ilk kez 1976'da, bir punk tiyatrosu grubu olşuturmak için gelmişti. SoHo'da, arkadaşı Jeffrey Lohn'un tiyatrolarının mekanı olarak kullanmayı düşündükleri bir çatı katı vardı. Ama bir gün Branca planlarını değiştirdi: Bir grup kurma kararı almıştı. Arkadaşı Jeffrey ile birlikte hemen çalışmalara başladılar. Kendilerine ait enstrümanları yoktu. Bu yüzden aletlerini kiraladılar, hatta bateristlerini bile ödünç aldılar. Branca gitar, Lohn klavye çalıyordu. Wharton Tiers adlı bir genç davulcu, basçı ve klavyeci Margaret DeWys ise kadroyu tamamlıyordu.

Kısa bir süre sonra, performans sanatçısı bir arkadaşları, Dan Graham, onları konser vermek üzere gösterisine davet etti. Bu arada grup kendisine bir isim de bulmuştu: Theoretical Girls. Üç hafta içinde birkaç şarkı bestelediler ve iki-üç provadan sonra Graham'ın performansında çaldılar. Gösteri heyecan verici bir başarıydı: "Theoretical Girls gerçek anlamıyla deneysel bir gruptu" diyor Branca, "çünkü her şarkı farklıydı. Aklımıza gelen her olası düşünceyi deniyorduk. Dinleyicinin ne düşündüğü umurumuzda değildi. Birdenbire sanat dünyasından gelen bu inanılmaz dinleyici kitlesini karşımızda bulduk. CBGB'deki ilk gecemizde salon tamamen dolmuştu."

Theoretical Girls'den habersiz bir şekilde, Manhattan'ın aşağı yakasında punk enerjisinden ilham alan bir takım gruplar ortaya çıkıyordu. Teenage Jesus & The Jerks, DNA, Mars, Red Transistor, Terminal, The Contortions bunlar arasında en bilinenleriydi.

The Contortions, no wave'in en karakteristik gruplarından biriydi. James Chance adlı ufak, biçimsiz, soluk yüzlü saksofoncu tarafından kurulan topluluk, punk ve funk'ın nevrotik bir bileşimini icra etmekteydi. "Gerçekten korkutucuydular" diyor onları New York'taki birçok konserde izleyen Sonic Youth'tan Thurston Moore, "Müziklerindeki caz ve funk unsurları gerçekte ilgimi çekmiyordu. Ama Chance, gerçek bir sapkındı –küçük bir hamamböceği gibiydi, çok sinirli görünüyordu. Saksofon çalıyor, bağırıyor, o meşhur James Brown hareketini yapıyor, birinin üzerine atlıyor ve seyircilere vuruyordu, onları tekmeliyordu."

Daha sonraları, kısa bir süre Sonic Youth'la da çalışan Jim Sclavunos, kariyerine Red Transistor'de davul çalarak başladı. "Bu adamlar uzaydan geldiklerini iddia ediyorlardı" diyor Sclavunos, "kendileri enstrümanları üzerinde çeşitli manevralar yaparken ben de davul çalıyordum. Rudolph Grey, sahnede eli-

Glenn Branca

ne bir matkap alıp gitarını delmeye başlardı. Ve Von Lmo da bir itfaiyeci baltası ve zincirle davulumu parçalamaya çalışırdı."
Bu sırada (1978), "Low" ve "Heroes" albümlerinde daha yeni David Bowie'yle işbirliği yapmış olan Brian Eno, no wave gösterilerine katılmaya başladı. No wave'cilerden çok etkilenen Eno, bir toplama albüm yayınlamaya karar verdi. Başlangıçta on gruba yer vermeyi düşünen Eno, Teenage Jesus'dan Lydia Lunch ve DNA'dan Arto Lindsay'in tavsiyelerine uyarak sayıyı dörde indirdi. Bu dört grup, DNA, The Contortions, Mars ve Teenage Jesus & The Jerks idi. Toplamanın ismiyse, "No New York" oldu.
"O herifler gerçekten bizden nefret ediyorlardı" diyor Branca, "bizim SoHo grupları olduğumuzu düşünüyorlardı. Biz, onlara göre sanatçı züppelerdik. Onların akımına ait olmadığımızı düşünüyorlardı. Ve buna Eno'yu da inandırdılar."
Kısa sürede SoHo cephesi ile East Village cephesi arasındaki çatlak genişledi. Theoretical Girls, diğer bir takım SoHo gruplarıyla beraber (The Gynaecologists, Red Transistor), aşağı yakadaki rock kulüplerini boykot kararı aldılar ve konserlerini performans gösterilerinde, galerilerde ve atölyelerde vermeye başladılar.
Birinci ve ikinci jenerasyon New York punk gruplarının ortaya çıkardığı heyecanın kalıcı etkilerini hesaplamak zordu. "Punk rock'çular iyi şeylerden bahsediyorlardı. Rock'a yeniden enerji getirmek, profesyonellikten kurtarmak ve ona asi bir özellik kazandırmak gibi" diyordu Jon Pareles, 1981'de, Mother Jones'da. Jim Sclavunos'sa şöyle diyordu: "Hepimiz punk'ın itaatsiz tavrından çok etkilenmiştik. Bir grup kaybeden için çok kolay bir sahneydi ve biz de daha büyük kaybedenler olmaya karar vermiştik sanırım."
Tabii ki East Village rock dinleyicisinin no wave'in bilinçli sanatçılığından anladığı da buydu. Gerçekte her Theoretical Girls konserine gelen sanatçıların sayısı, rock fanlarının sayısından az değildi. Şöyle diyor Branca: "Temelde yaptığımız dışavurumcu rock müzikti sanırım, onların bakış açısına göre. 80'lerde patlak veren en büyük görsel sanat akımının yeni-dışavurumculuk olması rastlantı değil bence."
Ve böylece SoHo sanatçıları ile no wave'ciler arasında sıkı bir ilişki kuruldu. Sanatın sınırlarını yıkmanın verdiği ilhamla, Theoretical Girls, farklı parçalar için farklı çalma stilleri geliştiriyordu. Her ne kadar grup geleneksel dört kişilik rock'n'roll grubu gibi kurulmuşsa da, elemanları blues temelli olmayan her türlü müziği çalmaya kararlıydılar. Branca'nın düşüncelerinden biri de, garip biçimlerde akort edilmiş birçok gitarın kullanılacağı bir parça bestelemekti. Branca, bu düşüncesini gerçekleştirmek için, altı elektrikli gitar, bir bas ve bir davuldan oluşan bir grup kurdu. Bu grup için "Instrumental For Six Guitars" adlı parçayı besteledi.
Branca, zamanının çoğunu enstrümantal eserler üretmeye ayırıyordu. Açıkça rock dışı kompozisyon formlarını kullansa da, eserleri, gürültülü bir şekilde elektrikli gitarlarla icra ediliyorlardı: "Rock müziğin uyumsuzluğunun bir prototipi olan 'Dissonance' adlı bir parça yazdım. 'Lesson Number One', rock minimalizmi olarak adlandırabileceğim bir parçaydı. 'The Spectacular Commodity' ise, bir rock grubunca çalınan 19. yy. klasik müziği olarak tasarlanmıştı."
1980'de Do-It-Yourself (DIY, yani bir nevi "kendin pişir kendin ye") etiği New York punk sahnesini zedelemeye başlamıştı, 200'den fazla lokal grup, no wave'in özgürlükçülüğünden ilham aldıklarını söyleyerek ortaya çıkmıştı. Çoğu DNA'in Acto Lindsay'inden ilham alan sayısız işe yaramaz rock'çu, noise rock etiketi altında taraftar bulmaya çalıştı.İlk kuşağın ahlaksız alaycılığının yerini, provokatif formüller almıştı. Fakat bunlardan farklı olarak, no wave düşüncesini Amerikan hardcore/punk geleneğiyle başarılı bir şekilde birleştiren gruplar da yok değildi. Amerikan punk'ının üçüncü kuşağını oluşturan bu gruplar (Mesela Sonic Youth, Ut), 80'ler boyunca gelişimini sürdürecek olan Amerikan noise'unu şekillendireceklerdi.

Hazırlayan: **Kod Müzik**

No wave seçkisi

Ornette Coleman - Dancing In Your Head • **James Blood Ulmer** - Tales Of Captain Black • **Pere Ubu** - Datapanik In The Year Zero • **Richard Hell** - RIP • **Teenage Jesus & The Jerks** - Hysterie • **Various Artists** - No New York • **Mars** - Seventy Eight • **Glenn Branca** - The Ascension • **Massacre** - Killing Time • **Defunkt** - Defunkt • **James Chance & The Contortions** - Live In New York • **DNA** - A Taste Of DNA • **Ut** - Early Live Life • **Ronald Shannon Jackson & The Decoding Society** - Mandance • **Lounge Lizards** - Lounge Lizards • **God Is My Co-Pilot** - Live At Knitting Factory • **Scissor Girls** - Scissor Girls • **Alfonia Tims & The Flying Tigers** - Future Funk / Uncut!

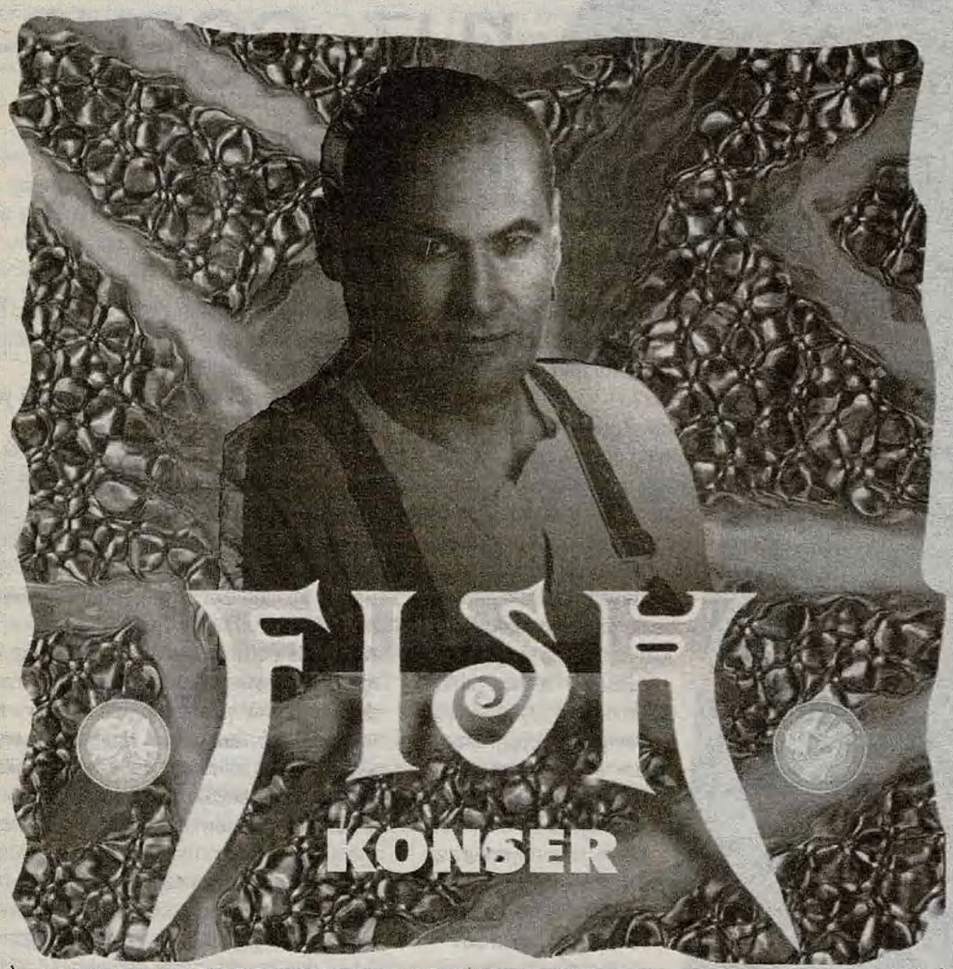

19 Haziran 1997 Perşembe
(kapı açılış 20:30 - konser ücreti 2.000.000.-)

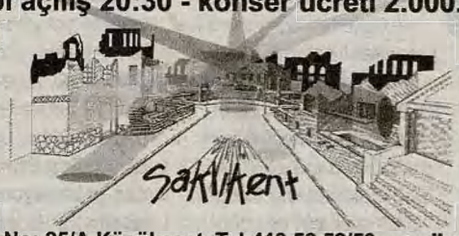

Akay Cad. No: 25/A Küçükesat Tel:419 52 52/53 e-mail:sakent@ibm.net
Bilet Satış Yerleri: Dost 425 24 64 - Kelepir Kitabevi 417 18 18
Shades 426 59 00 - Audio Video/Karum 427 65 65
Top Avenue/B.Evler 212 70 08 - Top Avenue/Atakule 440 82 23

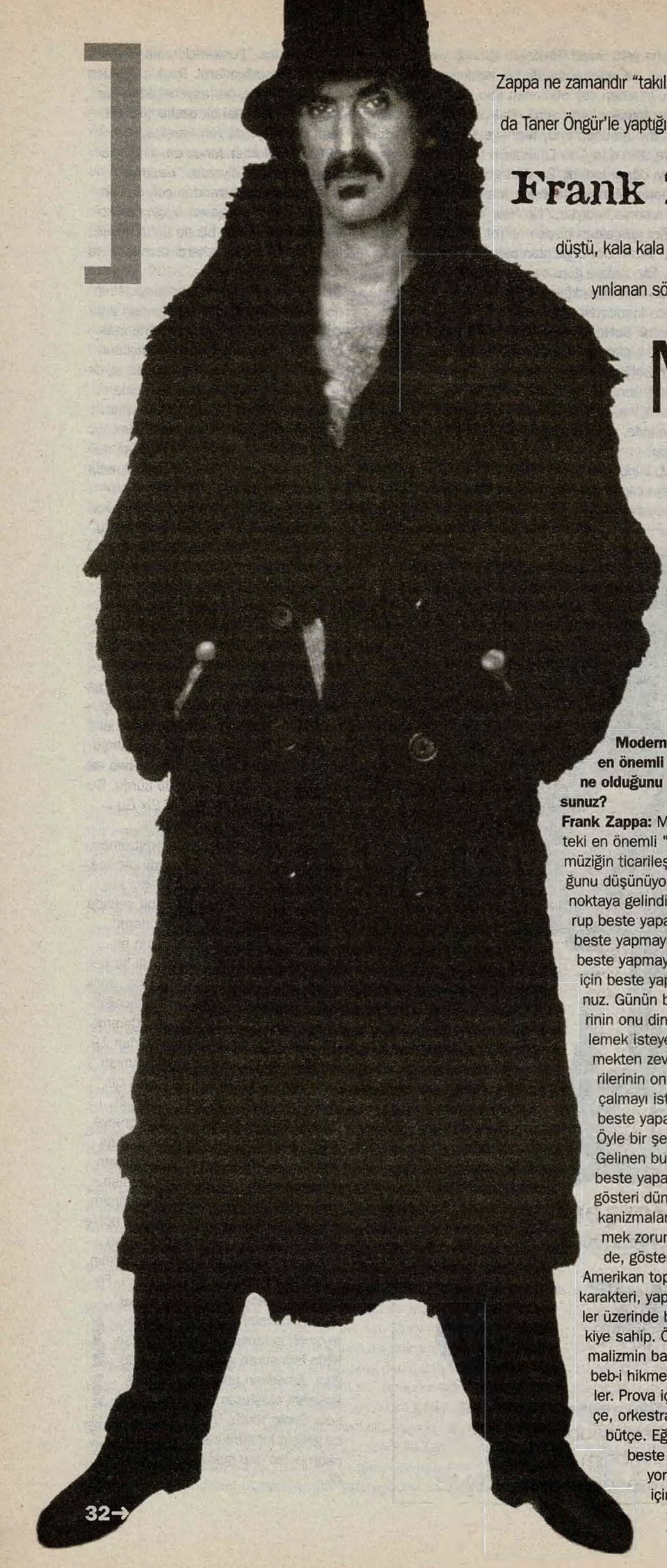

Zappa ne zamandır "takılı"ydı kafamıza. "Ne zamandır" lafın gelişi. 5. sayımızda Taner Öngür'le yaptığımız söyleşiden beri: "Zappa, benim dinlediğim bir o kaldı" diyordu Taner, "eski idollerimin bir çoğu gözümden düştü, kala kala bir tek Zappa kaldı"... Telos dergisinde 1991'de yayınlanan söyleşisi elimize geçince, "hah" dedik:

Frank Zappa

Müzikten mi bahsediyoruz, sosyolojiden mi?

Modern müzikteki en önemli gelişmenin ne olduğunu düşünüyorsunuz?

Frank Zappa: Modern müzikteki en önemli "gelişme"nin müziğin ticarileşmesi olduğunu düşünüyorum. Öyle bir noktaya gelindi ki, artık oturup beste yapamıyorsunuz, beste yapmayı bildiğiniz, beste yapmayı istediğiniz için beste yapamıyorsunuz. Günün birinde birilerinin onu dinleyeceği dinlemek isteyeceği, dinlemekten zevk alacağı, birilerinin onu çalacağı, çalmayı isteyeceği için beste yapamıyorsunuz. Öyle bir şey yok artık. Gelinen bu noktada, beste yapan herkes gösteri dünyasının mekanizmalarıyla başetmek zorunda. Özellikle de, gösteri dünyasının Amerikan toplumundaki karakteri, yaptığınız besteler üzerinde büyük bir etkiye sahip. Örneğin, minimalizmin bana göre sebeb-i hikmeti dar bütçeler. Prova için dar bütçe, orkestralar için dar bütçe. Eğer birisi bir beste yapmak istiyorsa ve prova için sadece birkaç dakikası olduğunu biliyorsa, kalkıp büyük bir orkestra için beste yapmaz. Dolasıyla, o tür besteler yapılmıyor...

Bunda dinleyicilerdeki değişimin rolü yok mu?

Evet, giderek azalıyorlar.

Ama bu minimalizm için geçerli değil.

Minimalizm aslında başka bir hikaye. Zira, örneğin bir Schoenberg'i Dewar's viskileri reklamında tahayyül etmek mümkün değil. Bence minimalizm, 80'lerin halet-i ruhiyesinin mükemmel bir ifadesi.

Ama minimalizm eklektik, popüler ögeler içeren, dolayısıyla izleyicilerin soyut modernizmi rahatlıkla takip edebildiği ve tepki verdiği bir tarz olarak tanımlıyor kendisini. Bundan ötürü de, daha anlaşılabilir, yaklaşılabilir bir tür olduğu iddiasında.

Bu iddia tamamen mesnetsiz değil. Ancak öte yandan, onların yaptıkları, çağdaş hayat tarzına duvar kağıdı yapmaktan başka bir şey değil. Böyle bir duvar kağıdının işlevsel olduğu da su götürmez. Ama, bu çağdaş Amerikan hayat tarzının gerçekten özsel, içsel bir parçası değil. Bir bestecinin çağdaş Amerikan hayatında işlevsel olabilmesinin yegane yolu bu sığ, boş, tekrara dayalı şeyleri yapması. Sonra da bu şöyle rasyonalize ediliyor: E, n'apalım, toplum böyle, biz gariban besteciler de toplumu yansıtıyoruz, yapabileceğimiz başka bir şey yok.

Bir Rolling Stones şarkısının ticari bir ürünün promosyonunu yapması, modern bestelerin ya da şarkı yazarlığının asli nitelikleri hakkında neler düşündürüyor? Eğer müzik böyle maksatlar için kullanılıyorsa...

Eğer bir Rolling Stones parçasını modern bir beste olarak düşünüyorsanız, o zaman

32→

onun ticari kullanımına diş gıcırdatabilirsiniz. Fakat bence, o parçaların yapıldığı zaman, maksat bir kuşağın manifestosunu yazmak değil, para kazanmaktı. Rock'n'roll ile çağdaş sanat müziği arasında bir ayrım yapıyorum. Çağdaş sanat müziği yaparak para kazanmayı düşünmek için kafayı üşütmüş olmak lazım.

"Ciddi" müzik çevrelerinin popüler müzik ögelerini giderek daha fazla kullanmalarına bakarak, rock'n roll'un yeni bir klasik müzik haline geldiği söylenebilir mi?

Hayır. Benim hatırladığım kadarıyla, rock'n'roll tarihinin gelişimi şöyle oldu: Önce, genç şarkıcılar tarafından –dikkat, eski blues şarkıcılarını ya da caz müzisyenlerini kastetmiyorum– şarkılar yazılmaya başlandı. O gençler, genel olarak, kız arkadaşları hakkında şarkılar yapıyorlardı. Ve bu hakiki bir şeydi. Sonra holdinglerin desteğini aldılar. Gökdelenlerdeki purolu herifler bu işin karlı olduğunu farkettiler. Ve rock, giderek holding rock'u haline geldi. Dolayısıyla, bana göre bunun klasik müzikle bir alakası yok. Geçer akçe ve tüketilebilir bir hayat tarzı malzemesi olduğu su götürmez. Kuşkusuz toplumda olup bitenleri yansıtıyor. Mesaj, müziğe ambalajlanıyor... O tür bir malzemeyi yaratmak, beste yapmak değil, bir mamül üretmek. Ben her zaman şarkı yazarları ile besteciler arasında bir ayrım yapmışımdır.

Kimilerine göre, rock müziği tüketim kültürünün alaşağı edilmesine imkan sunuyor.

Bunu yemiyorum. Yemiyorum, çünkü rock müziği, en iyi haliyle, bir halk sanatı. Bir-iki şarkıyı enstrümanlarıyla icra edebilen ve o bir-iki parçanın kendileri için bir anlamı olan insanlar tarafından doğrudan yapıldığında bir halk sanatı formu.

Kastettiğiniz "dünyanın Bob Dylan'ları" mı?

Hayır, o daha sofistike bir düzey. Kastettiğim, "Cannibal and the Headhunters" gibi tek hit'lik gruplar. Uzun vadeli bir kariyeri düşünmeden, hesaplamadan bir araya gelen ve kendilerinin olan, kendilerine bir şey ifade eden bir şarkıyı, o şarkının hakkını vererek icra eden insanlar. O parça, o insanların mucizevi bir şekilde şarkılarını plak haline getirdikleri sıradaki hissiyatlarının ifadesi. İşte bu durumda, rock gerçekten görevini yapıyor. Bir tür demokratik sanat biçimi, çünkü resmen müzisyen, besteci ya da şarkı yazarı olarak tescil edilmemiş insanların "içeri sızarak" kendilerini ifade etmelerine imkan veriyor. Ne var ki, gitgide seyrekleşen bir durum bu.

Yine de, ürünü üretenlerin niyetleri, maksatları ne olursa olsun, müziğin kendisi en başta niyetlenenden daha fazla bir mesaj içeriyor gibi görünüyor. Bir şarkının bir kuşağın manifestosu, marşı haline gelmesi böyle olmuyor mu? Rock müziğini diğer popüler müzik türlerinden farklı kılan da bu durum değil mi? Şarkıların yazılmasındaki, yapılmasındaki saik ne olursa olsun, rock'un bir kuşağın hissiyatını, yaşantısını esrarengiz bir biçimde yakalama ve ifade etme kabiliyeti var. Örneğin Sex Pistols'ı ele alırsak...

Onlar imal edilmişti.

Evet, Sex Pistols müzik sanayiinin karşı kültürü sömürmesine mükemmel bir örnek. Ancak, ironik bir durum söz konusu: Sex Pistols, rock müzisyenlerinin ve dinleyicilerinin gözünde, 1970'lerin ortasında rock'u temellük eden holding kültürüne meydan okuyan bir rock'un potansiyeliydi.

Güzel. Şimdi bana onların bir şarkısını mırıldanın. Müzikten mi bahsediyoruz, sosyolojiden mi? Bana ticari bir oyunun naşıl oynandığını tarif ediyorsunuz. Bunun müzikle alakası yok. Birilerinin içeri sızarak o ticareti, o sanayii sarakaya almaları hoşuma gidiyor. Ama, o ticaretin, o sanayiinin bir parçası olunduğunda bunun ne anlamı kalıyor?

Hiçbir rock ekolü kendisine özgü bir kılığı, kıyafeti olmadan meydana çıkmamıştır. Tüketicilerin "fantazya"ya katılımını sağlayacak bir kostüm yoksa, yeni bir trend olamaz.

Öte yandan, müzik sanayii yeni sömürü alanlarının keşfedilmesi, belirlenmesi ihtiyacından ötürü, bu tür grupların piyasaya çıkmalarına müsaade etmek mecburiyetinde değil mi?

Hiçbir rock ekolü kendisine özgü bir kılığı, kıyafeti olmadan meydana çıkmamıştır. Başka bir deyişle, eğer ortada tüketicilerin "fantazya"ya katılımını sağlayacak bir kostüm yoksa, müzikte –popüler müzikte– yeni bir trend olamaz. Yeni bir grup piyasaya çıktığında, onun gerçekten mega bir grup olabilmesi için saç stilinin veya giysilerinin taklit edilebilir olması gerekir. Bunun müzikle bir alakası yok. Bu, işin pazarlama veçhesi. Şirketlerin bir grubun promosyonuna yatırım yapmalarının sebebi, o grubun iyi şarkı söylemesi, iyi çalması, iyi şarkı yazması filan değil. Ofistekilerden biri meşrubatlarla, alkollü içeceklerle, tekstil endüstrisiyle, ayakkabı üreticileriyle, mücevheratçılarla entegre bir promosyonun, entegre bir rekla-

Mr. Freak

Frank Zappa'yı ve müziğini anlatmak, tasvir etmek deveye hendek atlatmak gibi bir şey. Ancak onun, müzik tarihinin müstesna şahsiyetlerinden biri ve müziğinin, rock and roll yosunlarıyla kaplı kayalıklardan, coşkusu dinmeyen manik fırtınalardan, depresif yakamozlardan, ufukta hiç kaybolmayan, baktığınız yere göre farklı renklere bürünen bir derya olduğunu söylemek mümkün. Zappa müziğini rock, avant-garde, caz ya da pop olarak tanımlamak, onun yeteneklerini sınırlamaktan başka bir anlam taşımıyor. Rock, doo-wop, caz, avant-garde ve klasik müzik gibi, sınırları hâlâ tartışılan birçok türün oluşturduğu bütünün, bu türlerin toplamından daha fazla anlam ifade ettiği görülüyor Zappa'nın müziğinde. Bütün bu ipe sapa gelmez tartışmaların sonunda yine rock kategorisinde yer verilir ona. Peki bu işe o ne diyor? "Hiçbir zaman rock yapmak gibi bir düşüncem olmadı. Hep konser salonlarında çalınabilecek daha ciddi müzikler bestelemek istedim. Ancak kimsenin bunu çalmak istemeyeceğini biliyordum. Böylece, eğer birileri bestelediklerimi dinleyecekse, bir grup kurup rock müzik çalmam gerektiğini anladım."

İtalyan asıllı Francis Vincent Zappa Jr., namı diğer "Mr. Freak, davul çalmaya, "kültürel bir çöplük" diye bahsettiği California'nın Mohave Çölü'nün yanına kurulmuş Lancester Antelope Valley kasabasının lisesinde başlar. Bu yıllarda tam bir r&b ve Edgar Varésé hastasıdır. Okul bandosunda davul çalarken yavaş yavaş beste yapmaya koyulur. Bandoda geçirdiği günler bönleşmiş Amerikan yaşamına karşı olan görüşlerinin filizlenmesinin de başlangıcıdır: "Hoşnutsuzluğumu ifade etmek için müzikten başka çıkış yolu yoktu. Lise yıllarım boyunca olayların kokuşmuşluğunu gördükçe cinlerim tepeme çıkmaya başladı. Müzik eğitimi almamın tek sebebi, okulun futbol maçlarında bir bandoya ihtiyacı olmasıydı. Ben hiçbir zaman spordan zevk almadım. Sadece olanlara baktım ve futbol takımına yeni miğferler almaktan başka eğitim yatırımları olması gerektiğini düşündüm. Bunlar beni gerçekten çok düşündürdü." Genç Francesco'nun okul bandosundan atılması uzun sürmez. "Üstümüzde bordo ve gri renklerdeki üniformalarla dondurucu soğukta oturuyor ve takım gol attığında çalmaya başlıyorduk. Bir ara tribünün altında sigara içmek için ayrıldım. Tam o sırada yakalandım ve bandodan kovuldum. Sadece sigara içtiğim için değil, üniformayla içtiğim için."

Zappa'nın profesyonel müzik yaşamı 1956 yılında San Diego'da Ramblers adlı r&b grubunda davul çalarak başlar: "Onlarla birkaç kez çaldım, fakat pek iyi olmadığımı görünce beni şutladılar." 10 yıl sonra, 1966'da ilk albümü "Freak Out"u –ki ilk konsept ve double rock albümüdür– çıkarır ve 1993 tarihli son albümü "Yellow Shark"a kadar müzikal çizgisinde hiçbir "sapma" görülmez. Bundan Zappa'nın kendi fildişi kulesinde, gelişimden uzak ve kendini tekrar eden bir müzik yaptığı anlamını çıkarmamak gerekir. Aksine, müziğin dar kalıplarını yıkarak tüm unsurlarını kullanmış, geçmişin getirdiklerini zamanın imkanlarıyla birleştirerek "progressive" bir çizgi izlemiştir. Bu meyanda, sadece rock müzik dinleyicisine değil, tüm müzikseverlere hitap eder. Politikası, her döneme göre ayrı şerbet veren, ani ve kesin "dönüş"ler arzetmez. Bir müzisyenin hem geleceğini sağlama alması, uzun bir müzik yaşamına sahip olması, hem de kalıcı olması için gereken ticari boyutu hiçbir zaman arka plana itmez Zappa. Jimi Hendrix, Jaco Pastorius gibi devleri acımasız müzik piyasasının nasıl yuttuğu düşünülürse, Zappa hiç de haksız sayılmaz. "Freak Out"ta da görüleceği üzere, giderek dozu artan absürd gitar tekniği ve ironik lirikleri, oldukça kompleks bir kurguya sahip müzikal yapısıyla diğer müzisyenlerden ayrılır Zappa. O, müziği kendini ifade etmek için yapar: "Bence, eğer müzik yapıyorsanız, her ne duymak istiyor ve her ne sebeple hangi türde yapmak istiyorsanız, kendi zevkiniz için yapmalısınız. Bu bilindik popüler bir tarzda ya da o tarz her neyse, yaşamak ve ölmek meselesi olmaktan çok, bir ifade meselesidir" der. Müziğindeki en belirgin öğeleri, yani ironik liriklerini ve alaycı bakış açısını Ray Collins'le beraber Los Angeles barlarında yaptıkları çalışmalarda pekiştirdiğini söyler: "Mothers denen o müthiş grubu kurmadan önce, Ray Collins'le Pomona civarlarında sürtüyor ve folk şarkılarını gırgıra aldığımız şovlar yapıyorduk. 'Puff The Magic Dragon'u 'Joe The Punny Greaser' adıyla söylüyor ve 'The Streets of Lare-

mın kokusunu aldığında, mangırlar o gruba akıtılır.

Tüketicilerle ürün arasında kurulan mutlak özdeşliğin sanayi tarafından sömürülmesi olarak mı görüyorsunuz bunu?

Bir ürün imal eden herkesin aklının bir köşesinde bunun bulunduğuna eminim. Bir ürünün tutması için ya bir star angaje edilecek, ya da o ürünü popüler kültüre bağlayacak, ilişkilendirecek başka bir yol bulunacaktır. Çünkü, ürün popüler kültürle içiçe geçtiğinde daha yüksek bir değer ihtiva ettiği ilüzyonunu yaratır. Buna en iyi örnek Coca Cola. Bana kalırsa, Cola karbonlu kahverengi sudan başka bir şey değil. Ama, Amerikan bayrağından tutun da başka birçok şeyle içiçe geçmiş durumda.

Bir şarkının bir ürünü sattırabileceğine gerçekten inanıyor musunuz? Yoksa bu yalnızca reklamcıların bir fantezisi mi?

Çift taraflı olduğunu düşünüyorum. Örneğin Michael Jackson'lı iki dakikalık bir reklam satışlarda bir artış sağlar. Şirketlerin kendilerini pop kültürle bir biçimde içiçe geçirmeye mecbur hissetmelerinin bir başka sebebi de, bir varoluş sebebine ihtiyaç duymaları... Güncel olan ne varsa onunla özdeşleşmek istemeleri...

Yani satış yapmanın yolu modern ve "uçuk" görünmekten geçiyor. Bu da Amerikan kültürüyle ilişkili bir şey... Kastettiğiniz bu mu?

Tabii. Mamülünüzü piyasaya yeni çıkan bir video klibiyle ilişkilendiriyorsunuz, o klibin turnesinin sponsorluğunu üstleniyorsunuz, gidilen her şehirde, her yerde markanızı sergiliyorsunuz. Ve böylece o klip, o şarkı, o grup veya şarkıcı sizin satış mümessiliniz haline geliyor. Ancak burada sorun, çağdaş rock müziğinin "olay"larının rafta kalma ömürlerinin pek uzun olmaması. Dolayısıyla, sürekli olarak özdeşlik kurabileceğiniz yeni "olay"lar bulmanız gerekiyor.

Diyelim ki kırsal kesimdesiniz... Ve Madonna'yı seviyorsunuz! Niçin? Madonna'nın sizin için anlamı ne? Bir heyecan sembolü. Yaşadığınız yerde olmayan bir şeyin sembolü. Peki onu elde etmek için ne yapmanız lazım? Ya yaşadığınız yeri öyle bir hale getireceksiniz ki, kendi Madonna'larınız türeyecek... Ya da kalkıp Madonna'ların olduğu yere gideceksiniz...

Peki, rap'in popülerliğini nasıl açıklıyorsunuz?

TV reklamlarının yirmi-otuz yıllık şartlandırması olmasaydı, rap popüler olamazdı.

Yani rap'in çok televizyon seyretmenin bir ürünü, bir sonucu olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Sezgilerimin ilk reaksiyonu böyle. Ayrıca, Amerika'da şiir adına elimizde kalan da bu. Görsel sanatlar adına elimizde kalan ise reklamlar. Klip piyasasında en çok aranan yönetmenler, reklam filmi yönetmenleri. O yönetmenler daha sonra, en çok aranan sinema filmi yönetmenleri haline geliyor.

Televizyon reklamlarının yirmi-otuz yıllık şartlandırması olmasaydı, rap popüler olamazdı. Amerika'da şiir adına elimizde kalan da bu. Görsel sanatlar adına elimizde kalan ise reklamlar.

Reklamcıların insanların ihtiyaçlarını topyekün manipüle ettiğini mi düşünüyorsunuz? Yoksa, insanlar o denli sinikleştiler ki, özgür iradeden arta kalan sadece bu sinizm mi?

Yüzde yüz diye bir şey yok. Şöyle söyleyeyim: Eğitim sisteminin bozulmasıyla doğru orantılı olarak, reklamcıların insanları ikna etme kabiliyetleri artıyor.

İnsanların etik ve ahlaki muhakeme yapamamaları, yalnızca eğitim sisteminin çöküşüne bağlanabilir mi?

Her şey çöktü, çünkü bir evde hem baba, hem anne çalışmazsa makul bir hayat seviyesini tutturabilmek imkansız. Anne-baba işteyken çocuklara kim bakıyor? Televizyon. Peki çocuk okula gittiğinde ne yapıyor? Hiç. Çünkü okulda yapacak bir şey yok. Okul boktan bir şey. Günün altı veya sekiz saatini geçirmek için cehennemî bir yer. Ve televizyondaki her şey insanı entellektüel gelişmeden uzaklaştırıyor. Burada, California'da yayınlanan bir reklam var. Bir grup genç bir matematik problemiyle uğraşıyor. Fakat problem bir türlü çözülemiyor. Derken, reklamdaki gençlerden biri şöyle diyor: "Neden düşünüyoruz ki?" Bu bir bira reklamı. Anafikri, "Why think, when you can drink!.." (Ne diye düşüneceksin, içmek varken!..)

Kültür sanayii sorunu özellikle kentsel bir sorun mu?

Televizyon ağı, kırsal kesimlerin, kasabaların, küçük kentlerin kabullenebileceği, hatta hoşlanacağı bir eğlence türünü yaratmaya çalışıyor. Üstelik bu, şehir merkezlerinde yaşayan ve kır-

do'nun sapıklaştırılmış versiyonu 'The Streets of Fontana'yı çalıyorduk. Amacımız insanları herhangi bir şekilde etkilemek değildi, sadece gülmek, eğlenmek için yapıyorduk. Eğer birileri eğlendiyse ne ala, yok eğlenmediyse, kimin s.kinde? Yaptığım hiçbir şeyi birilerini etkilemek ya da ayartmak için yapmadım."

1964'de Ray Collins'in r&b parçaları cover'layan grubu Soul Giants'ın gitaristinin bir başka grupla dirsek temasına geçmesi üzerine, gruba geri döner. En sonunda kafasındakileri gerçekleştirebileceğini gören Zappa, grup elemanlarına fikirlerini anlatır. Kabul cevabını aldıktan sonra, anneler gününde grubu ismini Mothers olarak değiştirirler. Plak firmasının teklifiyle isimlerini yeniden değiştirip Mothers of Invention yaparlar ve ilk albümleri "Freak Out"u yayınlarlar. "Freak Out", ilk albüm için başarılı denecek bir satışa ulaşır. Ancak grubun Los Angeles'ta yaptığı "uçukluklar" otoriteleri kızdırır ve bunun üzerine soluğu New York'ta alırlar. Nitekim albümde yer alan şarkıların sözleri de muhafazakar Amerikalıları kızdırmayacak gibi değildir. Zappa, "Hungry Freaks Daddy" adlı parçadan başlayarak, ırkçılıktan bir türlü vazgeçemeyen geleneksel Amerikan mentalitesini yerden yere vurur. "Trouble Every Day", bu söylemin en sert hale geldiği şarkıdır: "Ülkenin her yerinde aynı / Siyah ve beyaz ayrımı... Bütün o aptal kitle / Her gün daha fazla büyüyeceğe benzer / Birkaç serserinin söylediklerini her işittiğinizde / İçinize girmek ve sindirmek istiyor / Derinizin rengi yüzünden / Sadece ona benzemediğiniz için / Siyah ya da beyaz olmanız farketmez / Çünkü o kan çıkarmak için dışarıda bu gece..."

Almanya'da verdiği bir konserde yaptığı rivayet olunan bir "muzip"lik, Zappa "fenomeni"nin özeti gibidir: Berlin'de vereceği ilk konserde stadyum hıncahınç doludur. Herkes yerini alır ve Zappa sahneye çıkar, sağ eliyle Nazi selamı vererek 'Hayl Hitler' diye bağırır. Seyirciler şaşırır ve küçük bir topluluk aynı şekilde yanıt verir, sağ elleri havada. Zappa hareketini tekrarlar ve bu sefer daha büyük bir kitle karşılık verir. Üçüncü seferde ise tüm stadyum 'Hayl Hitler' selamıyla çınlamaktadır. Zat-ı muhterem ne yapsa beğenirsiniz: 'Siz daha adam olmamışsınız' deyip sahneyi terkeder. Ve Almanya dönüşünde, uçakta 'Dumb All Over' adlı şarkının sözlerini yazar. Bu rivayet doğru mudur bilinmez ama, böyle bir adamdır Zappa. Tüm gününü hamburger yiyip bira içerek ve TV seyrederek geçiren Amerikan toplumunu eleştirdiği, ikinci albümünde ("Absolutely Free") yer alan "Plastic People" adlı parçası marş haline gelir Zappamaniaclar arasında. Şarkı ta Çekoslovavkya'da yankılanır, bir grup Çek müzisyen şarkının isminden ve sözlerinden ilham olarak Havel'in önderliğindeki muhalefetin ön saflarında yer alan "Plastic People" grubunu kurarlar. Daha sonra "You Can't Do That On Stage Anymore Vol. 1"da da yorumladığı parçanın sözleri şöyledir: "Bir gün dışarı çık ve şöyle bir dolaş / Şehrini Nazilerin yönettiğini göreceksin / Sonra eve git ve kendine bir bak / Sence başka birinden mi bahsediyoruz?"

Vatandaş Zappa, muhafazakarlara, çıkarcı politikacılara karşı olan tavrını Reagan ve Bush döneminde de sürdürür. Bu başkanların dönemlerinde kaybedilenlerin geri kazanılabeceğini düşünerek seçimlerde Demokrat Parti adayı Bill Clinton'ı destekler. Ancak Clinton'ın Beyaz Saray'da iktidara gelir gelmez yaptığı bir düzenleme kanına dokunur: "Clinton'ın ofisine yerleşir yerleşmez Beyaz Saray'da sigara içilmesini yasaklaması, beni tam bir hayal kırıklığına uğrattı. Nasıl bir sembolizmdir bu? Bu, Beyaz Saray'da tütünseverlere karşı Sağlık Nazileri tarafından yapılmış bir sosyal düzenleme programı. Dilerim insanlar 'sonsuza dek yaşama' sevdasından kurtulur.

Tüm müzik eleştirmenlerince bir "ikonoklast" olarak betimlenen Zappa, 60'lı yılların sonunda altın dönemini yaşayan 'Flower Power' akımını ve psychedelic rock'u da en iğneli sözlerle eleştirerek çıkıntılığını gösterir. Herman Hesse'in dediği gibi, kalabalığın oluşturduğu sürüde kimseye zararı olmayan aptal bir koyun olmaz. "Çiçek Çocukları", uyuşturucunun her çeşidiyle türlü deneyler yaparak daldan dala konup "bilinç yükseltme"ye çalışırken, o "ayık kafa"yla müziğini nasıl daha ileri götürebileceği üzerine çalışır. Nitekim, ömrü boyunca hiç uyuşturucu

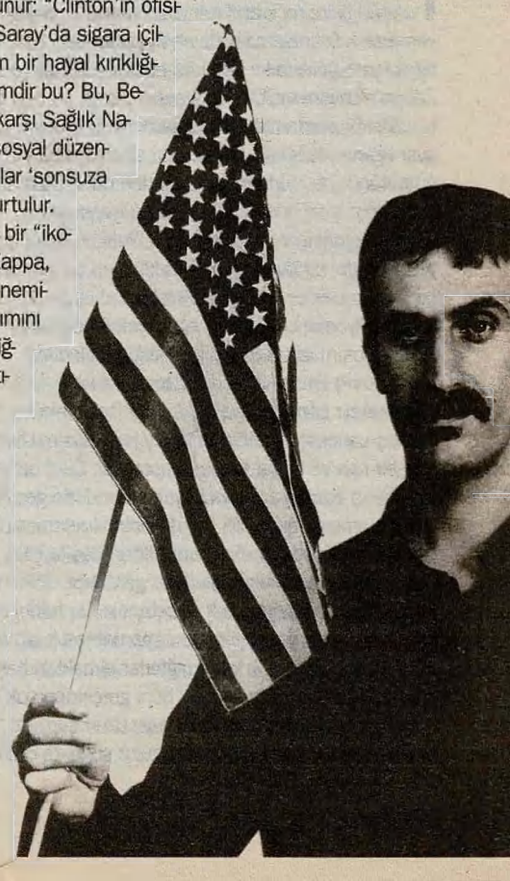

sal kesimlerdeki insanlardan nefret eden, onlara "hödük" diyen insanlar tarafından üretiliyor. Dahası, bu insanlar kırsal kesimlerdekilere eğlence üretirken amansız bir rekabet ortamında kendi varoluşlarını korumak, sürdürmek için ölüm-kalım mücadelesi veriyorlar. Böyle bir işleri, meslekleri olduğundan, onların kötücül zihinleri, hastalıklı mentaliteleri televizyon vasatı aracılığıyla toplumun tümüne sirayet ediyor. Onların, neyin güzel olduğuna... Neyin değerli olduğuna... Neyin ilginç, heyecan verici olduğuna... Neyin haber olduğuna dair fikirleri... Her şey onların zihniyetine göre biçimleniyor. Ve kırsal kesimdeki "küçük adam"ın hiç şansı yok.

Fakat kırsal kesimlerde, küçük kent ve kasabalarda bile –geleneksel olarak metropollerin kontrolüne, denetimine, hegemonyasına direnen ve Amerikan popülizminin kaynağı olan kesimlerde bile– kendi toplumları dışında oluşturulan, biçimlendirilen beğenilerin, zevklerin, değerlerin benimsendiği gözleniyor. O toplulukların geleneğinden, ananelerinden bir şey kalmadı mı yoksa?

Ananeler hâlâ var ama, giderek yok oluyorlar. Gelenekler hâlâ var ama, giderek kayboluyorlar. Ancak, özlemler de var. Fakat ne yazık ki, o özlemler insanları metropellerdeki davranış biçimleri doğrultusuna yöneltiyor. Diyelim ki bir çiftlikte yaşıyorsunuz... Ortabatı'dasınız... Kırsal kesimdesiniz... Ve Madonna'yı seviyorsunuz! Niçin? Madonna'nın sizin için anlamı ne? Bir heyecan sembolü. Yaşadığınız yerde olmayan bir şeyin sembolü. Peki onu elde etmek için ne yapmanız lazım? Ya yaşadığınız yeri öyle bir hale getireceksiniz ki, kendi Madonna'nız, Madonna'larınız türeyecek... Ya da kalkıp Madonna'ların olduğu yere gidip onların arasına karışacaksınız...

Fakat kırsal kesimlerdeki toplulukların geçmişi de alacalı bulacalı. "Homojen" bir cemaat arzusu taşıdıkları, bu arzularıyla Amerikan ırkçılığının ve etnik nefretin ana kaynağını oluşturdukları yolunda görüşler var.

Metropellerdeki insanlardan daha iyi ya da daha kötü olduklarını düşünmüyorum. Aradaki fark şu: Metropollerde daha çok medya var, daha çok nutuk atılıyor... İkiyüzlülük daha fazla. Yoksa, ırkçılık aynı ırkçılık.

Irkçılığın bu ülkenin en büyük sorunu olduğunu düşünüyor musunuz? Bugünkü ırkçılık hep var olan ırkçılık mı, yoksa yeni bir versiyonla mı karşı karşıyayız?

Irkçılığın Amerikan toplumunun hammaddelerinden biri olduğu kesin. Renk ırkçılığı var, sınıf ırkçılığı var ve politik ırkçılık var. Irkçılığın Amerika'daki halinin diğer toplumlarla kıyaslandığında daha patolojik olup olmadığı meselesine gelince... Muhtemelen, diğer ülkelere kıyasla bu ülkede çok daha fazla ırkçı dirsek temasında. Burada nefret edecek daha çok insan var. 50'li yıllarda bir "kardeşlik haftası" ve buna benzer şeylerin tesis edilmeye çalışıldığını hatırlıyorum. Pek uzun sürmedi elbette. Çünkü böyle bir şeyin gerçek bir sebebi yok gibiydi. Reagan dönemini müteakip, açgözlülüğün iyi bir şey olduğu hükümet tarafından resmen ilan edildikten sonra insanlar niye kardeşliği çağrıştıran herhangi bir şeye yönelsinler ki! Eğer hükümet böyle diyorsa, bu gezegendeki en önemli şey insanın kendisini düşünmesi ise, niye başkalarını düşünelim, niye diğerkâm olalım ki!

Çeviren: **Yücel Göktürk**

madde ve alkol kullanmadığını belirttiği bir söyleşide şöyle der: "Bazı rock-'n'roll müzisyenleri çok para kazanıp, kazandıkları paraları burunlarına sokuyorlar. Ben kendi kazandıklarımı kulağıma sokuyorum." Küçüklüğünde yakalandığı astım hastalığına rağmen vazgeçemediği bir alışkanlığı vardır ki, o da günde iki paket tükettiği Marlboro'sudur: "Memnuniyetle söylemek isterim ki, son yıllarda ilk defa sigara içenlerin sayısı azalmıyor, aynı kalıyor. Sigarayı seviyorum ve her zaman sevdim."

1967'de yaptığı "We're Only In It For The Money" adlı albümüyle, John Lennon'ın sesini taklit edip Beatles'ın "Sgt. Peppers' Lonely Hearts Club Band" albümünü makaraya alır. Tabii hippiler de alır nasibini bu ve bundan sonraki albümlerde. Özellikle Robert Plant, Elton John, Stephen Stills gibilerini ve groupie'leri kafaya aldıkları "The Groupier Routine" ve Led Zeppelin'in "Stairway To Heaven"ı gibi rock klasiklerinin komik yorumları, her konserin ayrılmaz bir parçası haline gelir...

Zappa'nın etkilendiği Guitar Slim, Johnny 'Guitar' Watson, Clarence 'Gatemouth' Brown gibi r&b müzisyenlerinin yanında Varésé, Igor Stravinsky, Tchaikovsky, Bartok, Pierre Boulez gibi klasik müzik bestecileri de önemli yer tutar. Öyle ki, bu müzisyenlerin oldukça zor eserlerini konserlerde ve birçok albümde rahat bir performansla yorumlar. 70'lerin ortasından itibaren müzik teknolojisinde meydana gelen gelişmelerle birlikte, teknolojinin sunduğu nimetleri sonuna kadar kullanır. 80'lere geldiğimizde Zappa albümlerinde oldukça karışık synthesizer'lardan çıkan yoğun efekt ve sampling'ler göze çarpar. Aslında eskiden sınırlı imkanlarla yaptıklarını şimdi modern teknolojinin kolaylıklarıyla yapmaktadır. Burada önemle değinilmesi gereken nokta, Zappa'nın zamanla stüdyo albümlerinden konser albümlerine yönelmesidir. Stüdyoda kullandığı tüm aletleri üşenmeden konser salonlarına taşıyıp uzun emprovizasyonlarla dolu eşsiz konserlerini double albüm olarak piyasaya sürer. Herhalde Grateful Dead'le birlikte en fazla konser ve korsan albümlere sahip müzisyendir Zappa. Tabii burada yapılan hinliği de atlamamak gerek. Konser albümlerine yönelerek, dinleyicisini konser sound'una alıştırarak, hem sonradan tüm konser kayıtlarını piyasaya sürme imkanı bulmuş, hem de bir albümü iki kaset olarak çıkarmıştır. Bu yüzden çoğu albümü double'dır. Double olmayanlar ise, "You Can't Do That On Stage"- "Bunu Sahnede Yapamazsınız" gibi seri halinde yayınlanmıştır. İşin ticari tarafı bir yana, ilerleyen yılların Zappa'nın müziğini daha "uçuk" bir hale getirdiği görülür. Caz ve klasik müziğe olan ilgisi iyice artar, ki bu da "Jazz From Hell" albümünden "Make A Jazz Noise Here"a kadar olan süreçte çok belirgin bir hal alır. Zappa'yı bir gitar virtüözü olarak tanıyanlar için, rahat rahat gitarını dinleyebilecekleri bir albümünü bulmak güçtür. Herhalde bunu da farketmiş ve "Guitar" serisiyle virtüözitesini doya doya dinleyebileceğiniz çalışmalar ortaya koymuştur.

Uzun müzik hayatı boyunca, birlikte çalmadığı müzisyen kalmamıştır belki de. Psyhedelic çalışmalar da yapan en yakın arkadaşı Don Van Vliet'den –nam-ı diğer Captain Beefheart– Jimi Hendrix'e, Jean Luc Ponty'den Adrian Belew'e, John Lennon'dan Ravi Shankar'a kadar onlarca müzisyenle çalar. Alice Cooper'ın kadın elbisesiyle sahneye çıkmasını teşvik eden de odur, Steve Vai gibi kötü bir kopyasını yaratan da.

1988'de, Amerika turnesinin sonuna doğru, grubunun dağılması üzerine bir daha turneye çıkmaz. 1987'de çıkardığı "Jazz From Hell"le Grammy ödülünü kazanır. Ardından, çeşitli sanatçıların katıldığı, John Cage'e ithaf edilen "A Chance Operation" adlı albümde Cage'in en ünlü parçasını yorumlar. 1990'da prostat kanseri olduğunu öğrenince Los Angeles'daki evinde inzivaya çekilir ve bir daha konser vermez.

Hastalığı iyice ilerleyince yavaş yavaş elden ayaktan kesilmeye başlasa da, son ana kadar evinde müzikal çalışmalarını sürdürür Zappa. Bu şartlarda neden müzikle uğraşmaya devam ettiğini şöyle anlatır: "Bunu yapıyorum çünkü her zaman yaptığım iş buydu. Başka alternatif var mı? Yatakta kal ya da çalış. Şayet benimki gibi bir stüdyoya ve iyi aletlere sahipseniz ve hâlâ müzikal fikirleriniz varsa, o zaman çalışmaya gider ve daha fazla çalışamayana değin çalışırsınız. Eskiden gece kuşuydum, fakat şimdi genellikle akşam altı-yedi deyince yatakta oluyorum. Tüm gün boyunca çalışmak bana çok zor geliyor. Sabah 6.30'da kalkıyorum. Eğer 12 saat çalışabilirsem, gerçekten bir şeyler yapabildiğim kanısına varıyorum." Hastalandığı dönemde bir makalede yer alan "Frank, kanser gibi salak bir şeyden rahatsız olmaz" şeklindeki ifadeye yanıtı ilginçtir: "Eee, oldukça s.kik bir iyimserlik bu. Durun anlatayım size. Kanser sizi rahatsız eder. Sizi ölüme götürecek kadar bile rahatsız eder. Ben hayatım için savaşıyorum. Şu ana kadar galip olan da benim." Bu sözleri söyledikten sonra, doğumgününe 17 gün kala, 4 Aralık 1993'te kansere mağlup olur; külleri gökyüzüne savrulur. Külleri üstümüze düşmüş müdür bilinmez ama, müziği hâlâ kulaklarımızda.

Kerem Demir

→35

ilk albümler

Müzik sadece Londra'da, New York'ta, Los Angeles'da yapılmıyor. Bu seferki ilk albümcülerin biri İzlanda'dan, biri İsveç'ten, biri de Amerikan taşrasından geliyor. Üçü de müziği sadece müzik olarak görmeyen, sanat alemlerine giren çıkan genç ve yetenekli arkadaşlar...

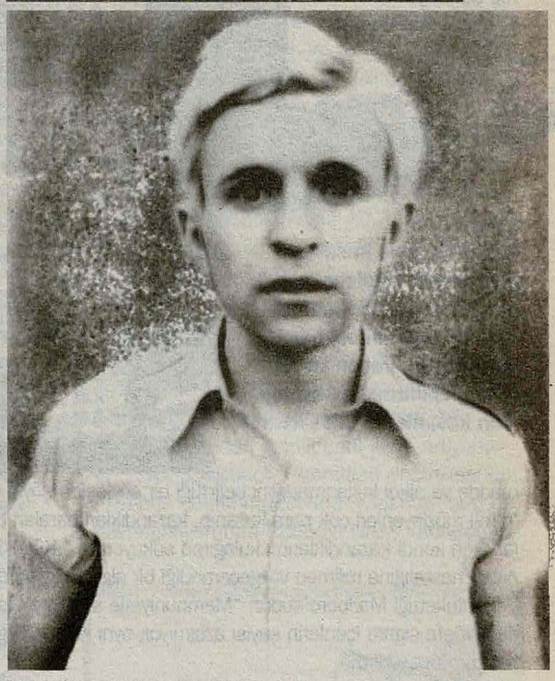

Gus-Gus
Filim çocuklar

Björk'ü ihraç etmesi bile İzlanda'nın tanınmasına yetmemişti. Ama Blur'ün Damon Albarn'ı orada bir ev tutunca, Pulp'ın Jarvis Cocker'ı da ara sıra tatile gidince kıymete bindi bu buz ve yanardağ ülkesi... Bugünlerde de dikkatler Gus-Gus'a çevrilmiş durumda: Dokuz kişiler, İzlandalılar ve İzlandalıların hemen hemen hepsi için söz konusu olan "hafif kaçık olma" durumu onlar için fazlasıyla geçerli. Müziklerinin avangard olduğunu iddia etmek güç ama müzik dışı uğraşlarının ilginçliğiyle günümüz müzik dünyasının en renkli gruplarından biri oldukları kesin. Bir araya gelip Gus Gus'ı kurmalarının öyküsü de bir tuhaf. Reykjavikli yönetmenler Stefan Arni ve Siggi Kjarntasson'un "Pleasure" adlı filmlerinin kadrosuna DJ'inden tutun da, fotoğraf sanatçısına, şairine, altın plaklı rock yıldızına, İzlanda gece kulüplerinde şovlar yapan bir travestiye kadar bir sürü sanatçı doluşunca, işler kısa sürede rayından çıkıyor ve bu enteresan ekip sonunda Gus Gus'a dönüşüyor. Gruba giren çıkan belli değil, içlerinde bir politikacı bile var. İsimleri Fassbinder'in bir filminden geliyor. Elemanlar, ilham kaynakları olarak Kraftwerk, Eno ve Derek Jarman'ı gösteriyor. Gus Gus hip-hop, minimal tekno, trip-hop, soul gibi farklı türleri kapsayan eklektik bir yapıya sahip... Üzerinde tek bir ağacın bile bulunmadığı bu garip volkanik ülkeden Sugarcubes'den bu yana pek heyecan verici bir şey çıkmamıştı. Gus Gus ise bu uzun süren sessizliği bozacak gibi gözüküyor, zira Björk ve arkadaşları kadar devrimci olmasalar da, en az onlar kadar eğlenceli oldukları kesin. İlk albümleri "Polydistortion"a (4AD/KodMüzik) kulak vermek kafi.

Bestelerin çoğunun altına imza çakan "rejisör" Siggi Kjarntasson, ülkesini ve Gus-Gus müziğini anlatıyor: "Avrupa ülkelerine gittiğimde meteoroloji haritalarına bakıyorum, İzlanda yok, çünkü çok batıda. Amerika'da da yokuz, çünkü çok doğudayız. Bir nevi 'hiçbir yerde' yaşadığımız hissine kapılıyorum bazen... Hiçbir şeyi kaçırmamak için sürekli –teknolojik, müzikal, sanatsal– her türden yeniliği kolluyoruz. İzlanda'da herkes Internet'e bağlı, bu çok doğal, yaşayan bir şey. Bu adada topu topu 260 bin kişiyiz, başka yerlerde de insanların yaşadığını bilmek çok iyi. Aksi takdirde soluğumuz kesilir... Küçükken ülkenin güneyindeki adacıklara kamp yapmaya giderdik. Penguen avlardık ya da yumurtalarını çalmak için yarlara tırmanırdık. İzlandalı çocuklar yüzyıllardan beridir bu işi yaparlar. Burada temel esin kaynağımız doğa. Böyle bir dinginliği, bu ışığı, bu saflığı başka hiçbir yerde bulamazsınız. Tabiat ana, yanardağlarıyla, gayzerleriyle kendini sürekli hatırlatır. Gözüpek insanların canına kıymakta da tereddüt etmez: Geçen yıl 34 kişi çığ altında kalarak öldü, her yıl bir o kadar balıkçı denizde yok oluyor. Doğayla ilişkimiz sadece eski kuşaklar için değil, bizim kuşak için de çok mistik özelliklere sahip. Bazen dünyayla özel bir bağ kurmak için, acilen çocukluğumuzdaki gibi kamp yapma ihtiyacı hissediyoruz içimizde...

Gus-Gus, hepimizden bir şeyler taşıyan bir 'best-of' grubu. Çalışma biçimimiz normal bir rock grubundan çok farklı. Önce her birimiz kendi kendine normale yakın şarkılar yazıyor, sonra bir araya gelip çok eğlenerek onları remiksliyoruz, bambaşka bir şey ortaya çıkıyor. Müzik bizim sanatsal faaliyetlerimizin sadece küçük bir parçası, müzik dışında kitaplar, filmler, sergiler, happening'ler var. Bizde sanat formları arasında duvarlar yok, bir başçı neden heykeltraş olmasın ya da videolar çekmesin... Eğer para kazanırsak yine filmlere, sergilere, müziğe akıtırız parayı. Para, sadece yaratmak için gerekli bir şey. Hiçbirimiz için kendi başına bir amaç değil. Zengin olunca sanatçı olunamayacağını biliyoruz..."

36→

Olivia Tremor Control
Ses ressamları

Olivia Tremor Control'un beş "taşralı"sı kendilerini bir araya getiren "kozmik" bir gücün varlığına inanıyor. Amerika'nın ücralarında, adı duyulmamış kasabalarda yetişmişler. Üçü Louisiana'daki Ruston'dan, diğer ikisi ise New Jersey taraflarındaki Newark'tan geliyorlar. Ama kaderleri Georgia'ya, Athens'a yazılmış. Yani REM'in, B-52's'un, Vic Chesnutt'ın memleketine... Etraflarında yapılan müziklere pek bulaşmıyorlar. Grunge da umurlarında değil, envai çeşit folk-rock sentezi de. Onlar, adeta Türkler gibi psychedelic, senfonik rock seslerinin peşindeler. Adına concept-album denen, bütün 70'lere damgasını vuran, bugünlerde tekno camiasında da benzerlerine rastlanan "konulu" albümler yapmak istiyorlar. Bir tane yaptılar bile: Üç albümlük materyali "Dusk At Cubist Castle"da (Flydaddy) topladılar. Sanki 60'ların, 70'lerin yüzlerce plağından yapılmış "alıntı"ların bir araya getirilmesi gibi bir şey bu ilk albümleri. Her psychedelic eser gibi bu albüm de uyarıcılarla, halüsinojenlerle irtibat halinde. Kısacası, Beatles'ın unutulan George Harrison boyutunu da canlandırıyorlar... Amerika gibi bir yerde nasıl farklı bir müzik yaparız ve plaklarımızı özgürce nasıl dağıtırız diye epey kafa patlatmışlar, ki bu bile tek başına takdire şayan bir durum... Grubun "gizli kapaklı" elemanlarından biri söz alıyor: "Kendimizi asla şu kızgın müziğin, grunge'ın içinde kabul etmedik. Geçmişteki müziklerin binbir filtreden geçmiş halleriyle beslenmektense, doğrudan doğruya geçmişin kendisine, ana kaynağa daldık. Bir radyonun diskoteğinde aylarımı geçirdim. Ornette Coleman, atonal müzikçiler ve 60'ların sonundaki pop gruplarının tonları bana hitap ediyordu. Ayrıca, sevdiğim bütün genç grupların söyleşilerini yaladım yuttum, onlara yol gösterenlerin kimler olduğunu bilmek istiyordum. Böyle, böyle Can'i, John Cage'i, Eno'yu, Stockhausen'ı keşfettim... Gruptakilerle Athens'da bir araya geldik. Kulüpleriyle, konser salonlarıyla müziğe sonuna kadar açık bir şehir, bütün Amerika'da böyle yaygın bir ünü var. Gruplar arasında hem büyük bir rekabet, hem de büyük bir dayanışma var. Burada meteliksiz de yaşayabilirsiniz, küçüklüğüne karşın taşralı müzisyenler için, özellikle de bizim gibi New York, Los Angeles korkusu yaşayanlar için bir cennet, bir eldorado. Burada biriyle tanıştığın zaman, "adın ne, hangi grupta çalıyorsun" diye soruyorlar insana. Birçok müzisyen REM'in izini sürmek için buraya düşmüş durumda. Ama Michael Stipe kimsede kurulacak düş bırakmıyor, çünkü içimizden biri gibi sokakta her gün ona rastlayabiliyorsun, sihir bozuluyor. Hatta Stipe bizim evin olduğu caddede oturuyor. Ama bunu herkes söyleyebilir, çünkü burda bir tane cadde var zaten...

Bizim albümümüz bir takım küçük şarkıların ardarda dizilmesiyle oluşmuş sıradan bir koleksiyon değil. Bir sanat eseri gibi bir bütün. Kendimizi bir rock grubundan ziyade, ses ressamları olarak görüyoruz. Oasis'e uzağız ama sürrealizme, dada akımına yakınız..."

Jay-Jay Johanson
Narin adam

Tuhaf bir sarışın adam peydah oldu müzik aleminde. Bir İsveçli. Vokali fena halde son zamanların kült ismi Scott Walker'ı andırıyor, şarkılarının altyapısında ise Portishead'i andıran trip-hop'lar var... Jay Jay Johanson'un çocukluğu müddetince ailesi müzikle her saniye içiçe. Abla Abba dinliyor, abi Sweet, anne Elvis takılıyor, baba Erroll Garner. Jay-Jay ise hard-rock'tan, Kiss'ten filan hazzediyor. Ama 14 yaşındayken talihi dönüyor. Babası, yaşadıkları küçük Skara kasabasında bir Chet Baker konseri organize ediyor. O konserde yeni bir dünyaya adım atıyor Jay-Jay. Zaten ailesinin desteğiyle kaç zamandır gitar, piyano, saksofon çalıyor, şan eğitimi alıyor... Müzikle yetinmeyip sanatın diğer alanlarıyla iştigal etmeye başlıyor, ama müzikten kopmuyor. Hatta çalıştığı ajansta kendi hayali plaklarının hayali kapak tasarımlarını yapıyor. Sonunda dönüp dolaşıp müziğe varıyor. Yanında iki kişi daha var: Bir klavyeci, bir de DJ. Yeter de artar. Albümünün adı kısa ve öz: "Whiskey" (Commando!/BMG). Johanson, müziği hakkında bazı ipuçları veriyor: "Çok tuhaftı. 14 yaşındaydım ama artık isyan edemiyordum. Tersine hoşuma giden müziklerin onunkilerle aynı olduğunu babama kabul ettirmek zorundaydım. Bir genç için galiba yüz karasıydı ama Chet Baker dinlemekten kendimi alamıyordum. Kız arkadaşımla Chet Baker dinlerken sevişiyorduk. Arkadaşlarım bu iş için fonda Sade'yi ya da George Michael'ı tercih ediyorlardı oysa... Müzik her zaman benim hobim oldu, tasarımcılık ise mesleğim. Plak şirketiyle tesadüfen kontrat yaptım. İsveç'in en iyi sanat akademisinden mezunum. İnsanlar genellikle sanat okullarına kuşkuyla bakarlar. Ama bence gerçek yaratıcı insanlar tek bir ifade biçimiyle yetinemezler; mesela bakın Serge Gainsbourg'a ya da David Bowie'ye... Sesimle çok cebelleştim ben, daha on yaşındayken korolarda şarkı söylüyordum. O sıralar kardeşlerimle ilk grubumuzu kurduk. Kalın, koyu bir sesim vardı hep. Scott Walker ve David Sylvian, gençlik idollerim oldular. Taşradaki küçük hayatından gına gelmiş hafif efemine biri için mükemmel modellerdi. Yaşadığım yerin tek bir özelliği cezbediyordu beni: Okyanusa yakınlığı. Üzgünken daha iyi yazıyorum. Eğer her yanından kültür fışkıran büyük bir kentte yetişseydim merak duygumu yitirirdim. Ama Skara gibi bir yerde kendine has bir dünya yaratabiliyorsun. Ben de müzik yapıyordum, resim çalışıyordum, fanzinlere yazılar yazıyordum... İsveç'teki bu keder ailelerin parçalanmasından kaynaklanıyor. Kimse size damarlarınızda dolaşan kanın kardeşlerinizinkiyle aynı olduğundan bahsetmiyor. İsveç'te kendinizi bir anda yapayalnız buluvermeniz işten bile değil... Annemler yedi kardeş ama birbirlerini görmemişler bile. Ama dert etmiyorum. Bağlarımı kopardığımda kendimi daha yaratıcı hissediyorum. Yalnızken melankoliğim, yani mutluyum..."

GÖLGE

Ankara'nın göbeğinde

Rock ve Blues'un GÖLGE'sinde

Her akşam canlı müzik eşliğinde

Kesenize uygun bir mekan

Pazar : Pilli Bebek
Pazartesi : Pilli Bebek
Salı : Yerküre
Çarşamba : Pilli Bebek
Perşembe : Pimple
Cuma : Hayır
Cumartesi : Hayır

Açılış 12.00

SSK işhanı 3. Çarşı Katı
Kızılay / Ankara
Tel: 0 312 434 09 78

Yine Cohen'lerdeyiz... Sonuna yaklaştık ama siz deyin üç, biz diyelim iki, daha birkaç ayımız var...

Leonard Cohen

Bir tahta parçasına tutunmak...

Politikayla doğrudan pek ilgilenmediğinizi söylüyordunuz, 1961 yılında, Castro devriminin ortasında, Küba'da ne yapıyordunuz?
Genel olarak, bir şekilde dünyayı tanımaya çalışıyordum. Yaptığım şeylerin, eylemlerimin çoğunu motive eden de buydu. Başka hareketlerde bilginin ipuçlarını arıyordum. Evrene kendi izimi bırakabileceğim uygun bir durumun ortaya çıkacağını düşünüyordum ve böyle bir durum meydana geldiğinde yakalayabilmek için çeşitli değişim hareketlerini inceliyordum.

Küba'da ne olarak bulunuyordunuz? Bir gözlemci mi, yoksa olayın aktörlerinden biri mi?
Bütün her şeyi yönlendirenin ben olduğumu sanıyordum. Hem adayı Amerikan işgaline karşı savunuyormuşum, hem de bu işgali ben planlıyormuşum gibi bir hisse kapılıyordum. Bütün olayın elebaşısı bendim... *(gülüyor)*

O devirlerde, "şiddete karşı çok derin bir ilgi" duyduğunuzdan söz etmiştiniz...
O sıralar çok moda bir yaklaşımdı bu. Bugün şiddet çok daha az ilgimi çekiyor. Ama o zamanlar, hiç şiddet görmemiştim. Ama şimdi biraz şiddet görmüş sayılırım ve ne pahasına olursa olsun şiddeti engellemek, şiddetten kaçınmak isterim. Bu, tam manasıyla aşina olmadığım bir şeye duyduğum romantik bir ilgi, bir meraktı. Ondan beri de ne istediysem oldu.

O devirde dünyada pek çok sarsıcı olay vardı: İsrail, Süveyş, soğuk savaş... Bu konularda tavır alıyor muydunuz?
Her şeyin gerisinde, arkasındaydım. O zamanlarki yaklaşımımı yönlendiren megalomaniyi tahmin edemezsiniz. Tam hakiki megalomaniydi, ama tuhaf bir şekilde: Bütün dünyanın, dünyada olup biten her şeyin benim bilgimi, görgümü artırmam için gerçekleştiğine inanıyordum. Olup bitenler benim büyük planımla çakışıyordu... Pratik meselelerle ilgilenmiyordum. Her şeyin zaten böyle gerçekleşmesi gerektiği bu plana sahiptim.

Olup bitenler sizi tatmin ediyor muydu?
Evet, hâlâ da ediyor. Bence acı çekmek, ıstırap, politik bir mesele değildi; her ne kadar bazı sistemlerin diğerlerinden daha fazla acı, ıstırap ürettiğini kabul etsem de, böyle düşünüyordum. Bunu kabul etmemek için sersem olmak gerekirdi. Dolayısıyla, bu sistemlere karşı herkesle aynı duyguları paylaşıyordum: Onlara karşıydım. Ama, bir başka düzeyde, acının politik bir kökeni olmadığını, daha derin bir şey olduğunu hissediyordum, insanlık durumu çilenin, cefanın içine işlemiş bir şeydi. Siyasi görüşlerime güvenmiyordum, onlar beni ilgilendirmiyordu, sık sık değişiyordu. O yaşlarda bile görüşlerim çok da ilgimi çekmiyordu. Biraz uzun yaşadığınız zaman insanların herhangi bir saçma şeyi benimsediklerini görüyorsunuz. Bir aralar önüne gelen Fransız entellektüeli Maocuydu, sanki Çin, Amerikan sanayi deneyimine karşı hakiki bir alternatifmiş gibi. Zamanla, bütün bu pozisyonların saçma olduğunu, bütün bu düşüncelerin tamamen tükendiğini görmeye başlıyorsunuz. Mesala, sol... Komünizm gibi fikirlerin gerçekten bir geçerliliği olan yerlerde, sadece Fransa'da ya da İtalya'da bir süre ayakta kaldı. Tabii ki fikirler beni çok derinden etkiliyor, çekiyordu, ama İncil'de de beni çeken fikirler vardı: Mesihe dair fikirler beni hep çok çekmiştir. İnsanlığın kardeşliği fikri, insanların kendi tamahkârlıklarının ötesinde daha yüksek şeyler uğruna yaşadıkları merhametli bir toplum fikri beni hep cezbetmiştir.

New York'la Montreal arasında mekik dokuyordum, parçalarımı insanlara çalıyordum, yeni insanlarla tanışmak istiyordum, bir şeyin parçası olmak, bir yere ait olmak istiyordum. Bunu hiçbir zaman başaramadım. Çoğu zaman kendimi şehirde yapayalnız buluyordum. Eğer bir şey olduysa da ben bunu asla keşfedemedim.

Oy kullanıyor musunuz?
Bazen oy veriyorum. Biliyorsunuz, binlerce farklı hayat sürdürüyorum. Ama bütün bu şeyler korkunç derecede mühim değil. Bazen oy veriyorum, bazen siyaset hakkında düşünüyorum, bazen gazeteleri okuyorum, bazen bir yaklaşımım, bir tavrım oluyor, bazen bir karar alıyorum, bazen çok aktif oluyorum... Bütün bunları yaptığım, içimden öyle geldiği oluyor... Ama bu, denize düşmüş de bir odun parçasına tutunan insanın haline benziyor. Tabii ki bakışlarını yukarı çevirip, gökyüzünün masmavi olduğunu, kuşların uçuştuğunu görebilir ya da bir başka tahtanın üstündeki başka birisine el sallayabilir, ama onun, dalgaların üstünde, bu tahta parçasına asılmaktan başka bir derdi yoktur. Arada sırada başka konular hakkında da muhabbet edebilir, ama esas olarak tek bir derdi vardır: Bu tahta parçasına tutunmak. Hayatımın bende uyandırdığı duygu da bu. Bütün dikkatimi üzerine çekecek, çok acil ve çok tehlikeli bir şeyler olmalı... Ve geri kalan her şey konu dışı ve yüzeysel geliyor. Bu öyle pek matah bir tavır değil, öyle imrenilecek ya da taklit edilecek bir pozisyon hiç değil. Sadece hakikat bu. Bu tahta parçasına tutunmakta zorlanıyorum. Belki de asılmaktan vazgeçmek lazım, bu iyi bir fikir olabilir, o zaman bu fırtınada, tufanda, onsuz yüzebileceğimi de keşfedebilirim. Ama öyle olduğunu sanmıyorum. Her neyse, riske atılmıyorum. Dolayısıyla da bütün enerjim, bütün dikkatim bu tahta parçasına ve kendilerine karşı sorumluluk hissettiğim, benimle aynı tahta parçasına tutunan insanlara tutunmaya, asılmaya çalışmaya gidiyor.

Bir albüm çıkarmak, tahta parçasına tutunmak anlamına mı geliyor?
Albüm çıkarmak değil ama, albüm yapmak evet. Tutunmak, asılmak, kesinlikle öyle. Sadece bütün sürecin çöktüğü, şimdiki gibi zamanlar hariç. Devam edemiyorum, nereye gideceğimi bilmiyorum, şarkıları bitirmeyi beceremeyeceğim hissine kapılıyorum, onlarla ilişkimi, temasımı kaybediyorum, elimdeki malzemenin neden bahsettiğini ve buraya nasıl girdiğimi bilmiyorum, hatta bunlara niçin başladığımı bile bilmiyorum. Bu sık sık başıma geliyor, bu yeni durumla barışmak durumundayım.

64 yılında "Flowers For Hitler" adlı derlemenizin yayınlanmasından sonra, bir gazeteci size toplama kamplarının kitaplarınızda niçin bu kadar çok yer aldığını sormuştu; siz de onlardan kurtulmak istediğinizi söylemiştiniz. Şimdi durum nedir?
Toplama kamplarından laubalilikle söz etmek istemem. Bu soruya cevap vermek çok zor. Bu dediğinizi söylediğimi hatırlamıyorum. Daha o toyluk döneminde bile toplama kampları hakkında susmayı, sessiz kalmayı başardığımı umardım. Sadece şiirin ya da şarkının o kutsal anları hariç... Ama bir sohbet esnasında konuşmaktan kaçınmayı tercih ederdim.

Bir de şöyle bir şey söylemiştiniz: "Yazdığım konulardan hiç etkilenmiyorum, hangi konuda olursa olsun, yazdıklarımı dert ettiğimi hiç hatırlamıyorum..." İnsanları provoke etmeye mi çalışıyordunuz?
Bu çok, çok uzun zaman önce olmalı. Belki provoke etmek, kışkırtmak istiyordum, ama o cümlede derdimi çok doğru ve kesin olarak anlatmaya çalıştığımı sanıyorum. Çok muhtemel ki, o gün yazdığım şey beni pek etkilememiştir... Biliyorsunuz, kendi kendimle o kadar ilgilenmiyordum.

Ama yine de iktidarı elinizde tutmak gibi bir arzunuz vardı...
Ama bu tamamen pornografi... Bu duygular bir nevi zihinsel pornografiydi. Megalomaninin en açık ifadesi, egonun, kontrol edebilme ve ha-

38→

kim olabilme konusunda duyduğum iştahın tamamen ve komik bir şekilde açığa çıkmasıydı.

İkinci ve son romanınız "Beatiful Losers"ı hangi şartlarda yazdığınızı hatırlıyor musunuz?

Onu neredeyse tamaman güneş altında, güneşlenirken yazdım. Her biri sekiz ay süren iki yoğun dönemde dışarda yazdım. Kitabın sonlarına doğru, günde 15-20 saat çalışıyordum, ama ilk dönemde günde üç sayfa yazmaya yetecek kadar çalışıyordum. Bazen bir, bazen sekiz saat... Sonra roman yoluna girip, oturduktan sonra, çok daha uzun süre çalışıyordum, bir oturuşta üç sayfadan çok daha fazla yazıyordum.

66'da, "Beatiful Losers" piyasaya çıktığında, "James Joyce ölmemiş. Montreal'de Leonard Cohen adıyla yaşıyor" diye bir makale çıkmıştı. Bunu nasıl karşıladınız?

Tabii ki övgüler çok hoşuma gidiyor ve James Joyce, her ne kadar bana zor geldiği için bütün eserlerini okumamış olsam da, harika bir yazar. Bu iltifattan çok etkilendim. Bir yeteneğimin olduğunu anlamıştım ve bunun görülmüş olması hoşuma gitmişti.

Evinizde hiç kitap görmedim. Kitabınız yok mu, yoksa onları saklıyor musunuz?

Çok az kitabım var ve onları da saklıyorum. Kitapçıya çok seyrek giderim. Sadece havaalanındayken, çok vaktim olduğunda.

"Beatiful Losers"ı uyuşturucuların etkisi altında ya da yardımıyla yazdığınız doğru mu?

Doğru. Özellikle de çok fazla amfetamin alıyordum. Bunların zihnimi açtığını düşünüyordum. Saatlerce çok yoğun bir şekilde çalışabiliyordum. Ben hiçbir zaman bağımlı olmadım ve etkilerin de tam manasıyla farkında değildim. Bir noktadan sonra artık hiçbir şey alamıyordum, sadece zar zor yaşıyordum, çökmüştüm, sistem gümlemişti. Bu depresif insanlar için pek iyi bir "madde" değil, çünkü inişi çok tatsız. Belimi doğrultmam, tamamen kurtulmam on yılımı aldı, zihnimde bir sürü boşluk vardı, sanki içimden kafes arkasına hapsedilmiş gibiydim, kavrulmuş gibiydim. Sabahları bir türlü kalkamıyordum, öylece hiçbir şey yapmadan, yemek bile yemeden, lahana gibi yatakta yatıp duruyordum. Kırk kilonun altına düşmüştüm. Amfetaminlerin aslında hiçbir şey yaratmadığı, gelecekteki kaynakları tükettikleri söyleniyor. Benim on yılımı tüketti. Daha sonra da arada sırada kullandım, ama bir daha hiç düzenli olarak almadım. Halüsinasyon yapan maddelere çok az bulaştım, ağır uyuşturucuları hiç kullanmadım, halbuki etrafımdaki pek çok kişi, hatta bazı çok yakınların ağır uyuşturuculardan öldü.

Yazarlıktan şarkı sözü yazarlığına ve şarkıcılığa somut olarak nasıl geçtiniz?

Hep gitar çalıyordum, hep şarkı söylüyordum. Bir an geldi, hayatımı yazar olarak kazanamayacağımı anladım. İkisi roman, bir sürü kitabım çıkmıştı, çok iyi eleştiriler almıştım, ama hâlâ bakkalın hesabını ödeyemiyordum. İkinci romanım üç bin civarında satmıştı, bu sayıyla da pek bir yerlere varmanız mümkün değildi.

Yine de bir yıldız olarak görülüyordunuz sanırım.

Evet, küçücük bir yıldız olarak, evet, gazetelerde, New York Times'dan tut, küçük şiir dergilerine kadar, çok iyi eleştiriler çıkıyordu hakkımda. Ama "Beatiful Losers" Amerika'da üç bin, Kanada'da da belki bin adet kadar sattı. "Favourite Game" ise Kanada'da birkaç yüz, Amerika'da ise bin tane kadar sattı. Paramın olmadığının farkındaydım. Nashville'e gidip bir country-western albüm yaparak mali sorunlarımı çözmeyi düşünüyordum. Nashville'e giderken New York'dan geçtim. Amerika'da nelerin olup bittiğini, nelerin yaşandığını bilmiyordum, çok uzun zamandan beri Amerika'yla bağlarım kopmuştu. İşte ilk defa o zaman Joan Baez'in, Bob Dylan'ın, Judy Collins'in, Phil Ochs'un, Tim Buckley'in... adlarını duydum. New York'a geldiğimde, orada başka bir şeylerin olduğunu, gidilmesi gereken yerin Nashville olmadığını farkettim. New York'da bulunmak gerekiyordu. Bunun üzerine Montreal'e döndüm ve hakikaten şarkı yazmaya koyuldum. New York'la Montreal arasında mekik dokuyordum, parçalarımı insanlara çalıyordum, yeni insanlarla tanışmak istiyordum, bir şeyin parçası olmak, bir yere ait olmak istiyordum. Bunu hiçbir zaman başaramadım. Çoğu zaman kendimi şehirde yapayalnız buluyordum. Eğer bir şey olduysa da ben bunu asla keşfedemedim. Zaman zaman bir kulüpte birisine rastlıyordum, Bob Dylan'a, Phil Ochs'a ya da Joni Mitchell'a, içlerinden kimisini çok yakından tanıdım, dost olduk... Ama esas olarak yalnızdım, hiçbir gruba dahil değildim.

Bence acı çekmek, ıstırap, politik bir mesele değildi; her ne kadar bazı sistemlerin diğerlerinden daha fazla acı, ıstırap ürettiğini kabul etsem de, böyle düşünüyordum. Bunu kabul etmemek için sersem olmak gerekirdi.

Şarkıcılık açısından ilk ciddi ciddi başlamanız nasıl oldu?

Bir dostumun, Mary Martin'in aracılığıyla Judy Collins'le tanıştım. Onun evine gittim, birkaç şarkımı söyledim, ama hiçbiri ilgisini çekmedi, bana "sevebileceğim bir parçanız olduğunda beni arayın" dedi. Birkaç ay sonra, "Suzanne"ı bitirdikten sonra, onu Montreal'den aradım ve şarkıyı telefonda söyledim. Bu parçayı derhal yapmak istiyordu. Bu arada Mary Martin de benim menejerim olmuştu, Judy Collins'in plakçısını tanıyan John Hammond'a telefon etti. O da beni Chelsea Hotel yakınlarında bir yerde öğle yemeğine davet etti, sonra bir şeyler çalmamı istedi. Bana "You got it!" dedi: Albümü yapabilecektim. Söz yazarı şarkıcılara çok rağbet olan bir devirdi, plakevleri bunların peşinden koşuyordu. Ben hâlâ diğerlerinden biraz daha kötü söylüyordum, ama bu bir engel değildi. Epey bir süre sonra, Newport festivalinden sonra avukatıma şöyle demiştim: "Bak Marty, şimdi artık şarkı söylemeyi beceremediğimden eminim." O da bana, "Ama zaten hiçbiriniz şarkı söylemeyi bilmiyorsunuz ki!" demişti. "Canım şarkıcı dinlemek istediğinde Metropolitan Opera'ya gidiyorum ben..." *(gülüyor)*

O meşhur sahneye ilk çıkışınızda henüz albümünüz yoktu. Ve herkesi şaşkınlığa sürükleyerek "Suzanne"ın ortasında sahneyi terketmiştiniz...

New York'daki bir radyo istasyonu için verilen bir konserdi. Judy Collins benden sahneye çıkıp söylememi istedi. Sahne müthiş soğuk, kulis ise müthiş sıcaktı, çok büyük bir ısı farkı vardı. Benim de şu ince İspanyol gitarım vardı, akordu tamamen bozulmuştu. Aleti akord etmeye çalışırken nasıl paniğe kapıldığımı hâlâ hatırlıyorum. Sonuçta, sahneyi terkettim... *(gülüyor)* Gitarı akord ettim ve yeniden çıktım.

New York'lu ünlü folk sanatçılarına yakınlık duyuyor muydunuz?

Kendimi onlara yakın hissediyordum, albümlerini alıyordum. Sonuçta, hepimizin aynı dünyaya ait olduğumuzu düşünüyordum. Öyle özel bir dostluğumuz yoktu, ama arada sırada sokakta rastlaşıyorduk, bazen beraber iki kadeh bir şey içiyorduk. Aynı geminin yolcusu olduğumuzu seziyorduk.

Sizin tam tersinize, Bob Dylan'ın çok güçlü bir toplumsal bilinci vardı, bu onun çalışmasının, yapıtlarının başlıca motivasyonlarından biriydi...

Bütün bu insanların toplumsal bilinci çok kuvvetliydi. Her birinin kendine özgü durumu ele alma tarzları vardı. Pete Seeger, Phil Ochs ya da Bob Dylan bodoslama, cepheden vurabilenlerdendi. Tim Hardin ya da ben tam ters bir şekilde yaklaşıyorduk. Ama hepimiz aynı şeyden bahsediyorduk. Hepimiz şu ya da bu şekilde yeni bir dünyadan söz ediyorduk. Siyasi olarak birimizin diğerinden daha bilinçli olduğu gibi bir duygu yoktu. İçimizden kimileri, mesela, Joan Baez siyasi olarak daha aktifti. Ama sesini yükselten herkes, bunu hepimizin anladığı bir şey uğruna yapıyordu.

Hümeyra Türk popunun "tarihi"ne dönüp bakıldığı zaman hemen göze çarpan isimlerden biri Hümeyra. O devirleri yaşayıp da "Güzelliğin On Para Etmez"i, "Kördüğüm"ü, "Sessiz Gemi"yi anımsamayan yok gibi... Ama Hümeyra, elbette üç şarkıdan ibaret değil. Eski güzel işlerine bir yenisini, "Beyhude"yi geçtiğimiz günlerde ekledi, yirmi yıldır hiç yapmadığı konserlere başladı, klip çekti... Tam gaz bir Hümeyra gördük bu sefer... Kapısını çaldık, "Beyhude"yi, daha çok da "Beyhude" öncesini konuştuk...

Bir taş attık kuyuya

İlk çıktığınızda, 1968'de, Amerikalı folk şarkıcıları gibiydiniz...
Onların etkisindeydik zaten. Liseyi İngiltere'de okuduğum için, gitar çalmayı da orada öğrendim. Beatles'ın çıktığı devirdi, bir cinnet yaşanıyordu, gitarı alan, saçını uzatan, kafasına boncuk takan hippi oluyordu. Ben de ondan nasibimi aldım. Trafalgar Square'de şarkılar söylerdik, gitarlar çalınırdı. Türkiye'den annem mavi boncuklar yollamıştı, saçımın arasına takardım onları... Bob Dylan, Donovan, Joan Baez, Rolling Stones, Marianne Faithful... Donovan'cıydım ben asıl. Hepsinden etkilenmiştik, öyle çıktık, bunları Türkçe söylersek nasıl olur diye... Aslında bütün bunları pek düşünerek de yapmadık. Ben böyle yapayım, üzerine Aşık Veysel'i koyayım, bu da Türk popu olsun diye başlanmadı. Öyle bir şey yapıyordum zaten, duydular, plak yapalım dediler, yaptık.

Plak kapağı çiziyormuşsunuz o esnada...
Gece geç vakitti, patron hangi plağı dinliyorsun diye sordu, kendim çalıyorum dedim, yarın plak yap dedi. Dalga geçiyor zannettim. Emin Fındıklıoğlu'nun evine gittik ertesi gün, parçaları beğendi, birkaç gün içinde aranje edildiler, Beyoğlu'nda bir stüdyoda şarkıları okudum. İlk plağım böyle ortaya çıktı, bir yüzünde Karacaoğlan'ndan "Ölüm", öbür yüzünde Aşık Veysel'den "Güzelliğin On Para Etmez" vardı.

İngiltere'de hayatınız nasıldı?
Amcam, Celal Akbay, sefarette müsteşardı, onun yanında yaşıyordum. Saçımı topuz yapıp akşamları kokteyle gittiğim de oluyordu, iki ayrı hayatım vardı orada: Sabah saat sekizden akşam altıya kadar özgür olduğum okul hayatım, akşamları daha derli toplu olduğum ev hayatım. Amcam, kıyafet, kostüm gibi dertleri olan bir adam değildi, ama bazı mecburiyetlerim vardı, müsteşar yeğeni olduğum için. Bir gün Trafalgas'da şarkı söylüyorduk, bir şiir kulübü için para topluyorduk hatta, bir ressam arkadaşımız yere resimler çiziyordu. Müthiş bir araba durdu önümüzde, limuzin gibi bir şey, içinden kravatlı, vali, başbakan gibi adamlar indi. Biri beş pound atmıştı, o zaman iyi paraydı, çok sevinmiştik, "nece söylüyorsunuz" diye sordu, "Türkçe" dedim, "çok güzel bir şarkı" dedi, gitti. O akşam, aynı masada oturduk onunla, Polonya konsolosu muymuş neymiş... Dehşete düştü adam...

Sadece folk ve rock mu dinlerdiniz?
Ben daha çok caz, çok ağır bir caz dinlerdim o zamanlar, Oscar Peterson, Dizzy Gillespie, Charlie Parker... Genç cazcılar vardı, grup kurarlar, jam session'lar yaparlardı, onların kulüplerine giderdik. İçki içilen yerler değildi onlar, daha çok kola, portakal suyu filan ama, çok ağır müzik olurdu. Esrar filan içilirdi oralarda, benim o tarakta bezim yoktu, beceremediğimden dolayı. Bir kere içtim, kustum 24 saat, bir daha da içmedim. Klasik müziğe meraklıydım, klasik bale seyrederdim, Albert Hall'de cumartesi ve pazar sabahları konserler olurdu. Tamamen tesadüfen oldu benim gitarı elime alıp çalmam, arkadaşlarıma özendim, iki akor da ben öğreneyim diye. Aradan 28 yıl geçmiş, olsa olsa bir akor daha öğrenmişimdir.

Çok gençtim, yirmili yaşlarımın başındaydım, düşünerek yapmadım hiçbir şeyi, sevdiğim için yaptım. "Güzelliğin on para etmez, bu bendeki aşk olmasa..." Evet, çok doğru bir laf. Bu kadar net, karmaşası olmayan bir neden yüzünden onları sevdim.

Plak kapaklarını nasıl yapmaya başladınız?
Ben burada akademiye girmek istedim. Resim yapmayı çok istiyordum, fakat hem tarih olarak geciktim, hem de Milli Eğitim oradaki lise muadilini tanımıyordu. Tekrar lise bitirme imtihanlarına girmek gerekiyordu, o zaten benim gözümü korkuttu. Ekonomik sıkıntımız vardı ailece, çalışmak zorundaydım, bir reklam firmasına girdim, karikatüristlerle çalıştım bir süre, reklamlar için resimler çiziyorduk, sonra bir plak firmasına, Decca'ya girdim, plak kapakları çizmeye başladım. Simon & Garfunkel'i yaptığımı hatırlıyorum şimdi, daha çok 45'likleri çizerdim.

Hümeyra deyince akla hemen Aşık Veysel de gelmeye başladı bir süre sonra. Onu nasıl keşfettiniz?
Dolmuşta giderken Aşık Veysel'in "Güzelliğin On Para Etmez" şarkısını dinledim, öylece çakılıp kaldığımı hatırlıyorum. Türkiye'ye geldiğimde evlenmiştim, kocama "Aşık Veysel diye bir ozan var, onun plağını bulamıyorum" demiştim, o da bana sürpriz yapmıştı doğumgünümde. Şiire o kadar uzak değildim zaten, ailemde çok şiir okunur, söylenirdi, babam çok meraklıydı, Sorbonne mezunuydu, özellikle Fransız şiirini severdi, Baudelaire, Apollinaire filan... Annem edebiyata meraklıydı. Devrin şairleri de bizim eve gelir giderdi, Melih Cevdet Anday, Sabahattin Eyuboğlu... Bunların içinde büyüdüm, ev akademi gibiydi, çok şey öğrendim onlardan.

Aşık Veysel'de dinlediğiniz folkçulara, mesela Bob Dylan'a benzer şeyler hissettiniz mi?
O daha başka, ben onu dünya filozoflarının içine koyuyorum. "Uzun İnce Bir Yoldayım"da "iki kapılı bir handa..." der, dünyayı iki kapılı bir hana benzetir, doğum ve ölüm diye. Yıllar sonra bir Fransız felsefeci "iki kapılı dünya" dedi, ödüller aldı. Çırpındık burada, Aşık Veysel onu yıllar önce söyledi diye.

Tanıştınız mı Aşık Veysel'le?
Tanıştım, annemin şair dostları sayesinde. Bebek'te oturuyorduk, 69 başlarında, köyden gelmişti bir davet üzerine. Bir akşam bize davet ettiler, hep birlikte geldiler, ilk orada gördüm. O benim gitarımı tuttu, ben onun sazını tuttum, "beli var, kalçası var, kadın gibi bu" demişti, ilk gitarı benim elimden tuttuydu. Çok hoş bir geceydi o, ben tabii şarkı söyleyemedim. O çok güzel türküler söyledi bize.

Başka ozanlarla ilişkiniz oldu mu?
O kadar yakın olmadım ötekilerle, fırsat olmadı, ama çok halk türküsü dinledim. Aslına bakarsanız, benim "Güzelliğin On Para Etmez"i yapmam, cahil cesaretiydi. Ondan sonra baktım ki iş ciddiye bindi, çalışmam lazım, yeniden oturup çalışmaya başladım.

Şan mı çalıştınız?
Hiç şan çalışmadım, ne kadar çalışsam, aynı ses çıkıyor gırtlağımdan. Başka şeylere, söylediğim şiirin ne demek istediğini, nereden geldiğini anlamaya çok çalıştım. Yeterince müzik bilgim olmadığı için, "Türk Batı müziğini nasıl modernleştireceğiz" gibi müzikal araştırmalara da girmedim, o daha çok müzikologların

40→

işi. Kendi yaptığımı daha iyi nasıl yapabilirim, sevdiğim şiirleri insanlarla nasıl paylaşabilirim, öyle bir çıkış noktam vardı, o kadar iddialı değildim. O zamanlar şu andaki cinnet yoktu zaten, birkaç tane Batı müziği şarkıcısı vardı, benden sonra Fikret Kızılok çıktı, Esin Afşar, Üç Hürel çıktı.

Sizden evvel Tülay German vardı bir de...

"Burçak Tarlası" plağı vardı onun, ama o zaten bilinen bir türküydü, benimkiler besteydi. Çok severim Tülay'ı, çok ahbabımdır, geçenlerde kasetimi yolladım ona, sade bir kadındır, güzelliği de oradan gelir. Onunla bir Paris yılımız vardır, 70-72 arasında. Çok şey öğrendim ben Tülay'dan, Erdem'den.

Erdem Buri'nin evi de bir nevi akademiydi derler...

İkinci akademim de orasıydı zaten. Çok yakındı evlerimiz Fransa'da. Geceleri yaşardık, gündüzleri uyurduk. Dünya müziği dinlerdik, edebiyat konuşurduk, daha çok biz sorardık, Erdem cevap verirdi bize...

Sizinle ilgili bir hikaye de anlatıyor Tülay German, "Erdemli Yıllar" kitabında...

Erdem'in ilk hastalandığı zaman, ne olduğu bilinmez bir ateş çıktı, günlerce düşmedi, Paris'in çok uzağında bir hastaneye kaldırdılar, oraya benim meşhur bir girişim vardır. Saat üçten önce misafir kabul etmiyorlardı, benim de acelem vardı, stüdyoya dönmem gerekiyordu, kolumu sarıp acil diye girmiştim. Öyle delilikleri vardı o zamanlar.

Fransızca şarkı sözlerinizi de Erdem Buri yazarmış galiba...

Fransızca söz yazarımla anlaşamıyordum. "Güzelliğin On Para Etmez" ve "Dilber"i yapacaktık, mot-à-mot çevirilerini istedim, adam yazmış getirmiş, "hoşgeldin kırlangıç, nasılsın masılsın" diye, biz de Erdem'e götürdük sonunda...

Kimler vardı o zaman Paris'te, neler yapardınız?

Paris'te yaşamaya çalışan bir avuç Türktük. Çok hoş günlerimiz oldu. Ajda Pekkan da oradaydı ama, o pek bize takılmazdı, daha başka yerlere giderdi, biz Barbara'ya, Léo Ferré'ye giderdik. Timur Selçuk oradaydı, Engin Yörükoğlu oradaydı... Hatta bir gün Arda Uskan parasız kaldı, burada bir gazete için fotoroman çekecekti, Engin'le beni başrolde oynattı, sabahın köründen akşama kadar aşık pozları verdik.

1968 yılında çıktınız, yani 68'lisiniz. Neler yapardınız o yıllarda, insanlarla ilişkileriniz nasıldı, neler okurdunuz?

Daha çok sol içerikli şeyler okurdum, Nâzım Hikmet'i çok severdim. Sosyal adalet üzerinde çok dururduk, amcam zaten sol tandanslı bir adamdı, yani kapitalist bir tavrım olmasına zaten imkan yoktu. Fakat hiçbir zaman bir fraksiyona hizmet eden bir şarkıcı olmak istemedim, bir tek onu bilinçli yaptım. Annemle çok konuşurduk böyle şeyleri. "Bu söylediğin şairleri okuduğun zaman, ister istemez solcu olacaksın" diyordu, fakat ben sağcı şairleri de, Yahya Kemal'i de, Ahmet Haşim'i de çok seviyordum. Anneme "ben solcu olunca o şiirleri okuyamayacak mıyım" diye sordum, "okumaman gerekir" dedi. Bana çok ters geldi bu. Ama seçtiğim şiirler de genellikle aşk, gurbet, hüsran gibi şeyleri anlatan şiirlerdi. "Vatan, millet, Sakarya" diye şarkı söylemedim hiçbir zaman, politik bir tavrım olsun istemedim. Öyle yapsaydım, başka yerlerde olurdum şimdi, belki Livaneli'nin olduğu yerlerde olurdum. Öyle de olmak istemedim, bu da ters geldi bana, öyle düşünmüyordum, düşünmediğim bir şeyi yapsaydım, sahtekar olurdum. Ama hakkın hakka verilmesine, insanların özgür yaşamaları gerektiğine inanıyordum, hâlâ da buna inanıyorum. Bir yandan "bu memleketin hali ne olacak" derken, bir yandan da limuzinle dönmüyordum işten eve. İnsanın ağzından çıkan lafla yaşadığı hayatın bir uyum göstermesi gerekir, maalesef uyumsuzluk, eskiden olduğu gibi, şimdi de genelimizde var.

Halk motifli türkülerle çıktınız ama, kentli bir kız gibi yetiştirilmişsiniz. Bir tezat oluşturmadı mı?

Çok gençtim, yirmili yaşlarımın başındaydım, düşünerek yapmadım hiçbir şeyi, sevdiğim için yaptım. "Güzelliğin on para etmez, bu bendeki aşk olmasa..." Evet, çok doğru bir laf. Bu kadar net, karmaşası olmayan bir neden yüzünden onları sevdim. Sonra solcular "gel, bizimle söyle" dediklerinde, bu sefer seçtiğim şiirlere dikkat ettim, daha sağ, daha sol, daha faşizan bir şey söylemeyeyim diye. Ama bu demek değil ki bir takım şeylere yumuşaklık gösteriyorum, şu anda hâlâ reddediyorum faşizmi.

Son söyleşilerinizden birinde "misyonumu terkettim" demiştiniz...

Bir misyonum vardı. Bunu ben istemedim, bana yükletildi ve ben de onu taşımak için çok uğraştım. Aşık Veysel'i alacaksın, kendin besteleyeceksin, o türküyü türkü olarak söylemeyeceksin, yapılmış bir şeyi tekrar yapmayacaksın. Bir Avrupa parçasını alıp da, Ajda Pekkan gibi "Saklambaç oynarken..." diye söylemeyeceksin. Kendi müziğimiz olsun, kendi özgün bestelerimiz olsun diye bir misyonum vardı ve uzun yıllar bunu devam ettirdim. O kadar ki, zaman zaman çok beğendiğim parçalar olurdu, yapamazdım. Bunu ilk "Sessiz Gemi"de kırdım, bir Fransız şarkısıydı.

Yahya Kemal'i de, Ahmet Haşim'i de çok seviyordum. Anneme "ben solcu olunca o şiirleri okuyamayacak mıyım" diye sordum, "okumaman gerekir" dedi. Bana çok ters geldi bu. Ama seçtiğim şiirler de genellikle aşk, gurbet, hüsran gibi şeyleri anlatan şiirlerdi. "Vatan, millet, Sakarya" diye şarkı söylemedim hiçbir zaman, politik bir tavrım olsun istemedim.

Yeşil Giresunlu'nun bestesi değil miydi o?

Hayır, o zamanlar burada GEMA yoktu, SACEM yoktu, bir şey yoktu, Yeşil Giresunlu diye geçiyordu plakta besteci... Bundan sonra da yaparsam öyle yapacağım, böyle bir şeye gerek yok çünkü, çok güzel besteler çıkıyor artık. Sabah erken uyanan besteci oluyor zaten, öyle bir durum var şu anda Türkiye'de. Onun için benim bu misyonu taşımam artık söz konusu değil, bu yaşıma geldim, böyle bir lükse sahip oldum, kendi istediğim melodileri kendi istediğim şekilde söylemek istiyorum.

Bir nevi ulusalcılıktı yani misyonunuz...

Öyle bir şey vardı, bunu kurmamız gerekiyordu, Türkiye'de popüler müzik yoktu. Ne pop müzik, ne hafif müzik... İlk çıktığımda bana sordular, bu müziğin adı nedir, ne diyelim diye. Galiba, yanılmıyorsam, Türk Hafif Batı Müziği diye ilk yazan Arda Uskan'dı, 'hafif'ini hiçbir zaman anlamadık ama... O alaturka listelerin dışında, Türk Hafif Batı Müziği listesi ayrılmıştı, Zeki Müren'le ben hiç aynı listede olmuyorduk, bu da ilk defa gerçekleşiyordu.

"Kördüğüm" ne zaman çıktı?

"Güzelliğin On Para Etmez"den hemen sonra çıktı o, 70 başları olsa gerek. "Güzelliğin On Para Etmez" için, melodisini Beethoven'ın bir senfonisinden almış dediler. Aradık, bulamadık. Sonra düşündüm, Beethoven'dan beste yürütebilecek kadar nota bilgim olsaydı, daha Allah'tan ne isterdim? Sıkıysa yapsın ikinciyi demişlerdi, işte o "sıkı"nın üzerine "Kördüğüm" çıktı. Çok popüler oldu, o zamanlar televizyon da yok, radyoyla ilk duyulmuştu. Yüzümü tanımazdı insanlar, bir iki yerde fotoğraflarım çıkardı. Maçka'da, üniversitede deneme yayınları yapılıyordu, televizyona ilk orada çıktım, monitörden kendimi gördüğümde çok şaşırmıştım, yani çok baştan girdik bu işe. Onun için bu son videoklibi çekerken bayağı mızırdandım, yaşlı, huysuz kadınlar gibi...

İlk 45'likleriniz, Aşık Veysel, Karacaoğlan okuduğunuz dönem, Dylan'ların, Donovan'ların etkisinde, biraz Amerikan folk formasyonlu bir dönemdi. Sonra Paris'e gidip chanson'larla tanıştınız... Tülay German'la aynı çizgiyi izlemişsiniz sanki...

Tülay, "Summertime" söylerken "Burçak Tarlası"na başladı, sonra gitti, "Kumbaya" dedi. Aynı geçişleri yaşadık, o daha bilinçli yaşadı tabii... Benim Erdem gibi bir öğretmenim yoktu, ben bir iki sene faydalanabildim ondan, sonra yine kaldım yalnız başıma. Ama dara geldim mi arardım hep Paris'i.

O zamanlar Türkiye'de Fransız ve Amerikan kültürlerinin hakimiyeti nasıldı? Fransa, bugünkünden çok daha iyi bir yerdeydi herhalde...

Fransa ve İtalya öndeydi. Erkan Özerman'ın getirdiği sanatçılar çok tutulurdu, Paris'ten Türkiye'ye, Türkiye'den Paris'e bir trafiği vardı onun. Adamo, Enrico Macias, Dario Moreno... Az söylemedik onların şarkılarını... Ben "Kördüğüm"ü çıkardığımda Jose Feliciano'nun "Rain"i vardı. Hayatımda ilk ve son defa Uludağ'a gitmiştim, iki şarkı çalınıyordu arka arkaya, bir "Rain", bir "Kördüğüm"... Akşama doğru benim sinirim bozuldu, ağlamak geliyordu içimden... *(gülüyor)* Amerika birdenbire bastırmadı, çok yavaş ve sinsice geldi, şu anda da dünya piyasasını elinde tutuyor. Fransızlar da artık o chanson'ları bir kenara bıraktılar, Amerika'ya direnemiyorlar. Ben hiçbir zaman böyle bir savaşın içinde olmadım, başladığım günden beri kendime has bir kulvarım oldu, o kulvara giren girdi, girmeyen girmedi. Bir ara Esin Afşar'la başabaş gittik, aynı tarz söylüyoruz diye ama, ne sesimiz, ne tarzımız uyuyordu birbirine.

Biraz "Kördüğüm"le, epeyce de "Sessiz Gemi"yle bir chanson etkisine girdiniz sanki ama...

Hiçbir şey bilinçli olmadı, ağzımdan çıkan şeyler yaşadığım yerin etkisi altında kalarak çıkıyordu. "Fransız formasyonuyla bir şarkı yapayım" diye hesaplı kitaplı olmadı hiçbiri.

Fransa'ya gitmeden önce chanson dinler miydiniz, Adamo'nun, Enrico Macias'ın dışında?

Tabii, annem ve babam Fransız ekolünün çok etkisindeydi, Edith

Piaf dinledim doğduğumdan beri. Sinatra da çalıyordu evde, Barbara da, Mina da. Mina'nın bütün plakları var bende hâlâ, kendi plaklarım yok.

Paris'te kimleri izlediniz, kimlerle irtibata geçtiniz?

Barbara, Jacques Brel, Léo Ferré... Hepsinin konserini izledim. Bir de Amerika seyahatim vardı benim, "Kördüğüm"den sonra. Ahmet Ertegün'ün evine gitmiştik, orada King Crimpson elemanlarıyla, John Hammond'la tanıştım. 15 gün kadar kalmıştım orada. Orada dünya müziğinin ötesinde bir Amerikan müziği olduğunu farkettim. O yıllarda aslında çok fazla Amerikan müziği dinlemiyorduk Türkiye'de. Joan Baez'i, Donovan'ı dinliyorduk, John Hammond'ı, Curtis Mayfield'ı tanımıyorduk bile. Psyhedelic müziğe pek yanaşamadım, şimdi metale ısınamadığım gibi. Bir süre sonra takip edemiyorum, anlamadığım bir şeyler oluyor, elektronik, atonal sesler çıkıyor çok. Ben daha çok Akdenizliyim, şarkının içinde takip edebileceğim iki üç melodik nota olması gerekir benim dinleyebilmem için.

Paris'teki plak maceranız?..

Philips'le mukavelem vardı, bir plağım çıkacaktı, o da dağıtılmadı, parasız kaldım, döndüm çünkü. Hayatımın en zengin dönemindeyken birdenbire bıraktım, Paris'e gittim. Durup durup bir şeyleri bırakıyorum, sonra geri geliyorum. Eski yazılara da baktığım zaman, "Hümeyra yine geldi", "geri döndü", "gitti"... Böyle hep bir trafik var bende. *(gülüyor)* Paris'te yedi yıllık bir kontrat imzalayacaklardı benimle, karşılığında da bin dolar vereceklerdi, bayağı büyük bir paraydı o zaman. Fakat parçaların Türkiye hakkını da istediler benden. Türkiye'de Ergin Bener'le ortaklaşa kurduğumuz bir plak firması, Yonca Plak vardı. Nesrin Sipahi'ye bile ilk defa Batı müziği söylettiren ekiptik biz. Bora Ayanoğlu, rahmetli Esin Engin, Alpay'ın "Fabrika Kızı"... Hit üzerine hit patlatıyorduk. Onun için imzalamadım o kontratı, plak olana kadar kalırım, sonra da giderim dedim. O kalış, çok pahalıya patladı bana. Türk parasını Fransız frangına çevirip harcamaya kalkınca, sürekli açlıkla burun buruna geliyorduk. Mayıs ayında çıktı plak, bunu dağıtmadan evvel seni Fransa turnesine çıkaracağız dediler, adet öyleymiş. Bunu bekleyecek, buna dayanacak kadar gücüm yoktu, ev kirasıydı, telefondu... Bir gideyim, en azından borçlarımı ödeyeyim dedim, dönüş o dönüş zaten...

Bir söyleşinizde de "Juliette Greco, Jacques Brel tarzı bir şarkıcıyım" diyorsunuz...

Biraz öyleyim. Juliette Greco'yla da tanışmıştım, bir stüdyoda tonmaister bir ahbabım vardı. Ona, şöhretler geldiği zaman beni çağır, ben de arkada seyredeyim demiştim. Bir gün telefon etti, "Juliette Greco" dedi, "stüdyoda". Gittim, tanıştım, çok da hoş bir kadındı. N'apıyorsun dedi, anlattım, "sizin konserinizi izledim" dedim, "inanılmaz bir aura'nız var, sonradan olmuyor herhalde, bu sükûneti nasıl başarıyorsunuz." "Sa..." dediğinde benim elim ayağım dökülüyor çünkü. "Seyirci" dedi, "seni becermek için bekler. Sahneye sevişirmiş gibi çıkacaksın. Orada tek başına durup seni becersinler diye beklemeyeceksin, sen de onları becereceksin, karşılıklı sevişeceksin, kim başarılıysa kazanır..." O adlı adınca söylemişti, ben yine yumuşak söylüyorum. Yıllar sonra tiyatroda bir yönetmen arkadaşım "birinci perde bitmek üzere, daha kimse cebine girmedi" dedi, "hiç anlamadım" dedim, "kimi nereye sakacağım?" "Seyirciyi" dedi, "çıktığının beşinci dakikasında cebine koyamazsan etrafında dolaşırlar, ayağına takılırlar..." Bu tabir bana daha uygun.

Hikaye anlatıyorum, bir nevi masalcıyım, masal da değil tam, yaşadıklarımı, inandıklarımı anlatıyorum çünkü. Paylaşıyorum, dert yanıyorum, onun için belki, hiç psikoloğa gitmiyorum.

Sahnede nasıl buluyorsunuz kendinizi?

Kendimi sahnede hiç seyretmediğim için bilemiyorum nasıl bir şey ama, söylediklerine göre, zaman zaman bir şeyler yapabiliyormuşum. Ben başka şeylere takılıyorum, sahnedeki insanın kafası, düşünceleri çok başka oluyor. Bazı arkadaşlarım zaman zaman orkestrayı unutup, takılıp gidebiliyor, ben bunu hiç yapamıyorum. Başka bir yer orası, kelimelerle anlatmaya imkan, ihtimal yok.

Şarkı söyleyişinizde ses oyunlarına çok yer yok...

Evet, konuşur gibi söylemek benimkisi. Juliet Greco tarzıyım derken onu kastettim. Seste varyasyon yapmak değil, söylediğim lafı en net, en temiz nasıl aktarabilirim? Bütün düşüncem bu. Onun için şarkılarımın çoğunda söz önde gelir. Israr ettiğim melodileri özellikle sözler taşır benim şarkılarımda. Yabancılar enteresan, hoş bir melodi diye alıyorlar, sözleri anlayan daha çok seviyor parçaları. Hikaye anlatıyorum, bir nevi masalcıyım, masal da değil tam, yaşadıklarımı, inandıklarımı anlatıyorum çünkü. Paylaşıyorum, dert yanıyorum, onun için belki, hiç psikoloğa gitmiyorum.

Yaşadıklarınızı anlatıyorsunuz ama sözleri siz yazmıyorsunuz. Ama, şarkı sözü arkadaşlarınız da genelde yakın arkadaşlarınız...

Genelde öyle. Beni tanımak lazım sözleri yazmak için. Onlar daha iyi anlıyorlar benim anlatmak istediklerimi. Benim beş sayfada anlatacağım bir şeyi, Yıldırım Türker de, Mehmet Teoman da iki satırda toparlayabiliyorlar. Bir istidat meselesi, bende hiç yok, "gelirken giderken telefunken" gibi feci şeyler çıktı. Hissediyorum, gördüğüm zaman iyi bir şiiri anlıyorum, fakat kendim yazamıyorum.

Tiyatroculuğunuzun şarkı söylemenize, "konuşur gibi" söylerken yoruma ağırlık vermenize etkisi büyük herhalde...

Daha da pekiştirdi. Şarkıyı hissedip aktarabilmeniz için oynamanız lazım. Tiyatronun müzikte, müziğin de tiyatroda faydasını gördüm. Her ikisi de birbirini tamamlayan sanat dalları. Tiyatrocu olmayı çok istemiştim, şarkıcı olmayı istemiyordum. Tiyatroyu çok severdim gençken, hemen hemen bütün piyesleri izlerdim. İngiltere'den döndüğümde iki seçeneğim vardı, ya konservatuara, ya akademiye girecektim, ikisine de geç kaldım. Yıllar sonra Haldun Dormen, TRT'ye çektiği "Unutulanlar" dizisinde bana Şevkiye May rolünü teklif etti, ben de memnuniyetle kabul ettim. Akşam annemle konuştum, hiç unutmuyorum isyanını, "sen kim oluyorsun koca Şevkiye May'ı oynayacaksın, üstelik arkadaşımdı, çok iyi bir sanatçıydı, yarın derhal arıyorsun, oynamayacağını söylüyorsun" dedi. Oynadım, televizyonda oynatıldığı gece kaçtım evden, başka bir yerde seyrettim. Beğenmiş, telefon etti, hayatımda aldığım en güzel tebrikti o. Annemin sınavından geçmek, deveye hendek atlatmak gibi bir şeydi. Önemli bir kadındı benim hayatımda annem, sanatımı çok destekleyen, önümü çok açan bir dostumdu.

Yedi yıldır ortalarda yoktunuz, "Tutkulardan İntihar"dan beri...

"Tutkulardan İntihar" çıktığı zaman gizli satılsın dedim, kimse görmesin bunu, el altından satılsın... Öyle bir muamele gördü. Türküleri denemiştim, bir iki tanesini beğenemedim, becerememdim gibi geldi. Yanlış seçtiğim şarkılar vardı, çok doğru seçtiklerim onların içinde yandı gitti. Plak şirketi ilgilenemedi, benim ekonomik sorunlarım vardı, Figeyra diye bir bar açmıştık. Öylece gelip gittiler, çoğu insan bilmez o şarkıları.

"Beyhude" nasıl gitti?

Bu sefer çok rahat çalıştım. Her seferinde müzik bilgiçleri karışırlar, bu satar, bu satmaz diye. Bu "satar/satmaz" meselesi, sanatçı için en büyük ceza. Bir süre sonra düz düşünemiyorsun, daha do derken "acaba bu do satar mı"ya kafanı verdin mi, unut, o albümden hayır bekleme.

O kadar da kötü satmıyor ama galiba "Beyhude"...

Öyle diyorlar, hayretler içindeyim. Demek ki ya özlediler, ya yüreklerine işledi bu iş. Açıkçası hiç ümitli değildim, gerçi biz çok seviyorduk, aşkla bağlıydık şarkılarımıza. Bir taş attık kuyuya, sesi duyuldu.

Söyleşi: **Merve Erol**

Fela Kuti Geçen ayki ajans sayfalarımızda minik bir haber olarak geçiyordu: "Fela Kuti, Nijerya emniyetinin narkotik masası polislerince enselendi. Suçu, işlettiği kulüpte esrar bulundurmak. Tutuklandı ve 15 sene hapsi isteniyor..." Ne yalan söyleyelim, devamını getiremiyoruz, akıbeti ne oldu bilmiyoruz. Ama evveliyatını biliyoruz.

NO UZLAŞMA!

Fela'yı gene içeri atmışlar. Duyduk ki polis, memleket hizmeti gece kulübü Shrine'da ot sattığı için Fela'yı içerideki 140 kişi ile beraber tutuklamış. Sıkıntıdan değil, karın ağrısından. Fela Anikulapo Kuti, sivil olsun cunta olsun, Nijerya'daki despotik yönetimlerin dinmez karın ağrısı. En son 1984 eylülünde girmişti içeriye. Ülkenin en sakat hapishanesi Kirikiri'de 18 ay geçirdi: "İlk defa bu kadar uzun kalmacasına giriyordum içeriye. Her gün birkaç ceset taşıyorlardı dışarıya. Taşırlarken bakıyorum, bu insanlar, bana, içerideki şarkılarıma alkışlarıyla eşlik eden insanlar. İlk zamanlar delireceğim zannettim. Önce kitap okudum, sonra da müzik yapmaya çalıştım. Fakat sonradan farkettim ki, bütün bunlar sıkıntıyı kırmak için yanlış yollar. 18 ay uyudum, düşündüm, güçlendim." O bir "original sufferhead", albümlerinde söylediği gibi. Yıllardır birleşik Afrika fikrinin güçlenmesi için emperyalizme, faşizme karşı mücadele ediyor.

Fela Ransome Kuti, 15 Ekim 1938 doğumlu bir Yoruba evladı. Ailesi tarafından doktor olsun diye gönderildiği İngiltere'ye kapağı atar atmaz Trinity College of Music'e kaydını yaptıran Kuti, 1961 yılında, yoldaşı JK Bramiah ile, sonradan "Afrobeat" adını vereceği tarzının ilk örneklerini test ettiği Koola Lobitos'u kuruyor. Üyeleri zamanla klanının ilk parçası olacak bu grupla caz, soul, funk ve Ghana-Nijerya hattında, özellikle 50'ler ve 60'lar boyunca çok popüler bir tarz olan highlife'ı sentezliyor. 1963 gibi memlekete dönünce, Afrobeat tezini Afrika'nın James Brown'ı Sierra Leone'li Geraldo Pino'yu etüd ederek geliştiriyor. Nijerya'daki politik durumun tatsızlaşmasını fırsat bilip 1969 yılında "olaylara bakmak" için California'ya geçiyor. Burada bulunduğu süre içerisinde anarko-sosyalist Kara Panterler'e takılan Fela, öğretileri sindirip, Last Poets grubu, Malcolm X, Stokely Carmichael gibi önemli dostlar edinip Lagos'a geri dönüyor. Döner dönmez, önce 32 parçalı grubunun adını Africa 70'e çeviriyor; sonra da klanı ile komünal bir hayat sürdükleri Kalakuta'da bağımsızlığını ilan ederek tüm dünyaya adını duyuruyor. Kuti'nin maksiseksist komününden rahatsız olan Nijerya hükümetinin gönderdiği birlikler, 23 Kasım 1974 günü Kalakuta Cumhuriyeti topraklarına giriyor, birçok Kalakutalı işkenceden geçiyor ve tutuklanıyor. 18 Şubat 1977 tarihli ikinci baskın katliama dönüşüyor: Bin kişilik ordu-polis gücü onlarca Fela müridini öldürüyor, evler ve araçlar ateşe veriliyor. Kuti'nin 82 yaşındaki annesini askerler pencereden atarak katlediyorlar. Müzik stüdyosu tahrip ediliyor ve tüm master bantlar yakılıyor. Fela, bu baskından kırık bir kafa ve kalıcı bir el sakatlığı ile kurtulmayı başarıyor. Olayları takiben, orta ismini köleliği çağrıştırdığı için Anikulapo olarak değiştiriyor ve ekürisi ile Gana'ya göç ediyor.

1978'de sivil iktidardan cesaretlenerek döndüğü Nijerya'da Movement Of People (Halkın Hareketi) adında bir parti kuruyor. Değişiklikler bununla da kalmıyor: Önce muhteşem bir törenle 27 kadınla nikah kıyıyor ve yönetimini saksofoncu oğluna devrettiği grubunu 39 kişiye çıkartarak adını Egypt 70 olarak değiştiriyor. Sonrası malum: 1984'te girdiği hapisten 1986'da çıkıyor. Hükümet, David Byrne, Ginger "Djindja" Baker ve Herbie Hancock gibi isimlerin destek çıktığı "Free Fela" kampanyasının oluşturduğu tepkiden çekinip Kuti'yi serbest bırakıyor: "O sırada Amerika'ya turneye gidiyordum. Havaalanında polis cebimdeki parayı çok bulduğu için beni alıkoydu ve derken tutuklandım. Mahkemede benim CIA ajanı olduğumu iddia ettiler ve içeri attılar. Ben de delirdim ve onlara eğer bunu gidip CIA'e söylerlerse, tüm elemanların sadece gülmek için bir gün izin talep edeceklerini belirttim. Avukatım vasıtası ile emniyet müdürü ile konuştular; o da beni ya salmalarını ya da bir bahane ile tutuklamalarını söyledi. Sonradan yargıç gelip hapishanede benden özür diledi."

"Ben sizin bildiğiniz ortalama politikacılardan değilim. Yüksek güçlere, tahammüle, sabra ve mücadelenin bir gün mutlaka kazanılacağına inanırım. Boş yere neden acı çekeyim, hapislere gireyim? Mutlaka kazanacağım. Çünkü ben halkım ve dostlarım için savaşıyorum. Bu sebeple korkusuzum. Biliyorum ki bugüne dek yaptıklarım, insanlara benim mücadelemin haklı olduğunu anlattı. Şimdi beni dinlemeyi tercih ediyorlar."

Fela Anikulapo Kuti, sıradan bir politik lider tipine uymuyor. Fela'nın cumhuriyetinde dayatma, halkını beceren politikacılar ve cebren ikna yok. Fela, doğru ve basit konuşuyor: "Yıllardır bu çokuluslu şirketler ve Avrupalılar bizi kontrol etti, sömürdü. Bizim kıtasal bir ışığımız var, çok renkliyiz. Gücümüzü çok kültürlü, daha paylaşımcı ve kardeş bir Afrika için harcayalım. Birleşelim ve tek Afrika olalım. Bu pislikleri, işgal ettikleri topraklarımızdan ancak öyle atabiliriz."

"Bugünlerde kimse buralarda politik müzik yapmıyor, zira durum berbat. Sadece burada değil, mesela Zaire'de de sahneye çıkmam yasak."

Kuti'nin müziği son derece tekrarcıl ve hipnotik. Dikkati dağıtmak yerine topluyor. İki gitardan biri, james Brown'ın altı tellicisi Jimmy Nolan misali, alta akorları döşüyor, diğeri ise riff'leri çakıyor. Sticks ve shekere çalanların öne çıktığı perküsyon ekibine Tony Allen'in saat gibi bir davulu eşlik ederken, Kuti'nin biraderi Beko'nun çekip çevirdiği üflemeli seksiyonu, Fela'nın alto saksofon sololarını beraberce cevaplıyor. Yirmi kişilik kadınlar korosu onun sorulara verdiği cevapları pekiştiriyor. "ITT" adlı parçada Kuti, çokuluslu şirketlerin sömürüsünü, "Beasts of No Nation"da Reagan, Thatcher ve Botha rejimlerini,"No Agreement" ile mücadelesinin daimiyetini anlatıyor. Tüm Afrika, hâlâ beyaz patronun anlayamadığı kırık İngilizcesi ile mesaj yayan Fela'yı dinliyor, aydınlanıyor. Ginger Baker ile yaptığı albümde Fela işaret ediyor: "Eğer dostluklar biterse, insanlık kokar. Koktu mu kaçacaksın!" (Ye Ye De Smell) Bu adam bana bir şeyler hatırlatıyor.

Sarp Keskiner

Basquiat
Namı diğer SAMO

Jean-Michel Basquiat 80'lerin ortalarında, graffitilerin dünyasından beyaz duvarlı sanat galerilerine sıçradı. Yıkıcı, yakıcı, bol sözlü duvar resimlerini elitlerin gözüne soktu, Andy Warhol'un sevgilisi ve yoldaşı oldu, hip-hop tarzını resme aktardı. Aşırı dozdan öldüğünde 27 yaşındaydı. Basquiat'nin canyoldaşlarından Fab 5 Freddy ile yapılmış bir söyleşiyi aktarıyoruz. David Bowie'li, Dennis Hopper'lı, Gary Oldman'lı 'Basquiat' filmi ise hâlâ gösterimde. Duyurulur!

Jean-Michel Basquiat'yı böylesine büyük bir ressam yapan sence neydi?

Kim olduğunu dünyaya gösterme biçimi... Cesur bir duruşu vardı. Jean-Michel bir ressamdı. Onunla tanıştığımız zamanlarda hepimizin isteği ressam olmaktı. O dönemlerin New York'unda bir sabah uyanıp 'ben şunu yapmak istiyorum' demek ve öğle vakti olmadan hayatınızın geri kalan kısmında bunu yapmaya karar vermek mümkündü.

Onunla ne zaman ve nasıl tanıştın?

1978 yılında bir partide... Partiyi veren herif kentte yaratıcı bir kültür ortamı oluşturmak gibi bir görev edinmişti kendine. Hepimizin kafasını, asla gerçekleşmeyen bir sürü büyük fikirle doldurmuştu. O sıralar Village Voice'ta benimle ve Lee Quinones'le ilgili küçük bir yazı çıkmıştı. Partiyi veren herif "demek ressam olmak istiyorsunuz? Pop art'ı seviyor musunuz? İngiltere'de tanıştığım bir adam var..." falan filan diye bir sürü şey anlatıyor, yakında hepimizin zengin olacağını geveleyip duruyordu. Oysa benim tek istediğim resim yapmaktı.

Lee ve ben spotların altında ve bir video kameranın önünde durmuş sıkılırken, içeriye Jean-Michel Basquiat, namı diğer SAMO girdi. SAMO imzasını taşıyan graffiti yazarının beyaz bir kavramsal sanatçı olduğuna dair rivayetler vardı ('70'lerde herkes kavramsal sanata takılıyordu). Ve içeri birden bu siyah adam girdi. Herkes "Ooo, SAMO gelmiş!" dedi. Yüzünde koca bir gülümseme vardı. Lee ve ben ona baktık ve gülümsedik... Graffiti dünyasındaki insanlar birbirleriyle tanışmadan önce dahi birbirlerini bilirler. Birbirimizle tanışmaktan memnun oluruz. Jean-Michel bir yazardı ve o bizim, biz de onun hayranıydık.

Tanıştığımız zamanlarda Jean bir fotokopicide, onu bunu birbirine tutkallayarak kartpostallar yapıyor, onları satmaya çalışıyordu. Ben ve Lee, partiyi veren adamın stüdyosunda çalışıyorduk. Herif bizim yaptıklarımızı pazarlamak üzere iki haftalığına İtalya'ya gittiğinde Jean'ı bizim yanımıza taşınmaya razı ettik. Jean arka tarafta kartpostallar hazırlıyor, Lee ve ben ise devasa plastik parçaları üzerine sprey boyayla resim yapıyorduk.

Sürekli yüksek volümlü müzik çalardık. Henüz kimsenin duymadığı hip-hop teypleri olurdu bende. Sugarhill Gang'in "Rapper's Delight" şarkısını bilmiyorsanız, müzikte neler olduğunu tahmin etmeniz mümkün değil. Bir de Super Sperm diye bir plak vardı. Onu ne zaman çalacak olsam Jean arka taraftan fırlar ve hepimiz dans etmeye başlardık. Enerjimizin doruklarındaydık anlayacağın...

Resim hakkında da konuşuyorduk bol bol. Jean-Michel'le aramızda ortak bir noktanın olduğunu keşfettim. Graffiti dünyasında, ressamlarla ilgilenen çok az insan vardı. Bütün graffiticiler, süpermarketlerde satılan, parlak renkli resimli romanlardan etkileniyordu. Jean'ın favori isimlerinin ise Warhol ve Jasper Johns olduğunu keşfettim.

Sizi resimle uğraşmaya iten neydi?

Yapabileceğiniz en cool şey resim yapmaktı...

Niye müzik değil?

Kafamıza fikirler üşüşmeye başladığında müzik de işin bir parçasıydı. Keith Haring'le ben yakın arkadaştık ve her ikimiz de, dahası takıldığımız tüm insanlar da, Jean gibi, en son çıkan plakların, en son çıkan dansların ne olduğunu bilen insanlardık. Gündüzleri resim yapıyor, geceleri de kendimizi sokağa vuruyorduk. Bu işin böyle olması gerektiğine inanıyorduk.

O dönemde, geleceğin ünlü müzisyenleri hâlâ daha yandaki binada oturan insanlardı, değil mi?

Evet, '70'lerin ortasındaki en kafa insanlar ya sinemacı ya da müzisyendi –Eric Mitchell, James Nares, Scott ve Beth B, Jim Jarmusch, Becky Johnston, Charlie Ahearn... Onlara "New York yeraltı sinemacıları" deniyordu. Ve bu isimlerle kafa barıştıran punkçılar ve new wave'ciler vardı: Contortions, 8 Eyed Spy, Lydia Lunch, James White ve Blacks gibi.

Bu sıralarda Jean hâlâ SAMO mesajları mı yazıyordu?

Zydeco

44→

Arada sırada. Aslında SAMO mesajları yazan birkaç kişi vardı. Hepsi yazılarının altını SAMO diye imzalardı. Jean ise her zaman SAMO'nun yanına daire içinde bir c harfi, Copyright işareti kondururdu.

O dönemdeki tren graffitilerinin durum nasıldı?

Her banliyö treninin dışı, bütün vagonlar baştan aşağıya çılgın renklerle bezeli duvar resimleri ile kaplıydı. Vagonların içinde ise hayli soyut kaligrafik bir orji hüküm sürüyordu.

Belediye bunun 20 milyon dolarlık bir problem olduğundan bahsediyor...

Evet, kent için 20 milyon dolarlık bir problemdi ama bizim için kocaman bir kanvas ve mesajlarımızı dört yana taşıyacak bir araçtı.

Trenleri boyayan bu insanlar niye resim galerilerine girmek istediler sence?

Aslında bu kitlesel bir hareket değildi. Resim galerilerine adım atmak isteyen çok fazla insan yoktu. Kendim için konuşacak olursam, ben ressam olmak istiyordum, Jean ve Keith de öyle...

Siz iki getoyu birden kırdınız. Graffitilerin varolduğu gettoyu ve sanat dünyası gettosunu... Jean'ın kamusal duvarları bırakıp, asla aşılmaz gibi görünen galeri duvarlarının içine girişini anlatır mısın biraz.

O büyük olmak istiyordu. Sanat dünyasında birçok insanı sindiren, korkutan garip ve karmaşık bir saçmalıklar dizisi hakimdir.

Bana, graffitiye karşı önyargılar sanat dünyasından çok, dışarda yoğun gibi geliyor. Sanat dünyasının dışındaki dünya bu tür şeyler için daha sınırlayıcı değil mi sence de?

Biz bu tür şeylere kafayı takmadık hiç. Yaptığımız işe karşı doğrudan bir tavrımız vardı. Başlıca ilham kaynağımız sokaktan geliyordu. Yapmak istediğimiz şeyi en kısa ve doğrudan yolla yapmaya çalışıyorduk. Etrafımızdaki her şeyi emmeye çalışıyorduk. Jean-Michel'in tüm enerjisi de bu hedefe kilitlenmişti. Bütün bunları nasıl başaracağımız pek belli değildi, her şey o kadar belirsizdi ki... Bazı sergilere gidiyor, birkaç kitap karıştırıyor, orada burada bir takım makaleler okuyordunuz. Interview dergisinde bizim yapıp ettiklerimizle ilgili bir makaleyi okuduğum günü hatırlıyorum. Bizi övüyordu. Büyük bir heyecanla, dergiyi kaptığım gibi Jean'a yollandım. Apartmanın önünde durup dakikalarca Jean'ı uyandırmak için bağırıp durdum. Saat öğlen iki gibiydi. Nihayet Jean güzellik uykusundan uyandı ve bana anahtarı attı. Yukarı çıktım. Jean sersem sersem etrafta dolaşıyordu. Bir bira almak için buzdolabını açtım. Elim boya içinde kaldı, buzdolabının üstüne daha yeni resim yapmıştı. Bir yandan da makaleden bahsedip duruyordum. Jean bana "sakin olsana biraz" dedi, "bu sadece bir makale". "Sen bu işi başarabileceğini düşünüyor musun" diye sordum. "Evet, başaracağım" dedi. Kendinden o kadar emindi ki... Malcolm X'in sözündeki gibi, sonuca ulaşmak için gereken her şeyi kullanmaya hazırdı.

Jean-Michel'in dili çok yoğun olarak kullanmasına bakarak, onu bir ressamdan çok bir yazar olarak görenler var. Onlara bir şeyler söylesene.

Leonardo Da Vinci'nin Greatest Hits'i

Bence Jean'ın resimlerindeki yazı bir tür görsel şiirdir. Kelimeleri yüzeye yerleştirişi, kelimeyi tamamlamadan bırakışı ya da bir kelimeyi bizim görmeye alışkın olduğumuzun dışında gösterişi... Resimlerini yüksek sesle okuyacak olursanız, bir tekrar, ritm duyarsınız. Jean-Michel'in düşünmekte olduğunu duyarsınız. Bu, dilin, ritmik ve şiirsel bir biçimde imge ile iç içe geçmiş halidir. Bir gazeteden kafanızı kaldırıp televizyondaki haber kanalına, oradan da MTV'ye atladığınızda olan da budur. Jean bütün bu imgeleri yutuyor ve sonra da hızla tükürüyordu.

Müzik tüm siyahların eserlerinde olduğu gibi Jean-Michel'i de etkilemişti. Müzisyenlerin isimlerinin geçtiği birçok resim yaptı. Müziğin etkisi hakkında konuşabilir misin?

Jean, caz ve be-bop dinliyordu sürekli. Bir keresinde ona, bana Max Roach'un anlattığı bir hikâyeden bahsettim. Hikâye, Charlie Parker ve Dizzy Gillespie'nin "Jazz at Massey Hall" plağıyla ilgiliydi. "Salt Peanuts" şarkısı ikisinin imzasını taşıyordu. Bu şarkının kaydedildiği dönemde Parker ve Gillespie kavgalıymışlar. Dolayısıyla şarkı ikisinin arasında bir düello gibi gelişiyor. Her ikisi de aletlerini mümkün olduğunca yoğun ve hızlı üflüyorlardı. Jean'a "Salt Peanuts" şarkısını çaldığımda, sokaklarda hip-hop daha yeni yeni gelişiyordu. Bronx'ta, Grandmaster Flash ve Grandwizard Theodore adında iki DJ'in atışmasına gitmiştim. Bu adamlar pikap ve scratch tekniğinin mucitlerindendi. Onar dakikalık periyodlarla çalıyorlar, parçaları kesiyorlar, biçiyorlar, remiks yapıyorlardı. Willim Burroughs'un cut-up tekniğinin canlı kanıtları gibiydiler. Yaptıkları işte kolaj vardı, kübizm vardı, her şey vardı. Daha önceleri bu tür bir şey hiç kaydedilmemişti. Caz plakları dinlerken Jean "DJ'lerin atışmasıyla, Parker ve Gillespie'nin atışması aslında aynı şey" demişti. "A Tribe called Quest", Miles Davis ve hip hop/caz işbirliklerinden çok önce, hip hop ile caz arasında yakın bir bağ olduğunu anlamıştı Jean. Bu şarkılardaki isimleri ve plakların kapak yazılarını resimlerine geçirmeye başladı. Yaptığı bir dizi resim ise tamamen o dönemde dinlediği plaklardan esinlenmişti. Bu plakları kendi üslubuyla birleştirerek bir şekilde ölümsüzleştiriyor ve görselleştiriyordu.

Çeviren: **Ogan Güner**

Bir tiyatro festivali daha geride kaldı. Festival kapsamında çok ilginç iki "gösteri" bir güne sığdı. Akşamüstü, Robert Wilson'dan üçbuçuk saat "beden dili dersleri", akşamsa Hanna Schygulla'dan şarkılar...

Robert Wilson, Hanna Schygulla

Festivalde bir gün, iki beden:

İsmael Ivo Dans Tiyatrosu'nun "Othello"sundan İngiliz Ulusal Kraliyet Tiyatrosu'nun Ian Holm'la sunduğu "Kral Lear"a, Berliner Ensemble'ın "Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi"nden, Milano Piccolo Tiyatrosu-Avrupa Tiyatrosu'nun "Köleler Adası"na, Dostlar Tiyatrosu'nun "Simyacı"sından Kumpanya'nın "Everest My Lord"una kadar geniş ve zengin bir program yelpazesini gerçekleştiren 9. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali çerçevesinde, 26 Mayıs pazartesi günü Atatürk Kültür Merkezi'nde uzun ve belki de festivalin en ilginç iki seansı birden yaşandı. Akşam üzeri saat 18.00'de Robert Wilson, bu kez İstanbul'da 1967-1995 yılları arasındaki Çalışmalar'ını tam üç buçuk saat boyunca anlatırken, aynı akşam saat 21.30'da sinema dünyasının "femme fatale"lerinden Hanna Schygulla, Jean Marie Sénia'nın piyano ve besteleri eşliğinde başta Ranier Werner Fassbinder olmak üzere, Hanier Müller, Jean-Claude Carrière, Peter Handke, Baudelaire gibi sanat adamlarının yapıtlarını yorumladı.

Robert Wilson, 1967-1995 Çalışmalar'ını AKM Konser Salonu'nun sahnesinde kendisinin gerçekleştirdiği tek kişilik bir performans tadında, ama işlerini izleyiciye aktarma gündeminin dışına çıkmadan tane tane bir konuşma ve beden diliyle anlattı. Robert Wilson'un anlatım dili, yatay bir hayat hikayesini dikey olarak kesen yaşantıları ve bu yaşantılarından yola çıkan eserlerinin canlı bir illüstrasyonuydu. Konuşmasının çeviriye imkan vermemesi son derece doğal ve kaçınılmazdı, çünkü Robert

→45

Wilson sadece anlatmıyor, anlattıklarını ayrı ayrı kendi anlayışı içinde oynuyordu, daha doğrusu yaşıyordu. Robert Wilson, orada, hepimizin önünde çalışmalarını bir şimdiki zaman boyutu içinde teatral bir plastikle giydirerek, geçmiş zamanları üç buçuk saate yayılan bir gelecek zaman tamamlanması içine dağıtıyordu. Seyirci/dinleyiciye göre sahnenin solunda konuşmanın sunulduğu bir kürsü, ortasında çalışmaların tek tek çizilerek anlatıldığı bir çizim tablosu ve sahnenin sağında da çalışmaların projeksiyonla gösterildiği bir perde yer almıştı. Kürsüden konuşmanın genel ve yatay anlatımını kuran Robert Wilson, zaman zaman çalışmalarıyla ilgili etkilendiği ve işleri için hareket noktası olan yaşantılarını kürsüden ayrılıp sahnenin önüne çıkarak kendi ses ve beden dilini kullanarak anlatıyor, çizim tablosunu oyunlarının tasarım ve kuruluş yapılarını gösterdiği bir palimseste (üst üste binmiş çizgiler ve karalamalar toplamı) çevirirken, söz konusu oyunuyla ilgili sahne görüntülerinin dialarını da (dia göstericisindeki teknik aksaklığa rağmen) bir yandan zaman boyu akıyordu. Böylece Robert Wilson sahnede çalışmalarını anlatıyor, bu çalışmalarının taslak ve tasarımlarını çiziyor ve yine bu çalışmaların görüntülerini gösteriyordu. Önce hayatını kişisel olarak etkileyen olayları ve kişileri anlattı.

17 yaşındayken gördüğü bir psikiyatrik tedaviyle kekemelikten kurtulan Robert Wilson'un hayatı boyunca ilgi alanlarından biri, zihin özürlülerle bedensel anlatımla iletişim kurmak olur ve 13 yaşındaki tamamen sağır Raymond Andrews'ı evlat edinir. Onunla yaşar ve birçok oyununda onunla birlikte iyice farkına vardığı beden dilinin teatral gerçeklerine varır. Daha sonraları da 17 yaşındaki otistik Christopher Knowles'ın ailesini razı edip onu da birlikte yaşamaya ve üretmeye dahil eder. Fiziksel ve zihinsel özürün hayatında ve oyunlarında araştırdığı beden dili ve zamanının nüvesi, hareket noktası olduğunu anlatırken sahnede kürsüsünü terkederek Raymond'un sağır, Chris'in otistik dilinden aktararak bu deneyimlerini canlandırır. "Sözcüklerin taşımaları gereken anlamı görmezden gelerek onlara bir şans daha tanımak, yanlış telaffuz, dilbilgisi kurallarının iyi niyetle kötü kullanımı, noktalama işaretlerinin henüz sırrına vakıf olamayacağımız anlamlar yüklendiği bir duyumsal dil içinde otizmin fenomenolojisinin sunduğu umulmadık estetik 'malzeme' bize dilin sırlarını, onu kullanırken öğrenemeyeceğimiz kadar derinden açıklar." (RoseLee Goldberg, Performance Art) Robert Wilson zaman zaman hayatında tiyatroya gitmemiş büyükannesine Kraliçe Viktorya'yı ve yine tren garında tanıştığı bir Rus göçmenine de Freud'u oynatır. Kendisiyle yapılan bir söyleşide, niçin bildik kahramanlar yerine Stalin, Freud ya da Einstein gibi kişiliklere yöneldiği sorulduğunda, bunların "çağdaş dönemin mitik kahramanları" olduğunu ve herkesin tanıdığı bu kahramanlar dolayımıyla izleyiciyle doğrudan bir bağ kurmasını mümkün kıldığını söyleyerek yanıt verir.

Robert Wilson eseri "Sağırın Bakışı"ndan bir sahne (1971)

Robert Wilson genel olarak tiyatrosunun uzunluğunun (5 saat, 12 saat, hatta 7 gün 7 gece) eleştirildiğini anlatırken, özellikle oyunlarının yavaş olduğunu tespit eden anekdotları kendi zaman ve hız (yavaşlık) boyutlarında bir beden ve ses anlatısıyla (narration) aktarırken, canlı bir plastiği de kendiliğinden bir gerilimle bize sunuyordu. Bu sunumdaki berrak samimiyet belli ki hayatla bire bir örtüşen ürünü oluşturan yaşantılardan oluşuyordu. Aslında Robert Wilson bize şunu anlatıyordu: Tasarlayıp gerçekleştirdiği bütün oyunları tek bir oyundu. Sürekli aynı oyunu sahnelediğini anlatırken Marcel Proust'un "sürekli olarak hep aynı romanı yazdığı" örneğini veriyordu.

Robert Wilson'u en çok çağdaş besteciler ve müzisyenler etkiler, etkilendiği müzisyen ve bestecilerin çoğuyla da çalışır. Merce Cunningam, John Cage, Philip Glass, Marlene Dietrich, Jessye Norman, Laurie Andersen, Lou Reed, Tom Waits bunlardan bazıları.

Marlene Dietrich, Jessye Norman sahnede oturup kalkmayı, durmayı, yürümeyi, yüzleriyle sesi birbirine oturtmayı bilen idolleridir Robert Wilson'un. Oyunun başından sonuna repetitif ritme (sürekli yinelenen ritme) dayanan Philip Glass müziğinin geometrisi, Robert Wilson'un imgeler üzerine kurulu, beş saat süren "Einstein on the Beach" (Einstein Kumsalda) oyunuyla tamamen örtüşüyordu (1976). (Bu arada William S. Burroughs'un "Black Rider" operetini Tom Waits'le birlikte sahnelediğini ve bu ortak prodüksiyonun muhteşem bir CD'yle sonuçlandığını hatırlayalım). Robert Wilson bu yıl gerçekleştireceği projeler arasında kurgusunu ve metnini Christopher Knowles'ın yaptığı, Lou Reed ve Laurie Anderson'ın da katılacakları bir projenin de haberini verir bizlere.

Natüralist ve realist tiyatro anlayışına karşı duran Robert Wilson için, sahne ve tiyatro, her şeyden önce tasarıma dayalı bir yapıntıdır. Bu yapıntının üzerinde her şeyden önce beden dilinin plastiği hüküm sürer. Ve rüya her şeyin başlangıcıdır.

Robert Wilson'un üç buçuk saat süren çalışmalarının bu iz bırakan aktarımının hemen ardından yine AKM'de, bu kez Büyük Salon'da "Fassbinder benim kaderimdi" diyen Hanna Schygulla'yla girdiğimiz kabare dünyasında bir başka beden diliyle şarkıların acı ve melankolik havasıyla karşılaşacaktık. Hanna Schygulla yuvarlak hatları, kısa ve etine buduna silüetiyle, kötü Fransızcasıyla ne Ute Lemper kabaresine, ne de yine Fassbinder burcunun "femme fatale"lerinden Ingrid Caven'in ölümcül şarkılarını tutturduğu havaya yakındı. Ama şarkı söylemeye sonradan başlamış, Fassbinder'in arkasından samimi bir ağıta takılmış, kendi fiziksel sınırları içinde vefa borcunu hayata ödeyen bir şiirin ruhu olup çıkmıştı bu kadın. Hayatın acıları karşısında cefakar olup da alçakgönüllü ve iyimser bir bilgeliğin şiiriydi bu. Basit ve mütevazı bir beden dilini hayatla barışık bir hüzne oturtmuştu Hanna Schygulla.

İngilizce, Fransızca ve Almanca, hüznü ve hayatı söylüyordu Hanna Schygulla. Ve tabii ki bis parçası olarak "Lili Marlen"le bitirdi. Kırık sesini ve bedenini yüzüne, hüznü minnete oturtmuştu bu filmlerin kadını. Zerre kadar star edası taşımayan, anlam dolu, ifadenin kırıldığı bu Slav hüznünün altında yine de hayat sevinci yatıyordu.

Aşk soğuktur...
Ölümden de soğuk
Her şeyden üstün olan ölümden
En güçlünün becerebildiği ölümden
...Son söz:
Senin yaşamında bunca düzensizlik... yine de
Biri sana "Lütfen, adınızı ve aklınıza ne gelirse onu benim için bu kağıda yazar mısın?
dediğinde her seferinde
"Sakın unutma
Yaşam o kadar değerli ki
Şu an bile" sözlerini yazıyorsun.

Rainer Werner Fassbinder, "Siyah Işık".

Hüseyin B. Alptekin

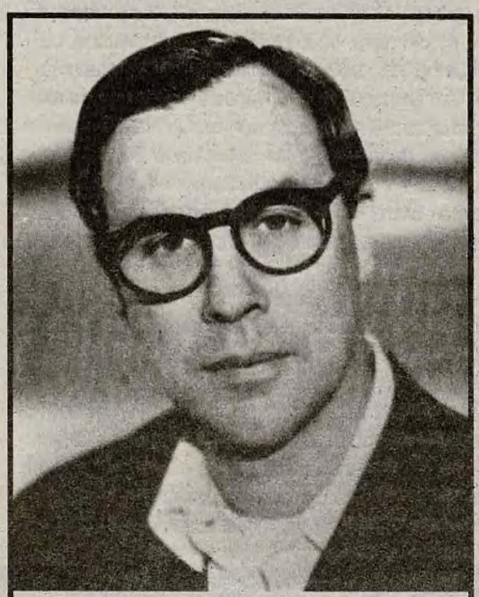

"Sağırın Bakışı"ndan "Einstein Kumsalda"ya, oradan da "Kara Süvari"ye, hep aynı düşünce çizgisini izlemekle suçlandım hep: aynı tarzda bir müzik kullanıyor, itinayla çalışılmış ışık efektleri için aynı özeni gösteriyor, sahneleme ve aktörlerin yönetimi konusunda aynı manyakça titizliği gösteriyordum. Ama Marcel Proust da zaten hep aynı romanı yazmakta olduğunu söylemişti... Düşünecek olursak, ressamlar da hep aynı fikri yeniden ve yeniden ele alırlar. Sanırım gösterilerimin tamamı, tıpkı önce yemyeşil, sonra sarı ve kahverengi ya da daha doğmamış yaprakları olan, ama söz konusu olanın hep aynı beden olduğu bir ağaç gibi, tek ve aynı bir çalışmayı oluşturuyorlar.

Robert Wilson'in Art Press dergisinde (Kasım 91) çıkan söyleşisinden

Türkiye'de çizgi romanın kökeni: Apartma

SANAT DÜNYAMIZ'IN ÇİZGİ ROMAN ÖZEL SAYISI VESİLESİYLE

Çizgi romanı, Türk mizah dergilerinde, sık sık Fransız ve Belçika ekolü ve Amerikan underground türünden "apartılan" değişik örnekleri ile izlemek ya da İtalyan imâli Amerikan maceracıları Teksas-Tommiks dönemi ile hatırlamak zorunda kalan Türkiyeli **okuyucu** (aslında **abone**), tam "fıtratı" gereği ucu bucağı belirsiz kılınan çizgi roman kültürüne yönelik kapsamlı araştırmalardan yoksun kılınmaya çalışılırken, Batı sanatını didik didik etmeye and içmiş kültür dergilerinde, bu konuda zaman zaman bir-iki kıpırtı beliriverir ve konunun kökenlerine susamış meraklılara, gökten zembille, ancak birkaç kırıntı düşer.

Yapı Kredi Yayınları'nın üç aylık kültür dergisi **Sanat Dünyamız**, son sayısında, bu konuda Türkiye'de şimdiye kadar yapılanlara oranla bir hayli mesafe kat ederek, 312 sayfalık, kapkalın, dolu dolu bir çizgi roman özel sayısı hazırlamış... Derginin kapağı da, içeriğinin problematiğine gayet uygun olarak, **"çizgi roman: çizgi, roman"** adını taşıyor.

Bu özel sayı, özellikle otomatikman kahraman olarak yaratılmış pek çok çizgi-karakterin nasıl ortaya çıktığı konusunda yeteri kadar fikir vermek için tasarlanmış gibi: Hemen bütün yazılarda, **Zagor**'dan **Dick Tracy**'e; **Alaska**'dan (**Ken Parker**) **Tenten**, **Red Kit** (**Lucky Luck**) ve **Asteriks**'e; **Atlantis**'den **Barbar Conan**'a; **Mandrake** ve **Kızıl Maske**'den **Tex** ve **Silver Surfer**'a pek çok kahraman ve onları yaratan yazar ve çizerlere dair onlarca bilgi, anekdot ve ayrıca kimileriyle yapılmış röportajları bulmak mümkün. Sınırlı da olsa, "underground" tarzı ile grafik sanatına etkilerin de ele alındığı çizgi roman-toplum ilişkileri, özel sayının önemli bir başka yönünü oluştururken, bir anlamda çizgi romanın toplum psikolojisi ve medya oluşumundaki etkisi de ele alınmış oluyor.

Ancak, bundan önce, derginin bir başka dikkat çeken yönünün üzerinde durmak gerekiyor.

Dergi, çizgi roman konusunda dünyanın dört bir yanından, literatüre geçmiş pek çok önemli yazardan çeviriler yaptırırken, Türkiye'den de bu konuda pek çok araştırmaya imza atmış sayılı yazarlardan **Talat Güreli**'nin önemli katkılarını almış. Ayrıca, kendileri de birer çizer olan **Ali Recan**, **Sinan Gürdağcık** ve **Serdar Anlağan**'ın da, Türkiye'de çizgi romanın durumuna hiç değinmedikleri yazıları var.

Öyle ki, Talat Güreli'nin "Türkiye'de Çizgi Romanlar" başlıklı yazısı, dergide "Dünyada Çizgi Roman" başlıklı çeviriden hemen sonra yer almış. Güreli'nin "Türkiye'de" çizgi romanın serüvenini incelediği tam 37 sayfalık yazısı, tuhaf bir şekilde sayfalarca dünyada çizgi romanın ortaya çıkışından başlayıp, sonra da yazı sonuna kadar sayfalarca İtalyan kökenli Pekos Bill, Tom Miks, Teksas, Kinova, Teks gibi maceraların yayınlandığı süreli yayınlara ve kahramanlarına ilişkin pek çok analiz, bilgi, belge ve anı ile süslenmiş.

Güreli'nin "Türkiye'de" Türk çizgi romancılarına ilişkin verdiği tek bilgi, 8 Şubat 1955'de yayına başlayan Ceylan Haftalık Çocuk Gazetesi'nin kapağına Beyaz Atlı Sipahi isimli bir macera çizen **Mehmet Tekdal**... Hiçbir zaman macerasını tamamlayamadığını belirttiği bu çizgi romancının kısa süre sonra mecmuadan ayrılmasından sonra, zaten İtalyan kökenli çizgi romanların en çok tutulanlarından biri olan Tom Miks'in öncü maceraları yayınlanmaya başlanmış ve sonra da Ceylan Yayınları, yaklaşık 15 yıl boyunca çizgi roman dergiciliğinde çok tatlı kârlar kazanan koca bir imparatorluğa dönüşmüş.

Güreli'nin adını zikretme lütfunda bulunduğu bir başka çizgi romancı ise sonraları Malkoçoğlu'nu çizecek olan **Şahap Ayhan**...

Peki Karaoğlan'lar, Tarkan'lar; onların çizerleri Suat Yalaz ve Sezgin Burak niye yok bu yazıda? 1930'lardan günümüze dek mizah dergilerinde sık sık görülen karikatür-bandlar, çizgi hikâyeler, Amcabey'in çizeri Cemal Nadir'den Gırgır ekolüne kadar geçen sürede adı karikatürcülüğünün yanı sıra çizgi romancılığıyla da anılmış Oğuz Aral, Bülent Arabacıoğlu, Ergün Gündüz gibi pek çok isim, neden bu çalışmada yer almıyor?

Şüphesiz, bu sorular milliyetçi kaygılarla ya da popülist gerekçelerle, çizerlere olan yakınlık dolayısıyla sorulmuyor. Bu sorular, en az Tom Miks ya da Teksas okuyanlar kadar yukarıdaki isimleri bilenler ve mizah dergisi okuma alışkanlığı olanlar için bir **realite**ye işaret ediyor da ondan...

Aslında Talat Güreli'nin bu anlamda, son dönemi ele almamasının, mizah dergiciliği gibi ayrı bir alanı kapsaması ve çeşitli tartışmalara girmeme kaygısı taşıdığı anlaşılıyor.

Ancak, Güreli'nin bu konuya hiç girmemesinin asıl sebebi, galiba anılan bütün bu son dönem ürünlerinin, asla ve asla "yüzde yüz orijinal" olmayıp, gerçekte hepsinin öyle veya böyle, koca koca "apartmalardan" ibaret olduğunu bilmesi...

Bu durum, Talat Güreli'nin yazısında da izlenebiliyor:

"Mandrake çizeri Phil Davis ile Kızıl Maske çizeri Ray Moore, Raymond'un stilini dikkatle gözlemleyenlerin başında geliyordu. Raymond hangi stile geçerse, bu iki çizer de çizgilerine o paralelde bir estetik vermeye çalışıyordu. (...) Raymond'un Türkiye'deki baş müridi ise Şahap Ayhan'dı. (...) 1848 yılında henüz bebekken Kaliforniya'ya giden bir kervandan düşüyor Pekos Bill.. Onu kurtlar (koyoteler) alıp büyütüyor. [Tarkan'ı hatırlayın]"

Çizgi romancılıkta gayet normal olan "etkilenme" ve "rakipleri kollama" durumu 1950 ve 1960'larda henüz şimdiki kadar fazla "abartılmıyordu".. **Suat Yalaz**, 1960'larda yayınladığı bir Karaoğlan dergisinde, şunları yazıyordu: "Düşünülen konuyu çizerken hafızaya ve hayal kudretine fazla güvenmeyip, **usta resimli romanların çizgilerinden**, güzel fotoğraflardan ve ansiklopedik resimlerden yardım almak çok gereklidir."

Ama 1970'li, 80'li ve 90'lı yıllarda mizah dergiciliğinde karikatürden çizgi romana atlamış ve kendisinden **her hafta** mutlak "iyi" bir şeyler beklenen "altyapısız" çizer, şüphesiz ki sonuçta "abartmıştır"... Başlangıçtaki bu masumca apartmaları da dayanak noktası yaparak, başta Amerika'da yayınlanan bir çizgi roman dergisi olan **Heavy Metal** olmak üzere, Türkiye'de bulunması neredeyse imkânsız olan ne kadar "mevkute" varsa, dışarıdan getirterek, kare kare kopyalama çalışması ile kendilerine "apartma çizgi" ile yer edinen onlarca "çizgi romancı" geçinen insan vardır. Bu, aynı zamanda çizerler arasında ciddi kişilik problemlerine de işaret etmektedir.

İşte, dünyada yüzlerce çizgi roman örneğini inceleme fırsatı bulmuş olan değerli araştırmacı Talat Güreli'nin incelemeye bile değer bulmadığı, aslında bambaşka bir kültüre ait bulunan "Türkiye'deki çizgi roman realitesi" budur! Ahlâktan ve dürüstlükten ödün vermeyen Tom Miks ve Teksasları okuyarak büyümüş bu "çizer kuşağı" için yaman bir çelişki!..

Levent Elpen

"Nemesis"in yaratık çizimleri (sayfanın üstünde), Suat Gönülay'ın (solda) ve Galip Tekin'in (aşağıda) vazgeçilmez kaynağı

[konser] ↓

1. ULUSLARARASI BOĞAZİÇİ FESTİVALİ

10 - 11 Haziran **Kızılordu Koro ve Orkestrası**
Dimdik duruşları, afili üniformaları, haşmetli sesleri ve insanın gözünün önüne Stalin'i getiren disiplinleriyle bir zamanlar kimilerinin gözünü korkutan koro, bugün turistik bir kumpanya gibi. Her konserinde şahane performans sergileyen koroya kayıtsız kalmak mümkün değil. Muhtemelen, İstiklal Marşı'nı yine söyleyecekler.

12 Haziran **Apoteosis Flamenca Dans Topluluğu**

13 Haziran **Gürcistan Halk Şarkıları ve Halk Dansları Topluluğu**

14 Haziran **Türk Caz Yıldızları Gecesi** Ali Perret, Aydın Esen, Can Kozlu, Deniz Dündar, Erkan Oğur, güray Akdalay, Hakan Behlil, İmer Demirer, Kerem Görsev, Neşet Ruacan, Nilüfer Ruacan, Önder Focan, Sarp Maden, Selim Benba, Yahya Dai ve Volkan Hürsever'in katılımlarıyla kalabalık bir jam session.

15 Haziran **Bulutsuzluk Özlemi**

16 Haziran **Galaxy / Jasper Van't Hof's Pılı Pılı** Altısı Senegal'li, biri Fin'li, biri Türk müzisyenden oluşuyor Galaxy. Türk müzisyen Okay Temiz. Afrika müzik ve dansını esas alan bir müzikleri var.

17 Haziran **Samulnori Perküsyon Topluluğu** Kore'nin en büyük ritmsaz topluluğu olarak 1978 yılından beri müzik yapıyor. Konserin konuk sanatçısı Okay Temiz.

18 Haziran **Fish**
Progressive rock'un güçlü sesi Fish, hemen herkesin hafızasına Marillion yıllarıyla ve "Kayleigh"le yazıldı. Meraklısı için Fish, elbette bundan ibaret değil. Fish'i merak etmemek de elde değil. Balığın solo yüzüşünü izlemek için, kaçırılmaması gereken bir fırsat bu konser! En azından, "Kayleigh"i dünya gözüyle canlı dinlemek lazım.

19 Haziran **Colosseum** 1971'de dağılan caz-rock'un bu ünlü topluluğu 68'lerin ruhunu tekrar canlandırmaya çalışacak.

20 Haziran **Ray Brown Trio** Parker, Gillespie, Ellington, Sinatra gibi büyük sanatçılara kontrbas çalmış büyük bir usta. Ön grup, Kerem Görsev Trio.

Açıkhava Tiyatrosu'ndaki konserler saat 21:30'da başlayacak. Fiyatlar 3.500.000 - 3.000.000 - 2.500.000 - 2.000.000 arasında. Ayrıntılı bilgi için: 232 98 30 - 251 56 00

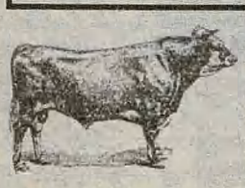

GALATASARAY LİSESİ 13. KÜLTÜR FESTİVALİ

(filmler, paneller, konserler)

• 9 Haziran
2001 A Space Odyssey – Stanley Kubrick
11:00
Türkiye'de Anayasa ve Demokrasi (Erdoğan Teziç, Bülent Tanör, Mümtaz Soysal, Süheyl Batum)
16:00
İstanbul Üniversitesi Konservatuarı Big Band Caz Orkestrası
19:30

• 10 Haziran
Potemkin Zırhlısı – S. Eisenstein
11:00
Kumdan Kaleler
21:00

• 11 Haziran
Burjuvazinin Gizli Çekiciliği – Luis Bunuel
11:00
Türk Aydınlanması (İlhan Selçuk, Altan Öymen, Alev Coşkun)
12:00
Türk Sineması (Alim Şerif Onaran, Atilla Dorsay)
16:00
Eşkıya – Yavuz Turgul
20:00

• 12 Haziran
Türk Popu (Candan Erçetin)
16:00
Mazhar Fuat Özkan
21:00

• 13 Haziran
Moğollar
21:00

GÜLHANE KONSERLERİ

14 Haziran **Hazal - Deniz Erdoğan**
15 Haziran **Pınar Aylin**
22 Haziran **Seher Dilovan**
28 Haziran **Ebru Gündeş**
Ayrıntılı bilgi için : 513 49 60

AKSANAT videodan konser

Sting
12 Haziran 12:30 - 18:30
Jimi Hendrix
19 Haziran 12:30 - 18:30
Gloria Estefan
26 Haziran 12:30 - 18:00

[bar] ↓

U:Ucuz **P:**Pahalı **O:**Orta

Guitar Cafe Bar
İstiklal Cad., Ayhan Işık Sok., no:21 Tel: 251 98 32. Açılış 14.:00, kapanış 2:00. (O) Perşembe **Boomerang,** cuma **Balkan Quartet,** cumartesi **Acil Servis.**

Harry's Jazz Bar
Taşkışla Cad. Taksim.
Tel: 225 70 00. Açılış 18:00 (P)

Kaktüs
İmam Adnan Sok., no:4. Tel: 249 59 79. Açılış 9:00, kapanış 2:00. (O)

Naturel Sam
Serasker Cad. Pavlonya Sok. No: 40 Kadıköy Tel: 414 77 66-414 78 34. (O)

Gramofon
Tünel Meydanı, no:3. Tel: 293 07 86 Açılış 8:30, kapanış 02:00 (P)

Madrid
İstiklal Cad., İpek Sok. No:16 Açılış 14:00, kapanış 02:00 (U)

Gitanes
İstiklal Cad., Sadri Alışık Sok. no:20 Açılış 13:00, kapanış 02:00. (U)

Sefahathane
Atlas Pasajı, 209, Beyoğlu. Tel: 252 21 45. Açılış 10:00, kapanış 2:00. (P)

Club So (Ankara)
Turan Güneş Bulvarı, 274, Oran Yolu. Tel: 491 12 50. Açılış 19:00, kapanış 02:00. (P)

Manhattan (Ankara)
Çevre Sok. no:7 Çankaya-Ankara Tel: 427 62 63 Açılış 21:00, kapanış 04:00 (O) Pazartesi **Singles,** salı **Triangle,** çarşamba **Soul Stuff,** perşembe **Fender Blenders,** cuma **Manhattan Big Band,** cumartesi **Mustafa Hadi Dedi**

Tenedos (Ankara)
Kızılırmak Cad. no:29/A Kocatepe-ANKARA Tel: 419 34 50 Açılış 12:00, kapanış 23:30 (O)

Roxy
Aslanyatağı Sok., Taksim
Tel: 249 48 39

Gölge Bar
SSK İşhanı, Çarşı Katı, Kızılay Tel: 434 09 78 Açılış 12.00, kapanış 02.00 (U) Pazar-pazartesi-çarşamba **Pilli Bebek,** salı **Gölge Blues,** perşembe **Pimple,** cuma-cumartesi **Grup Hayır**

Kemancı
Sıraselviler Cad. no:69. Açılış 11:00, kapanış 4:00. (O) Pazartesi **Deep,** salı **Egoist,** çarşamba **Kutsal Hazine Avcıları,** perşembe **Fresh Reggae Band,** cuma **Jack Daniels – Deniz Kızı,** cumartesi **Juke Box,** pazar **Carisma.**

Eylül Bar

TRANSITION

13-20-27 Haziran cuma 23.30'da

52. Street cazı, Ermeni nağmeleri ve Ortadoğu ritmleri... Klarinet, ud, davul, dümbelek...

1. Cadde No: 23 Arnavutköy/İstanbul Tel: 257 11 09 - 257 06 99

Kemancı (köprüaltı) Sıraselviler Cad., no:91/1. Açılış 12:00, kapanış 2.00. (U)

Meis 1
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no: 7/2 Tel: 293 99 73 Açılış 13.00, kapanış 4.00 (O)

Meis 2
Mis sok. No 20 Tel 293 05 98
çarşamba: Erkin Koray
perşembe: Cem Karaca

Urban
Kartal Sok. 6/A Galatasaray Tel: 252 13 25 Açılış 10:00, kapanış 01:00. (O)

Andon
Sıraselviler Cad., no:89, Tel: 251 02 00 Açılış 19:00, kapanış 04:00, cuma-cumartesi 06:00 (O) Her pazartesi **DJ Murat Şeker**.

Caravan Rock Bar
İstiklal Cad., Balık Pazarı, Sahne Sok., no: 19. Tel: 243 42 47. Açılış 13:30, hafta içi kapanış 22:00, cuma-c.tesi 4:00. (O)

Bilsak
Sıraselviler Cad. Soğancı Sok. No. 7 Kat. 5 Cihangir (P) Tel: 293 37 74

Mavi (İzmir)
Cumhuriyet Bulvarı No:206 Alsancak Açılış 22:00 kapanış, 01:00 Tel:463 01 94

Cafe Keyif Alkazar
İstiklal Cad. alkazar sineması Tel: 252 01 62 - 249 64 68 Açılış 10:00, kapanış 01:00. (O)

Tribunal
Muammer Karaca tiyatrosu çıkmazı no:3 Tünel
tel: 243 15 67 - 249 7179 (O) Pazartesi **Ali Aydoğan** Salı **Grup Kent Ozanları** Çarşamba **Süpriz Sanatçılar** Perşembe **Gönül ile Ahmet** Cuma **Muzaffer Özdemir** Cumartesi **Baran** Pazar **Tayyar**

Hayal Kahvesi
İstiklal Cad. Büyükparmakkapı sok. No:19 Tel: 244 25 58 Açılış 11:00, kapanış 02:00 (P) Pazartesi **Blue Blues Band** Salı **İrlandalı Bir Grup** Çarşamba **Deniz Kızı** Perşembe **Jeans** Cuma **Jack Daniels** Cumartesi **Bulutsuzluk Özlemi** Pazar **Invictous**
Transation Konseri 17, 24, 26 Haziran

Mojo
İstiklal Cad. Büyükparmakkapı Sok. No:26 Tel: 243 29 27 (P) Pazartesi **Forthres**, salı **Known-X**, çarşamba-cuma **Blue Blues Band**, perşembe **Extra**, cumartesi **Pandora**, pazar **Balkan Trio**.

Cinema
İstiklal Cad. Küçükparmakkapı sok. No:19/A Tel: 252 95 10 Açılış 09:00, kapanış 02:00 (O)

Vivache
İstiklal Cad. Meşelik Sok. No:26 Tel: 293 04 15 Açılış 10:00, kapanış 02:00 (O)

Baraka
Bazo Zok. No: 1/2 Tel: 245 64 71 Açılış 13:00, kapanış 01:30 (U) Haftaiçi dönüşümlü olarak **İhtiyaç Molası** ve **Grup Dost Yürek**

Haydar
Sıraselviler cad. No: 64 Tel: 243 46 01 Açılış 13:00, kapanış 02:00 (U)

The James Joyce
Tarlabaşı'ndan aşağı inerken sağda, İstanbul Sanat Merkezi'nin ikinci katı. Tel: 244 20 13 - 234 18 92 (O) Pazartesi **Grup Turna**, salı **Malabadi**, çarşamba **Irish Blues Night**, perşembe **Muzaffer Özdemir**, cuma **Tango Gecesi**, cumartesi **Irish and American Music Night**, pazar **Muammer Ketencoğlu ve Sumru**

Eylül
1. Cadde No: 23 Arnavutköy/İstanbul Tel: 257 11 09 – 257 06 99

[radyo] ↓

Açık Radyo 94.9

Pazartesi
Filozof Dedikoduları
Oruç Aruoba
15:30 - 16:30
Arzın Merkezine Seyahat
Gökhan Akçura
Blues-rock
20:00 - 21:00
Erkekler ve Kadınlar ve R&R
İştar Gözaydın-Cem Sorguç-Cüneyt Cebenoyan
Rock'ta cinsellik
21:00 - 22:00
Aksi Nota
Kod Müzik
22:00 - 23:00

Çarşamba
İstanbul'un Orta Yeri Sinema
Sevin Okyay
Filmler ve müzikleri
15:30 - 16:00

Perşembe
Yaşayan Blues
Eyüp İlbağ
22:00 - 21:00
Fotosentez
Roll
21:00 - 22:00
Elektrik
Murat Ertel
22:00 - 23:00
Insomnia
Leyla Üstel
Uyuyamayanların müziği
01:00 - 03:00

Cuma
Hayalet Gemi
Murat Gülsoy - Ergun Kocabıyık - Nazlı Ökten
00:00 - 01:00

Cumartesi
Tuna'nın Beri Yanı
Muammer Ketencioğlu
17:00 - 18:00

Pazar
Murat Belge'nin Gizli Müzik Tarihi
Murat Belge
18:00 - 19:00

Hafta İçi Her Gün
Açık Gazete
Ömer Madra - Murat Lu - Füsun Aymergan
08:00 - 11:00

Radyo Anadolu
İstanbul 103.3
Ankara 103.7
Akustik Panaroma
Cuma 21:00 - 22:00
Hazırlayan ve sunan: Umran Beriş
Rock, soul, blues, jazz, oldies, new age, klasik ve etnik "unplugged"...

[film] ↓

Sinema yazarlarının seçtikleri - 1

6-16-26 Haziran **Dalgaları Aşmak** Lars Von Trier
7-17-23 Haziran **Protesto** Matthieu Kassovitz
8-18 Haziran **Trainspotting** Danny Boyle
9-19 Haziran **Fargo** Ethan & Joel Cohen
10-20 Haziran **Baraka** Rou Fricke
11-21 Haziran **Smoke** Wayne Wang
12-22 Haziran **Nelly ve Mr. Arnaud** Claude Sautet
13-24 Haziran **Antonia'nın Yazgısı** Marleen Gorris
15-25 Haziran **Tual Bedenler** Peter Greenaway

Beyoğlu Sineması
Tel: 251 32 40

Naregatsi
İstiklal caddesi Sakızağacı sokakta, Ermeni edebiyatının 951-1003 yılları arasında yaşamış ve müzikle de uğraşmış olan büyük ismi Aziz K. Naregetsi'nin adını taşıyor bu mekan. Daha çok büyükler için hazırlanmış bir yuva görünümünde Naregatsi. Her yan film kahramanlarının foto albümleri, maketleri ve oyuncakları ile dolu. Masalardaki CD'leri yanlış anlamayın, onlar mönü olarak duruyor. Naregatsi, Sarkis "Bedo" Paçacı'ya ait ve şu anda Marlon Brando sergisi duvarları süslüyor. 1994'ten beri faaliyet gösteren Naregatsi'de fiyatlar orta ölçekte.

PAZAR

Tarık Burçoğlu, kolleksiyonunda bulunan Led Zeppelin, Def Leppard, Deep Purple, Rainbow, Rush, Whitesnake, Black Sabbath, Blue Öyster Cult, Gillan, G. Force, Gary Moore, Colosseum 2, Jethro Tull, Skid Row'a ait orijinal plaklarını satıyor. Ayrıca Jethro Tull'un 1991 İstanbul ve Efes, 1992 Ankara konserlerinin video kayıtlarını arıyor. İlgilenenler için telefon numarası: 0 232 342 21 21/ 347 10 87

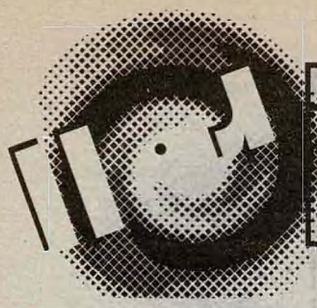

14 Haziran, Jandarma teşkilatının kuruluşu (afedersiniz)

15 Haziran, Babalar günü

ulusal Bir ikon istiyorum

Ben Ali'nin karaciğeriyim. Kahverenginde, bir buçuk kilo kadar ağırlıkta bir organım. Ali'nin karın boşluğunun sağ üst tarafında, mide ile yanyanayım. Sessiz olmama karşın ufak tefeklerimi de sayarsak 500 kadar görevim vardır. Bunların içinde önemli bir tanesini yapamazsam Ali'nin işi tamamdır. Yani ölüm Ali için kaçınılmaz olur.

Sezen Aksu yaşlandı, Zeki Müren öldü, Barış Manço TGRT'ye geçti, Müjde Ar entellektüel oldu, Hülya Avşar hamile kaldı, ulusal Bir ikon istiyorum.

Ultra
DEPECHE MODE
(BMG Türkiye)

Deyim yerindeyse bitap düşmüş bir Depeche Mode ile karşı karşıyayız. Ancak bu halsizlik sanıldığı gibi eski canki Dave Gahan'dan kaynaklanmıyor. Dave, gene aynı acılar içinde yapmışa benziyor vokallerini... Sorun bence, grubun asıl tuhaf elemanı –hani derler ya, beyni– Martin L. Gore'da bu kez. DM ne yazık ki beş yıldır iki talihsiz olayla boğuşup duruyor. İlki, 'Vince Clarke'ın eski grubu' ünvanı, topluluğun ömrü boyunca sırtındaki kambur oldu. Oysa başta ilk albümdeki iki parça olmak üzere diğer tüm albümlerdeki besteler Martin'e ait. (Tek istisna, "Some Great Reward"daki Alan Wilder'a ait "If You Want"). İkincisi ise, grubun yıllar sonra bile New Wave içinde değerlendirilip durması. Oysa gerek New Wave yıllarında, gerekse sonrasında DM her zaman kendisi oldu. Ona benzeyen çok grup çıktı (Camouflage'ı hatırlayan var mı?), o kimseye benzemedi. Ta ki "Songs of Faith and Devotion"a kadar. Aslında, 1990 tarihli "Violator"dan sonra gerekli olan dönüşüm, bu albümle sağlanmıştı. Ne var ki "Songs...", prodüksiyonu üstlenen Flood'un albümüydü sanki ve bir hayli –Flood'un da inşasında yer aldığı– "Achtung Baby!"nin alt yapısını çağrıştırıyordu. Nağmeler yine Martin'e özgü olsa da, kendilerinden uzaklaştıkları noktalar belirmişti. DM hiç gerçek davul kullanmazdı, bu kez kullanmıştı. DM, stüdyo albümlerinin kapaklarında grup elemanlarına hiç yer vermezdi, bu kez kapakta dördü vardı. Hatta albümde –sıkıcı olmakla birlikte– bir gospel bile vardı... Sonuçta bu değişim, beklenenin ötesinde onlara en iyi albümlerinden birini kazandırdığı gibi, hem İngiltere hem Amerika'da ilk kez 1 numara olmalarıyla tecimsel bir başarıyı da getirdi. Ardından Dave birkaç kez intihara yeltendi, nihayetinde bir canki olduğunu itiraf etti. Bütün bu olup bitenler de yeni albümün seyri hususunda DM severleri dört yıl boyunca diken üstünde tuttu. Sonunda bu yıl, "Ultra" yayınlandı. Başta dediğimiz gibi yorgun bir DM, daha doğrusu Martin'le karşı karşıyayız "Ultra"da. Martin, bu albümde –belki de ilk kez– tuhaf bir tutukluk içinde. Besteler kötü değil, dinlendikçe sevilebilir de. Ama bu şarkılarla ne uzuyor ne kısalıyorsunuz, çoğu kez tıkanmışlık duygusundan kurtulamıyorsunuz. Bu kez prodüksiyonu Tim Simenon'un üstlenmesine karşın albüm, özellikle prodüksiyon açısından "Songs of Faith and Devotion" ile aşırı bir benzerlik içinde. İki albüm ruhen ikiz gibi... Ancak 'son' ikiz, diğerinin etkisinden kurtulamamış, gölgesinde kalmışa benziyor. Onun "Rush"ı var, benim "It's No Good"um olsun; onun "I Feel You"su var, benim de "Barrel of a Gun"ım olsun der gibi... Ama tüm bu benzerlikler yalnızca 'gölgede aynı'. Yoksa albümde "Freestate" gibi Martin'in daha önce denemediği şeyler de var. Albümde ilk kez DM elemanları dışında bu kadar çok kişinin yardımına başvurulmuş. Artık Alan Wilder'ın ayrılmasıyla oluşan boşluğu doldurmak için mi, yoksa grup elemanlarının mecali kalmadığından mı bilinmez. Albüm kapağını da, son yılların tüm 'ultra' toplulukları gibi, –bir kez daha– Anton Corbijn'e emanet etmişler. Kapağın en kötü DM kapağı olduğunu vurgulamak gerek. (Bu arada bir sözümüz de albümün kasetini Türkiye'de yayınlayan BMG'ye... Son dönemde çıkardıkları kasetlerin kapakları gibi bu albümün kapağını da berbat etmeyi başarmışlar. Tebrikler.)

Sonuçta diyeceğimiz o ki, "Ultra", DM diskografisinde bir gerileme demesek de, bir dinlenmeye işaret ediyor. Dinlenmenin rehavetiyle yeniden yola koyulduklarında neyle karşılaşırız/karşılaşırlar, şimdiden tahmin etmek zor. Çünkü onlar dinlenirken biz hâlâ yollarda olacağız. ***A.A.***

In It For The Money
SUPERGRASS
(EMI/Kent)

"Genciz/ Özgürüz/ Dişlerimizi fırçalamayı da ihmal etmiyoruz". Matrak değil mi? Bence çok hoş. Bu sözler Supergrass'in ilk albümü "I should Coco"nun hit parçası "Alright"da yer alıyordu. Şarkının clip'i de sözlerdeki kaygısızlığı bire bir yansıtıyordu. Ya bisiklet üzerindeydi grup elemanları, ya da bir pikabın arkasında birbirleriyle yastık kavgası yapıyorlardı. Dalgalarını geçiyorlardı, başka da bir istekleri yoktu. Bazen "Caught by the Fuzz" da anlattıkları gibi esrar içerken anneleri tarafından enselenmek gibi sorunlar yaşanıyordu elbette. Kaygısızlar dediysek, o kadar da değil yani.

Grubun solisti ve gitaristi Gaz Coombes'un "Karnımı doyuracak kadar param varsa, iyi de vakit geçiriyorsam başka bir şey umurumda değil" demesi gerçi grubun davulcusu Danny Goffey'yi bile kızdırıyordu ama sonuçta albümün ruh hali Coombes'un sözlerini yansıtıyordu. Peki bu kaygısızlık, bu şamatacılık Supergrass'ı görünce kaldırım değiştirmeyi (bkz. Roll No.7, Supertramp eleştirisi) gerektirecek kadar kötü bir şey mi? Tabii ki sevmek zorunda değilsiniz ama...

Hayat şamatayla geçmiyor ama hiç şamatasız da çekilmiyor. Sonuçta şamata da bir reddiye. Apolitik olmasına apolitik ama yine de dışarıda duran bir tavır. "I should Coco"da en azından üç şarkı bu dışarıda durmayla ilgiliydi. "I'd Like To Know" da "Gariplerin nereye gittiğini bilmek istiyorum/ Gariplerin gittiği yere gitmek istiyorum" diyorlardı. Her şeyin başı gariplik. Supergrass'ın ilk albümü bence gayet iyi bir albümdü. Ayılıp bayılmadık ama enerjilerini, coşkularını, zıpırlıklarını ve içtenliklerini sevdik. Üstelik belli ki müzik kültürleri de gayet sağlamdı Supergrass'ın. Psikedelyadan mod'a, britpop'tan punk'a kadar geleneğe gayet hakimdiler ve inanılmaz bir hızla çalmayı beceriyorlardı. Hakkettikleri ilgiyi de gördüler, birkaç hafta 1 numarada kaldılar, bir milyon civarında sattılar.

İki yıl aradan sonra şimdi "In It For The Money"yle yine karşımızda Supergrass. İyi haber: Supergrass kendini tekrarlayan topluluklardan değil. Olgunlaşma emareleri görülüyor. Kötü haber ise yeterince olgunlaşmamış olmaları. Arada bir yerlerdeler. İlk albümün çocuksuluğu, zıpırlığı yok bu albümde. Şarkılar iyi, akılda kalıcı, popla rock'ın kesiştiği bir yerde. Yine Nirvana'dan Doors'a, KC and the Sunshine Band'den -evet- Supertramp'a (Coombes'ın sesi bazen Roger Hodgson'ınınkine acaip benziyor) kadar bir sürü kaynağa başvurmuşlar. Belli ki bu kez daha çok kafa patlatmışlar, daha çok emek vermişler. Ama bunun bedeli ilk albümdeki masumiyetin, zıpırlığın yitirilmesi olmuş. Zıpırlık gidince de Supergrass'in ilk albümünü özel kılan şey de gitmiş... Baterist Danny Goffey tempolarındaki yavaşlamayı, artık konserlerde eskisi kadar hızlı çalamamasına bağlıyor biraz da.

Besteler ilk albümde olduğu gibi üçlünün ortak ürünü. Bu kez bazı şarkılarda Coombes, Goffey ve basçı Mick Quinn'e, Gaz'in kardeşi klavyeci Rob Coombes da destek vermiş. Dediğimiz gibi şarkılar iyi ve akılda kalıcı ama iz bırakıcı değil. Kimilerine göre (mesela Q dergisine) tam kıvamındalar ama bizce ne yeterince ağırlar ne de yeterince hafif. Ama belki önemli olan Supergrass'ın başarıyı yakaladık deyip temcit pilavı gibi aynı şeyi önümüze sürmeye kalkmamaları. Supergrass yabana atılacak bir topluluk değil. Çok daha iyisini yapabileceklerinin sinyalleri var bu albümde. Enstrümanlarına hakimiyetleri, müzikal birikimleri, değişime açık oluşları ve yaş ortalamalarının 23 olması düşünülürse ümitli olmak için çok neden var. ***C.C.***

Nerde send to back varsa, bring to front da vardır	Malların relatif fiyatı, o malların en son tüketilen birimlerinin marjinal fayda oranlarına eşittir.	Her dilin kendine özgü suskunluğu vardır ELIAS CANETTI
"Kederliysem kederliyim/ Niçin diye sorma" **Behçet Aysan**		Kişinin elde ettiği net gelir vergiye tabi tutulur.
20 Haziran, En uzun gündüzler başlıyor	"Muhanete muhtaç olma, muhanet ateşten gömlektir" **Âşık Ali İzzet Özkan**	
22 Haziran, Gündönümü fırtınası	Türkiye'de DJ yarışması düzenlendi, bir esprisi yoktu.	

Life Is Peachy
KORN
(Sony Türkiye)

Bir evin çöplüğe bakan arka taraflarında, pencerelerinin fazlasıyla yüksek, tuğla duvarlarının fazlasıyla kalın olduğu bir oda düşleyelim. Kasabanın beş 'deli'sinin güneş battıktan sonra takıldıkları, kabuslarını bağırıp korkularıyla yüzleştikleri, ardından da dudaklarında garip bir gülümsemeyle çıkıp gittikleri, çığlıkların, hırıltıların, karanlık liriklerin duvarlarda yankılandığı sıkışık, zamansız, tanrısız bir oda. Korn, albümlerini kesinlikle böyle bir odada kaydediyor. Odayı bulan/ayarlayan adamın adı Jonathan Davis. Çığlıklar, hırıltılar, karanlık lirikler ona ait. Çok sert, çok kirli bir punk'a çalan Korn müziği, Duran Duran ve Missing Persons dinleyen, 'rock enstrümanlar'a elini sürmemiş ama gayda çalabilen bu eski otopsi uzmanının beyin kıvrımlarından alıyor köklerini. İnsan Davis'i dinlediğinde, aklına ister istemez Lautréamont geliyor. Korn'un şeytanları, tıpkı "Maldoror'un Şarkıları" gibi, 'gerçek hayat kabuslarının imgeleştirilmiş halleri. Kapaklarındaki salıncaktaki küçük kızın üzerine düşen katil gölge, aynada kravatını düzelten ufaklığın arkasında beliren karaltı... Hiçbir albümde yer almayan, sadece konserlerin kapanış parçası olarak çalınan acı dolu "Daddy"... Korn, saf iyiliği ve kötülüğü, cinselliği, öfkeyi, korku ve şiddeti bir tür şiirsellikle, gerçek bir kara mizahla işliyor. "A.D.I.D.A.S". ("All Day I Dream About Sex"), "Porno Creep", "Good God", "Kill You", dinlediğimiz en iyi hip-hop'lardan "Wicked"... Hepsi mükemmel "Life Is Peachy"i oluşturuyorlar. Sert müziklerden hoşlanmıyorsanız bile dinlemeye çalışın, fikriniz değişebilir. ***İ.A.***

Freak Show
SILVERCHAIR
(Sony Türkiye)

Silverchair, Avustralyalı bir grup, bu daha ikinci albümleri, ilk albümleriyle sağda solda nam salmışlıkları, "ümit vaad eden grup" ilan edilmişlikleri var, ama galiba asıl çıkışlarını bu albümle yapacaklar. "Ucube Bandosu", klasik bir rock trio: Daniel Johns, vokal ve gitar; Chris Joannou, bas; Ben Gillies, davul. "Ucube Şov"da ellerinde ne varsa dökmüşler, yer yer güzel numaraları var, hatta ve hatta, kemanlarla, timpani davullarla, Hint enstrümanlarıyla –fazla açılmadan– "arayışlar"a bile girmişler. Belli ki uğraşmışlar, ama bir takım yaygın kalıplardan kendilerini kurtaramamışlar. Ortaya bir iki kez dinlenebilecek, o kadar da kötü olmayan bir iş çıkarmışlar. Piyasada daha iyi rock ya da "Freak Show"un benzerlerini bulmanız mümkün, ama "versiyon"lardan hazzediyorsanız, pişman olmazsınız. Açıkçası, Avustralya'dan daha yaratıcı insanlar bekliyoruz. İkinci tercihiniz olsun. ***M.E.***

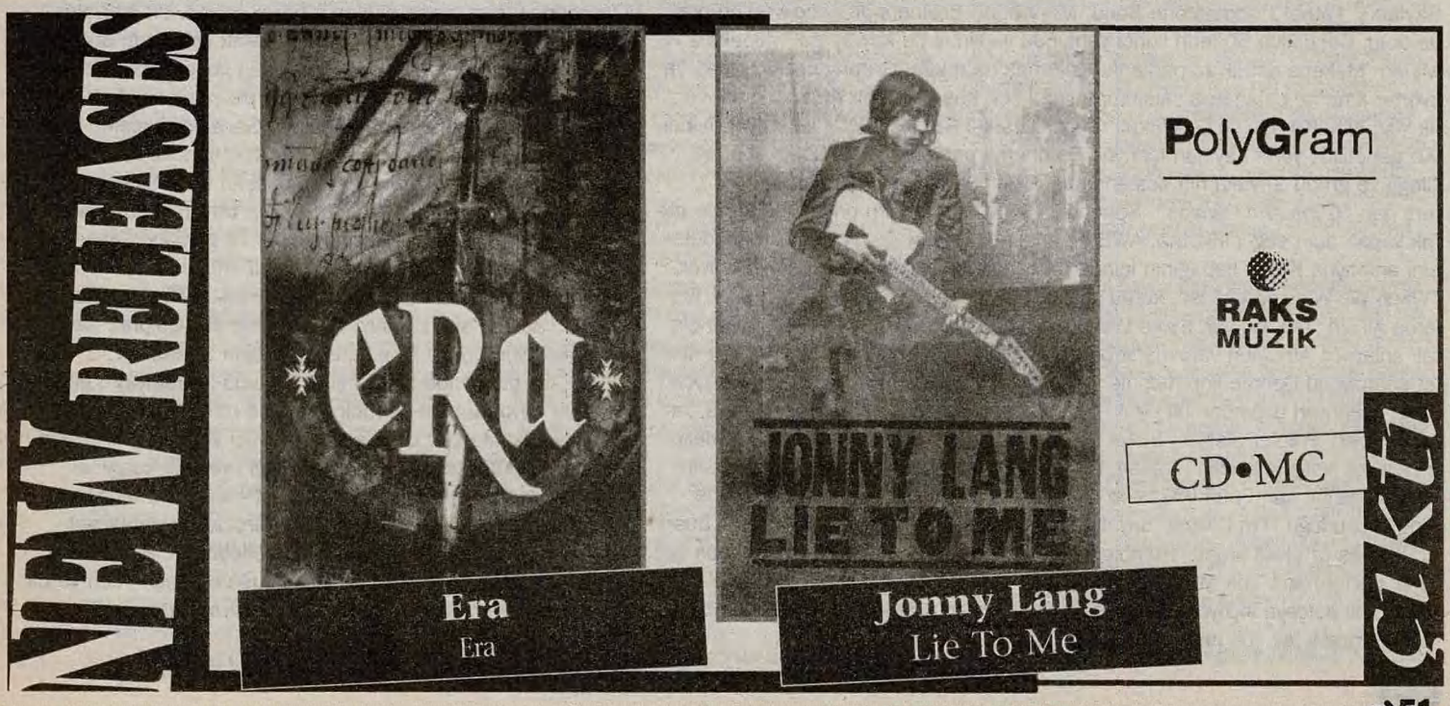

Artık hiçbir haritaya bakamıyorum. Kentlerin adı yanık et kokuyor. ELIAS CANETTI

23 Haziran, Deniz banyosu zamanı öp

24 Haziran, Yaprak aşısı zamanı rs tuü

Şavşat'taki şarjör yapan fabrikanın bazı şubeleri elektrik donanımındaki kısa devre nedeniyle arızalanınca stratejik durum nedeniyle durum endişe yarattı. Durumu duyan fabrikatör oturduğu sezlongdan doğruldu, dalgın bakışlarla bir süre ufku, sonra da şırıl şırıl akan Şemikgzen suyunu seyretti, sonra hiçbir şey söylemeden olduğu yerde yığılıp kaldı.

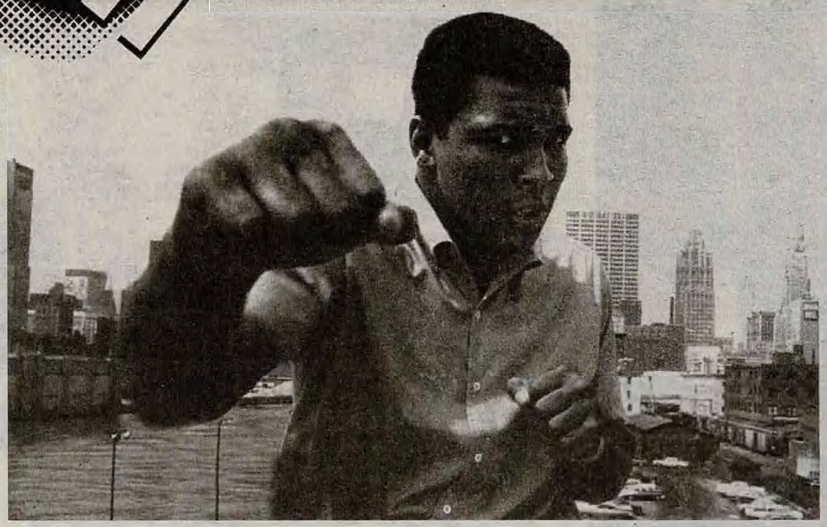

When We Were Kings: African Woodstock

Soundtrack

(Polygram/Raks)

Mandela: Son of Africa, Father of a Nation

Soundtrack

(Polygram/Raks)

Kıta, talepler ve ten renkleri dışında iki albümün ortak noktası, siyah ırkın özgürlük mücadelesinde büyük rol oynamış, sembolleşmiş iki isim: Nelson Mandela ve Muhammed Ali. Biri ırkçılığı ve ırkçıları itin götüne sokan, özgür Afrika fikrini ateşleyen adam, diğeri ise beyaz adama bir temiz sopa çeken genç.

"Mandela" filminin soundtrack'i, piyasadaki diğer "essential"lardan farklı olarak gerçekten elzem bir derleme. Kadınlar, tadına doyulmaz koral geleneksel-ler, wajikeleza gibi yerel ritmler, King Kong operasından bir kesit ve tabii Jerry Dammers'ın "Mandela" şarkısı bu albümde bir arada. Kaset, Mandela'nın 26 yılını geçirdiği Robben Island hapishanesinin bulunduğu sahilden dalga ve martı sesleri ile başlıyor ve Güney Afrika'nın soul şarkıcılarından Jeniffer Jones'un vokaline trompeti ile eşlik eden Hugh Masekela ile devam ediyor. Birinci yüz, African Jazz Pioneers, Havana Swingsters gibi bluesy big band'lerle ve Skylarks, Father Huddlestone Band, Manhattan Brothers gibi doo-wop grupları ile dolu. Genellikle 50'lerin ikinci yarısında yapılmış bu kayıtlarda, Masekela ve Miriam Makeba'nın ilk zamanlarını dinlemek mümkün. Gruplar caz ve blues çalıyorlar ama ne çalarlarsa çalsınlar kulağa çok hoş gelen bir Afrika aksanı var. İlk yüz, ANC Korosu ve G. Afrikalı rapper Lesego Rampolokeng ile bitiyor. İkinci yüz genellikle yerel kayıtları içeriyor. En önemli parçalar beyaz adam Johnny Clegg ve grubu Savuka'nın seslendirdiği "Asimbonanga" ve Kalahari Surfers'dan "Guns And Pangas". Sonuncusu, ANC'nin, seçim öncesi dönemde ittifak yapan aşırı sağcı Inkatha, AWB ve aparteid yanlısı 3rd Force ile mücadelesini anlatıyor. Kaset kapağının içinde mücadelenin kısa bir tarihi de yer alıyor. "When We Were Kings" ise, kurgu açısından Mandela soundtrack'ine yakın. Aralarda Ali'nin "rap"leri var. Spike Lee onu iyi, karizmatik ve yakışıklı bir rapper olarak anlatıyor. Albümün varolma sebebi şu: 1974 yılında Muhammed Ali, ağır siklet şampiyonu George Foreman ile karşılaşıyor. Karşılaşmayı organize eden Don King, eşantiyon babından bir de African Woodstock tertip ediyor. Bill Whiters, James Brown, Pointer Sisters, Sister Sledge, Spinners, B.B. King ve Miriam Makeba'nın yer aldığı festivalin kayıtları, bu albümde bir araya getirilmiş. Bir de hariçten yer alanlar var: Brian Knight ve C.C.Music Factory'nin eski vokalisti Diana King'in okuduğu "I'm Calling (Say It Loud)" ve Fugees –Tribe Called Quest– Busta Rhymes ortaklığı ürünü "Rumble In The Jungle". B.B. King'in gitarı, soloları ve vokal performansı çok iyi. Bill Withers, "Ain't No Sunshine"ı biraz mırıldanıp "You" adlı parçaya sıçrıyor. James Brown'ın kayıtları diğerlerine göre daha gürültülü. Spinners ise çok nefis. ***S.K.***

Violent Demise: The Last Days

BODY COUNT

(Virgin/Kent)

"Rock müzisyeni arkadaşlarım, rap yaptığımı görünce zırlamaya başladılar. Bu problemi de, onlarla Body Count'u kurarak çözdüm. Dalgasına LA kulüplerinde çalmaya başladık, ama sonradan bizi seven bir kitle oluşuverdi..." Bilmeyen birisi, Ice-T'nin bu dediklerine bakarak, Body Count'u kara adamların distorsiyona 'takıldıkları' bir yan proje, bir ikinci iş zannedebilir. Oysa Body Count, Black Sabbath'tan Porno For Pyros'a bir dolu referans ve koskoca bir hip-hop kültürünün torpiliyle gayet sıkı bir rock yapıyor. Ice-T ve Ernie C'nin çetenin diğer elemanlarıyla Crenshaw lisesinde başlayan, LA ayaklanmasıyla devam eden kurşunlar, fahişeler ve drug'larla bezeli hikayelerinin 'son günler'ini anlatıyor "Violent Demise: The Last Days": "Polis katiliyiz, kan emiciyiz ama hâlâ bir milyon satıyoruz." ("You're Fuckin' With BC") Body Count, kimileri gibi 'doğru yol'u gösteren mesih ayaklarına yatmadan öfkeli siyeh adama aklından geçenleri söylüyor. Kayıtsız kalmak mümkün değil. ***I.A.***

Libido Speedway

ORBIT

(Polygram / Raks)

Alternatif rock, Nirvana ile zirveye oturmuştu. O zamanlar aynı yolda ilerleyip zirveyi Nirvana ile paylaşan ya da zorlayan gruplar ise şimdi "çok büyükler" ve alternatif olma şanslarını az da olsa kaybettiler. Üç-dört yıldır da arkasında Nirvana'nın sesini aradığımız –ve hatta bulduğumuz– gruplara rastlar olduk. Aslında bütün bu lafları etmenin nedeni, Orbit'i, Nirvana'ya öykünen bu gruplara dahil etmek değil, aksine, sadece formal bir benzerlik ve ruh örtüşmesine sahip olmaları ile ayrı tutmak. Orbit, Boston'lu bir grup ve 'grunge'ın punk-rock etkilenimini, o sözü edilmiş ruh örtüşmesi ile başka bir kulvara yönlendiriyor. Orbit; Jeff Lowe Robbins (vokal, gitar), Paul Buckley (davul, vokal) ve Wally Gagel'den (bas,vokal) oluşan bir rock triosu. Bir fikir olarak bundan üç yıl önce J.L. Robbins'in yatak odasında doğuyor ve sonrası bir rock grubunun başından geçen alışılagelmiş olaylar: Robbins'in evinde kaydettiği parçaları Buckley'nin de çalışmaya başlaması ve yapımcı Gagel'ın, önceleri geçici olarak, bas ile onlara katılması ile Orbit şimdiki nihai kadrosuna ulaştı. "Biz yalnızca birlikte çalışan ve birbirini destekleyen bir grup olmak istedik... Satış artırma ve pazarlamayla uğraşmayız, sadece kayıtları yapar ve gerisine karışmayız" diyor Buckley. Gevşek bir ruh hali intibaı verseler de etiketi ciddiye aldıkları açık. Orbit, ilk olarak Eylül 1995'te "La Mano" adlı EP'sini sundu, "Boys" filminde "Colored Water" parçaları yer aldı ve ilk albümleri "Libido Speedway" 1997'nin şubatında ortaya çıktı. "Libido Speedway"; gitar, bas ve davul temelli bir rock grubu ve müziği hesaba katılınca belki eşsiz değil ama etkileyici ve "sıkı" diye tabir edilebilir. Sözel tekrarların da katıldığı melodik kurgu ve enstrümanlar arası uyum ve kontrast –ki bir trio olunca bu daha açık– iyi bir ilk albüm ile bizi karşı karşıya getiriyor. Hatta daha iddialı bir ahkam bile kesilebilir belki ama, en iyisi dinlemeli. Dinlemeli, hiçbir boşluğu es geçmeden ve bir çocuk derinden "Şimdi kayıdı kapatabilirsin" deyinceye kadar! ***C.S.***

Makina arızası nedeniyle işgücü kaybına uğrayan bir müessesede yapılacak ilk iş, müessese içerisinde önleyici bakım ve idame işlerinin yapılmasıdır.

"Ama ben derim: düşeni, itmeli de. Bugünün herşeyi düşüyor, çürüyor: Kim tutacak? Bense itmek istiyorum!" **Böyle Buyurdu Zerdüşt**

25 Haziran, En uzun günlerin sonu

Tapılmaktan daha sıkıcı bir şey yoktur. Tanrı buna nasıl dayanıyor?
ELIAS CANETTI

27 Haziran, Kızılerik fırtınası

Disciplined Breakdown
COLLECTİVE SOUL
(WEA/Balet)

1993 yılında Ed ve Dean Roland kardeşlerin önderliğinde ilk albümlerini yapan Collective Soul üyeleri üçüncü albümleri ile karşımızdalar. Hard rock'ın bildik gitar riff'leri ve basit melodilerle dolu bir albüm var elimizde. Zaten kendileri de böyle şarkılar yaptıklarını kabul ediyorlar. Şarkıların büyük çoğunluğu iyi başlıyor ama bir türlü başladığı gibi bitmiyor. Collective Soul'cular yemeğin tuzunu hep kaçırıyorlar. Ama haklarını yememekte fayda var, aşçılık kolay öğrenilmez, bu melodiler daha iyi düzenlemelerle muhteşem hale gelebilir. "Forgiveness"i her şeyiyle albümün en iyisi saydık. Hatırlatalım, Ed Roland'ın vokali Eddie Vedder'ı çağrıştırdı bize. Kıssadan hisse, "Disiplined Breakdown" arada bir garnitür niyetine dinlenebilir ama fazlaya kaçılırsa yıpratır. ***U.Ö.***

Hear In The Now Frontier
QUEENSRYCHE
(EMI/Kent)

Hendrix ve Cobain'in memleketlileri, üç yıllık bir aradan sonra yeni albümlerini çıkardılar. "Operation Mindcrime" gibilerinden kandırmaca bir albüm yapsalardı, haklarında kötü konuşacaktık. Ama "Hear In The Now Frontier"da mevzubahis olan, güzel gitar riff'leri, kulak okşayan baladlar, Extreme, Mr. Big veya Ugly Kid Joe'yu düşününce çok daha iyi bir hard rock... Kısaca, müzikal açıdan vasatın üzerinde bir albüm. Satış kaygısından uzak; 90'lardan, ne az ne fazla, sadece ihtiyaçları kadarını almışlar. İddiasızca, eski serüvenlerine çalıyor gibiler. Alan da memnun olur, almayan da. ***İ.A.***

Dans Ma Chair
PATRICIA KAAS
(Sony Türkiye)

"Gözüm Patricia Kaas afişine kayıyor Dome'un penceresinden. O denli kendine has, gerçek birinin, üstelik kimsenin taklit edemeyeceği Fransız blues'una eşsiz uyan sesine rağmen, neden o anlamlı ve değişik yüzünü dergilerde yüzlercesi görülen manasız bebek yüzlerine benzettiğinden söze girip..." Sabah grubunun Paris büyükelçisi Nurdan Bernard'ın, 11 Mayıs tarihli Yeni Yüzyıl'ın pazar ekinde, "Gece Gündüz Paris" köşesinde dediğine uyalım, biz de söze böyle girelim. Bir-iki sene evvel Patricia Kaas, perçemleri alnında daireler çizen, bakışları hülyalı, biraz ağlamaklı, zamanı düşünce öfkeli, ama hep bakımlı, nasıl derler, "kaliteli" bir hatun kişiydi. Şimdi de öyle ama, bakışlarının ve duruşunun dikliğinde "onur"dan ziyade "kibir" var sanki, yüksek sosyeteye dahil bir "sarı melek" adeta, oturmuş, ciddi ciddi "imaj" çalışmış. Zamanında "Regarde les riches" ("Kalantorlara dikiz") diye inceden inceye değil, bodoslama dalgasını geçen Kaas, şimdi sanki Dolce & Gabbana, Donna Karan, bilemediniz Armani fotomodeli gibi (Boyunun kısalığından ötürü podyumlara çıkamaz diyoruz gerçi ama, bizim Esin Moralıoğlu'nun boyunu düşünürsek...). Neyse, bu durumdan o kadar da şikayetçi değiliz, asıl derdimiz müziğin bizatihi kendisiyle ilgili... Kaas, Alman çeşnili bir Fransız, Alsace-Lorain bölgesinin ikili yapısının vesikası gibi. Babası Fransız bir maden işçisi, annesi Alman. Almanya sınırında, Fransa'da doğuyor, Almanya'da okuyor. Marlene Dietrich'e uzayan sarışın soğukluğu ("Lili Marlene" boşuna ağzına o kadar yakışmıyor), kırık, kısık ve buzlu sesi Fransız dilinde ve kültüründe istediği kadar bir güzellik halesi olarak dursun, Kaas'ın "beynelmilel" yapısına bir de Amerikan, daha doğrusu Nouvel Orleans (New Orleans) tuzu eklemek şart. "Matmazel blues söylüyor"dan başlayarak, özellikle de, beher şarkısı cümlemiz için nimet olan "Scéne de vie" albümünde dinlediğimiz Kaas, kıyı köşe bir kasabanın şahane barında biraları kaldırıp "şerefine" diktiğimiz, orkestrasıyla cazdan el alıp blues'a ve The Commitments edalı sahne şovlarına göz kırpan, Edith Piaf, Boris Vian, –arada Sidney Bechet–, Jacques Brel, hatta Francis Cabrel hattını harmanlayıp bir Alman rock kabaresi yaratan "kasabanın en güzel kızı"ydı. "Scéne de vie"den sonra bir "best of gibi albüm" daha beklemek haksızlıktı belki ama, yüzümüzü kara çıkarmaz dedik, "Je te dis vous" geldi. "Hotel Normandy'de çene çalan David Bowie'nin hayaletinin dolanıp durduğu" albüm, içinde çok çok az miktarda da olsa "poplaşma" eğilimleri taşımakla beraber, bizi yine de tatmin etti, "arayış içindedir" dedik, ne de olsa Fransızcaların arasına İngilizce ve Almanca şarkılar da karıştırmıştı, "geçer" dedik, bekledik, konser albümleriyle idare ettik. Gelin görün ki geçmemiş, "Dans ma chair"de "poplaşma" eğilimleri ağır basmış, dilimiz varmıyor ama, neredeyse Céline Dion'la yarışır olmuş. O eski blues & chanson kabaresi havası epey dağılmış. Böyle söylüyoruz ama, siz yine de bize inanmayın, kaç gündür albümü dinleyip duruyoruz, şahane şarkılara da rastlamadık değil. "Poplaşma" dediysek de, bunu Kaas ölçütleri içinde anlayın, daha iyisi can sağlığı ama, biz daha iyisini beklerdik. Buna da şükür. Neticede, yaptığını yakıştırmayı gayet iyi biliyor, ara ara hissedilen hip-hop ritmlerinin üzerine yayılmış sıkı rock aryaları, yabana atılmaz gitarlar, meyus balladlar yok değil bu albümde. Üstelik, "mutemet şahsiyet" James Taylor'la da düet yapmış, ikisini bir arada dinlemek, son zamanlarda bizi en çok sevindiren şeylerden... Albümü alın, alın ama, daha iyisini daima bekleyin. ***M.E.***

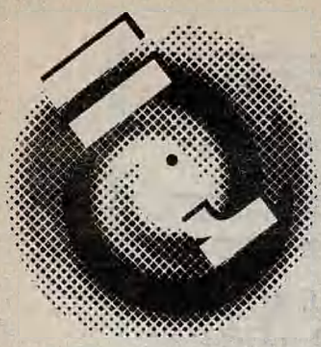

Therapy? konseri ertelendi, yeni albümleri çıkar çıkmaz gelecekler. Eylülde veyahut da ekimde

2 Temmuz, Yaprak fırtınası

"Aaah göğsündeki o turuncu memeleri, güzellik bağındaki cimcimeleri..." **Enderunlu Fazıl Bey**

öp
rs tuü

6. sayımızda yazmıştık: "Modlar arası büyük dayanışma: Paul Weller, Noel Gallegher ve Ocean Colour Scene birlikte bir single kaydedecekler. Amaç, Small Faces'in başçısı Ronnie Lane'in tedavi ücretini karşılamak. Lane bir süredir deri sertliğinden muzdarip. Pete Townshend da olaya tam destek veriyor." Maalesef Ronnie Lane artık yaşamıyor.

Sacred Spirit: Volume II A Culture Clash

(Virgin/Kent)

Albümün fikir babalığını, Kızılderililerin geleneksel müziği ile ambient'ı birleştirip "Sacred Spirit: Chants and Dances of the Native Americans" ile patlayan prodüktör The Fearsome Brave yapıyor. Mevzu kısaca şu: Fearsome, urban ve yarı kentleşmiş blues formlarını ambient ve klasik müzikle sentezliyor. Günümüzde artık sınır, tür kalmadı. Değerler yükseliyor, her şey satılık. O da buradan yola çıkarak Lightnin' Hopkins, John Lee Hooker ve John Henry Barbee gibi bizim adamları sample ederek "fezaya çıkartıyor". Hatta John Lee neredeyse bir parça söylüyor: "Slow And Easy". Brave, proje sırasında genç klasikçileri kaydederken onları biraz da serbest bırakmayı yeğlemiş (öyle diyor). Ayrıca iki isimlik teşekkür listesi albüme olan ilgiyi arttırıyor: William Burroughs ve Jack Kerouac esin adamlığı yapmışlar. Keyif almadığımı söyleyemeyeceğim, hatta hoşuma gitti. Bu albüm bana garip şeyler çağrıştırdı: Gümüş likra elbisesi ile Mars'ın bilmem ne kasabasındaki bir dans partisine çalmaya giden John Lee Hooker, Zühal gezegeninin münbit topraklarında çapa yaparken siyah iş şarkıları haykıran işçiler falan... Beni açar ama aşar da. ***S.K.***

Dig Your Own Hole

THE CHEMICAL BROTHERS

(EMI/Kent)

Onlar için "rock'n'roll'un geleceği" diyorlar. Albümleri, inanılması güç bir biçimde, İngiltere albümler listesine 1 numaradan girebiliyor. Piyasaya sürdükleri her single rahatlıkla milyon barajını aşıyor. Ve her geçen gün, yavaş yavaş, sound'ları daha da geniş kitlelerce benimseniyor... Tom Rowlands ve Ed Simmons'dan kurulu The Chemical Brothers ikilisinin ikinci albümü "Dig Your Own Hole" piyasaya sürüldü. 1995 yılında çıkan ilk albümleri "Exit Planet Dust" ile dikkate değer bir başarıya imza atmış olan grubun bu yeni çalışması da, önceki albümlerinin hem müzikalite hem de satış grafiği açısından bir devamı niteliğinde. Geçen yılın sonlarında single olarak piyasaya sürülmüş "Setting Sun" parçasının da yer aldığı bu yeni çalışmanın ikinci "hit"i "Block Rockin' Beats" ile Eurochart'ın zinvesine yerleşen The Chemical Brothers, "electronica" grupları arasında –özellikle The Prodigy ve Underworld'e kıyasla– liderliği ele geçirmiş gibi görünüyor. Rock, hip-hop, techno ve dance kalıplarına farklı bir yorum getirerek oluşturdukları sound'ları ile öne çıkan ikilinin yeni çalışmasındaki "Dig Your Own Hole", "Piku" ve "Get Up On It Like This" gibi parçalar da şüphesiz gece kulüplerinin (ve tabii ki belki de tüm DJ'lerin) önümüzdeki yaz boyunca devamlı olarak başvuracakları "garantili gaz verici"ler arasında yer alabilecek özelliğe sahipler... Dance kavramına "agresif" bir boyut katarak geliştirdikleri müzikal yapıları ile hem –artık pek de tat veremeyen– rock konserlerinin boşluğunu doldurarak, hem de yuppie'lerce iç edilen house/techno'nun tekdüzeliğini yıkarak çift taraflı bir ilerleme gösteren grubun "Dig Your Own Hole" albümüne müzikle sıkı bir bağ kurmuş olan herkesin göz atması gerektiğini söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. ***M.Ş.***

Oxygene 7-13

JEAN MICHEL JARRE

(Sony Türkiye)

Jean Michel Jarre, rock müziği ve tutkunları için hep uzak durulmuş bir müzisyen. New- Age ve felsefesi ile bağdaştırılan müziğinin de bunda bir payı olduğu inkar edilemez gerçi ama bunun yanında Jarre'ı New-Age'in içine dahil etmek de su götürür. Jarre, temelde elektronik müziğin popülarize edilmesine katkıları olmuş bir elektronik ses araştırmacısı. Herhangi bir albümünü açıp "Jean Michel Jarre'ın kullandıkları"na göz atarsanız içinden çıkılamayan kod numaraları, özel imalat cihaz isimleri ile dolu bir sıralamaya rastlarsınız... Gün ola devran döne misali bir dönem burun kıvrılan Jarre'ın müziği, 90'lar itibari ile, tekno ataklardan ambient'a kadar bilgisayar kaynaklı müzik teknolojisi veya elektronik müzik için kapıyı aralamaya başlamıştı. Özellikle Robert Miles'ın üzerinde Jarre etkisi açık.

Bundan yaklaşık 20 yıl önce 1976'da J.M.Jarre, ilk albümü "Oxygene"i ortaya koymuştu. Daha sonra sayısız benzer örneklerine de esin kaynağı olan bu albümün satışı tüm dünyada 55 milyona ulaştı. 1979'da Antartika için "Equinoxe"u yaptı ve 7 milyon sattı. Çin'de sahne alan (1982) ilk batılı pop sanatçısı oldu. Hemen o sıralar yaptığı "Music for Supermarkets" adlı albümü sadece bir kopya basıldı ve asıl kayıt yok olduğu için yegane kopya bir müzayede sonucu şimdi Paris'te bir sanat galerisinde. 1984'te yabancı diller ve pan-etnik temalar içeren Laurie Anderson, Marcus Miller, Adrian Belew'ın da içinde yer aldığı "Zoolook"u gerçekleştirdi. 1990'da Jacques Cousteau için "Waiting for Cousteau" albümü ve sonrasında bir dizi konser, performans... Jarre'ın son albümü "Oxygene 7-13" altı bölümden oluşan ilk albümünün adını taşıyor ve onun devamı niteliğinde. Bu albüm için, 60'ların sonlarında Music Research Group (Müzik Araştırma Grubu) ile Paris'te yaptığı ilk çalışmalarının temelini oluşturan orijinal analog synthesizer'a geri döndü Jarre. "Oxygene 7-13"ün modern müziğin Pantheon'unda yer aldığı söylense de, Jean Michel Jarre müziğinin içine giremeyenler için yapacak bir şey yok. ***C.S.***

Her doğruyu söyleyene inanma
ELIAS CANETTI

Rol ovır Betofın

Soğuktan uyuşmuş bir kişi karşı koyabildiği soğugun karesiyle doğru orantılı olarak gençleşir, derece ve derecenin yüzde biriyle ölçülen soğuk, derece, dakika ve saniyelerle ölçülen yüz açısının köküne bölünür. Bu formül et sanayiinde ve futbolcuların uzak yerlere yollanması işleminde çok yara sağlamıştır.

3 Temmuz, Sam yelleri başlıyor

"Fazla günahım yok sayın peder. Olanlar da çok sıradan günahlar, ama yine de günahsız ölmek daha iyi öyle değil mi, birkaç tane sıradan günah olsa bile?" **Anonim**

Bir müzayadede bayrak kaldırmak suratiyle bir kez pey süren, kendisini meşru biçimde aşan bir diğer pey kabul edilene kadar kendi peyinden sorumludur.

Music For Pleasure

MONACO

(Polygram / Raks)

Post-punk zamanlarının tasalı, kaygılı, epeyce tedirgin ve karamsar insanları Joy Division'ın, geceleyin şehir kıyılarında huzursuz bir isyan tasarlarcasına ağır ağır çalışan dok işçilerinin çekiç sesleri gibi tok basını çalan insanın adı Peter Hook'tu. İnsanı iki notada olur olmaz kederlere atıveren, bir daha da çıkarmayan Joy Division, malum, Ian Curtis'in 18 Mayıs 1980'deki intiharından sonra New Order'a dönüştü. Kederlere soktuğu adamı derdinden arındırmayan grup, ancak bir ölümle çark etti, New Order olarak 'dance' formatına el attı, Division'la boğduklarını Order'la çıkardı. Bu dance eğilimi, pazarın dalgalarına kendini kaptıracak bir "pop" değildi ama, kalitelerinden taviz vermediler, herkese değil, kendilerine benzediler, zaten sade suya tirit dance değil, olsa olsa disco-rock denebilecek bir New Order müziği yarattılar. Bugün alakasız görünebilen bir "mutasyon" belki ama, bundan kimse, en azından biz, rahatsız olmadık... En son 1993'te "Republic" albümüyle arz-ı endam eden New Order'ın basçısı Peter Hook, o arada solo çalışmalara el attı. 90'ların başlarında çıkardığı "Revenge"den sonra, geçenlerde, Monaco etiketiyle "Music For Pleasure"ı yayınladı. Hook'un Monaco'daki arkadaşı David Potts, gençten bir oğlan. Daha evvel bir plakçıda çalışıyormuş, bir yandan da gitar çalmayı öğreniyormuş. 1989'da Hook'un stüdyosuna operatör olarak girmiş, o gün bugündür beraber çalışıyorlar... "Music For Pleasure"da belirgin bir tarzdan söz etmek pek mümkün değil, "What Do You Want" gibi çok hoş bir pop da var, yazlık diskolarının civcivli ritmlerinden üremiş "Sweet Lips" de, brit-pop'la sıkı akraba "Buzz Gum" da, "Blue" gibi kayda değer bir rock balad da, elektronik müziğin yeni yollarıyla ilişkili dokuz dakikalık "Junk" da, –favorimiz– western/trip-hop "Billy Bones" da... Peter Hook ve David Potts, maaşallah, her şeye bulaşmışlar, hepsinin de hakkını vermişler ama, albümde bir bütünlük yakalayamamışlar. Albüm, bir single'lar toplamı, hatta değişik grupların "compilation"ı gibi. "Eklektik bir yapı" söz konusu yani. Ama, çalışırken belli ki eğlenmişler, bizi de eğlendirdiler, sizi de pekala eğlendirebilirler. ***M.E.***

Album of the Year

FAITH NO MORE

(Polygram / Raks)

FNM'nin ardında 18 yıllık bir tarih var, dile kolay! Ancak başarıyı ve gerçek kimliklerini, karizmatik haşarı çocuk Mike Patten'ın vokalleri üstlenmesiyle yakaladıkları bir gerçek. Patten'ın sesi de FNM müziğinin çok önemli bir parçasını oluşturuyor.

Elimizdeki ve kulağımızdaki San Fransisco'lu grubun altıncı albümü. Mike Patten'la yaptıkları da dördüncü albüm olsa gerek... Grup bir gitarist değişikliğiyle müziklerini fazla değiştirmeden yollarına devam ediyorlar. Son zamanların klişe ifadesini, 'caz, funk, rock sentezi', FNM için telaffuz etmeyelim biz. Her ne kadar grup üyeleri gerçekten de farklı temellerden gelseler de, FNM müziğine geniş anlamıyla metal diyebiliriz çekinmeden. Metal doğru adamların eline düştüğünde çok geniş perspektifli bir müzik olabiliyor, FNM de bu doğru adamlardan... Onları farklı kılan, müziklerinde birçok ses katmanını bir arada çok iyi kullanıyor olmaları. Bu açıdan biraz Led Zeppelin'i andırmıyor değiller. Stüdyoyu kullanmayı iyi biliyorlar. Sert bir ritmin içinde, dışında, altında ve dahi üstünde farklı dokular uçuşuyor ve bir şekilde bu gidişata kendinizi kaptırıyorsunuz.

FNM asla bir mega grup olmayacak, kendileri de bunu kabullenmiş gibi görünüyor. Yaptıkları her albümde, yeraltına da yerüstüne de hitap eden parçalar oluyor. Ama belli bir dinleyici kategorisini oturtmak için fazla haşarılar. "The Real Thing"le birlikte ciddi bir başarı çizgisi yakalamışlardı, oysa "Angel Dust"la daha deneysel bir alana kaydılar, Şostakoviç sample'ları falan kullandılar. "King For A Day..." ise her iki albümün bir karışımıydı. Kariyerlerine bakarak şunu söylemek mümkün: FNM sürekli kendilerinden beklenmeyecek albümler yapıyor. "Album Of The Year"da 1997 senesindeki bir albümden beklenmeyecek kadar ham bir metal sound'u var. Bu, FNM imzasından yoksun olması anlamına gelmiyor. Yine çok katmanlı, tehditkâr şarkılarla karşı karşıyayız. FNM'nin alamet-i farikası olan müzikal ve sözel humour yine var. Öylesine garip ve iğreti bir müzik yapıyorlar ki, etkilenmemek mümkün değil. Doğal olarak yılın albümü seçilmeyecek "Album Of The Year". ***O.G.***

Düzeltme

Mayıs sayımızda, "korolar"ı konu alan sayfalarımızda redaksiyon hatalarının sonucunda, Tasavvuf Musikîsi Korosu'nun (T.M.T.) Süryanî Katolik Kilisesi Gençler Korosu ile Tarık Zafer Tunaya'da ortak bir konser verdiği yazmışız. Halbuki, söz konusu konser henüz gerçekleştirilmemiş bir tasarı imiş. T.M.T. kurucusu Taşkın Savaş'ın benzer mahiyette bir başka konser için kullandığı "beşbuçuk saat süren ve insanları koltuklara yapıştıran bir konser izledik" sözlerini Mart ayındaki TMT- İstanbul Sinagog İlahileri Korosu'nun (İ.S.İ.K.) CRR'deki ortak konserleri için kullandığı izlenimini yaratacak biçimde ifadelendirmişiz. İ.S.İ.K.'da yer almayan, ancak kurulmasına katkıda bulunan Los Paşaros Sefaridis Grubu üyesi Selim Hubeş'in, İ.S. İ. K. üyelerinden olduğu anlamını doğuracak bir ifade kullanmışız. Bu hatalardan ötürü, adı geçenlerden, okurlarımızdan ve söyleşileri gerçekleştiren arkadaşımız Levent Elpen'den özür dileriz.

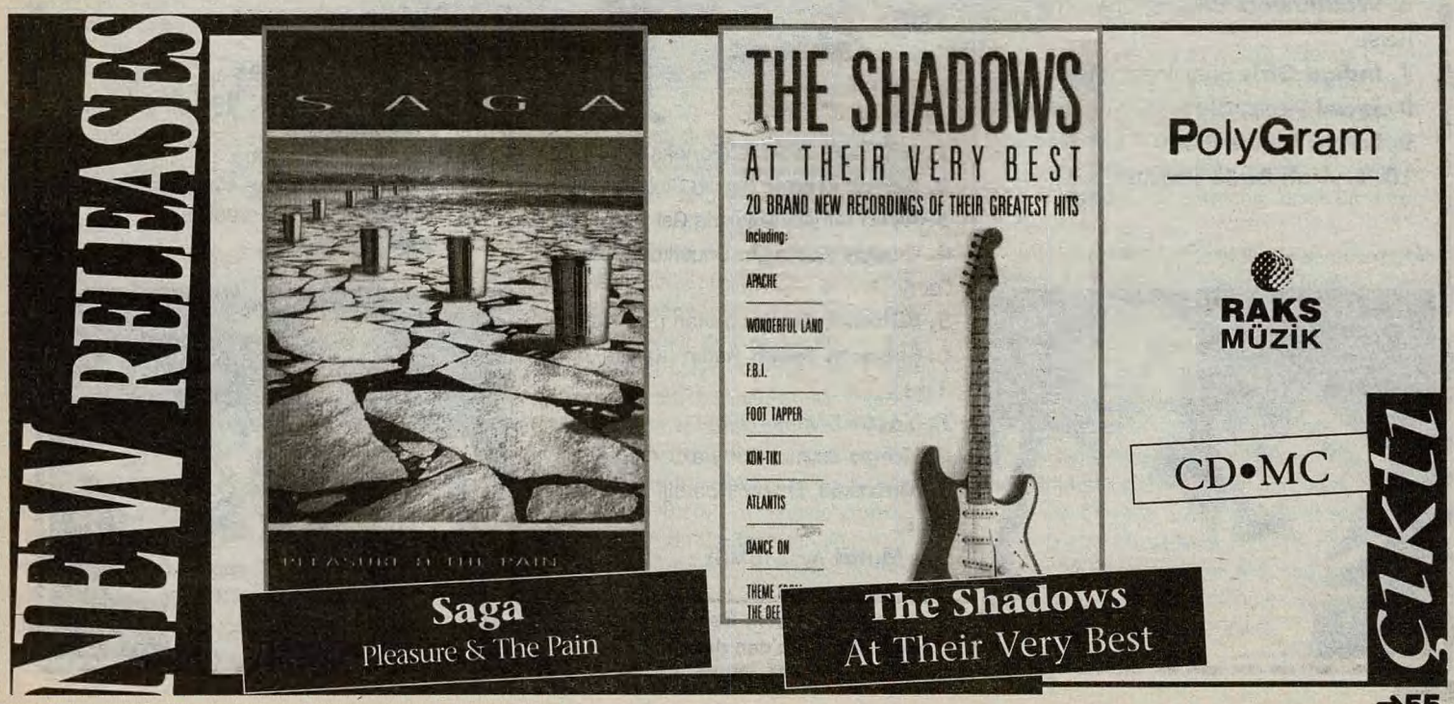

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Spice Girls** Spice
2. **Paul McCartney** Flaming Pie
3. **Texas** White On Blonde
4. **The Charlatans** Tellin' Stories
5. **Michael Jackson** Blood on the Dance Floor
6. **Republica** Republica
7. **Foo Fighters** The Colour and the Shape
8. **Jamiroqai** Travelling Without Moving
9. **Supergrass** In It for the Money
10. **Brand New Heavies** Shelter

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **The Charlatans** Tellin' Stories
2. **3 Colours Red** Pure
3. **Bruce Dickinson** Accident of Birth
4. **Depeche Mode** Ultra
5. **Bentley Rhythm Ace** Bentley Rhythm Ace
6. **Skunk Anansie** Stoosh
7. **Wannadies** Bagsy Me
8. **Damage** Forever
9. **Suede** Coming Up
10. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?

AMERİKA ALBÜMLER

1. **George Strait** Carrying Your Love With Me
2. **Mary J. Blige** Share My World
3. **Spice Girls** Spice
4. **Notorious BIG** Life Afker Death
5. **"Space Jam"** Soundtrack
6. **Wallflowers** Bringing Down The Horse
7. **Indigo Girls** Shaming of the Sun
8. **Jewel** Pieces Of You
9. **LeAnn Rimes** Blue
10. **Erykah Badu** Baduizm

YABANCI

1. **Michael Jackson** Blood On The Dance Floor (Sony Türkiye)
2. **Spice Girls** Spice (Virgin / Kent)
3. **Depeche Mode** Ultra (BMG Türkiye)
4. **Khaled** Sahra (Polygram / Raks)
5. **Secret Garden** White Stones (Polygram / Raks)
6. **Aerosmith** Nine Lives (Sony Türkiye)
7. **Romeo & Juliet** "Soundtrack" (EMI / Kent)
8. **U2** Pop (Polygram / Raks)
9. **Loreena McKennit** The Visit (WEA / Balet)
10. **Jean Michel Jarre** Oxygene 7-13 (Sony Türkiye)
11. **Evita** "Soundtrack" (WEA / Balet)
12. **Texas** White On Blonde (Polygram / Raks)
13. **Sacred Spirit** Culture Clash (EMI / Kent)
14. **No Doubt** Tragic Kingdom (BMG Türkiye)
15. **Toni Braxton** Secrets (Sony Türkiye)
16. **The Saint** Soundtrack (EMI / Kent)
17. **Secret Garden** Songs From Secret Garden (Polygram / Raks)
18. **Eternal** Before The Rain (EMI / Kent)
19. **Julio Iglesias** Tango (Sony Türkiye)
20. **Apollo 440** Electro Guide In (Sony Türkiye)

YERLİ

1. **Nilüfer** Nilüfer'le (Foneks)
2. **Sertab Erener** Sertab Gibi (Raks)
3. **Ayna** Gittiğin Yağmurla Gel (Erol Köse)
4. **Cengiz Kurtoğlu** Unutulmayanlar (Ş. Özer)
5. **Bülent Ersoy** Mazallah (S / Raks)
6. **Şebnem Ferah** Kadın (Karma / Raks)
7. **Yaşar** Divane (Lirik)
8. **Kargo** Sevmek Zor (Raks / Plaza)
9. **Muazzez Ersoy** Nostalji 2 (Neşe / Raks)
10. **Mutaf** Ayşa (BMG)

Megavizyon, Raksotek ve Mephisto'dan derlenmiştir

ROLL DİSKO

Alpay Güven Parkı
Billy Bragg Talking With The Taxman About Poetry
Cesaria Evora Cabo Verde
Depeche Mode Ultra
Erdal Akkaya Yağmurla Gelen
Erkin Koray Gün Ola Harman Ola
Frank Zappa Sheik Yerbouti
Fun Lovin' Criminals Come Find Yourself
Feyzullah Çınar Veda Bandı
Gus-Gus Polydistortion
Hasret Gültekin Rüzgarın Kanatlarında
Hümeyra Kördüğüm
Iggy Pop Naughty Little Doggie
Jeff Buckley Grace
Natacha Atlas Halim
Nazan Öncel Göç
Renaud Morgane de toi
Spain The Blue Moods of Spain
Teoman Teoman
Yello Zebra

KARGA

1. **Chemical Bros** Dig Your Own Hole
2. **Depeche Mode** Ultra
3. **Nick Cave & The Bad Seeds** The Boatman's Call
4. **The Saint** Soundtrack
5. **Daft Punk** Around The World

D-TONE (DENİZ) / ATLAS

1. **Strummin' Mental!** Raw, Rare and Rockin' Instrumentals 1958-1965
2. **I Shot Andy Warhol** Soundtrack
3. **Scott Walker** Scott III
4. **Ozric Tentacles** Vitamin Enchanged
5. **DJ Cam** Substances

KOD MÜZİK / ATLAS

1. **Nick Cave & The Bad Seeds** The Boatman's Call
2. **Depeche Mode** Ultra
3. **Dead Kennedys** Give Me Conveinience
4. **Cocteau Twins** Treasure
5. **Pixies** Doolittle

baş tarafı 8'de

nu sorup öğrenemedim. O yüzden çok değişik bir sistemle yaşadım ben hep. Gitar öğrenirken kendi kendime akorları filan çıkartmak mecburiyetindeydim. Gitarla aramdaki ilişki çok değişiktir. Batı müzik kökenli olduğum için beni bu yola sevk eden Amerikan akımları oldu tabii ki. Elvis Presley ve o zamanların canavarları: Little Richard, Fats Domino, Chuck Berry, Jerry Lee Lewis.. Country de dinlerdim, çalmışlığım da vardır. Ama neticede ben Türkiye'de olduğumu hiçbir zaman unutmadım. Her ne kadar Amerikanvari yetiştiysek de, benim meslektekilerden daha farklı bir müzik ortaya çıkardım. En başlarda tamamen, katıksız rock çalıyordum. Daha sonra bir tesadüfle "Bir Eylül Akşamı" ve özellikle "Kızları da Alın Askere" çıktı. Batı müziği enstrümanlarıyla plağa alınan bir Türkçe parça olarak galiba ilkti. Ya da şimdi tam hatırlayamıyorum, ilk gibi bir şeydi. Tabii, evvelden tangolar filan vardı ama, rock türünde ilkti.

O şarkılardaki vokaller sonrakilerden çok farklı. Söyleyişte, vurgularda kasti bir acemilik var sanki. Çocukça, naif, hafif alaycı gibi... Sözleri yuvarlıyorsunuz...

Öyle gelmiş demek ki. Çok İngilizcenin içinde olduğum için Türkçeyi öyle hissetmiş olabilirim. Türkçe söylemek bambaşka bir şeydi sanki.

Bir tesadüf eseri dediniz bu plaklar için. Neydi o tesadüf?

Plağa alınışı bir tesadüf... Beni zorla tutup stüdyoya soktular.

Size zorla bir şey yaptırmak mümkün müydü o zamanlar?

(gülüyor) Zorla dediğim, ikna ettiler tabii ki. Neticede zorla gibi. Yapmayın, etmeyin dedik ama...

O kadar satacağını bekliyor muydunuz?

Hayır beklemiyordum...

"Ceylan" gibi bir şey mi oldu yani? Siz oturuyorsunuz, şarkı yürüyor...

Evet, evet. Aynen öyle. Ama güzel bir tesadüftü. Bende büyük bir ufuk açtı. İyi ki de götürmüşler...

Kimdi götüren?

Ali Avaz olsa gerek. Detaylarını hatırlayamıyorum. Ama o gece stüdyoya götürenlerden biri de Ali Avaz'dı. Herhalde o sıralar İstanbul Plak'la birlikte çalışıyordu. Bu görevi de ona vermişlerdi, "Erkin'in dilinden sen anlarsın" gibilerinden...

Ben "Bay Fesupanallah" değilim. Ben bir rock şarkıcısı ve gitarcısıyım.

Sonra daha Ortadoğulu şarkılara geçtiniz. O da mı bir tesadüftü?

Hayır, o tamamen bilinçliydi. Yaptığım şeyleri esaslı yapmak istediğim için, gerçekten uzun araştırmalar yaptım.

"Mezopotamya modu" terimini kullanıyorlar sizin yaptığınız müziği tarif ederken...

Mezopotamya modu, ukalaca bir söz işte. Ortadoğu melodileri diyorum ben. O zamanlar dünyadaki bütün müzikleri dinlerdim. Beatles'ı, Elvis'i dinlediğim kadar, Ümmü Gülsüm'ü de, Ferit El Atraş'ı da, Alman Udo Lindenberg'i de dinlerdim. Afrika müzikleri de vardır arşivimde. Ortadoğu müziğini bu memlekette en iyi bilenlerden biriyim. O zamanki melodiler benim değildi, Ortadoğu melodileriydi. Sözler benimdi, ama sözler önemlirdir, yabana atmayın. Başkaları gibi ordan burdan çalmadım, Ortadoğu melodileri olduğunu hiç saklamadım. Büyük bir arşivim var. O repertuar az kişide vardır. Ama bu konuda kendimi uzman kabul etmiyorum yine de. 25 yıl evvel, ben yaptığım sırada böyle de bir şey olmalı diyerek yapmıştım. Benim müdahalem bu kadar. Ama isabetliydi. Yaptıklarımın da, şimdiki yapılan anlamda arabeskten farklı olduğunu iddia ediyorum. Beni arabeskçi olarak görenlerin haksızlık ettiklerini söylüyorum. Ben arabeskçi değilim, ama olsam da bunda utanacak bir şey yok. Bu konunun uzmanı değilim, o kadar. Arabeskçi dendiği zaman başka birileri aklıma gelir benim, ben gelmem. Eğer biri bana arabeskçi diyorsa, çekemediği bir taraf vardır, benim gerçek bir rock'çı olduğumu ifade etmek istemiyordur. Bu eserler yapılmışsa güzel bir şey olduğu için yapılmıştır. Bu arabesk eserleri bana rock'tan daha fazla ufuk sağladı. Maddi yönden de tatmin etti tabii. Bu memlekette beni "Şaşkın"larla, "Fesupanallah"larla tanıyanlar yüzde 90'dır. "Fesupanallah"a şimdi gösterilen sevgi bambaşka. Demek ki zaman geçtikçe kavrandı. Bana sokakta "Erkin abi, 'Fesupanallah'ı söylesene" diyenler, "Krallar"ı bilmez, "İlahi Morluk"u, "Sana Bir Şeyler Olmuş"u bilmez. Ben bu işin de hakkını verdim, arabeski iyi tanırım, iyi bilirim, ama bir şey söylemek gerekiyorsa uzmanları var, ben "yanlış adres"im. Ben "Bay Fesupanallah" değilim. Ben bir rock şarkıcısı ve gitarcısıyım. Bazen haksızlık edildiğini görüyorum. Özellikle rock çalan arkadaşlar tarafından "o arabesk-rock'tır" deniyor; kesinlikle öyle değil.

O devirlerde herhalde uzayda bir elektrik hasıl oldu, bütün dünyayı kapladı, biz de büyük bir şans eseri o elektriğe denk geldik. Şimdi gitti o elektrik...

Benzer noktalar buldunuz mu bu iki müzik arasında?

Arabesk bir ritm ismi. O arabesk ritmlerde de, rock müzikte olduğu gibi bir isyan, bir tansiyon var. O Doğunun rock'ı, rock müzik de Batının rock'ı. Bunun böyle olduğunu görüp hissettikten sonra bu tür eserler yapmaya karar verdim. İş olsun diye, çok satayım diye yapmadım. Bir güzellik gördüm, o yüzden yaptım.

Daha çok Hindistan'a karşı bir ilginiz var, değil mi?

Hint müziğinde de o yüksek tansiyonu görüyorum. Esasen Hint müziğini benim müziğimle bir arada pek fazla yoğuramadım. Derin bir müzik. Mesela Pakistanlı Nusrat Fateh'in müziği de çok heyecanlı bir müzik. Takip ediyorum.

"Başka bir şey almayacaksanız, kapatıyoruz efendim" diyor başımızda dikilen garson. Saat 1'i geçmiş. Mecburen kalkıyoruz. Belli oldu, işi "iki etap"ta halledeceğiz. Ertesi gün kısa telefon trafiğinden sonra cumartesi günü için Akmerkez'de randevulaşıyoruz. Cumartesi günkü kadro yine aynı. Beş kişi, yoğun gürültü içinde, kafelerin olduğu katta bir masanın etrafındayız... Erkin Baba, "Hadi, bir an evvel bitirelim şu sıkıcı işi. Bitirelim de normal hayatımıza geri dönelim..." diyor asık suratla. Tehlike alametleri..! "Röportajlar çok sıkıyor beni. Esasen günlük hayatta da bana soru sorulmasından hoşlanmam. Hele kendimden bahsetmeyi hiç sevmem..." Bugün de iyi başlamadı. Serinkanlılığımızı bozmadan, devam:

Arda Uskan, sizin için "Hem çok ketumdur, hem de kendinden çok emindir" diyor...

(Gülüyor) Arda sağolsun, çok eski arkadaşım. Arada sırada görüşüyoruz. Bir yerde programa başladığım zaman kesinlikle hemen geliyor Arda. "Bıkmadın mı" diyorum, "sana çalacak repertuar bulamıyorum artık" diyorum. Arda'yla epey bir Fransa maceramız var...

Evet, önce Cannes'da John Lennon muhabbetinde birliktesiniz. Sonra Arda Uskan'a "Sen Türkiye'ye dön, iki gün sonra ben de geliyorum" demişsiniz, birkaç sene kalmışsınız...

Evet, orda bir kurs gördüm. Bir nevi yoga. "Bir yabancı ülkede bir insan parasız kalırsa başına ne gelir ve nasıl bu işin içinden çıkar"ın kursunu görmek için orada kaldım. Arda, "ben gidiyorum" dedi, ben İngilizce ve Almanca biliyordum ama Fransızca bilmiyorum; üstelik elimdeki dönüş biletini de sattım ki elimin altında bir güvence de bulunmasın diye... Uçak bileti bir güvence, başın sıkışınca atlayıp Türkiye'ye dönebilirsin. Öyle olmaz. Onu da sattım ki, iyice sıfırlanayım. Öyle bir kurstu yani...

Mezun oldunuz mu?

Evet, evet, ayakta alkışladılar beni. Tülay German'lar filan oradaydılar, "olamaz böyle şey" dediler. Bir gün para topladılar aralarında, herkes birer frank verdi. Ayıp olmasın diye büyük para da vermiyorlar, şaka yollu 10 frank tutuşturdular elime. Dediler ki "En büyük hippiye hediyemiz olsun..." Dedim "tamam, bu sefer alıyorum, yalnız amacım bu değil, ben sizi sevdiğim için geliyorum ama esasen ben sizi tanımıyorum. Siz yoksunuz. Yabancı ülkedeyim ben..." Bir kere aldım, bir daha almadım. Paris'in 10 kilometre falan dışında oturuyorlardı. Bir keresinde de gece çok geç bir vakit evlerinden çıktım, sola döndüm, yü-

"Bu fotoğrafları nasıl çektirdiğimi hatırlamıyorum. Ama çıktığıma göre, çektirmişim."

→57

rümeye başladım. "Yahu" dediler, "nereye gidiyorsun? Metro bu tarafta"... "Metro bu tarafta ama" dedim, "Paris o tarafta..." Erdem Buri, illa para vereyim, metroya bin diye tutturdu. Olur mu? İyi, ben sıkıştım mı onlara gideyim, para alayım. Olmaz! Madem param yok, ben bu yolu yürümeliyim. Sizi tanımıyorum, ben burada kaldım, Paris'e döneceğim, yürümeliyim. Sonra ben doğru Paris'e, St. Michel'e... St. Michel dediğim de Sultanahmet. Benim gibi bir adamın Champs-Elysées'de ne işi var?!.. Paris'te tabii ki o tür adamlar çok var. Bir bakıyorsunuz, dört-beş kilometre sonra karşı kaldırımdan da aynı ritmde bir ayak sesi geliyor. Biri daha aynı istikamete gidiyor. Nereye? Aynen "Sultanahmat"e... Oluyorsunuz iki kişi. Kaç paran var. Valla bende yok, sende? Bende dört frank var, iki bira eder. Tamam, yürü. Hızlıca bu sefer, daha da hızlı. İki bira, o şartlarda iki kasa bira gibi. Hiç hesapta yokken oturup Paris'in ortasında iki bira götürüyorsun. Paşa paşa. Gecenin ortasında daha nerede kalacağın bile belli değilken, iki bira çok acayip bir görüntü... O kursu gördükten sonra kolay kolay boyun eğmezsin.

Gitarın yardımı olmadı mı hiç?

Neden bilmiyorum, onu yapmadım. "Sen niye böyle sefalet çekiyorsun, git metroda çal" dedi bir arkadaş. Ama ben yapmadım. O gitara bunu uygun görmedim. Bir dönem böyle geçti. Daha sonraları grup kurdum, o ayrı. Luis de Funés'in oğluyla bir grup kurdum. Olivier'ydi adı, davul çalıyordu. Kulüplerde çaldık.

Daha öncesine dönelim, John Lennon'ın Cannes'daki filmi hakkında neler söylersiniz? On dakika boyunca bembeyaz bir görüntüden başka bir şey yokmuş, sonra güneş gözüküyormuş... Filmi beğenmiş miydiniz?

Bir tek ben beğendim zaten. Herkes yuhaladı, ıslıkladı. Sonra John Lennon kimseyle görüşmeyi kabul etmezken bizle görüştü.

Ne dediniz razı etmek için?

Onu söylemem. Ama, John Lennon gibi bir kişinin hangi dilden anladığını bilirim.

"Demek o kadar yükseklere çıkanlar da var" gibi bir şey demişsiniz. Arda Uskan öyle söylüyor...

Arda'yla beraber yiyip içiyoruz, ayıp olmasın diye öyle bir şey uydurup söylemişimdir. Ama ne söylediğimi asıl ben bilirim. Başka kimseye de anlatmadım, anlatmam.

(Kızı Damla, "Ben Yoko'ya sorarım" diye atılıyor)

Git sor! Yoko da bilmez. John'un kulağına eğilip söyledim. Ama öyle bir kelime de söylemedim. Sihirli bir kelime filan değil. Öyle şey olmaz. Gidip "fıs fıs fıs" yapmadık herhalde. Bir şeyler konuştuk. Ve randevu almak istediğimi söyledim, o da verdi. Bir tek bize randevu verdi. Arda'ya "Yarın John Lennon'la buluşuyoruz" dedim, inanmadı. Kimseyi yanına yaklaştırmıyordu, aslında mümkün değildi. Kafası da bozuktu John Baba'nın. Filmini beğenmemişler, saçma sapan bir filmdi, benim hoşuma gitti, o ayrı. Benim tabii hoşuma gider. Çok beğendim filmi... *(gülüyor)*

Ertesi gün de kahvaltı sofrasında konuşuldu değil mi?

Evet, bence gerekenden de uzun bir görüşme yaptık. Biz 45 dakika falan kaldık herhalde. Çünkü hissettiğim kadarıyla o kişinin kimseyle konuşmaya niyeti yoktu. Bir tek bir Japon fotoğrafçı vardı –o da Yoko Ono'dan torpilli olsa gerek–, onu bile çok çabuk savdı başından. Bizden hoşlandı ama. Elektrik meselesi. Aynı istikamette kişiler olduğumuzu hissetmiştir. Mutlaka hissedilir o.

Benim babam da normal bir baba olduğu için, ilk aldırmış olduğum gitarı kırmıştır tabii ki. Her ne kadar kafamda kırılmış olmasa dahi, o gitarın kırılmışlığı var. Öyle bir espriden geliyorum.

Öldürüldüğü gün neler hissettiniz?

Bir anda Amerika'nın gerçekleri falan film gibi gözümün önünden geçti. Olayın bu boyutlarda olması beni iğrendirdi. Savaş karşıtı bir adamın ortadan kaldırılmasıydı olay. Bana hiç kimse anlatamaz kafadan sakat birinin gidip de John Lennon'ı vurduğunu. Bunu biz dinlemeyiz. Bunu gazetede vatandaşa anlatabilirler de, bana anlatamazlar. Bu özellikle yapılmış bir şey. Beni çok derin düşündürdü bu olay. Savaş karşıtı gösterilere demek ki zararlı gözüyle bakılıyor. Benim görüşümdeki bir insan için korkunç bir şey. Hiçbir şey yapamamanın kahroluşunu yaşadım o olayda... Daha fazlasını da söylemeyelim, bizim başımıza da bazı şeyler musallat olmasın. Bu konular bu kadar ileri boyutlarda.

Beatles'ta sizin adamınız Lennon mıydı her zaman?

Paul McCartney çok iyi bir şarkıcı ve besteci olmasına rağmen hiçbir zaman bir John Lennon olamadı. George ile John, o grubun beyinleriydi. Paul iyi bir besteciydi, doğal bir kabiliyeti vardı ama derinlikli bir kişi değildi. Ringo'dan hiç bahsetmeyelim tabii. Avrupalılarda grup konusu çok önemli. Gruptan bir eleman değişti mi, grup dağıldı, bozuldu gözüyle bakılıyor. Halbuki Ringo çok vasatın altında bir davulcu, Beatles'a yakışmayan bir davulcu... Öyle başladılar. Yıllar boyu Ringo'yu idare ettiler aralarında.

Geçen gece müziğinizdeki Hint etkisi konusunda kalmıştık. Bildiğimiz kadarıyla Hint dünyasını, hatta Hint filmlerini de seviyorsunuz...

Anlatmam gerekmeyen bir takım engeller nedeniyle Hindistan'a gidemedim ama, başka ülkelerde Hintlilerle beraber oldum. Hindistan'a gitmeyi planlıyordum, hatta yol üstündeydim ama olmadı. Hintlilerle müzik yaptım, ayinlerine katıldım, guruların, sihlerin arasında bulundum. Çok derin felsefesi olan bir ırk. Hintliler ciddi insanlar. Sokaktaki adam bile ciddi. Sulu bir Hintliye rastlayamazsınız. Sadece Hint dizilerinde görüyorum gülen Hintliler. Ama o diziler başka, artistler de Hintli değil de beyaz gibi. Dizilerde İngiliz hegemonyası bitmemiş demek ki...

Felsefeyle ilgilenmeyen adam müzik yapamaz, diyordunuz. Uzakdoğu felsefesine de bir dönem yakın oldunuz. Bu felsefe mevzuunu biraz açabilir miyiz?

Hepsi birbirinin uzantısı kesinlikle. Ben zaten bunun için yurtdışında bulundum. Hep söylerler "İstikbalini aramaya gitti yurtdışına" diye. Kesinlikle

TANER ÖNGÜR

Bizim kuşakta onun gibi biri yok

Başından beri hiçbir konuda taviz vermeyen, yaptığıyla yaşadığı birbirine yüzde yüz uyan biri Erkin... 68'de kendime bir grup bulmam gerekiyordu. Cem Karaca, grubuna katılmam için bizim Fatih'teki eve gelmişti, hatta mahallede olay olmuştu, "Cem Karaca geldi" diye. Ama sonunda Erkin Koray dörtlüsüne katıldım. Anadolu turnesine çıktık. Daha o zaman arabesk pek yoktu ama şimdi fantezi müziği denen müziğin ilk örnekleri başlamıştı. Erkin de Beyoğlu'nun arka sokaklarından ya da plakçılar çarşısından tanıdığı insanlarla bu sokak müziğinin öncülerindendi. Mesela "Kızları da alın askere" o dönemin en önemli şarkılarındandı. Ve ne kadar "liberal" bir şarkıydı. Biz de böyle bir repertuarla verirdik konserleri. Hatırlıyorum, assolist Adnan Şenses'ti ama bizim grup da çok büyük ilgi görürdü... Sonraki dönemde ben Moğollar'la çalarken Levent'te bir grup evimiz oldu. Değişik müzikler yapan insanlar hep bu çevrelerde otururdu, birbirlerine gider gelirlerdi. Erkin Gayrettepe'de otururdu, Orhan Gencebay Etiler'de. Yakınımızda arabeskin ünlü ritmcisi Burhan Tonguç'un evi vardı. Kaygısızların davulcusu da aynı sokaktaydı, Mazhar'lar da oraya gelirdi. LSD patlamasının yaşandığı zamanlar... Asit Orhan (Atasoy) bizim bu evlere girer çıkardı. Bir tarafta psychedelic rock atmosferi, bir tarafta cigaralıkçı arabeskçiler... Hatta İsmet Sıral'ı hatırlıyorum, o da elinde diapazonla gelirdi, bir müzik filozofu olarak... Erkin de bu iki dünyanın tam içindeydi. O dönem Erkin'in beraber çalıştığı davulcu Nihat Örerel'in anlattığı kadarıyla biliyorum; bir akşam değişiklik yapıp "başka bir kafa" olsun diye rakı içmişler, "Fesupanallah", "Şaşkın" ve "Komşu Kızı" bir gecede ortaya çıkmış... Bir keresinde tam sağ-sol kutuplaşmasının yaşandığı yıllarda Hey dergisinde Erkin'in söylediklerini hatırlıyorum. Cem o zaman sol grupların konserlerine çıkıyor, Barış Ülkücülerle ilişki içinde. Dergi Erkin'e soruyor: "Siz ne düşünüyorsunuz?" Erkin cevap veriyor: "Ne sağdayım, ne soldayım, ben yukardayım. Ben onlardan 25 sene öndeyim..." Erkin'i her zaman çok sevdim. Kızını bile okula göndermeden kendi eğitiyor. Kim yapabilir ki böyle bir şeyi? Bir tek o yapar. Bir dönem tek bir klavyeyle program yapıyor diye çok eleştirildi, komik bulundu. Ama komik değil, cesurca ve doğru bir işti. Çünkü Erkin eski müzisyenlerle çalışmak istiyor, herkes artık o havada olmadığı için olmuyor. Gençlerle de olmuyor, kimse uzun süre bir yerde takılmak istemiyor... Erkin kendine bile kıyakçılık yapmayan, bütün çelişkilerini, düşünce fırtınalarını sonuna kadar yaşayan biri. Bizim kuşakta onun gibi birisi daha yok.

en ufak bir şekilde aklıma bile gelmedi. Gidiş zamanımı da düşünecek olursanız "Şaşkın"ın, "Fesupanallah"ın, "Arapsaçı"nın, "Estarabim"in bir numarada olduğu zamandı. Yağmur gibi konser teklifi, turne teklifi yağıyordu. Türkiye'de iki sene daha kalmış olsam, zaten çoktan emekliliğimi çıkarmıştım. Onları bırakıp gittim. Onu bırakıp başka ne istikbal arayacaksın, zaten bulmuşsun. Ben insanları tanıyayım ve dünya müziklerinin birebir içinde bulunayım diye gittim yurtdışına. Ayağımın altına gelen hiçbir konseri kaçırmadım. Jethro Tull, Led Zeppelin, ZZ Top, 10 CC., Black Sabbath... Hatırlamadıklarım da var tabii. Bir Pink Floyd'a gidemedim maalesef... Bir de ikinci, üçüncü dereceden gruplar var, onları da sürekli seyrediyordum. Orada grup kurmakta zorlandım. Gece bir yere gidiyorum, davulcuyu beğeniyorum, "Bu Nektar'ın davulcusu" diyorlar. Başka yerde basçıyı beğeniyorum "Scorpions'ın basçısı" diyorlar, gitarcıyı beğeniyorum "Rattles'ın gitarcısı" diyorlar. Grup yapınca da böyle adamlarla yapmak istedim, ama o adamları tabii ki alamadım. Öyle bir gücüm olmadı hiçbir zaman. İkinci derecelerle de ben yapamadım. Ben ağır geldim onlara. Zaten ben onlarla arkadaşlık etmek, felsefelerini anlamak, kendi felsefemi aktarmak için, onlarla yaşamak için gittim yurtdışına. Müzik yapmak aklıma geldiği zamanda da en iyilerle yapmak istedim. Mesela Almanya'da Lotus diye bir Alman grubum oldu, Hollanda'da da bir takım Hollandalılarla çaldım, Kanada'da Night Riders diye bir grupla oldum. Ama önemli değildi bunlar. Southern Comfort diye hatırı sayılır bir grup var Almanya'da; onlar beni istiyordu ama gitmedim. Ya ben bir yıldız gibi bir numaraya plak yapmalıydım, ya da o işlerle hiç uğraşmamalıydım. Almanya, Hollanda, Belçika, İngiltere, Fransa, Avustralya, Kanada, her yere gittim... Esasen felsefe gezisiydi.

Neler okuyordunuz? Felsefe merakı nereden geldi?

Daha çok okuyarak değil. Fazla bir şey okumadım. Fazla bir şey okumamayı tercih ettim. Ama okumak güzel şey, muhakkak okumuşumdur. Kuran-ı Kerim'i de, İncil'i de, Budizm felsefesini de okumuşumdur. Ama bu dünyada bulunuşumun yorumunu kendim yapmak istedim. Neyiz? Nerden geldik? Nereye gideceğiz? Kimiz? Ne yapmak istiyoruz? Ne yapıyoruz? Niye burdayız? Bunun felsefesini kendi kendime ya da arkadaşlarla, gecelerce, sabahlara kadar oturup tartışarak, fikirler ortaya koyarak yaptık. Özellikle bu Yeraltı Dörtlüsü durumunda yarısı müzik, yarısı felsefi konuşma şeklinde geçiyordu hayatımız. Ben yapabileceğimin onda birini ortaya koydum Türkiye'de. Bende daha büyük bir müzik görüşü ve kapasitesi var ama, Türkiye'nin gerçeklerini de hiçbir zaman gözardı edemedim. Kitlelere ulaşmak da istedim yani. Bende bu yaptıklarımın daha onda dokuzu kadar materyal var. Ama bunları ortaya koymaya artık zaman da bulamam, zemin de bulamam.

Eğer biri bana arabeskçi diyorsa, çekemediği bir taraf vardır, benim gerçek bir rock'çı olduğumu ifade etmek istemiyordur. Bu eserler yapılmışsa güzel bir şey olduğu için yapılmıştır.

Uzun felsefe tartışmalarından sonra nerelere vardınız? "Bir cevap buldun mu sorulara?" diye soruyorsunuz...

Soruların cevabı çok uzun... *(güliiyor)* O uzun kitabın bir satırını bir yerden, öbür satırını bir yerden cevaplandırmaya çalışıyorum yaşamım boyunca.

Sorular devam ediyor mu?

Sorular bitmez.

Sonra da şarkı devam ediyor: "Yiğitlik de var yine serde..." Yiğitlik ne işe yarıyor? Cevap ararken yiğitlik çare oluyor mu?

Yiğitlik içimizde ama, bu soruların cevabı yiğitlik kaldırmıyor... *(güliiyor)* Cevaplar çok ağır ama biz yine yiğitliği elden bırakmayıp cevapları veriyoruz. Elimizden geldiği kadar...

Sizin meşhur bir gitarınız var, beyaz bir Gibson...

O gerçekten antika saflarında şu anda. O gitarın bir örneği Gibson firmasının kitaplarında bile yok artık. Ender bulunan bir tip. Bizim memlekette bu gitarın kıymetini ancak benim kıymetimi bilenler bilir. Öyle bir şey ki, müzikle ilgisiz bir seyahate çıktığım zaman bile onu yanıma alıyorum. Ben yokken başına bir şey gelir diye. Benimle bütünleşmiş, çok kıymetli bir enstrüman. Sadece tipi açısından değil, kullanış rahatlığı ve tonu açısından da bir örneğine daha rastlamadım. Kimseye de vermiyorum.

AHMET GÜVENÇ

Olayın felsefesi var

Önceleri ben, Aydın Çakuş ve Nihat Örerel, üç kişi Bunalım grubuyduk. Ben ayrıldıktan iki gün sonra pat diye Erkin geldi ve ben o meşhur Yeraltı Dörtlüsü'nde çalmaya başladım. Erkin'le beraber 24 saat aynı evde, grup evinde kalıyorduk. Cihangir'de, Kazancı yokuşunda bir evdi, Köşem Palas. Tam karşısında da bir cami vardı. Senelerce çalıştık, çok şey öğrendim o çalışmalardan. Bizim aramızda müzik ve felsefe iki ayrı şey değildi. Kendi düşüncelerimiz, inançlarımız vardı, müzikle yansıttığımız da oydu. Aynı şeyleri konuşan insanlar aynı şeyleri çalabilir. Her konuda sabahlara kadar konuşurduk. Çok gelip giden olurdu eve, bir üs, bir merkez gibiydi... Erkin ciddi bir şey yapmaya, bir grup yapmaya karar verdiği zaman muhakkak beni arar. Nihat Örerel gelince hemen provalara gireceğiz. Aslında seneye gelecekti ama bak, iki telefonda atlayıp geliyor... Yanımıza iki tane genç alalım, çalalım deyince olmuyor. Olayın felsefesi var. O felsefeyi başkasına aşılamak zor. Müzik 24 saatlik bir olay. Grup için beraber yaşamanın çok önemi vardır. Provalarda görüşen, ondan sonra birbirini bir dahaki provaya kadar görmeyen insanlar değildik biz... Erkin her zaman arkasında grup isteyen bir adamdır. Erkin'in görüntüsü zaten gruplu bir görüntüdür... Kompleks bir yapısı vardır Erkin'in. Bildiğiniz gibi fazla da konuşmaz. Zaten konuşmak gerekmez. İnsanlar birbirini anlıyorsa anlıyordur. Elektrik meselesidir. Felsefe yapıyorduk diyorum ama, öyle cır cır cır konuşarak yapmıyorduk. Birbirimizin ne dediğini anlıyorduk. Hassas yapılıdır Erkin. Bazen haklı olarak küser. Zaten sanatçı dediğin küser. Ama Erkin karşısına birini cephe alarak küsmedi. Küsmüştür, bir küskünlük modundadır, bir bohem olaydır. Onun yalnızlığı, bazı zamanlar ortalıkta gözükmemesi, kapanması hep bu yüzden. O kapanışlar hep bir hamilelik devresidir. Başka bir oluşumun başlangıcıdır. Mutlaka bir şey doğurur Erkin.

"Hikayemizi bir anlatsak..."

Bu memlekette rakı yok mu? Kanada'dayım. Viski içiyorum her gün. Ee, bir gün viski, iki gün viski, sonunda bıkıyor insan. Canım rakı istedi. Dedim oradakilere, bu memlekette rakı yok mu?. "Memlekette var da, bu şehirde bulamazsın" dediler. Nerde var? "Anca şurda bulursun". Nerde o şehir, ben gideyim? "700 km ötede"... Ben aynen tren garına gittim, ilk tren ne zaman baktım, paramı saydım. 700 km gittim, bir koli rakı aldım, 700 km geldim, açtım ilk şişeyi içtim. Rakı kesinlikle çok güzel.

Yandaki ev yanıyormuş Yeraltı Dörtlüsü'yle beraber aynı evde oturuyoruz. Salonda öyle oturmuşuz. Dışarıdan bağırışlar geliyor. Dedim, "Aydın bir bak n'oluyor?". O dedi, "Ataman sen bak". Ataman dedi, "Sedat sen bak". Böyle döndük bir süre. Sonra Aydın kalktı baktı. Sakin sakin yerine oturdu: "Yandaki ev yanıyormuş"... "Ha iyi" dedik, öyle oturmaya devam ettik...

Mobilyalara n'aptınız? Cihangir'de Köşem Palas'ın en üst katında oturuyoruz bir ara. Kemancı'dan baktın mı görünür o bina. Möbleli ev kiralamışız. Bir gün kar bastırdı, ev buz gibi, donuyoruz. Evde bir şömine var. Önce benim akustik bağlamayı kırıp şöminede yaktık. Hemen yandı bitti. Ardından elektro bağlamayı yaktık. O da hemen yandı bitti. Gitara göz diktiler ama ben içeriye kaçırdım. Kalktım iskemleleri, mobilyaları kırmaya başladım. Ev sahibine ne diyeceğimizi sonra düşünürüz, yoksa soğuktan öleceğiz o gece. Mobilyaları kırdık yaktık sabaha kadar. Şöminenin karşısında çatır çatır rakılar içiyoruz. Sonra ev sahibi geldi, "mobilyaları n'aptınız" dedi. Dedim, biz size öderiz. "Ödemesi başka kardeşim, benim mobilyalarım n'oldu". Adama biz kırdık, yaktık diyemezsin ki...

Jaguarımız da oldu, Serçemiz de Bizim gittiğimiz bir yol var. Kimse döndüremez bizi bu yoldan. O yolda her şeyi yaşarız, sürünmek de dahil buna. Bir zamanlar Jaguarımız da oldu, sonraki yıllar Serçe'ye bindiğimiz de. Bir gün, Jaguarla gidiyoruz, yanımda bir arkadaş. Jaguarın üstü açık. Ben paltomu omuzlarıma almışım, rüzgardan uçtu gitti son sürat giderken. Arkadaş dedi, "palton uçtu duralım". Dedim, boşver yola devam edelim. Hızımızı kesmedik. Palto yolda kaldı.

Biz işte oralardayız 70'li yılların başı. Bir konser vereceğiz. Konserin afişlerini astırdık. Dünyanın aydan çekilmiş fotoğrafı var, altında "underground konser" yazıyor. İşte biz oralardayız, oradan bakıyoruz dünyaya demek istiyoruz. Organizatör geldi, sen beni batırmak mı istiyorsun dedi, benim belden yukarı fotoğraflarımın olduğu afişler astırdı. Ben tabii durur muyum, konserden bir önceki gece aynen söktüm sokaklardan afişleri, kendi eski afişlerimi astım.

Esasen iyi insanlardı Bir ara yurtdışında Hare Krishna üyeleriyle yaşıyorum, parklarda falan yatıp kalkıyoruz. Esasen çok iyi insanlardı, ama hep limonata içiyorlardı, bana pek uymadı.

Duyan gelmiş Orhan Atasoy'la birbirimizi çok severiz. Bizim Cihangir'de ev tuttuğumuzu öğrendi, "bir gün çocukları alır gelirim" dedi. Bir gün kapı çaldı. Orhan girdi, arkasından biri daha, biri daha. Çektim sordum, n'oldu Orhan? "Ya, çocuklarla geldik" dedi. Kızı sırtlayan gelmiş. Apartman boşluğundan bir baktım, aşağı kata kadar merdivenler insan dolu. Ya tekke mi burası!? Almadım içeri. Çocukları çağıracağım diyorsun, bütün Sultanahmet'i eve doluşturuyorsun...

→59

Bazı şeyler çok basit gözükebilir, halbuki o basitlik içinde öyle bir derinlik mevcuttur ki, o derinliğe gelmeden o basitliği bulamazsın. Çünkü basit değildir o. Ama onun basit olmadığını anlamak için o yeri geçmiş olmak lazım.

Onun değerini bilecek kapasitede bir müzikçi gördüğüm zaman, çalmasına müsaade ediyorum. Ama gözümün önünde çalıyor. O gitarla beraber gideceğiz. Satışı da yok, fiyatı da yok.

Bir isim koydunuz mu gitara?

Onun ismi Erkin zaten. Başka isme gerek yok.

Amerika'da plağınızın basılacağı söyleniyor...

Bir ilgi var. Billboard'un birkaç sene önceki sayısında da benim hakkımda bir yazı çıkmış. Biri fotokopi çekip göndermiş de ordan haberim oldu.

Bu ilgi sizi şaşırtıyor mu?

Şaşırmıyorum. Bilakis benim gibi bir insanın çoktan adının duyulmuş olması gerekirdi. Maalesef tek başına bırakıldık. Tek başına bırakılmak şöyle dursun, engellendik seneler boyu. Benim devreden arkadaşlarla çok özgün çalışmalar yaptık o zamanlar. Olmayan bir şeyi var ettik. TRT gibi güçlü bir kurumdan destek görecek yerde engellendik. Memleketimizin acı gerçeği. Benim bütün şarkılarıma "yayınlanamaz" kararı var. Bir tek "Fesupanallah" denetimden geçti, hâlâ onu yayınlıyorlar.

Sizin yerinizde başkası olsa "ben şöyleyim, ben böyleyim" diye böbürlenir, basını, televizyonları kullanmak için her şeyi yapardı... Sizse hep suskun kalıyorsunuz...

Öyle biriyim ben. Bu yüzden çok kaybettiğim oluyor. En azından gereken kadarını açığa vurmadığım için. Ama olsun, ben böyleyim. Belki de böyle insanlar böyleler... *(gülüyor)*

"Ankara Rüzgarı" şarkısında hızlı zamanlarınızdan bahsediyorsunuz. "Kaldırımlara çaktığınız hızlı anılar"ınız var... Neler bunlar?

Onlar kaldırımlarda, bir de bende... *(gülüyor)* Onları kaldırımlardan çıkarıp bizden sonrakilere iletmek lazım diyorsunuz, değil mi? Yapılmış olan şeyler o kadar çok ki, nereden başlayacağımı bilemem. Zaten ben şimdi anlatmaya kalksam uyduruyorsun diyecekler. Bazı şeyleri anlatacak olsam, adamın biri çıkıp "vay, bunu bu herif mi yapmış" diyecek, üstüme gelecek. Mesela bir yüzbaşı, ya da ne bileyim, bir kızın babası... Olaylar biliniyor ama olayların arkasındakiler bilinmiyor. Öyle şeyler yaşamışız ki, o olayın neticesinde nasıl müebbet yememişiz veya niye ölmemişiz anlayamıyorum. Tesadüfen ayakta kalmışız...

Bu hikayeleri dinlemek için başkalarına başvurmamız gerekiyor yani...

Zaten ben anlatamam. O sırada benimle beraber bunları yaşamış olan birileri anlatsın. Onu tercih ederim. Bir gün hep beraber onları arayalım. "Bu adamla beraber olan kim varsa çıksın ortaya anlatsın" diye bağıralım...

Yeni Zelanda'dan gelecek Nihat Örerel'i bekleyelim mesela...

Nihat gelince anlatır bir şeyler... Yarın ona bir telefon edeyim, biraz daha elini çabuk tutsun. Çünkü bana artık "geldiler". Ama herhangi bir dış etken söz konusu değil yani. Yanlış yorumlanmasın. Öyle bir "geldiler" yani. Hepimiz o zamanki heyecanımızı öyle bir yaşatmak istiyoruz. Nihat da öyle, ben de öyle, Ahmet Güvenç de öyle. "Gelir misin?" dediğim zaman, telefonu attı elinden Nihat. Bu kadarını beklemiyordu. Çok hızlı bir vaziyetteyiz yıllar sonra. Bir ara ne olmuşsa biz de durulmuşuz. Üzerimize ölü toprağı mı serpilmiş nedir! Ben yine o kadar ölmedim ama, bir durgunluk geçirmişiz. Ben tutmuşum, tek başıma sahnelere çıkmışım. Ahmet tutmuş stüdyo açmış. Nihat Yeni Zelanda'da kalmış. Şimdi böyle bir güzellik var. Üç kişi çalacağız. Bize uyabilecek bir dördüncü varsa onu da kabul etmeye hazırız.

"Fesupanallah", "Şaşkın" ve "Komşu Kızı"nın, üçünün birden bir gecede yazıldığını duyduk. Doğru mu bu?

O kadarını hatırlayamıyorum. Ama "Fesupanallah"ı uykudan fırlayarak yazdığımı hatırlıyorum yani... Tam uyumamışken, yataktan fırlayarak yaptım. Müzik benim değildi zaten, bir Ortadoğu müziğiydi. Anonimdi. Beste yaptığım zaman daha başka türlü oluyor benim bestelerim. "Fesupanallah"ın melodisi kime ait olursa olsun, "ben seni çok özledim, niye bu gece bana gelmedin" dersen biterdi. Öyle melodi çok var çünkü. Keramet melodide değil, sözlerde. Güzel melodi çok Araplarda. O şarkıdaki varlığım sözlerde. "Arkası gelmez dertlerimin, bıktım illallah"... Şimdiki sözlere bakacak olsan "git, git, gelme, gözüm görmesin", daha neler neler... Bizde, bizim devrelerde fazlaca "git" diye şarkı yok. Daha çok "gel" demişiz.

"Gaye kardeşlikse gel tut elimi" diyordunuz "Dost Acı Söyler" şarkısında. Bugüne de çok uyuyor sözler: "Dilinden düşmezdi Allahın adı..."

Evet, evet... Hep 20 sene evvelden söyleme yanlışlığımız var ya! Bendeniz tersine zamanlama durumlarında olmuşum hep. Genellikle zamanlamada geç kalınır ya, bendeniz de tersine hep erkenden girişmişim...

Genellikle mutlu değil gibisiniz. O zamanlarda size "Türkiye'nin rock starısın ama, hiç yüzün gülmüyor" filan diyen olmuyor muydu? Hep bir öfke var sanki...

Evet, var. Bizi güldürmek o kadar kolay değil. Beni güldürebilecek bir dünya oluşması çok zor. Ama gülmek güzel şey. Daha doğrusu "gülmeyi severim" dersem yanlış olur, ama gülen insanı severim. Ben "kah kah kih kih" gülen bir insan değilim. Sorulduğu zaman da "gülünecek bir şey mi var acaba bu dünyada" diye cevap vermişimdir. Şimdi dikkat ederseniz eskisinden çok daha güler yüzlüyüm. Son yıllarda, biraz da dünyadaki varoluşumuzun üzerinde çok uzun yorumlar yap-

40 bin liraya aldığı 1949 model antika arabayla (1970)

MEHMET GÜRELİ

Yol açmış bir insan

Erkin Beyoğlu'na çıktığında fizik olarak çok dikkat çekiyordu, ama herkes ona Erkin Koray diye bakıyordu. Tanınıyordu çünkü. Şimdi televizyona gazeteye çıkmayan adamı kimse tanımaz yolda yürüdüğünde. Hiç müzikle ilgisi olmayan, o Easy Rider filminde bazı tipler vardır, bunlar bizden değil diye pis pis bakarlar, sadece öyle adamlar tuhaf tuhaf bakardı. Tivoli diye bir yer vardı, tilt masası vardı içeride, müzik dolabı falan Erkin'i orada gördüğümü hatırlarım ilk. Saim diye de bir yer vardı; Mephisto'nun kapısında duran bacakları olmayan adam o zamanlar orada çalışırdı, kasaya bakardı... Erkin buralarda yaşayan, hayatı buralarda, Beyoğlu'nda geçen bir adamdı. Sakin sakin dolaşırdı. O sakinliği hâlâ sürüyor... Biz 80'lerde Kedi Bar'da çalarken Erkin de gelirdi, ona sahneden hoşgeldin yapardık. 90'ların başında, arkadaşlar Meymemet'te çalıyordu, ben de ordaydım, tesadüfen Erkin de oradaydı. Ben çıkıp bir şarkı söyledim. Sonra "aramızda Erkin Koray var, kendisini sahneye davet ediyorum" dedim. Geldi, teşekkür etti. Çok büyük bir kalabalık vardı, müthiş bir sevgi gösterisinde bulundular, "Baba Erkin" tezahuratları yapıldı, şarkı söylemedi ama sahneye çıkması yetti... Bir sürü insanın hayatında Erkin Koray'ın özel bir yeri vardır. Benim Türkiye'de hayran olduğum insan fazla yok, en fazla üç beş isim sayabilirim. Erkin, bende en fazla iz bırakmış olanı. Karizması olan, bir atmosfer, bir sound yaratmış ve yol açmış bir insan. Beni etkileyen o kendine bağlılığı, o yıllar önceki "ben Erkin Koray'ım, ben müzisyenim" diyerekten hiç kimseden korkmadan o rahat rahat yürüyüşü, gözlerindeki o "ben ne yaptığımı biliyorum" anlamındaki bakışı... Müziği yaşam damarlarından biri olarak görmesi önemli. Bazı insanlar bırakır, bazı insanlara hayat bıraktırır. Bazılarıysa bırakmaz. Hâlâ ondan söz ediyorsak, hâlâ bu işi sürdürme inadına ve yeteneğine sahip olduğu için konuşuyoruz. Kendi yolunda yürüyen bir adam var ve biz de bu adama saygı gösteriyoruz. Ama biz saygı göstermesek de o yolda gidecek. Müziğini ister beğenin ister beğenmeyin, iddiası önemli. Hem adam artık "Baba Erkin". Ötesi yok ki...

60→

mış olmamın neticesi olarak, çoğu şeye gülerek baktığım bir devredeyim. Böyle daha iyi. Eski defterleri açıp baktığım zaman bir tane gülen resmime rastlamıyorum. Hâlâ da gülecek fazla bir şey yok. Hele şu sevgili ülkemizde hiç gülecek bir şey bulamıyorum. Güldüğüm zamanda da sinirden gülüyorum sanki. Tersine bir gülüş. Komik olduğundan değil de, olay trajikomik olduğundan. Memleket kötüye gidiyor demek istemiyorum ama, gitgide zorlaşıyor. Çok şey ekonomiye bağlı. Şimdi "Ekonomi zorlaştıkça..." diye anlatmaya başlasam bir takım kesimler gülecekler, anlamayacaklar ne dediğimi. "Allahallah, ekonomi bozuk muymuş yahu" diyecekler. Ama o kesim çok küçük bir kesim. İşin kötüsü de bu... Dün televizyonda Beyazıt'ta olanları gördüm. Nasıl bu kadar gaddarca girişir polis!.. Bir kahraman lider bulamadık. Bir ben varım ama... *(gülüyor)* Sakın başbakanlıkta gözüm olduğu sanılmasın, ben o işlerle uğraşamam. Bir defa zaten, öğlen saatlerinde kalkıyorum, sabah saat 6'da kalkamam. Ama benim gibileri de safdışı ediyorlar ona çok üzülüyorum. Varsa bile, kahramanları devredışı bırakıyorlar... Kahramana ihtiyacımız var. Nasıl bir kahraman? Dürüst. O kadar. Başka bir şey istemiyorum. Dürüst insana ihtiyacımız var. Ne oldu da böyle oldu hiç bilemiyorum. Şahsen biz hayatımızı koyduk ortaya, dürüst mesajlar verebilmek için.

"Erkin Koray Meyhanede... Zaten Hiç Çıkmadı ki" diye bir kasetiniz var piyasada.

Evet. Duydum. Ne güzel cevap değil mi? Duydum. Aaa, evet böyle bir kaset varmış, duydum... *(gülüyor)* Bir plak kapağına "zaten hiç çıkmadı ki" diye bir şerh koymak ayıptır. Benim hayatım meyhanelerde falan geçmiş değil, bu çok ayıp.

Soruların cevabı çok uzun... O uzun kitabın bir satırını bir yerden, öbür satırını bir yerden cevaplandırmaya çalışıyorum yaşamım boyunca.

Bunu yazan insana telefon açıp bu ne demek demeye bile utanıyorum. Benim haberim bile yoktu. Korsan kaset konusunda da bir madalyayı hak ettim. Bu konuda bir yarışma yapsanıza dergi olarak. Korsan kaset şampiyonunu seçin.

Hayatınız meyhanede geçmese de, içki ile ilgili yazdığınız çok güzel şarkılarınız var... "Meyhanede" var, "Cümbür Cemaat" var, "İlla ki" var...

Fazla yok. "Aşk şarabı içmesi hoştur şaşkın" var tabii de... İçki o kadar büyük yer tutmadı hayatımda. Yaşam tarzımın içine girdi ama, felsefe olarak yaşamadım. Önem vermedim. Doğal akım öyle gerektiriyormuş gibiydi... Ama zaten birkaç senedir hiç içmiyorum. Dünyayı o gözle çok gördüm. Biri gelir de "sen dünyaya hep o kafayla baktın, o yüzden bir şey göremedin" derse "hayır, ayık kafayla da baktım, gene bir şey göremedim" diyebilirim.

Ömer Hayyam'a olan sevginiz nerden geliyor?

Takdirim var. Ben bu tip kişileri bilirim. Tarz olarak da, fikir olarak da çok büyüktür Hayyam. Nasıl bu dizeleri denk getirmiş diye hayranlıkla bakıyorum.

Yıllardır şehir dışında yaşıyorsunuz, sebebi nedir?

İnsanlardan kaçar bir durumum yok. İstanbul'un trafiğinden sıkılıyorum. Yoksa, insan arasında yaşamayı severim. İnzivaya hiç çekilmedim.

Gençlere okul olmaktan, onlara yol göstermek istediğinizden bahsediyorsunuz sık sık...

Geçen gün bir bara gitmiştim. Sahnede çalan gruptan bir kız yanıma gelip "N'aber" dedi, gitti. Dönüşte bir daha geldi, yine "N'aber" dedi. Bu sefer cevap verdim: "Ben senin derdini anladım". Aslında cevap vermezdim ama ikinci kez gelince artık dayanamadım. "Ben sizin çaldığınızı çalarım ama siz benim çaldığımı çalamazsınız..." dedim. Gençlerin gözden kaçırdıkları bir nokta var. Bir anahtar söz olarak bunu sunuyorum. Bir yargıda bulunmadan önce şu sözümü bir kafalarından geçirip ondan sonra düşünmeye başlamalarını öneriyorum: "Ben sizin çaldığınızı çalarım ama siz benim çaldığımı çalamazsınız..." Ne demek bu şimdi? Müziğe başladıktan sonra tam olarak algılandığı ana kadar bir kör çizgi var. O arada insan müzikte her şeyi öğrendim ve hatta bu konuyu bitirdim zannediyor. Fakat bir yer geliyor ki, –yaradılış ve kabiliyete göre 10-15 sene filandır bu, şimdi olanak çok olduğu için süre daha kısalmış olabilir– o yere geldikten sonra tekrar en başa dönüyorsunuz. O kadar yıl müzik yaptıktan sonra, bir anda bir yere çıkılıyor, bir buluttan geçip güneşi görmek gibi. O zaman görüyorsunuz ki, o bulutların üstü, bir yeniden başlangıç noktası. Ondan önce o kör noktadasınız. Bu kesinlikle müziğe yıllarını vermiş insanların bildiği bir şey. Fakat bunu o yılları geçirmeden bilmek mümkün değildir. Bunu söylüyorum. O kör nokta aldatıcıdır. Enstrümanı öğreniyorsunuz, ben bunu çok güzel çalıyorum diyorsunuz, bu konu buraya kadardır, bunun üstü olamaz zannediyorsunuz. Halbuki aradan yıllar geçtikten sonra bir yere geliyorsunuz ki, daha başlamamış olduğunuzu görüyorsunuz. Esas orada başlıyor müzik. Katedilmesi gereken bir yol bu. Söylediklerimin anlaşılması için o boyutta olmak lazım. Bazen boyut farkı oluyor, anlaşılamıyor. Nasıl ki çocuğu olmayan adam, çocuğu olan bir adamın ne dediğini anlayamaz. En basit şekliyle bu anahtarı veriyorum: "Ben senin yaptığını yaparım, sen benim yaptığımı yapamazsın". Bu basit cümleciği kurdeleleyip gençlere veriyorum. Bazı şeyler çok basit gözükebilir, halbuki o basitlik içinde öyle bir derinlik mevcuttur ki, o derinliğe gelmeden o basitliği bulamazsın. Çünkü basit değildir o. Ama onun basit olmadığını anlamak için o yeri geçmiş olmak lazım. Konu bu. Gençlerle alıp veremediğim bir şey yok. Tam tersine çok seviniyorum, içim huzur doluyor, başarılı gençleri görünce...

Soruların cevabı yiğitlik kaldırmıyor... Cevaplar çok ağır ama biz yine yiğitliği elden bırakmayıp cevapları veriyoruz. Elimizden geldiği kadar...

Sizin Beyoğlu kavgalarınızın, dayak hikayelerinizin anlatıldığı dönemlerde Hey dergisinde kısacık bir biyografiniz yayınlanmıştı. Orada da özelliklerinizden biri olarak "Boks, güreş, karate, judo bilir" diye yazılmış. Aslı var mı?

(gülüyor) Onu espri olarak söylemişlerdir herhalde... Ben öyle bir spor çalışması yapmadım. Zaten gerek kalmadı. O günlerdeki yaşam türünde o tür sporları gidip spor salonunda uygulamama gerek kalmadı. Maşaallah sokakta yaşadım her şeyi...

Acaba, size bulaşmayı düşünenleri korkutmak, gözdağı vermek için mi öyle yazdılar?

Bilmiyorum. Ama ben öyle gözdağı vermek isteyen bir kişi olmadım hiç. Hatta tam tersine ayağa kalkmam çok zordur. Ama kalktım mı da oturmam. Lafın güzelliğine bak: Ayağa kalkmam, kalktım mı da oturmam. Haydaa!..

AKAY TEMİZ

O hakikidir

Biz müzisyenler bir araya geldiğimizde çok eğleniriz. Ama Erkin'le çaldığım yıllar hayatımda en çok güldüğüm yıllar oldu. Avustralya'ya Zagrep üzerinden Yugoslav havayolları ile gidişimiz, yoldaki şamatamız hâlâ aklımda. Avustralya'da konser vermiştik o zaman. Çok insan gitar çalar, müzik yapar ama Erkin başkadır. O hakikidir. Müziğin felsefi tarafını da düşünen hakiki rock'çudur. Kendine has çalar. O notaları büküşünü sadece onda gördüm. "Tutkusu" plağında beraber çalmıştık. O plak Hollanda'da kaydedildi ve sadece iki günde kaydettik. Bir nevi jam session gibi olmuştu. Bir arkadaşım benden alıp götürdüğü için bugün bende yok o plak. Benim için en değerli plaklardan biridir. Abim Okay'la konser için Türkiye'ye geldiğimde 17-18 yaşında çocuklar konser sonunda yanıma gelip, "biz sizi Erkin Koray'ın plağından tanıyoruz" demişlerdi. Çok mutlu olmuştum. Erkin'i görürseniz onu çok öptüğümü söyleyin...

NAZAN ÖNCEL

Fanatiğiydim...

İzmir'de büyüdüm ben. 70'li yıllarda Erkin Koray, Orhan Gencebay filan çok dinlerdik. Çay bahçelerinde oturur, kola içer, çıt çıt çiğdem yerdik –biz çiğdem deriz çekirdeğe. Biraz ilerden, yazlık bir düğün salonundan gelen pavyon bağlamasına kulak misafiri olurduk. Çok hoş gelirdi o ses. "Erkekler de Yanar" şarkısını yaptığımda kafamda o ses canlanmaya başladı... Erkin'le dört-beş senedir tanışıyoruz. İlk albümümün çıktığı zamanlardı, Yaşar Kekeva'nın cenazesinden dönüşte, Ortaköy'de bir kafeye oturdum. Baktım, oraya Erkin Koray'la kızı Damla da geldi. Boş masa yoktu, oturabilir miyiz dediler. Daha önce bir-iki kez beni konser için telefonla aramıştı, ama tanışmıyorduk. Benim o telefondaki ses olduğumu bilmeden biraz havadan sudan konuştuk. Çok sevdiğim bir şarkısı vardı: "A bu mendili icad edenin..." Neden bu şarkıyı "Best Of"larına almadığını sordum, tam o sıralar CD'sinin çıktığını söyledi bana... Sonra Damla eğildi babasının kulağına "bu Nazan Öncel" dedi, "Aynı Nakarat'ı söyleyen var ya hani..." Ondan sonra sohbet ilerledi tabii... Çok sevdiğim bir insan Erkin. "Sokak Kızı" albümümü yaptığımda onu eve çağırdım, "Erkekler de yanar"da vokal yapmasını istedim dedim. Birbirinin dilinden anlayan insanlarla beraber olmak başka bir şey. Damla'yla beraber bir gece geldi, şarkıları dinledi, çok beğendi. Ama o akşam İzmir'e gidiyormuş, vokalleri yapamadık... Daha arabesk kokan şarkılarla tanıdık biz Erkin'i. Sonradan "Gaddar"ları da dinledik, çok sevdik. Tam bir fanatiğiydim. Şimdi kişi olarak da çok seviyoruz. Çok az konuşmasını, çok temkinli olmasını yadırgıyorum açıkçası. Yılların getirdiği bu bilinçten sonra daha rahat olabilmeli bence. Yine de insanlarla arasına meşafe koyması iyi. Karanlık bir adam değil ama. Kendisini biraz saklıyor. Bazı insanlar kuşkuyu başlarının altına yumuşak bir yastık olarak koyarlar ya, belki Erkin de onu tercih ediyor.

Söyleşi: **Serkan Seymen - Derya Bengi**

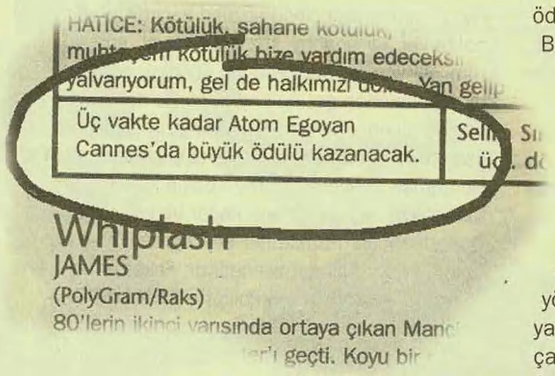

e→

EGOYAN, ATOM

Kanadalı film yönetmeni. Roll'un kehanetini boşa çıkarmamak için, Cannes 97'de, Altın Palmiye dururken Jüri Büyük Ödülü'yle yetinmesiyle gönüllerimizde

taht kurmuştur.
Egoyan'ı "Exotica" adlı filmiyle tanıdık. İki yıl önce sinema sezonunun başlarında (Eylül gibi) gösterime girdi. Biraz bu yüzden, biraz da sinema eleştirmenlerimizin filmin değerini fark etmemelerinden, sessiz sedasız geçip gitti. (Yıllar önce David Lynch'in "Blue Velvet"i de eleştirmenlerin yılın en iyi 10 filmi listesinde kendine yer bulamamış, Lynch de intikamını bir sonraki filmi 'Wild At Heart'la Cannes'da Altın Palmiye'yi kazanarak almıştı.)
Roll, daha bu yıl Cannes'da yarışacak filmler ilan bile edilmemişken, Cüneyt Cebenoyan kaynaklı bir kehaneti değerlendirerek, Nisan sayısında atom Egoyan'ın büyük ödülü alacağını ilan etti. Aslında gönlümüzden geçen Egoyan'ın Altın Palmiye'yi almasıydı ama adresi büyük ödül diye vermiştik. O da "The Sweet Hereafter" adlı filmiyle "büyük ödül" adını taşıyan tek ödülü, yani Jüri Büyük Ödülünü kazandı. Bu yüzden biraz üzüldük. Bir dahaki sefere adresi tam veririz.
"The Sweet Hereafter"ı görmedik ama kehanetimizin tek dayanağı olan "exotica"da kendi dünyasını yaratmış, olgun bir sinema dili olan, insan ruhunun karanlık yönlerine ışık tutmaya çalışan, temelde iyimser bir yönetmen gördük. Tıpkı Lynch gibi, Agoyan da görünenin altındakine ulaşmaya çalışıyordu, ama Egoyan'ın tavrındaki fark insanlar arasındaki iletişimsizliği gösterirken onun aşılabileceği yönünde bir umut da taşımasıydı.
Filmlerinin senaryosunu yazan, yapımcılığını üstlenen, kimi zaman müziğini yapan, kimi zaman da oynayan bu auteur'ün iyi filmler yapmayı sürdüreceği ve Cannes jürilerinin gözünden kaçmayacağı belliydi.

g→

GURBET

Gece gurbet gündüz gurbet yıl gurbet
Gurbet bana ben gurbete alıştım
Akşam ağıt sabah ağıt ne hikmet
Firkat bana ben firkata alıştım

Sazım bana yoldaş oldu geziyor
Şu hasta gönlüme derman yazıyor
Şad olduğum zaman yaram azıyor
Mihnet bana ben mihnete alıştım

Cefa bize düğün bayram dem gelir
Ya gülsem oynasam keder gam gelir
Derdim artar günden güne zam gelir
Dertler bana ben de derde alıştım

Ceza hapishane bize yayladır
Aşıklara zindan cennet'âlâdır
Güzellerin aşkı başa beladır
Hoyrat bana ben hoyrata alıştım

Kazaya belaya dayanır mertler
Sabredenler buldu türlü nimetler
Çileler azaplar acılar dertler
Demişler ki Ali İzzet'e alıştım

Âşık Ali İzzet Özkan

k→

KINSKI, KLAUS

KÖMÜR İŞÇİLERİ GREVİ
(İNGİLTERE, 1984)

İngiltere, 12 Mart 1984 yılından itibaren 358 gün süreyle tarihinin en büyük grevini, Margaret Thatcher'ın deyişiyle, "II. Dünya Savaşı'ndan bu yana hükümetlerin karşılaştığı en önemli savaş"ı yaşadı. Kömür işçileri, Muhafazakar Parti hükümetinin düşmesine, İşçi Partisi'nin iktidarına yol açan 1974 deneyimlerinden sonra ilk defa ulusal düzeyde greve gitti. Grev, Ulusal Maden İşçileri Sendikası başkanı Arthur Scargill, başbakan Margaret Thatcher ve Thatcher'ın Ulusal Kömür İşletmeleri'nin başına Amerika'dan transfer ettiği "grev kırıcı" Ian McGregor (Elvis Costello "Why Must You Throw Dust In My Face?" şarkısını onun için yapmıştı) arasında bir psikolojik savaş ve güç gösterisi gibi geçti. 358 gün boyunca, bir savaşa hazırlanır gibi, stratejik hesaplar, planlar yapıldı. Bu süre içinde kamuoyu, neredeyse sadece madencilerin greviyle ilgilendi, gazetelerin tek haberi, grevdi... 1979 yılında başbakan olan Yeni Sağ'ın mimarlarından Thatcher, sendikalara çok fazla taviz veren ve onları siyasal iktidara "ortak eden" İşçi Partisi politikalarına da, "uzlaşmacı" ve "popülist" muhafazakarlığa da aynı anda karşı çıktı (onun için kendisine "Demir Lady" dendi), politikalarını sendikaların gücünü kırarak "sosyalizmi ikinci bir güç olmaktan silmek" üzerine kurdu, "piyasa havariliği"ne soyundu. 84 grevi de, sadece ücret artışı için değil, maden ocaklarının kapatılmasına karşı çıkmak, ekonomik ve toplumsal tehditleri alt etmek, geleceği güvence altına almak, sendikaların söz hakkının yok edilmesine karşı direnmek için yapılıyordu, yani, grev gibi grevdi. Madencilerin grevi, kıs-

men kendi hatalarından, kısmen kamuoyunun bir o yana, bir bu yana yalpalamasından, kısmen de Thatcher ve ekibinin yeminli inadı ve ince hesaplarından dolayı kırıldı. Grev, 14 kişinin ölümüne, on bin kişinin gözaltına alınmasına, hem madenciler hem de polisten binlerce kişinin yaralanmasına ve yedi milyon pound'a mal oldu... Yeni Sağ'ın karşısına dikilen en önemli ve geniş kapsamlı hareket olan ve Türk-İş tarzı ücret sendikacılığının boyutlarını hayli aşan 84-85 grevi, Arthur Scargill'in deyişiyle, en azından, "maden işçilerinin siyasallaşmasını sağladı". Ayrıca grev, İngiliz rock'çularının politikaya doğrudan müdahalelerine, işçilerle grev yerlerinde dayanışmalarına, bağış plakları yapmalarına, bir anlamda, "tabanlarını bulmalarına" yol açtı.

m→

MİNİMALİZM

Minimal sanat her şeyi temel öğelere indirir. Resim söz konusu olduğunda, biçim ve renk de dahil olmak üzere her şey mimimumda tutulur. Minimalizm, gayet pratik bir biçimde sanata karşı yıkıcı bir tavır takınır. Sanatsal diye adlandırılan tüm öğelere siktir çeker. Ardında yatan düşünce, boyama eyleminin kendisinin bir sanat eylemi olduğu, dolayısıyla renk ve dokudan bağımsız, herhangi bir şeyi tasvir etmek zorunda olmayan bir resmin yaratılabileceğidir. En büyük etkisini resim alanında göstermiş olsa da, daha başka sıfatlar taşımakla birlikte John Cage gibi minimalist müzikçiler de mevcuttur. Cage'in, uzun bir zaman dilimine yayılmış "The cat sat on the mat" dizesi ne anlatmak istiyordu acaba? Mayışık bir kedinin paspasın üstüne ağır ağır yerleşme sürecinin gerçek zamanda dile getirilişi olabilir mi bu? Minimalizm; bu ve bunun gibi şeyler...

MISSISSIPPI

Kuzey Amerika'da ırmak. ABD'yi kuzeyden güneye doğru Büyük Göller bölgesinden Meksika körfezine kadar aşar geçer. Havzası ABD'nin üçte birini kaplar. Uzunluğu 3780 km, ya da başlıca kolu Missouri'yle birleştikleri yerin aşağısında oluşturdukları ana kol dikkate alınırsa 6210 km'dir. Kabarık suları, son 1500 km.'yi bir aydan uzun bir sürede aşar. Mississippi, daha batıdaki eski izleyen girintili çıkıntılı büyük bir deltayla son bulur, New Orleans'dan okyanusa dökülür. Missouri ırmağı, Kuzey Kayalık Dağları'nın sularını getirerek Mississippi'yi kabartır... Nisan ve mayısta sular kabarır. Haziran en az yağışlı aydır. Memphis kenti Mississippi ırmağının sol kıyısında kurulmuştur.
1540'da İspanyol De Soto tarafından bulunan Mississippi ırmağı, ona Hindistan'a ulaştıracak bir yol gözüyle bakan öncülerin umutlarını boşa çıkardı. Amerikan iç savaşı ve demiryollarının döşenmesi sayesinde ticaretin doğudan batıya doğru kaydığı 19. yüzyıl ortalarına kadar çok önemli bir iktisadi ulaşım yoluydu. Ama demiryolundan zarar gördü, ticaret Mississippi'den saptı. Sonradan güney eyaletlerinin gelişmesi, Panama kanalının açılması ve ABD'nin Latin Amerika'daki çirkin emelleri nedeniyle, ırmak durgunluğundan kurtuldu.

MR. SMITH WASHINGTON'A GİDİYOR
(MR. SMITH GOES TO WASHINGTON)

Beş yıldızlık Hollywood filmlerinden, Frank Capra imzalı, 1939 yapımı. Başrolde, harika bir James Stewart...
Sade vatandaş Mr. Smith, mucizevi bir şekilde senatör seçilir, Washington'a gider. Ve feci bir sükut-u hayale uğrar. 1997 TBMM'si nasılsa, 1939 ABD senatosu da öyledir: Mide bulandırıcı. Ama, Mr. Smith ettiği yeminin hakkını verir, kodamanlara savaş açar. Öyle naiftir ki, kahkahayla güldürür, kara kara düşündürür. Bir sahnede şöyle der: Anlı şanlı kurallarınız beş para etmez, eğer ardında sade, sıradan bir nezaket yoksa- ve birazcık da başkalarını düşünmek, diğerkamlık...
"Mr. Smith Goes To Washington", savaş öncesi Amerikan sinemasının en iyi filmlerini çeken Frank Capra'nın başyapıtlarından. "Mr. Smith Goes To Washington"ın yanısıra, Capra dendiğinde ilk akla gelen filmler "Mr. Deeds Goes To Town" - Şehre Dönüş (1936), "Arsenic and The Old Lace" - Arsenik Kurbanları (1944), "It Happened One Night" - Bir Gecede Oldu (1934), "You Can't Take It With You" - Para Beraber Gitmez (1938) ve "It's A Wonderful Life" - Şahane Hayat (1946). 1897'de İtalya'da (Palermo) doğan, 1903'te göç ettiği ABD'de set fotoğrafçılığı, kurguculuk, oyunculuk, yönetmen yardımcılığı istasyonlarından geçerek rejisör koltuğuna oturan Capra, 1991'de vefat etti.

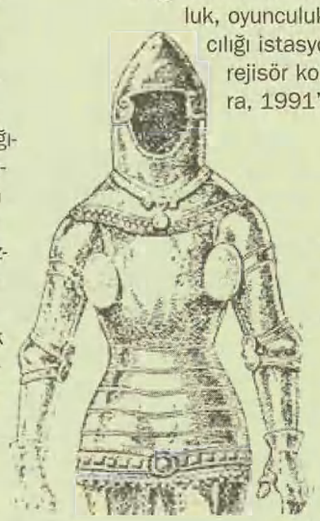

n→

NEUMANN, ALFRED E.

r→

RED WEDGE

1979'da iktidara gelen Muhafazakar Parti hükümetinin başbakanı Margaret Thatcher'ın Yeni Sağcı yönetimine karşı kurulan rock müzisyenleri ittifakı. Paul Weller, Billy Bragg, Tom Robinson, Communards gibi müzisyenlerin ve grupların başını çektiği Red Wedge, Thatcherizme karşı İşçi Partisi'ni destekliyordu. İngiltere'nin her yanında yapılan konserlerde, Billy Bragg ve Paul Weller başta olmak üzere, Elvis Costello, Lloyd Cole, Jimmy Somerville, Morrissey gibi isimler de çaldılar. U2 ve Bruce Springsteen bile dışarıdan destek vererek "İngiltere'nin iç işlerine müdahale ettiler". İşçi Partisi'nin iktidarı gibi bir dertleri olmayan, ama Thatcherizmin yok olmasını isteyen rock'çular, İşçi Partililerle olan pek çok anlaşmazlıklarına rağmen, parti için çalıştılar. Siyasete uzak duran İngiliz rock geleneği, Red Wedge'le birlikte politikleşti, söz hakkını kullandı, sisteme müdahale etmeye başladı. Rock'çulara gençlerin oylarını avlamak için yakınlaşan İşçi Partisi de bu ittifaktan nasibini aldı. Red Wedge kampanyası, kısa vadede seçimi kaybetmelerine engel olamasa da, uzun vadede, bugün Tony Blair'in temsil ettiği Yeni Sol'un anadamarlarından biri oldu. Kimi olumsuzluklarına rağmen, İşçi Partisi, en azından, ciddi ve asık suratını bir kenara bıraktı. Billy Bragg'ın dediği gibi: "Neşelenin! Sosyalizmin eğlenceli olması gerek!"

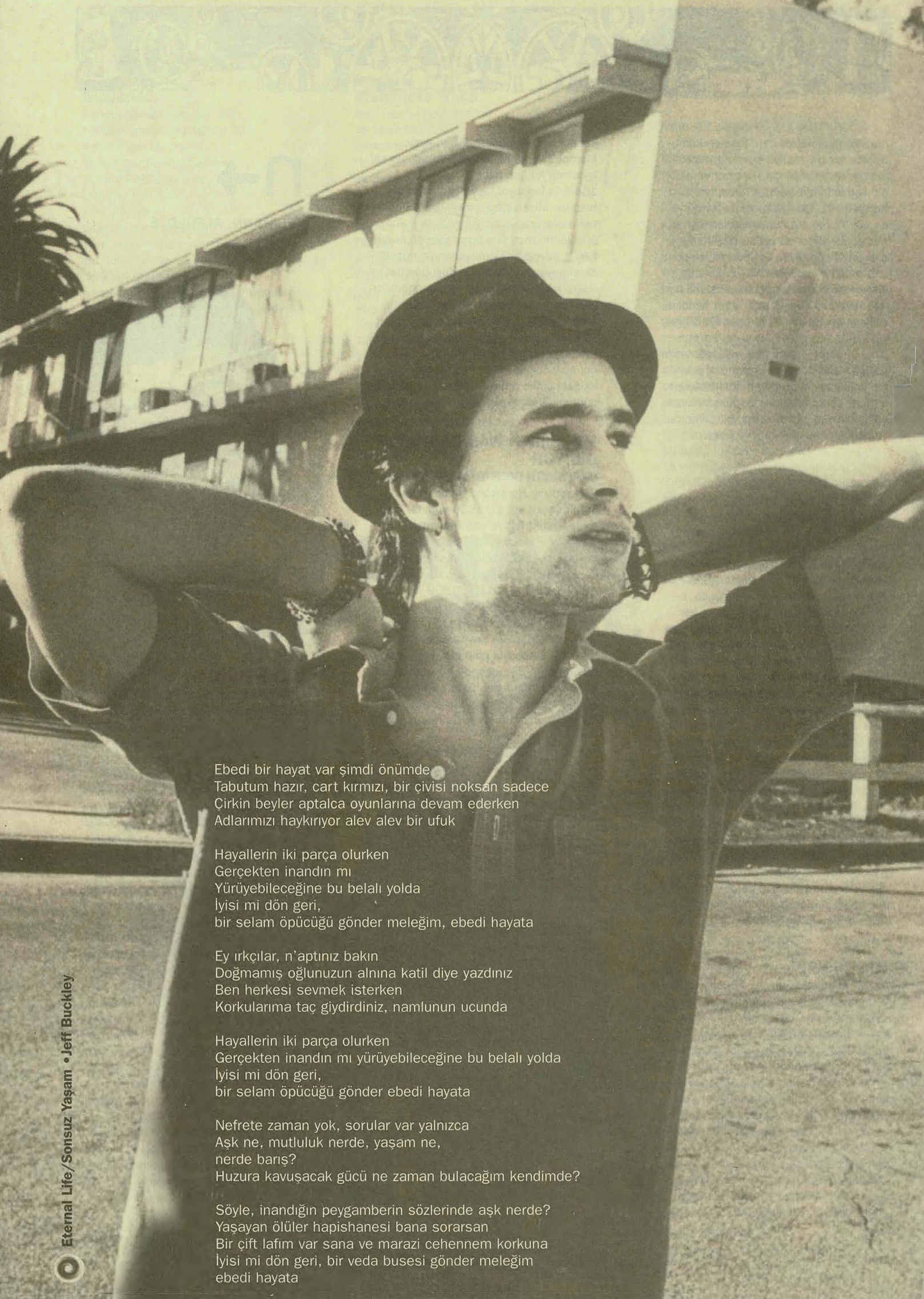

Ebedi bir hayat var şimdi önümde
Tabutum hazır, cart kırmızı, bir çivisi noksan sadece
Çirkin beyler aptalca oyunlarına devam ederken
Adlarımızı haykırıyor alev alev bir ufuk

Hayallerin iki parça olurken
Gerçekten inandın mı
Yürüyebileceğine bu belalı yolda
İyisi mi dön geri,
bir selam öpücüğü gönder meleğim, ebedi hayata

Ey ırkçılar, n'aptınız bakın
Doğmamış oğlunuzun alnına katil diye yazdınız
Ben herkesi sevmek isterken
Korkularıma taç giydirdiniz, namlunun ucunda

Hayallerin iki parça olurken
Gerçekten inandın mı yürüyebileceğine bu belalı yolda
İyisi mi dön geri,
bir selam öpücüğü gönder ebedi hayata

Nefrete zaman yok, sorular var yalnızca
Aşk ne, mutluluk nerde, yaşam ne,
nerde barış?
Huzura kavuşacak gücü ne zaman bulacağım kendimde?

Söyle, inandığın peygamberin sözlerinde aşk nerde?
Yaşayan ölüler hapishanesi bana sorarsan
Bir çift lafım var sana ve marazi cehennem korkuna
İyisi mi dön geri, bir veda busesi gönder meleğim
ebedi hayata

© Eternal Life/Sonsuz Yaşam •Jeff Buckley